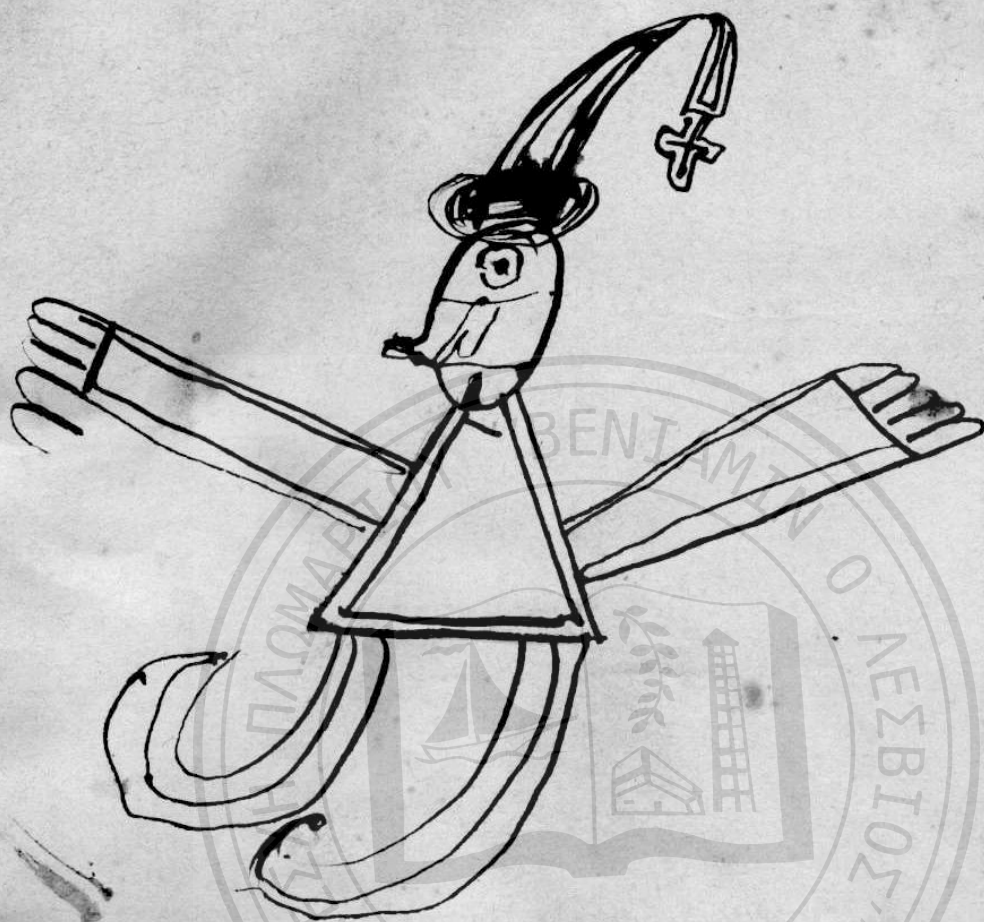
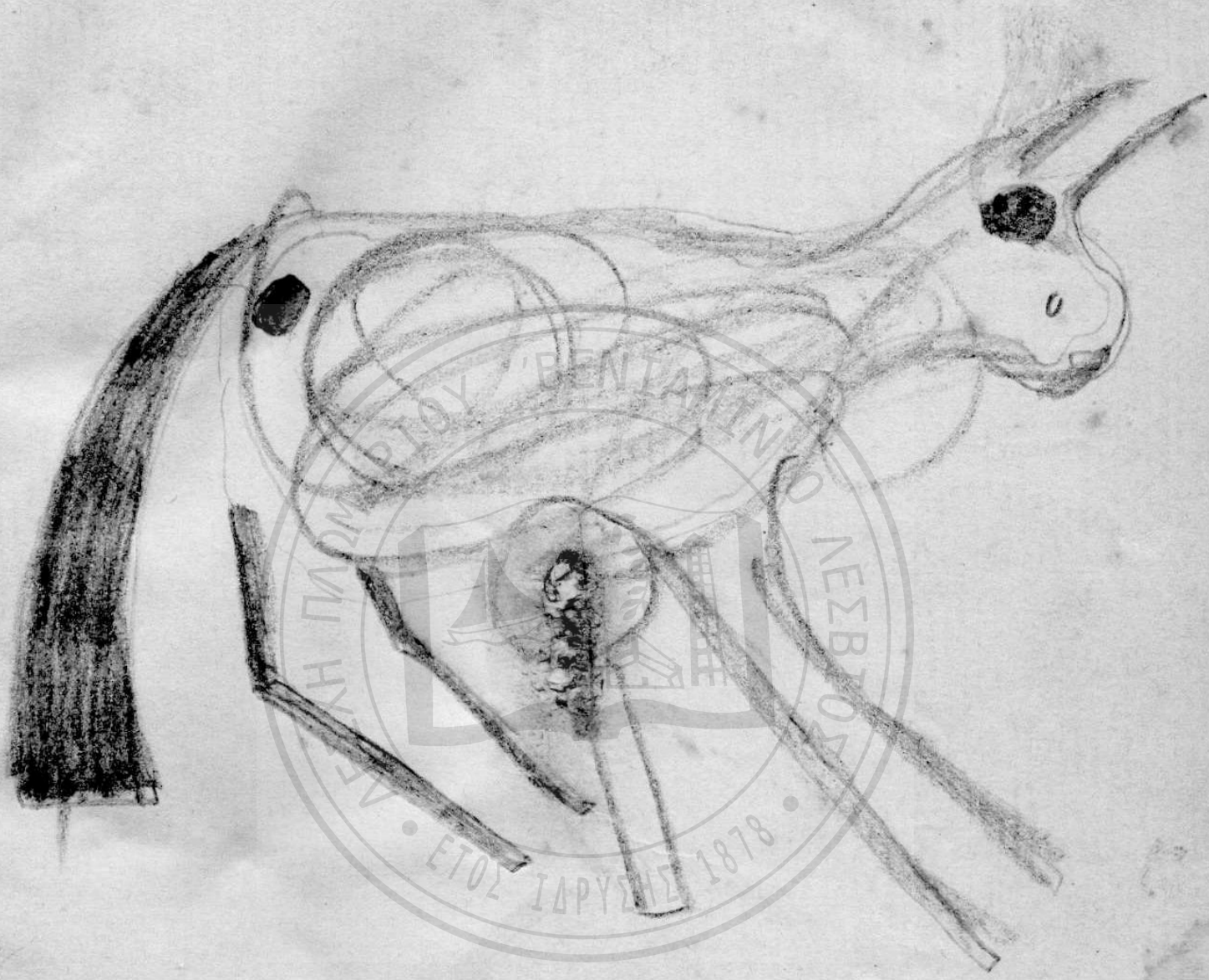

5

ΚΟΣΜΙΟΤΗΣ

Ιωάννης Ι. Αδριανίδης
Ε. ΜΥΛΛΕΡΟΥ *Τυπώται η 10:50*

Auguste Vestmæller

Η

ΚΟΣΜΙΟΤΗΣ *475*
98. 673

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΚΑΛΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΑΝΝΗΣ Σ. ΜΩΡΑΪΤΟΥ

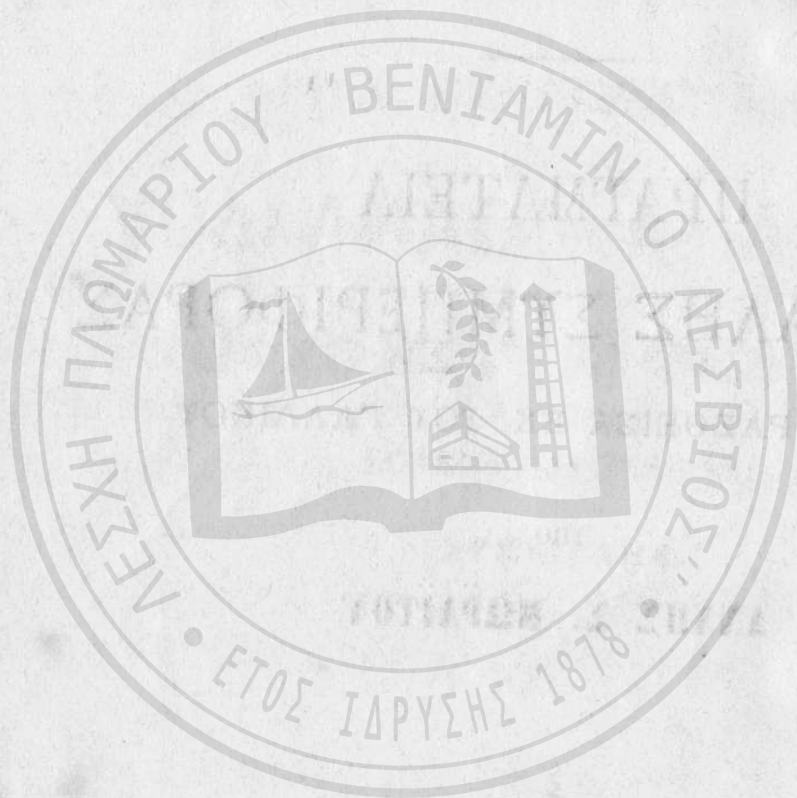
ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Θ. ΠΑΠΑΔΕΞΑΝΔΡΗ

*Οπισθεν τῶν Ἀγ. Θεοδώρων, ἀριθ. 6.

—
1879

Ε. Μ. ΛΑΛΛΕΡΟΥ
ΚΟΣΜΙΟΤΗΣ

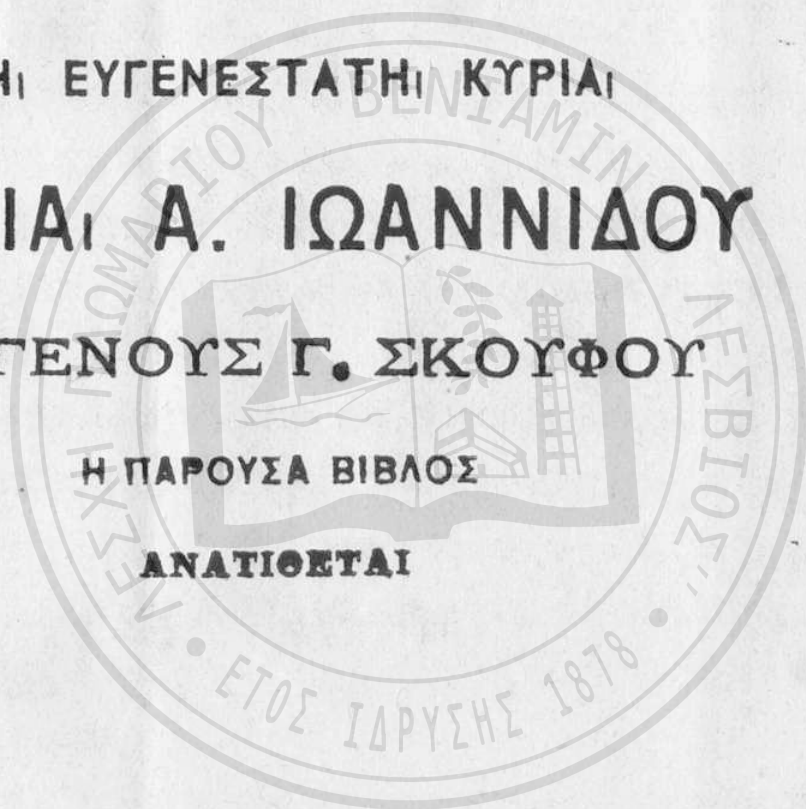
ΛΟΓΟΤΗΤΗ

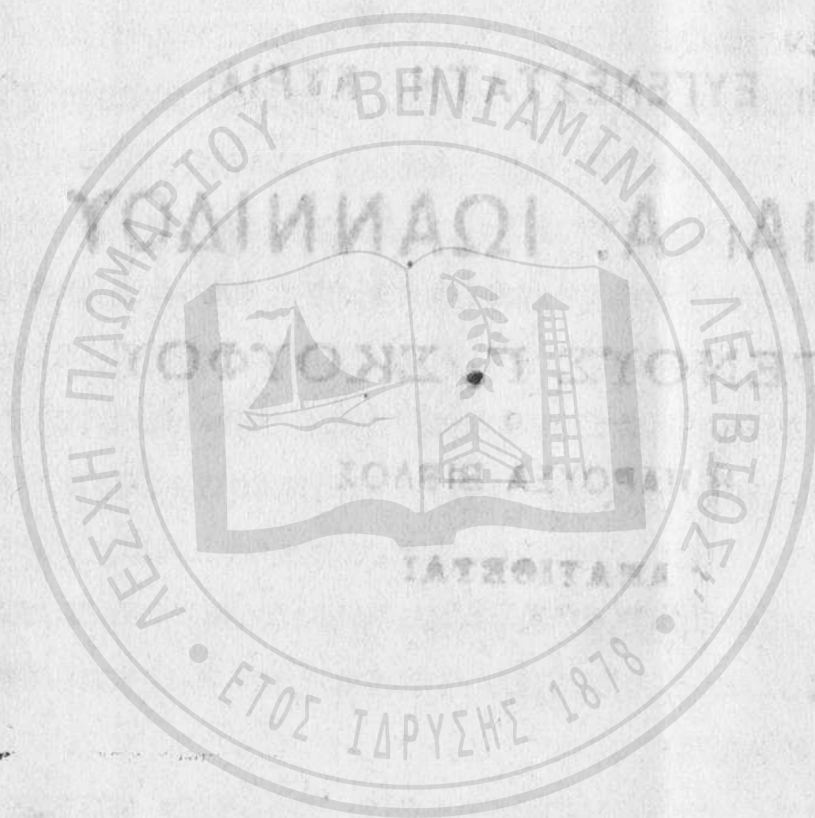
ΤΗ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΗ ΚΥΡΙΑΙ
ΜΑΡΙΑ Α. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΕΚ ΓΕΝΟΥΣ Γ. ΣΚΟΥΦΟΥ

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΒΙΒΛΟΣ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

Τοῖς ἀναγνώσταις.

Τὴν περὶ Κοσμιότητος πραγματείαν τοῦ Σ. Μυλλέρου (E Muller, La politesse française, traité des bienséances et du savoir-vivre) μετέφρασα διότι ἐνόμισα ὅτι ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ διάδοσις τοιοῦτου βιβλίου πληροῖ ἀνάγκην τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ θέλει εἶσθαι ευπρόσδεκτος παντὶ ἐπιθυμοῦντι νὰ προσφέρηται κοσμίως καὶ εὐπρεπῶς. Προετίμησα δὲ τὴν πραγματείαν ταύτην τῶν πολυπληθῶν ἄλλων συγγραμμάτων, ἅτινα πραγματεύονται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, διὰ τὴν μεγάλην περιεκτικότητα καὶ σαφήνειαν καὶ διὰ τὸ εὐμέθοδον καὶ εὐχρηστον αὐτῆς, ὧν ἕνεκα πολλαὶ χιλιάδες ἀντιτύπων πωλοῦνται κατ' ἔτος ἐν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις.

Κατὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην προσεπάθησα νὰ μεταφέρω εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν τὸ γαλλικὸν κείμενον ὅσον οἶόν τ' ἀκριβέστερον καὶ πιστότερον. Ἐπειδὴ ὅμως κυρίως προεθέμην νὰ παράσχω βιβλίον χρήσιμον καὶ ἐπαρκοῦν, κατὰ τὸ δυνατόν, εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, ἐνόμισα καλὸν νὰ παραλείψω μὲν ἀφ' ἐνὸς ὅσα χωρία διὰ τὸν ὅλως γαλλικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, ἢ διὰ τὴν στενὴν

αὐτῶν συνάφειαν μετ' ἰδιαζόντων ἐν Γαλλίᾳ
θεσμῶν, ἣ δι' ἄλλους παραπλησίους λόγους οὐ-
δόλως διαφέρουσιν ἡμῖν, νὰ προσθέσω δ' ἀφ'
ἐτέρου πολλά ἐν εἴδει σημειώσεων χάριν ἐπε-
ξηγήσεως ἢ συμπληρώσεως. Καὶ μέρος μὲν τῶν
ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἠρύσθη ἐκ τοῦ Almanach du
Savoir-vivre τῆς κομήσεως de Bassanville, μέρος
δ' ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ ἐξ ἰδίας πείρας. Πολλάκις
δὲ κατὰ τὴν μετάφρασιν μετεχειρίσθη ὅρους
καὶ λέξεις ἀήθεις καὶ ξενικὰς· καὶ ξενικὰς μὲν,
διότι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ δὲν μοι ἦτο πάν-
τοτε δυνατόν νὰ εὕρω λέξιν ἐλληνικὴν ἀντίστοι-
χον· ἀήθεις δὲ διότι ἠθέλησα, ὡς λ. χ. κατὰ τὰς
ὀνομασίας τῶν ἐδεσμάτων, νὰ δώσω ἀφορμὴν
ὅπως οἱ ἀρμοδιώτεροι ἐμοῦ ἐνασχοληθῶσιν εἰς
ἐξεύρεσιν προσφορωτέρων, πρὸς ἐξοβελισμὸν λέ-
ξεων βαρβάρων ἢ κακοήχων.

Περαίνουσα τὸν λόγον ὁμολογῶ χάριτας πρὸς
ἅπαντας τοὺς συνδραμόντας με καὶ λόγῳ καὶ
ἔργῳ εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ πρώτου μου ἔργου,
καὶ ἐκλιπαρῶ τοὺς ἀναγνώστας μου, ἀναλογι-
ζομένους τὰς δυσχερείας, πρὸς ἃς προσκρούει
ὁ μεταφράζων εἰς γλῶσσαν μήπω κεκανονισμέ-
νην πράγματα δι' ἃ οὔτε λέξεις ἐνίοτε δ' οὐδ'
ἐννοίας ἔχομεν, νὰ ᾧσιν εἰς τὰς περὶ τοῦ πονη-
ματίου μου κρίσεις ἐπιεικεῖς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15)27 Ἰανουαρίου 1879.

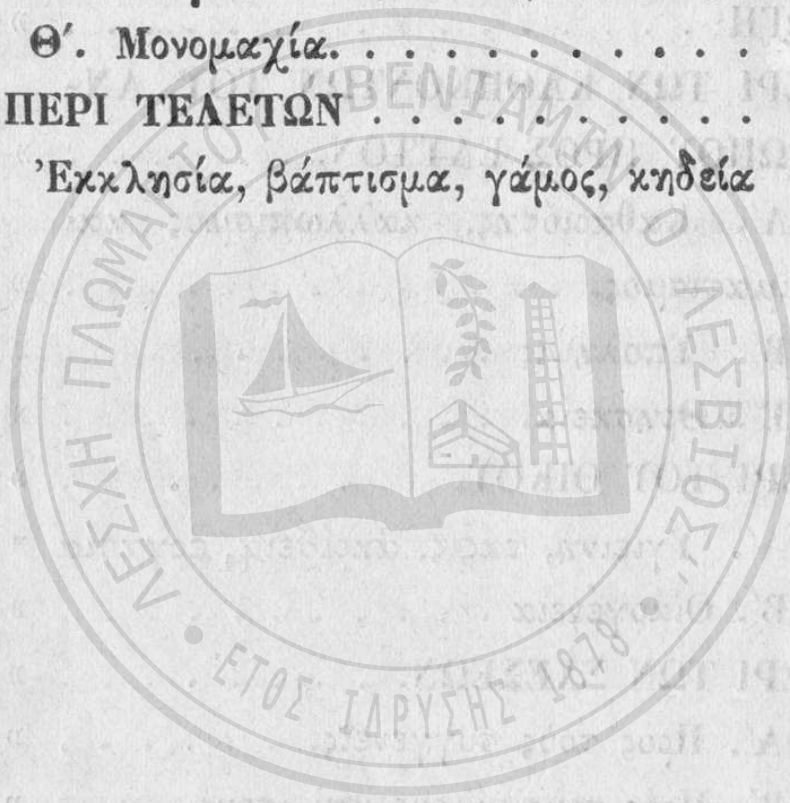
ANNA Σ. ΜΩΡΑΪΤΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ.	Σελ. έ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	» 1
I ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝ- ΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ.	» 7
Α'. Καθαριότης, καλλωπισμός και ίματισμός.	» 7
Β'. Υπόληψις	» 25
Γ'. Θρησκεία.	» 27
II ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ.	» 30
Α'. Υγιεινή, τάξις, ακρίβεια, εργασία »	30
Β'. Οικογένεια	» 37
III ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.	» 44
Α'. Πρὸς τοὺς συγγενεῖς.	» 44
Β'. Πρὸς τοὺς φίλους καὶ ἴσους.	» 52
Γ'. Πρὸς τὴν κοινωνίαν.	» 65
III ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΕΩΣ	» 87
II ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ	» 127
III ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΘΙΜΟΤΥΠΙΑΣ	» 138
Α'. Χαιρετισμοί, περίπατοι, ἐπισκέψεις »	138
Β'. Συστάσεις, συμπόσια, ἐσπεριναὶ συναναστροφαί.	» 167

η'.

Γ'. Παιγνίδια, μουσικαὶ συμφωνίαι, χοροί.	Σ. 207
Δ'. Θέατρα, καφφενεῖα, βιβλιοθήκαι	» 222
Ε'. Κατ'ἰδίαν συνομιλίαι, συνεντεύξεις	» 229
Σ'. Ἀποδημίαι, ἱαματικὰ ὕδατα καὶ θαλάσσια λουτρά	» 233
Ζ'. Φιλοξενία, διατριβὴ ἐν τοῖς ἀγροῖς	» 238
Η'. Παιγνίδια δεξιότητος, ἀσκήσεις .	» 245
Θ'. Μονομαχία.	» 252
III ΠΕΡΙ ΤΕΛΕΤΩΝ	» 260
Ἑκκλησία, βάπτισμα, γάμος, κηδεία	» 260

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατὰ τοὺς λεξικογράφους ἡ λέξις ΚΟΣΜΙΟΤΗΣ (politesse) θεωρεῖται ταυτόσημος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων «εὐπρέπεια καὶ καλὴ συμπεριφορὰ», ὁρίζεται δ' ὑπ' αὐτῶν οὕτως :

Κοσμιότης ἐστὶν εὐπρέπεια περὶ τὸ λέγειν καὶ πράττειν, συνδυαζομένη τῷ ὀφειλομένῳ σεβασμῷ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, πρὸς τὰ ἔθιμα καὶ νόμιμα, πρὸς τὰ δημόσια ἥθη κλπ.

Ἡ Κοσμιότης καθιστᾷ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις εὐαρέστους, εἶνε δ' εἰς τὴν κοινωνίαν ὅ,τι ἡ ἁρμονία εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον. Ἐπομένως τοσούτῳ σπουδαῖον καὶ ἀναγκαῖον εἶνε εἰς ἕκαστον μέλος τῆς κοινωνίας νὰ συμπεριφέρηται κοσμίως καὶ εὐπρεπῶς, ὥσῳ καὶ εἰς ἕκαστον τόνον τῆς μουσικῆς κλίμακος νὰ καταλαμβάνῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ θέσιν. Λοιπὸν διὰ τοῦ παρόντος βιβλίου σκοποῦμεν νὰ καταστήσωμεν γνωστοὺς τοὺς νόμους, καθ' οὓς συμπεριφερόμενός τις δὲν θέλει ἀποτελεῖ παρὰφωνίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἐκτὸς τοῦ πολιτικοῦ Νόμου, οὗτινος ἕκαστον σχεδὸν ἄρθρον ἔχει τὸ ἀνταποκρινόμενον ἐν τῷ ποινικῷ

Νόμῳ καὶ οὗ ἡ τήρησις ἐπιβάλλεταί διὰ τῆς ὑλικῆς βίης, ὑπάρχει καὶ ἕτερος Νόμος, ὃν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν Κοινωνικὸν καὶ τοῦ ὁποίου αἱ αὐστηρικὶ δικτάξεις ἐπιβάλλονται ἡμῖν δι' ἠθικῆς, οὕτως εἰπεῖν, βίης, ἀφ' ἧς οὐδεὶς δικαιοῦται ν' ἀπαλλάξῃ ἑαυτόν.

Ὑπὸ τῆς λογικῆς καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καθοδηγούμενοι, δυνάμεθα καὶ ἂν δὲν μελετήσωμεν τὸν πολιτικὸν Νόμον νὰ μὴ καταπκτήσωμεν τὰς δικτάξεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ φυσικὸς κοινὸς νοῦς καὶ ἡ καλὴ θέλησις δὲν ἐπαρκοῦσι πολλάκις ὅπως τηρήσῃ τις τὰς δικτάξεις τοῦ κοινωνικοῦ Νόμου, τοῦ ὁποίου τὰ πλεῖστα τῶν ἄρθρων βασίζονται, κατὰ τὰ φαινόμενα τοῦλάχιστον, ἐπὶ τῆς αὐθαιρεσίας, διὰ τοῦτο ἡ ἰδιαιτέρα τούτου σπουδὴ καθίσταται ἀπαραίτητος καὶ ἀνάγκη πρὸς τοῦτο μεγάλῃς λεπτολογίας καὶ συντόμου προσοχῆς.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἔχουσιν ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων ἀνάγκην τοσαύτης σπουδῆς ὅπως ἐκμάθωσιν ἐντελῶς τὰς διατάξεις τοῦ κοινωνικοῦ Νόμου· οὗτοι δὲ εἰσὶν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἐντὸς ἀτμοσφαίρας, ἐν ἧ, ὡς εἰπεῖν, ἐτράφησαν διὰ καλῶν τρόπων. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι μᾶλα ταῦτα δὲν πρέπει, νομίζοντες ἑαυτοὺς πανσόφους, νὰ θεωρῶσι περιττὸν νὰ προσφεύγωσιν εἰς πραγματείας περὶ ἐπιστήμης τοσοῦτον λεπτῆς, οἷα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος. Τούτους δυνάμεθα νὰ προσομοιώσωμεν πρὸς κληρονόμους μεγάλων ὀνομάτων, οἵτινες θεωροῦσιν ὅτι ἔσκοπον νὰ πρά-

ζωσί τι ἄξιον λόγου, ὅπως κατκυστῶσι καὶ προσωπι-
κῶς ἄξιοι τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας.

"Ἄλλοι ἂν ἐτέρου κεκλημένοι νὰ παρυστήσωσιν
ἀγαθὸν πρόσωπον ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πρέπει νὰ ἐπιζητή-
σωσιν ἅπαντα σχεδὸν τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα
προσόντα. Πρὸς τούτους λέγομεν ὅτι αἱ θεμελιώδεις
ἀρχαὶ τῆς ἐπιστήμης, ἣν θέλουσι νὰ ἐκμάθωσιν εἰσὶν
ἡ ἀπλότης, ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ χάρις. Πρὸ παντὸς ὅμως
ὀφείλουσιν οὗτοι ν' ἀποκρύψωσιν ὅτι μόλις χθὲς ἐξέ-
μχθον τὰς διατάξεις, ἃς σήμερον ἐπαγγέλλονται καὶ
ἤθελεν εἶσθαι προτιμώτερον νὰ παρίδωσι διάταξιν τινα
τοῦ κοινωνικοῦ Νόμου, ἐὰν βεβαίως ἡ παρὰ λειψίς
αὕτη δὲν συνεπάγῃ βκνχυσότητα, ἢ νὰ φωραθῶσι
πράττοντες τοῦτο κατ' ἐπιτήδευσιν." Ἄλλως τε ἡ σπου-
δὴ τῆς εὐπρεποῦς συμπεριφορᾶς ὁμοιάζει πρὸς τὴν
σπουδὴν ξένης γλώσσης, ἣν δὲν δύναται τις νὰ λα-
λήσῃ ἐὰν δὲν ἀσκηθῇ εἰς αὐτήν.

Μόνον διὰ τῆς φοιτήσεως ἀνθρώπων καλῶς συμπε-
ριφερομένων, διὰ τῆς παρκτηρήσεως τῶν τρόπων αὐ-
τῶν καὶ διὰ τῆς ταῦτο χρόνου μελέτης τῶν κανόνων
τῆς κοσμιότητος δύναται τις νὰ μορφωθῇ εὐπρεπῶς.

Πᾶν μέτρον ἄριστον λέγει ἡ παροιμία. Τοῦτο ἄρ-
μόζει ἰδίως εἰς τὴν κοσμιότητα, διότι οὐδὲν ἀπεχθέ-
στερον τῆς κατ' ὑπερβολὴν ἐνασχήσεως τῶν τύπων
ταύτης. Ἡ τάξις ἐκείνη τῆς κοινωνίας, ἣν κατ' ἐξο-
χὴν διέπει ἡ ἐθιμοτυπία, δηλαδὴ αἱ βασιλικαὶ αὐ-
λαὶ, πκρέχει παρκαδείγματα πρόσφορα, ὅπως κατὰ

στήσωσι καταφανεῖ τὰ ἀτοπήματα, ἅπερ προέρχονται ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τηρήσεως τῶν ἐθίμων τούτων. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῶν λεγομένων παραθέτομεν τὰ ἐπόμενα ἱστορικὰ γεγονότα.

Ὅταν ὁ καρδινάλιος Ῥιχελιέως (de Richelieu) διεπρχματεύετο μετὰ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Ἀγγλίας τὸν γάμον Ἑρριέτης, τῆς ἡγεμονόπαιδος τῆς Γαλλίας, μετὰ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Α'. μικροῦ δεῖν ἐναυάγει τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ἔνεκα δύο ἢ τριῶν βημάτων ἐπὶ πλεον, ἅπερ ἀπῆτουν οἱ πρεσβευταί. Ὁ Ῥιχελιέως ὅπως λύσῃ τὸ ζήτημα προσεποιήθη τὸν ἀσθενῆ.

Γνωστὸν εἶνε καὶ τὸ ἐπόμενον.

«Φίλιππος ὁ Β'. βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ἀσθενῶν ἐκάθητο ἐπὶ ἀνακλίντρον παρὰ τῇ ἐστίᾳ, ἐν ᾗ εἶχον ἀνάψει μεγάλην πυράν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θερμότης καθίστατο ἀνυπόφορος, ὁ βασιλεὺς προσεκάλεσε τοὺς παρόντας μεγιστᾶνας ἵνα ἐξαγάγωσιν ὀλίγους δαυλοὺς ἐκ τῆς πυρᾶς· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ μεγιστᾶν τῆς Ἰσπανίας, ὅστις μόνος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐγγίσῃ τὴν βασιλικὴν πυράν, δὲν ἦτο παρὼν καὶ ἔπρεπε νὰ καλέσωσιν αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπλούστερον βεβελίως ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀποσύρῃσι τὸ ἀνάκλιντρον τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας κλειδοῦχος, ὅστις μόνος εἶχε τὸ προνόμιον τοῦτο, ὡσαύτως δὲν παρευρίσκετο. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀπηγορευμένον ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ ἐγγίσῃ τὸ βασιλικὸν πρόσωπον πᾶς μὴ ἔχων τὸ δι-

καίωμα τοῦτο, ὁ βασιλεὺς χάριν τῆς ἐθιμοτυπίας, παρόντων τῶν αὐλικῶν, ὠπτήθη τοσοῦτον ὥστε τὴν ἐπιούσαν ἀπεβίωσεν.»

Χάριτι θεία εἰς τὰς ἄλλας τῆς κοινωνίας τάξεις δὲν ἐπιβάλλονται τοσοῦτον ὑπερβολικοὶ τύποι, ἡ δὲ ὑποταγὴ τοῖς νόμοις τῆς κοσμιότητος οὐδὲν παρέχει τῶν γελοίων τούτων μειονεκτημάτων, ἐκ τούναντίου μάλιστα καθίστησι τὰς κοινωνικὰς σχέσεις εὐαρεστοτέρας.

Ἄλλ' οὐχ ἦττον προτιμώτερον ἀναντιρρήτως εἶνε νὰ δεικνύηται τις μᾶλλον ἄβρως, ἀποφεύγων τὰς ὑπερβολὰς, ἢ ἀπότομος ὅπως δῆθεν ἐπιδείξῃ ἀνεξαρτησίαν χαρκατῆρος, διότι τοῦτο εἶνε σημεῖον στρεβλοῦ νοῦ καὶ κακεντρεχείας. Ναὶ κακεντρεχείας, οὐδόλως διστάζομεν νὰ τὸ εἴπωμεν. Νὰ μὴ θέλῃ νὰ ὑποβάλῃ τις ἑαυτὸν τοῖς νόμοις, οὓς πάντες ἀναγνωρίζουσι χάριν τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας, δηλοῖ ὅτι ἀποκρούει τὰς καλὰς ἐκείνας διατάξεις, αἵτινες κανονίζουν τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον σχέσεις.

Ἐν πραγματείᾳ, οἷα ἡ παροῦσα, αἱ παρὰθέσεις χωρίων ἐξ ἄλλων συγγραφέων ὀφείλουσι νὰ ᾧσι πολυπληθεῖς, διότι διατὶ νὰ διατυπώσωμεν διαφόρως τὸ κείμενον νόμου, ὅπερ εὐρίσκομεν καλῶς διατετυπωμένον ἄλλαχοῦ; Καὶ διατὶ νὰ διστάσωμεν ν' ἀναφέρωμεν τὸ παρ' ἄλλου παρεχόμενον παράδειγμα, ἐὰν τοῦτο σοφῶς προσαρμόζεται πρὸς τὸν κανόνα; Νὰ ἐπιζητῇ τις νὰ ἐπιδεικνύηται ὡς αὐτὸς καθιστῶν γόνιμον ἄγρον, ὃν τοσοῦτοι ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐκαλλιέργησαν,

νομίζομεν ἄτοπον ὑπερηφάνειαν καὶ ἀπρεπῆ ματαιότη-
την. Ἐπομένως θέλομεν προσενεχθῇ μετὰ μεγίστης
εἰλικρινείας καὶ πλήρους ἐλευθερίας. Οὐδόλως δὲ σκο-
ποῦμεν ν' ἀναφέρωμεν πρωτοφανῆ καὶ ἀνέκδοτα, ἐκ
τοῦνκινήτου ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ παροῦσα πραγματεία
εἶνε συλλογὴ κανόνων ὁρισθέντων ἤδη παρὰ τῶν πρὸ
ἡμῶν περὶ τούτου γραψάντων.

Ἡ ἀποστολὴ ἡμῶν ἔσεται ἡ συλλογὴ τῶν κανόνων
τούτων εἰς ἓν ὅλον καὶ ἡ ἀπλουστέρα καὶ σαφεστέρα
κατὰ τὰς αὐτῶν, παρ' ὅτι μέχρι τοῦδε ἐγένετο· προ-
σέτι θέλομεν προσπαθήσει, καθ' ὅσον τοῦτο δυνατόν,
ν' ἀνακκλύψωμεν τὴν ἀρχὴν τῶν κανόνων τούτων καὶ
τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, τέλος δὲ θέλομεν
προσθέσει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς κατὰ τὰς αὐτῶν καὶ με-
λέτης πολλὰ παρὰδείγματα συλλεγέμενα παρ' ἡμῶν
αὐτῶν καὶ κρίσεις ὅλως ἀτομικὰς, αἵτινες εἰσὶ προϊόν-
τα τῶν καθημερινῶν πρακτηρήσεων, ὧς ἡδυνήθημεν νὰ
ποιήσωμεν ἐνδελεχῶς φοιτῶντες εἰς τὰς αἰθούσας καὶ
τὴν κοινωνίαν μελετῶντες.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΙΟΤΗΤΟΣ

I

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ

Α΄.

ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΣ. — ΚΑΛΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΜΑΤΙΣΜΟΣ

Τὴν εὐπρέπειαν ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἑποψιν. Ἀμφότερα αὐτὶ ὀφείλουσι νὰ συμβαδίζωσι, διότι ὅσον δυσάρεστος εἶνε ὁ αὐτάρεσκος, τοῦ ὁποίου ἄπασα ἡ ἀξία συνίσταται εἰς τὸ σχῆμα τοῦ ἐνδύματός του ἢ εἰς τὸν κόμβον τοῦ λαιμοδέτου, τόσον ἀπεχθὴς καθίσταται ὁ ἔχων ἀξίαν τινα, ὅστις ἐξεπίτηδες ἢ δι' ἑλλειψιν τῆς θεούσης προσοχῆς ἐπιδείκνυται λίαν ἀτημελῶς ἐνδεδυμένος.

Τὸ πρῶτον ὅπερ ἀπαιτεῖ ἡ εὐπρέπεια παρ' ἡμῶν εἶνε ἡ καθαριότης.

Ἡ Φύσις, λέγει ὁ Βολταῖρος, ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον τὸ γυμνότερον τῶν ζώων καὶ τὸ μᾶλλον διακρι-

νόμενον διὰ τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ κάλλος. Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πλᾶσμα κέκτηται τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀρέσκειν, διότι ζῶν ἐν κοινωνίᾳ, ἔχει ἀνάγκην ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ συμμορφῶται πρὸς τοὺς νόμους τῆς καθαριότητος. Ἡ καθαριότης, ἥτις τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν ὑγείαν, δὲν πρέπει νὰ μεταπίπτῃ εἰς τὸ γελοῖον διὰ τῆς καταχρήσεως.»

Ἡ καθαριότης εἶνε ἐπιμέλεια περὶ τοῦ σώματος, τῶν ἐνδυμάτων, τῆς κατοικίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος ὃν ἀναπνέομεν.

«Ὁφείλομεν δὲ, κατὰ τὸν Κικέρωνα, νὰ ὦμεν καθάριοι οὐδόλως καθιστάμενοι ἕνεκα τούτου ὀχληροὶ ἢ ἐπιτετηδευμένοι, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον ὅσον ἀρκεῖ ὅπως ἀποφύγωμεν ἀτημέλειαν βάναυσον καὶ δυσάρεστον.»

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν νεότητα ὀφείλομεν νὰ λάβωμεν τὴν ἑξὶν τῆς καθαριότητος. Ἡ ῥυπαρότης ἐμφαίνει ψυχὴν εὐτελῆ, τούτου δ' ἕνεκεν οἱ ἀρχαῖοι τὴν καθαριότητα ἐθεώρουν ἀρετὴν.

Ὁ Ἰουσιέως (de Jussieu) ὡσαύτως λέγει, ὅτι ἡ ῥυπαρότης εἶνε σκωρία, δυναμένη νὰ καταστρέψῃ τὸ σῶμα καὶ νὰ βλάψῃ τὴν ὑγείαν. Ἵνα ἤ τις καθαρὸς καὶ δεικνύηται τοιοῦτος ἐν τῷ κοινῷ, ὀφείλει πᾶσιν πρώϊον νὰ κτενίζηται, νὰ πλύνηται, νὰ καθαρίζῃ τοὺς ὀδόντας, τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀνυχας, ἀλλὰ καλὸν νὰ συνειθίσῃ νὰ διαθέτῃ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον χρόνον πρὸς ταῦτα, διότι ἂν καὶ ᾔνε μέτρον ὑγιεινὸν καὶ ἀπαίτησις κοινωνικῆς εὐσχημοσύνης, δὲν πρέπει ὁμῶς

διὰ τοῦτο νὰ περιπίπτῃ εἰς λεπτολογίαν καὶ ἐπιτή-
δευσιν. Ἡ πρωϊνὴ ὥρα, ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξέγερσιν,
εἶνε ἡ κατὰλληλοτέρα τῆς ἡμέρας πρὸς πᾶν εἶδος ἐρ-
γασίας, διότι κατὰ ταύτην εἶνέ τις συνήθως ζωηρὸς
καὶ εὐθυμὸς ἔχει δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἀκμαίας. Λοι-
πὸν ἄς μὴ δαπανῶμεν ταύτην εἰς μάτην. Διὰ τὴν κα-
θαριότητα ἡμῶν ἀρκεῖ ἄφθονον ψυχρὸν ὕδωρ καὶ σά-
πων κοινός. Αὕτη εἶνε ἡ ὑγιεινότερα καὶ καταλληλο-
τέρα πλύσις.

Εἰς κόρακας τὰ ἀρωματικὰ ὕδατα, τὰ πνεύματα,
αἱ κόνεις καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ἅπαντα εἰσὶ φάρμακα
κατάλληλα μόνον δι' ἀσθενεῖς. "Ας διαγράψῃ ἐκ τοῦ
προϋπολογισμοῦ τοῦ ὁ ὑγιῆς ἢ ὁ θέλων νὰ ᾔῃ ὑγιῆς
τὴν ἀνωφελεῖ ταύτην δαπάνην.¹

¹ Γυνὴ καλῶς ἀνατεθραμμένη οὐδέποτε ἐξέρχεται τοῦ δω-
ματίου τῆς ἀπλutos ἢ ἔχουσα τὴν κόμην ἢ τὰ ἐνδύματα ἐν
ἁταξίᾳ.

Κτενίζετε καλῶς τὴν κόμην ὑμῶν οὐ μόνον χάριν καθα-
ριότητος καὶ κοσμιότητος ἀλλὰ καὶ πρὸς διατήρησιν ταύτης.
"Αμα ἐγερθέντες ἐκ τῆς κλίνης σπογγίζετε τὴν κόμην διὰ λε-
πτοῦ μαλλίνου ὑφάσματος (φλανέλλας) καὶ κτενίζετε αὐτήν.

Πρὸς πλύσιν τῶν ὀφθαλμῶν τὴν πρωΐαν ἀρκεῖ καθαρὸν ὕ-
δωρ, ἐκτὸς ἐὰν αἰσθάνησθε τούτους ἀδυνάτους καὶ κεκοπια-
κότας. Τότε σπογγίζετε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν πρωτὶ καὶ ἐσπέ-
ρας δι' ἐλαφοῦ ἀφεψήματος τεύου, ὅπερ καὶ δύναμιν δίδει
αὐτοῖς καὶ ἐμποδίζει τὴν φλόγωσιν τῶν βλεφάρων καὶ τὴν δα-
κρυρροΐαν.

Περιποιεῖσθε τοὺς ὀδόντας ὑμῶν οὐ μόνον ἐκ φιλαρεσκείας
λλὰ καὶ ἕνεκα τῆς χρησιμότητος αὐτῶν. Ἀποφεύγετε κατὰ

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων λαῶν ἐλούοντο καθ' ἐκάστην· ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ οἰκοδομήματα μεγάλα καὶ πολυτελῆ ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὰ δημόσια λουτρά. Ἡ ἐν αὐτοῖς διάταξις ἦτο μεγαλοπρεπὴς καὶ πρόσφορος ὅπως ἀποδείξῃ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα, ἣν ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι καὶ δικαίως εἰς τὴν λουσιν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος.

τὸ καθάρισμα αὐτῶν τὰς διαφόρους κόνεις καὶ τὰ πνεύματα, ἅτινα πωλοῦσιν οἱ ἔμποροι· ἐὰν δ' ἐκτὸς τοῦ καθαροῦ ὕδατος θέλετε νὰ μεταχειρισθῆτε καὶ ἄλλο τι, λάβετε οἰνόπνευμα ἀρίστης ποιότητος διαλύοντες ἐν αὐτῷ τεμάχιά τινα καμφορᾶς, ἢ λάβετε λεπτοτάτην κόνιν ἀνθράκων ἐκ μαλακοῦ ξύλου καὶ ἀναμίξατε αὐτὴν μετὰ λεπτότατα τετριμμένου φλοιοῦ κίνας.

Πλύνετε τὰ χεῖλη ὑμῶν διὰ καθυροῦ ὕδατος καὶ οὐδέποτε μεταχειρισθῆτε ἐκ τῶν πωλουμένων ἀλοιφῶν, αἵτινες καταστρέφουσι καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν ἐπιδερμίδα αὐτῶν. Ὡσαύτως ἀποφεύγετε νὰ δάκνητε αὐτὰ ἢ νὰ τὰ ὑγραίνητε διὰ τῆς σιάλου καὶ τῆς γλώσσης, διότι καὶ ἀγῆδες καὶ ἐπιθλαβές εἶναι.

Φροντίζετε περὶ τῶν χειρῶν ὑμῶν καὶ ἀποφεύγετε πᾶτον ἀλοιφήν. Ὁφελεῖ τὰ μέγιστα ἐὰν πλύνητε αὐτάς διὰ πιτύρων ἢ διὰ ψιχὸς ἄρτου.

Μὴ διατηρῆτε τοὺς ὄνυχας ὑμῶν λίαν μακρούς· κόπτετε τούτους δίδοντες αὐτοῖς σχῆμα ἀμυγδάλου καὶ τρίβετε αὐτοὺς διὰ λιμονίου ἁπαξ ἢ δις καθ' ἐβδομάδα, δι' οὗ καθίστῶνται στιλπνοὶ καὶ ῥοδόχροες.

Κόπτετε τὰς παρωνυχίδας διὰ ψαλλίδος καλῶς κοπτοῦσης, μὴ ἀποσπᾶτε δὲ ταύτας διὰ τῶν ὀνύχων ἢ τῶν ὀδόντων, διότι καὶ τὸ σχῆμα τῶν δακτύλων παραβλάπτεται καὶ ὀδυνηρὸν εἶνε. Μὴ τρώγητε τοὺς ὄνυχας διότι εἶνε βάνανυσον καὶ ἀγῆδες.

Ἡ καθαριότης ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἐθεωρήθη τοσοῦτον ὠφέλιμος ὥστε ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα θρησκευτικὰ βιβλία περιέχουσι πολυπληθεῖς διατάξεις περὶ ταύτης.

Ὁ Μωϋσῆς διὰ τοῦ νόμου, ὃν ἔδωκε τοῖς Ἑβραίοις, ἐπέβλεπεν αὐτοῖς συχνὰς λούσεις, τὰ δὲ ἀνατολικά ἔθνη διετήρησαν τὸ ἔθιμον τοῦτο.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ λούσις δὲν εἶνε τοσοῦτον ἐν χρήσει ὅπως ἀλλαχοῦ, ἂν καὶ ἦνε γνωστὸν ὁπόσον αὕτη συν-

πλύνοντες τοὺς πόδας μεταχειρίζεσθε ὕδωρ χλιαρόν. Κόπτετε τοὺς ὄνυχας τῶν ποδῶν, καὶ ἀμέσως ἅμα τῇ ἐμφανίσει ἀφαιρεῖτε μετὰ προσοχῆς τοὺς ἥλους (κάλους) ἢ ἄλλα παραπλήσια, καὶ καθαρίζετε τὰς πτέρνας ἀπὸ τῆς τραχυθείσης ἐπιδερμίδος δι' ἐλαφροπέτρας.

Ἀποφεύγετε τὴν καθ' ὑπερβολὴν στενὴν ὑπόδησιν, ἵνα μὴ ὑποφέρητε πόνους καὶ κακῶς βαδίζητε· ὡσαύτως προσέχετε ὅπως μὴ τὰ ἐνδύματα ὑμῶν ὣσι στενὰ περὶ τοὺς βραχίονας καὶ τὰ χειρόκτια περὶ τὰς χεῖρας, διότι κωλυομένης τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος αἱ χεῖρες λαμβάνουσιν ὅψιν δυσάρεστον.

Μετὰ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας οἱ τε ἄνδρες καὶ γυναῖκες παρατηροῦσι μικρὰς ρυτίδας συνενουμένας περὶ τὴν ἄκραν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἃς ὀνομάζουσιν οὐχὶ λίαν εὐγενῶς πόδα τοῦ χηνός (patte d'oie). Πρὸς ἀποφυγὴν ἢ ἐλάττωσιν τούτων πρέπει νὰ λάβῃ τις τὴν ἐξιν μετὰ πέντε ἢ ἑξ ὥρας, καθ' ἃς εἶχεν ἠνεωγμένους τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ κλείῃ τούτους ἐπὶ δέκα τοῦλάχιστον λεπτὰ τῆς ὥρας, οὐχὶ ἵνα κοιμηθῇ ἀλλ' ὅπως παρέξῃ ἀκίνησίαν καὶ ἡρεμίαν εἰς τοὺς μῦς τοῦ ὀφθαλμοῦ, οἵτινες κοπιᾶζουσιν ἐκ τῆς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ προσώπου. Ἡ ἀνάπαυσις αὕτη εἶναι ἀναγκαία καὶ συντείνει εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ λεῖου τοῦ δέρματος τοῦ προσώπου.

τελεῖ εἰς τὴν ὑγείαν. Πρέπει τις ν' ἀποδώσῃ τὴν ἀχρηστίαν, εἰς ἣν περιέπεσε τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔθιμον, εἰς τὴν ψυχρότητα τοῦ κλίματος; Οὐχὶ βεβχίως, διότι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ῥώσσοι, καίτοι ζῶντες ἐν κλίμασιν ἦττον εὐκράτοις, λούονται συνεχῶς καὶ καθ' ἀπάσας τὰς ὥρας τοῦ ἐνικυτοῦ διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ὅπερ ἔχει ἰδιότητας ἀναμφισβητήτως τονωτικᾶς.

Ὁ Μονταίγνιος (Montaigne) λέγει ὅτι· «Ἴνα τις κελὸν ὅζῃ οὐθενὸς ὀφείλει ὅζειν» δύναμαι δ' ἀδιστάκτως ν' ἀποφανθῶ ὅτι ὁ συρμός τῆς διὰ μύρων ἀλείψεως παρῆλθε πλέον. Μόναί αἱ ἀμφιβόλου διαγωγῆς γυναικῆς χρῶνται ἔτι τούτοις ὅπως ἐπισύρῳσιν ἐφ' ἐχυτῶν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ.

Ἐνεκ τῆς ἀπλότητος τῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων ἐλαχίστη ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἱματισμοῦ τῶν νέων καὶ τῶν πόρρω τῆς ἡλικίας ὄντων. Μόλα ταῦτα θέλομεν συμβουλεύσει τούτοις νὰ προτιμῶσι τὰ ἀμαυρὰ χρώματα, ν' ἀποφεύγῳσι δὲ νὰ φορῶσιν ἐνδύματα λίαν στενὰ ἢ βραχέα καὶ ἰδίως νὰ ἐπιζητῶσι πρὸ παντὸς ἐν τῷ ἱματισμῷ αὐτῶν τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ἀφέλεικν. Καὶ τοῖς νέοις συμβουλεύομεν νὰ μὴ παρχδέχωνται λίαν ἐσπευσμένως τοὺς νέους συρμούς ἐκτὸς ἔχῳσιν αὐτοὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ παρέχῳσι τὰ ἐνδύματα ἀναπαυτικώτερα καὶ ἀξιοπρεπέστερα.

Οἱ ἀρχαῖοι ἀναντιρρήτως ἐνενόουν κάλλιον ἡμῶν πῶς ἔπρεπε νὰ ἐνδύηταί τις. Σήμερον νομίζει τις ὅτι πάντες προσπαθοῦσι νὰ δαπανήσωσιν ὅσον οἶόν τε ὀλιγώ-

τερον ὕψος, ὅπερ ἐνίοτε μόλις ἐπικρεῖ νὰ καλύψῃ τὰ μέλη. Πόσον ἀπέχομεν ἀπὸ τῶν ὠραίων πτυχῶν τῶν ἀρχαίων ἐνδυμάτων, καὶ τοῦ πλούτου τῶν τοῦ τελευταίου αἰῶνος!

Ἄλλοτε ἐκάστη κοινωνικὴ τάξις εἶχεν ἴδιον ἔνδυμα, ἀλλ' ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐξηφάνισε τὰς διαφορὰς ταύτας τοῦ παλαιοῦ συστήματος. Ὁ γερουσιαστής σήμερον ἐνδύεται ὡς ὁ συμβολαιογράφος καὶ ὁ δικηγόρος ὡς ὁ καλλιτέχνης.

Ἰμωτισμὸς καθαρὸς, σεμνὸς καὶ οὐχὶ ἀλλόκοτος ἐμφαίνει πάντοτε σχεδὸν ἄνθρωπον ἀγαπῶντα τὴν τάξιν καὶ ὀρθοφρονοῦντα. Ἐὰν ἐνδύηται τις κοσμίως καταδεικνύει σέβας πρὸς τε τοὺς ἄλλους καὶ πρὸς ἑαυτόν.

Ἄπαντες οἱ συγγραφεῖς οἱ γράψαντες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, λέγουσιν ὅτι ὀφείλει τις ὅσον οἶόν τε νὰ ἐκλέγῃ τοὺς τὰ μάλιστα ἐν ὑπολήψει ῥάπτας καὶ ἐμπόρους, οὓς ἐὰν ἀμείβῃ τοῖς μετρητοῖς, κατωρθοῖ νὰ δαπανᾷ ὅσα καὶ παρὰ τοῖς δευτερεύουσιν, ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἀγοράζειν καλλιτέραν ποιότητα καὶ ἐνδύματα κομψότερα. Οὐδόλως ἀμφισβητοῦμεν τὸ ὀρθὸν τῆς συμβουλῆς ταύτης· ἀλλ' ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὀφείλει τις νὰ ἐξοβελίσῃ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν εὐσυνειδήτων καὶ ἐμπείρων προμηθευτῶν πολλοὺς τεχνίτας, οἵτινες ἐὰν μὲν δὲν ἀπολαύσιν ἔτι μεγάλης φήμης ἐργάζονται ὁμῶς πρὸς ἀποκτησιν ταύτης, ἢ τοῦλάχιστον προσπαθοῦσιν ὅσον οἶόν

τε νὰ συμβαδίζωσι μετὰ τῆς καλαισθησίας καὶ τοῦ
συρμού; Ἡ δὲ συμβουλὴ ἀπευθυνομένη πρὸς ἅπαντας
ἀδιακρίτως ὅπως κατασκευάζωσι τὰ ἐαυτῶν ἐνδύματα
παρὰ τοῖς καλλιτέροις τεχνίταις, δὲν εἶνε ἀπολύτως
ὀρθή, διότι ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν τε χρη-
ματικὴν περιουσίαν ἐκάστου καὶ τὴν κοινωνικὴν αὐ-
τοῦ θέσιν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονήσωμεν ὅτι γράφο-
μεν πραγματείαν ἀπλῶς περὶ κοσμιότητος καὶ οὐχὶ
κώδικα τῆς κομψευομένης νεολαίας. Εἰς τὸν νέον κλη-
ρονόμον μεγάλῃς περιουσίας, εἰς τὸν γόνον μεγάλῃς
οἰκογενείας, ὅστις ὀφείλει κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ
παρίσταται εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἰσχυρῶν, εἰς τοὺς
περιπάτους καὶ τοὺς χοροὺς, βεβαίως συμβουλεύομεν
ὅπως ὑποχρεωτικῶς, ὡς εἶπεῖν, κατασκευάζῃ τὰ ἐν-
δύματά του παρὰ τοῖς τὰ μάλα ἐν ὑπολήψει ῥάπταις.
Εἰς τὸν ὑπάλληλον ὅμως καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς πολ-
λοὺς λέγομεν τὰ ἐπόμενα. Ὑπολογίζετε τὰ χρηματι-
κὰ ὑμῶν μέσα, ἐκλέγετε ἐμπόρους καὶ κατασκευα-
στάς τιμίους, ἔστε δὲ καὶ ὑμεῖς τίμιοι πρὸς αὐτούς·
οὕτω θέλετε εἶσθαι πάντοτε κοσμίως ἐνδεδυμένοι, ἀ-
ποφεύγοντες τὸν κίνδυνον τῆς γελοιότητος καὶ τὴν ἐκ
τῆς μεγάλῃς δαπάνης στενοχωρίαν.

Λίαν δὲ φυσικὸν εἶνε ὅπως ὁ συχνάζων τὴν καλὴν
κοινωνίαν ἐνδύηται κομψότερον.

Εἰς τὰς γυναῖκας δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπαγορεύσωμεν
νόμους ἀκριβῶς διαγεγραμμένους περὶ τῆς καθόλου
αὐτῶν ἐνδυμασίας, διότι καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἐνδυμά-

των καὶ ἡ ποιότης τοῦ ὑφάσματος καὶ ὁ καλλωπισμός τῆς κεφαλῆς μεταβάλλονται κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. Περιοριζόμεθα ἀπλῶς νὰ ὑπενθυμίσωμεν αὐταῖς ὅτι ἡ ἀπλότης καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πολυτελεστέρω ἱματισμῷ, καὶ ἡ συμφωνία τῆς ἀπλότητος ταύτης πρὸς τὴν ἡλικίαν πρέπει νὰ ᾔηνε τὸ σπουδαιότερον μέλημα αὐτῶν. Διότι τί καταγελαστότερον γράχιδίου ἐπιζητοῦντος ν' ἀπομιμηθῇ νέαν κόρην; Ἐν ᾧ ἔαν ἐνδύηται ἀνκλόγως τῆς ἡλικίας ἤθελεν εἶσθαι σεβαστή.¹

¹ Γυνὴ πράγματι διακεκριμένη θέλει φέρεи αἰετοτε ἱματισμὸν σύμφωνον πρὸς τὴν ἡλικίαν, οὐ μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ χρώματα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σχῆμα τῶν ἐσθήτων, τῶν πέλων καὶ ἐν γένει παντός. Τοῦτο δὲ δὲν θέλει καταστήσει ταύτην ἡττον κομψὴν ἀλλὰ θέλει τὴν ἀπαλλάξει τοῦ γελοίου, ὅπερ δυστυχῶς ὀλίγιστα γυναῖκες ἔχουσι τὴν φρόνησιν ν' ἀποφεύγωσι, διότι δὲν ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἡλικίαν των. Τίς δύναται δὲ νὰ γνωρίζῃ ταύτην σήμερον;

Ὁ ἱματισμός ὡσαύτως πρέπει νὰ ᾔηνε εἰς ἀρμονίαν πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὰς περιστάσεις· τούθ' ἕνεκεν οὐδέποτε ποιεῖ τις ἐπισκέψεις εἰς νεονύμφους ὧν ἐν πένθει, καὶ οὐδέποτε ἐπισκέπτεται πενθοῦντας φέρων πολυτελῆ καὶ φαιδρὰ ἐνδύματα.

Γυνὴ γινώσκουσα τὰς διατάξεις τῆς εὐπρεπείας οὐδέποτε ἐξέρχεται τὴν πρωτὰν τῆς οἰκίας, ἢ ἀναβαίνει ἐπὶ δημοσίας ἀμάξης ἢ λεωφορείου ἢ ἐξέρχεται πεζῇ ἐν ἡμέρᾳ βροχῆς κεκαλλωπισμένη, ἥτοι φέρουσα πτερὰ, τρίχαπτα (dentelles) κλ.

Γυνὴ διακεκριμένη φέρει πάντοτε καλὴν ὑπόδησιν καὶ καλὰ χειρόκτια. Οὐδέποτε φέρει ψευδῇ τρίχαπτα, ψευδεῖς διφθέρας (fourrure) ἢ ὅτι δῆποτε ἄλλο ψευδὲς ἀντικείμενον πολυτελείας, διότι γινώσκει ὅτι ἡ ἀληθὴς κομψότης συνίσταται ἰδίως ἐν τῇ καλῇ ἐκλογῇ τῶν καθέκαστα.

Ἐπιτρέπεται εἰς γυναικῶν οἷας δὴποτε ἡλικίας νὰ ἐνδύηται ὅπως νομίζει ἑαυτῇ ἁρμοστότερον, ἵνα δὲ κατὰ τὰς ὁμῶν καταληπτοὶ διὰ παρδείγματος λέγομεν ὅτι οὐδόλως ἐστὶν ἐγκλημα εἰς μελάγχρους προτιμᾷ χρώματα πρόσφορα εἰς τὸ χροῦμά της, καὶ βεβαίως ἐπιτρέπεται αὐτῇ νὰ φέρῃ ταινίας μηλινοσιδεῖς (πορτοκαλλίου) ἢ νὰ ἔχῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐπιπλα κιτρίνου χρώματος· ὀφείλει ὅμως χρωμένη τούτοις νὰ μὴ παρίδῃ καὶ τὴν καλὴν διάταξιν τούτων, ὅπως μὴ καταστήσῃ καταφανῆ τὸν λόγον, δι' ὃν ἐξελέξατο ταῦτα. Τοῦτο ὅμως δὲν διδάσκεται, διότι εἶνε ἀποτέλεσμα ἐμφύτου φιλοκαλίας, ἐπομένως ὅσαι γυναῖκες δὲν ἤθελον ἔχει πλήρη πεποίθησιν εἰς τὴν ἑαυτῶν κρίσιν, ἢ ἤθελον πράττει φρονίμως ἐρωτᾶσαι περὶ τούτων ἄλλας φημιζομένας διὰ τὴν ἐγνωσμένην καλαισθησίαν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν συρμόν συμβουλευόμεν τὰς κυρίας νὰ μὴ συμμορφῶνται πρὸς αὐτὸν οὔτε ἀμέσως οὔτε λίαν βραδέως, καὶ τοῦτο λέγομεν ἰδίως διὰ τ' ἀφορῶντα εἰς τινὰς ἐφημέρους τροποποιήσεις τούτου.

Μολονότι δὲ συρμός τις δύναται νὰ παρέχῃ πλεονεκτήματά τινα εἰς τὴν γυναικείαν φιλαρέσκειαν δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἀποδεκτὸς εἰς τὴν ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν υἱεὶαν ἢ ἀνᾱρμωστος εἰς τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῆς γυναικός.¹

Πολλὰ ἐγράφησαν περὶ τοῦ ὀλεθρίου ἐθίμου τῆς χρή-

¹ Γυνὴ καλῶς ἀνατεθραμμένη πρέπει νὰ φροντίζῃ νὰ ἔχῃ περισσότερα ἐσωτερικὰ ἐνδύματα (ἄσπρηνρυχα) ἢ ἐξωτερικά.

σεως τῶν στενῶν στηθοδέσμων καὶ τούτου ἕνεκα νομίζομεν περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ πλέον. Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι οὔτε τὸ ἐκ τοῦ λεπτοτέρου ὑφάσματος ἔνδυμα, οὔτε τὸ ἐπιτυχέστερον κατὰ τὸ σχῆμα ἤθελε τιμῆσει τὴν κατασκευάσασαν τοῦτο ῥάπτριαν, ἢ κοσμήσει τὴν φέρουσαν αὐτὸ, ἐὰν κάτωθεν αὐτοῦ δὲν ὑπάρχῃ στηθοδέσμος, κρύπτων ἐπιτηδείως τὰ σφάλματα τῆς φύσεως ἢ ἐπαυξάνων τὰ πλεονεκτήματα. Διὰ τοῦτο ὁ στηθοδέσμος εἶνε ἀναντιρρήτως τὸ οὐσιωδέστερον μέρος τοῦ γυναικείου ἱματισμοῦ.

Ἡ πρεσβυτις ἥτις οὐδὲν μὲν κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει, εἶνε δὲ κεκοσμημένη διὰ περιδεραίων καὶ ψελλίων καὶ ἔχει τοὺς ὠμούς καὶ τοὺς βραχίονας γυμνοὺς, οὐ μόνον εἰς τὴν εὐπρέπειαν προσκρούει, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἀδικεῖ. Ἀλλως τε δὲ, αἰετοτε κατεκρίνοντο αἱ πλέον τοῦ δέοντος τὰ γυμνά αὐτῶν θέλγητρα ἐπιδεικνύουσαι γυναικες.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἄνδρας εἶνε εὐκολώτερον νὰ διατυπώσῃ τις ἄρθρα τινα, ἔχοντα δύναμιν νόμου, ἐπὶ τοῦ κεφαλίου τοῦ ἱματισμοῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁμοιομόρφου, ὅπερ εἶνε ἡ βάσις τοῦ τῶν ἀνδρῶν ἱματισμοῦ.

Τὸ μέλαν φράκον (habit), ἡ περισκελὶς καὶ τὸ γιλέκιον (gilet) τοῦ αὐτοῦ χρώματος εἰσὶν ἀναπόφευκτα διὰ πρῶτην ἐπίσκεψιν, διὰ γεῦμα ἐπίσημον καὶ διὰ χορόν. Ὁ λευκὸς ὁμῶς λαιμοδέτης προτιμᾶται τοῦ μέλανος κατὰ τὰς ἐπισήμους περιστάσεις. Ἐπίσης ἀναπόφευ-

καὶ θεωροῦνται ὁ μέλας καὶ καθαρὸς πῖλος, τὰ καλῶς
κατεσκευασμένα καὶ ἐστιλβωμένα ὑποδήματα καὶ τὰ
καθαρὰ καὶ οὐχὶ ἐσχισμένα χειρόκτια.¹

Ἄς ἐνδικατρίψωμεν ὀλίγον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν
λαιμοδέτην καὶ τὰ χειρόκτια.

Ἀφ' ὅτου ὁ λαιμοδέτης δὲν εἶνε πλέον τεμάχιον
ὑφάσματος ἀτημελῶς δεδεμένον περὶ τὸν τράχηλον,
μετὰ κρεμαμένων ἄκρων, ἐγράφησαν πολλαὶ σελίδες
περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς τέχνης τοῦ καλῶς φέ-
ρειν τὸν λαιμοδέτην· εἰς δὲ περίφημος διπλωμάτης
δὲν ἀπηξίωσε νὰ γράψῃ βιβλίον ὁλόκληρον ἐπὶ τοῦ
ἀντικειμένου τούτου. Τὴν σπουδαιότητα ταύτην, δὲν
δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλως, ἢ διότι ὁ λαιμοδέ-
της ἐξ ἀπάντων τῶν τὸν ἱματισμὸν συγκροτούντων
μερῶν, εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ ἀπαιτεῖ, ἐὰν ἐπιτρέπηται ἡμῖν
νὰ ἐκφρασθῶμεν οὕτω, ἐκ μέρους τοῦ φέροντος ἐργα-
σίαν τινα καὶ ἐπιτηδειότητα. Ἀρκεῖ νὰ ἐπιθυμήσῃ
τις νὰ ἐνδυθῇ ὅπως περιβάλλῃ ἐαυτῷ καλῶς τὰς κνη-
μίδας, τὸ ἱμάτιον ἢ τὸν πῖλον· ἢ ἐπιθυμία ὅμως αὕτη

¹ Οἱ ἄνδρες δὲν κάμνουσιν ἐπίσκεψιν τῆς ἡμέρας φέροντες
μέλαν φράκον, ἀλλὰ μικρὰν ῥεδιγγόταν εὐπρεπή. Ἀφ' ἐτέρου
τὴν ἐσπέρην τὸ φράκον ἐπιβάλλεται.

Περὶ σκελίδας καὶ γιλέκια διαφόρων χρωμάτων φορεῖ τις μόνον
ἐν ἀτημελήτῳ ἱματισμῷ.

Οὐδέποτε κάμνει τις ἐπίσκεψιν φορῶν ὑποδήματα βαρέα.
Δι' ἐπίσκεψιν οὐδέποτε φορεῖ τις χειρόκτια μελανὰ ἢ λίαν
ἀνοικτοῦ χρώματος. Τὸν λευκὸν λαιμοδέτην φορεῖ ἐν ἐκτάκτοις
περιστάσεσι καὶ ὅταν ἀπαιτῇ τοῦτο ἡ ἐθιμοτυπία.

μὲν δὲν ἀρκεῖ καὶ διὰ τὸν λαιμοδέτην, διότι πρὸς
διευθέτησιν τούτου ἀπαιτεῖται γνῶσις τις καὶ ἐμπει-
ρία. Ἡ πλέον ἢ ἡ ἑλαττον ἐπιτυχὴς διάθεσις τῶν
πτυχῶν καὶ τοῦ κόμβου τοῦ λαιμοδέτου ἐξαρτᾶται,
κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐ-
πιτηδειότητος ἐκάστου. Ἐκτὸς τούτου ἐπειδὴ ἡ θέσις
τοῦ λαιμοδέτου εἶνε περίπου ἀντικρὺ τῶν ὀφθαλμῶν
τοῦ βλέποντος ἡμᾶς, χρησιμεύει οὗτος, ὥς εἰπεῖν, ὥς
κρηπὶς εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ὁμιλῶν τις πρὸς τινα ἀ-
διαλείπτως βλέπει τοῦτον. Εἶνε λοιπὸν οὐσιῶδες νὰ
μᾶθῃ τις νὰ δένη καλῶς τὸν λαιμοδέτην του, ὀφείλει
δὲ πρὸς τοῦτο νὰ κατὰβάλλῃ προσπάθειαν λεπτολόγον.

Πολλάκις ἐρρέθη ὅτι ἐν περιπτώσει συστάσεώς τι-
νος, λαιμοδέτης κακῶς δεδεμένος ἤρκεσε νὰ παρέξῃ
δυσάρεστον ἐντύπωσιν κατὰ τοῦ εἰσαγομένου προσώ-
που. Ἡμεῖς ὅμως μολονότι δὲν παρὰδεχόμεθα ὅτι εἶνέ
τις ἀνάξιος προσοχῆς ἢ ὑπολήψεως, διότι ἡμέλησε νὰ
ἐκγυμνασθῇ περὶ τὸ κομψῶς συμπλέκειν τὰ ἄκρα βαμ-
βακεράς ἢ μεταξίνης ταινίας, μολαταῦτα γινώσκο-
μεν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτως, καὶ λέγομεν ὅτι πρέ-
πει τις ν' ἀποφεύγῃ νὰ ἐμποιῇ τούτου ἕνεκα κακὴν
ἐντύπωσιν.

Λοιπὸν ἔστε προσεκτικοὶ περὶ τὴν διάθεσιν τοῦ
λαιμοδέτου ὑμῶν, φέρετε δὲ πάντοτε λαιμοδέτην κα-
θαρὸν, ὅπως ἐμφαίνει ὅτι ἀγχαπᾶτε τὴν τάξιν καὶ τὴν
καθηριότητα.

Δὲν εἶνε ἀνχιμφισθητῶς βεβαιωμένον ὅτι τὰ χει-

ρόκτια ἦσαν γνωστὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ποιοῦσι δὲ μνείαν τούτων κατὰ πρῶτον τὰ χειρόγραφα τοῦ ΣΤ'. αἰῶνος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ χειρόκτια ἀπετέλουν μέρος τῆς πανοπλίας, κατεσκευάζοντο δ' ἐκ δέρματος περιβεβλημένου διὰ μεταλλικῶν ἐλασμάτων καὶ ὠνομάζοντο χειρίδες. Πρῶτον δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Γ'. ἤρξαντο ν' ἀποτελῶσι μέρος τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔφερον κατ' ἀρχὰς ταῦτα πλεκτά. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. εἰσῆχθησαν τὰ ἐκ λεπτοῦ δέρματος χειρόκτια. Σήμερον δὲ κατέστησαν ἀναπόφευκτα εἰς τὸν καλλωπισμὸν ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Οἱ χωρικοὶ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς προσβεβλημένους ἐὰν προσφέρῃ τις αὐτοῖς χεῖρα φέρουσαν χειρόκτιον. Ἐν ταῖς πόλεσιν ὅμως, ἐν αἷς ἅπαντες φέρουσι χειρόκτια, ἤθελεν εἶσθαι δύσκολον ν' ἀφαιρῇ τις ταῦτα ὡς ἀκίως προσφέρει τὴν χεῖρα. Ἀλλ' ἐὰν ἐξαίρεσις τις τὰς γυναικας, δι' ἧς τὸ χειρόκτιον κατέστη, οὕτως εἰπεῖν, ὁ σεμνὸς τῆς χειρὸς πέπλος, νομίζομεν ὅτι ἡ χειραψία ἀποβάλλει πάντα χαρακτῆρα εἰλικρινείας καὶ ἀγάπης ἐὰν χειρόκτιον παρεμπόνη ὡς ψυχρὸν διάμεσον.

Ἐπομένως παραδεχόμεθα μὲν τὴν γνώμην τοῦ χωρικοῦ, καθ' ὅσον τοῦτο δυνατὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν θέλομεν νὰ ἐκφρασθῶμεν κατὰ τῆς χρήσεως τῶν χειροκτίων, νομίζομεν, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὴν αὐτὴν ἔχοντες μεθ' ἡμῶν γνώμην, ὅτι καλὸν εἶνε τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου νὰ ἔχη τις τὴν ἀριστεράν μὲν

χειρα περιβεβλημένην διὰ χειροκτίου, τὴν δὲ δεξιάν γυμνήν· οὕτω συμβιβάζονται αἱ ἀπικιτήσεις τοῦ καλλωπισμοῦ μετὰ τῶν τῆς ἀγάπης.

Ἀνωτέρω συνεστήσαμεν χειρόκτια καθαρὰ καὶ μὴ ἐσχισμένα· ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ναί· τὰ χειρόκτια ὀφείλουσι νὰ ᾧσι καθαρὰ καὶ ἀκέραια, διότι οὐδὲν ἀηδέστερον τῶν λιπαρῶν ἢ κατεσχισμένων θηκῶν ἐκ δέρματος, ἐν αἷς τινες ἐγκλείουσι τοὺς δακτύλους των. Δὲν λέγω ὅτι φέρουσι τοιαῦτα κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, ἀλλὰ κατὰ τὰς συνήθεις ὅταν ἐξέρχωνται, ἐνδεδυμένοι ἄλλως τε εὐπρεπῶς καὶ καθαρῶς. Οὗτοι ἀπαντῶντες φίλους τείνουσι πρὸς αὐτοὺς τὴν διὰ τῶν ῥυπαρῶν τούτων χειροκτίων περιβεβλημένην χειρα, οὐδόπως ἀναλογιζόμενοι οἷαν ἀηδίαν δύναται νὰ παρέξῃ τοιαύτη ἐπαφή. Καὶ μολοντοῦτο αὐτοὶ οὗτοι ἤθελον καταφρονήσει ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε προσφέρει αὐτοῖς χειρα ἀκάρκτον ἢ ἤθελεν ἐξέλθει φέρων χιτῶνιον (ὑποκάμισον) τετριμμένον. Τίνος δὲ λόγου ἔνεκα δὲν ἐξομοιοῦσι τὰ χειρόκτια πρὸς τὰ ἐνδύματα ταῦτα; Διὰ τὴν ἡσυχονοῦσιν ὅτι τὰ χειρόκτια, ἀντικείμενα ὄντα καλλωπισμοῦ, πρέπει νὰ ᾧσι καθαρὰ ὡς ἅπαντα τοῦ καλλωπισμοῦ τ' ἀντικείμενα;

Τοὺς ἐπομένους λόγους ἤκουσα προφερομένους παρὰ χωρικοῦ, ὅστις ἀνεντιρρήτως δὲν διεκρίνετο ἐφ' ὑπερβολικῇ καθαριότητι τῶν χειρῶν· «Διὰ τὴν νὰ φέρω χειρόκτια, μήπως ἔχω τὰς χειρας ῥυπαράς;» Ὑπὸ ἔποψιν ὑλικὴν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐσυλλογίζετο λογι-

κώτχτχ. Τὶ ὅμως ἤθελεν εἰπεῖ βλέπων ἀνθρώπους ἔχοντας τὰς μὲν χεῖρας καθαρὰς, φέροντας δὲ χειρόκτια ῥυπαρώτατα ;

Εἰς τὴν ἀνωτέραν λεγομένην τάξιν ἐπικρατεῖ ὡς ἀρχὴ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ φέρῃ δις τὸ αὐτὸ ζεῦγος χειροκτίων. Ἐχουσι δὲ ἄλλα χειρόκτια διὰ τὴν πρωΐαν, ἄλλα διὰ τὴν θήραν, ἄλλα διὰ τὸν περίπχτον, ἄλλα διὰ τὰς ἐπισκέψεις καὶ ἄλλα διὰ τὰς συναναστροφάς· ἀλλ' ὁποῖαν δαπάνην ἀπαιτεῖ τὸ ἔθος τοῦτο ! Πράγματι τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν δαπανῶν θεωρεῖται πλεονέκτημα τῶν συγγραφέων τῆς κομψῆς τάξεως (fashion) ὡς τὸ σπουδαιότερον τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὃ δὲ Μορτεμάρτιος Βουάσσο (Mortemart-Boisse) ὑπολογίζει ὅτι εἰς ἀληθινῆς κομψευόμενος ὀφείλει ἢ δύναται νὰ δαπανήσῃ κατ' ἔτος χειρόκτια ἀξίας περίπου 18,000 φράγκων.

Λαμβάνοντες ἐπομένως τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπ' ὄψιν, νομίζομεν ὅτι ἐπιτρέπεται τοῖς πλείστοις τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν νὰ μὴ ὑποβάλλωνται τοσοῦτον αὐστηρῶς εἰς τὸν νόμον τοῦτον τῆς κομψῆς τάξεως, ἀλλ' ἐπικρατῶμεν αὐτοῖς ὅτι πρέπει νὰ φέρωσιν ὅσον οἶόν τε καθαρὰ καὶ νέα χειρόκτια.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην οἱ ἄνδρες πρέπει ν' ἀποφεύγωσι νὰ φέρωσι κοσμήματα ἐκ πολυτίμων μετάλλων ἢ λίθων, ἐὰν δὲ φέρωσι τοιαῦτα πρέπει νὰ ᾧσι ταῦτα ἀπλούστατα. Ἐκτὸς τοῦ ὥρολογίου, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀναγκαῖον (ὅπερ ὅμως δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ὡς πρόφασις πρὸς ἐπίδειξιν ἀλύσεως βα-

φείας ἢ ἡχηραῖς), δὲν ἐπιτρέπονται εἰς σοβαρὸν ἄνδρα ἢ ὀλίγιστα κοσμήματα, ὥς καρφίς λαίμοδέτου, ἐὰν ὁ κόμβος τούτου ἀπαιτῇ τοιαύτην, κομβία περιχειρίδων κτλ. ἀλλὰ καὶ ταῦτα προτιμώτερον νὰ λείπωσιν· εἰς τοὺς δακτύλους ἐπιτρέπεται νὰ φέρῃ τις ἀπλοῦν δακτύλιον ὥς σημεῖον γάμου ἢ ἐνθύμησιν οἰκογενειακὴν· ἀλλὰ δακτύλιος βαρὺς φέρων σφραγίδα ἢ ἀδάμαντας θεωρεῖται πολυτέλεια ἰδιάζουσα εἰς ἄνθρωπον κατωτέρως τάξεως, εἰς ἀγύρτην ἢ εἰς νεόπλουτον ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐπιδείξῃ σκαιῶς τὸν πλοῦτόν του.

Ἄλλ' ἐὰν εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῶν ἀνδρῶν ἀπαγορεύονται τὰ χρυσᾶ καὶ πολύτιμα κοσμήματα, εἰς τὸν τῶν γυναικῶν κᾶπως εἰσὶ ταῦτα ἀνγκαστὰ, διότι οὗτος δὲν ἤθελε φαίνεσθαι ἐντελής ἐὰν κόσμημά τι πολύτιμον δὲν συνεπλήρου αὐτόν. Μολοντοῦτο καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ συστήσωμεν τὴν δυνατὴν ἀπλότητα ὥς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοσμημάτων. Ἐνώτια, ψέλλια ἢ πόρπη ἐπαυξάνουσι τὸν καλλωπισμὸν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ᾧσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπλούστερα. Οἱ δακτύλιοι δὲν εἶνε ἀναπόφευκτοι καὶ νέα κόρη πρέπει νὰ φέρῃ μετὰ μετριότητος τοιούτους· εἰς ταύτην μόλις ἐπιτρέπεται τὸ ὠρολόγιον.

Ἐν γένει δὲ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὀφείλομεν νὰ τηρῶμεν τὸ προσῆκον μέτρον κατὰ τ' ἀφορῶντα εἰς τὸν ἱματισμὸν, ἀποφεύγοντες τὴν τε ὑπερβολικὴν περιποίησιν τούτου καὶ τὴν κυνικὴν ἀδιαφορίαν.

«Οὐδεὶς, κατὰ τὸν Ὀράτιον Ῥαισσῶνα (Horace

Raisson), ὁ μὴ συναισθανόμενος τὰ πλεονεκτήματα, ἅπερ παρέχει εἰς πλείστας ὅσας περιστάσεις σπουδαίας τοῦ βίου ἡμῶν ἔνδυμα κατὰλληλον· δυνάμεθα δὲ νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι πλεῖστοι ὀφείλουσι τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἔνδυμά των. Ποσάκις δὲν εἶδομεν συνοικέσια ἢ προβιβασμοὺς ἢ διορισμοὺς ἀποτυγχάνοντας ἔνεκεν ἐλλείψεως περὶ τὸν ἱματισμόν; Ὀλίγιστοι οἱ μὴ λαβόντες ἀφορμὴν, τούλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ, νὰ ἀνακράξωσιν ὡς ὁ Σεδαίνης (Sedaine).

«ὦ ἔνδυμά μου! πόσον σ' εὐχαριστῶ.»

Ἀνακεφαλαιοῦμεν.

Ἡ καθαριότης εἶνε εὐσχημοσύνη σωτήριος καὶ ἀναγκαία.

Ὁ τοῦ ἱματισμοῦ αὐτοῦ ἀμελῶν ἐμποιεῖ ἀείποτε κακὴν ἐντύπωσιν, μόνον δὲ εἰς ἓνα Λαφονταῖνον (Lafontaine) ἐπετρέπετο νὰ φέρῃ τὰς κνημίδας τοῦ ἀντιστρόφως¹.

Ὁ καλλωπισμὸς οὐδέποτε ὀφείλει νὰ ἐπιδεικνύῃ πολυτέλειαν.

Ὁ ἱματισμὸς δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἐνὶ ἐκάστῳ τρόπῳ τοῦ φέρειν αὐτό.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅπως ἡ ἐπιτήδευσις εἶνε θανάσιμος εἰς τὸν νοῦν οὕτω καὶ εἰς τὸν ἱματισμόν, ἅπασα δὲ ἡ

¹ Πρέπει τις νὰ ἐνδύηται κατὰ τὰς περιστάσεις μετὰ πλείονος ἢ ἐλάσσονος κομψότητος. Ἀλλὰ πολυτέλεια ὑπὲρ πᾶν μέτρον οὐδέποτε οὐδενὶ ἐμπρέπει· ἀπλότης δὲ μετὰ κομψότητος ἐμφαίνει πάντοτε ἄνθρωπον διακεκριμένον.

τέχνη συνίσταται εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς καλκισθ-
σίης μετὰ πρωτοτύπου τινος κομψότητος.

«Ὁ τοῦ σώματος τὰ μέγιστα φροντίζων νοῦς, καθί-
στησι τὴν ἐαυτοῦ εἰρατὴν ἀφόρητον» λέγει ὁ Πυθαγόρας.

Β΄.

ΥΠΟΛΗΨΙΣ

Ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος λέγει ὅτι ἡ ὑπόληψις εἶνε
«πίναξ ἐμφαίνων τὴν κατοικίαν τῆς ἀρετῆς.»

Ἐκπληρώσεως εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκπληρώσεως
τῶν καθηκόντων ἐνὸς ἐκάστου πρὸς ἐαυτόν. Σκοπὸς δὲ
τῆς κοσμιότητος εἶνε νὰ καταστήσῃ τινα ἄξιον τιμῆς
καὶ σεβασμοῦ, οὗ ἄνευ αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις ἤθελον
εἶσθαι ἐξαχρεώσεις καὶ βάσανος. Τὴν ὑπόληψιν προσ-
κατὰ τίς διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων πρὸς
τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ κράτος, διὰ τῆς τιμιότητος καὶ
τῶν καλῶν ἡθῶν, διὰ τῆς περιουσίας καὶ τῆς κοινω-
νικῆς θέσεως, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν δαπανῶν ἐντὸς
τῶν ὁρίων τοῦ εἰσοδήματος καὶ διὰ τῆς ἐγκρατείας
καὶ μετριότητος.

Ἡ κοινωνία συνήθως καὶ δικαίως μορφώνει γνῶ-
μην περὶ τῆς διαγωγῆς ἡμῶν, κρίνουσα ἐκ τῆς τῶν
φίλων, οὗς συχνάζομεν, λίαν δὲ προσφυῶς ἐκφράζει
τοῦτο ἡ ἐπομένη ἰσπανικὴ παροιμία· «εἰπέ μοι τὸν
φίλον σου ἵνα σοὶ εἶπω ὁποῖος εἶσαι.» Λοιπὸν εἶνε

λίαν σπουδαῖον νὰ συχνάζῃ τις καλὰς συναναστροφὰς καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰ ἐκυτοῦ καθήκοντα πρὸς τοὺς οἰκείους, νὰ μὴ ᾔνε δὲ οὔτε λίαν δειλὸς οὔτε λίαν τολμηρὸς, διότι ἡ μὲν δειλία παραλύει τὸν νοῦν καὶ παρακωλύει τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ, ἡ δὲ τόλμη περιπίπτει εἰς αὐθάδειαν.

«Ἡ ὑπόληψις τῆς γυναικὸς εἶνε κάτοπτρον, ὅπερ ἀμυροῦται δ' ἀπλῆς πνοῆς,» εἶπε συγγραφεὺς τις. Τὴν παραβολὴν ταύτην εὕρισκει τις ὀρθὴν ἀναλογιζόμενος τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς κλονίζεται ἡ ὑπόληψις τῆς γυναικὸς· ἀλλ' ἡ πνοή, ἥτις ἀμυροῖ ἐν κάτοπτρον ἐξατμίζεται ἐντὸς μικροῦ καὶ ἡ λάμψις τῆς ὑέλου ἐπὶ στιγμὴν καλυφθεῖσα ἐπανερχεται. Δὲν ἔχει ὅμως οὕτως ὡς πρὸς τὴν ὑπόληψιν τῆς γυναικὸς, ἥτις ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἵνα μὴ τις ἐσαεὶ εἴπῃ, διατελεῖ ὑπὸ τὴν κηλίδα, ἣν ἐπέθηκε πρᾶξις ἀπερίσκετος ἢ συκοφαντία. Ἄς ἐπαγρυπνῇ λοιπὸν πᾶσα γυνὴ μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐπὶ τῆς διατηρήσεως τῆς καλῆς ὑπολήψεώς της, ἀποφεύγουσα οὐ μόνον τὰς ἀδυναμίας ἐκείνας, αἵτινες δύνανται νὰ ἐπιρρίψωσιν ἐπ' αὐτῆς μομφήν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ παράσχη τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν ἀσυμφόρου παρεξηγήσεως· διότι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, (καὶ ἡ γυνὴ ἅς μὴ τὸ λησμονῇ), πλεῖστοι ὅσοι οἵτινες, καίτοι ἐπιδεικνύοντες ἀγάπην, ἐπωφελοῦνται καὶ ἐκ τῆς ἐλαχίστης περιστάσεως ὅπως ἀπολαύσωσι τῆς κακεντρεχοῦς ἡδονῆς νὰ δυσφημίσωσιν ἐκείνους ἰδίως, οἵτινες

διακρίνονται διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῶν διαγωγῆς. Νομίζουν δ' ὅτι ὅσον περισσότερον καταβιάζουσι τοὺς ἄλλους διὰ τῆς βεβαιώσεως ἀδυναμίας τινος ἢ λάθους, τοσοῦτον μάλλον αὐτοὶ ὑψοῦνται.

«Πρέπει λέγει, ἡ κυρία Μαιντενωῦ (de Maintenon), ἡ εὐσέβεια τῆς γυναικὸς νὰ ᾔηνε ὀρθή, πεφωτισμένη καὶ ἀκράδαντος. Δὲν πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ ᾧσιν οὔτε μάταια οὔτε ὀκνηραί· ὀφείλουσι δὲ νὰ θυσιάζωσι τὴν ἑαυτῶν θέλησιν εἰς τὴν τοῦ συζύγου, νὰ μὴ ᾧσι ζηλότυποι, ν' ἀγαπῶσι τὰ τέκνα των καὶ ν' ἀποστρέφονται τὴν ματαιότητα, τὸ ἄσεμνον καὶ τὴν πολυτέλειαν· προσέτι νὰ ᾧσιν ἀγαθαὶ πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, συμπαθεῖς καὶ φιλάνθρωποι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς καὶ οὐδέποτε νὰ ἐπιζητῶσι νὰ ἐπιδεικνύωσιν εὐφυΐαν.»

Γ'.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ θρησκεία εἶνε δεσμὸς δυνάμενος νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ δύο ἐπόψεις, καὶ ὡς συνενῶν τὴν γῆν μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ ὡς συνδέων ἡμᾶς ἰσχυρότερον μετὰ τῶν καθηκόντων ἡμῶν.

Ἡ θρησκεία ἐπιθέτει τὸ θεῖον αὐτῆς κῦρος ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς, ἀνυψοῖ καὶ ἐξαγνίζει τὰς ιδέας ἡμῶν, ἐνισχύει τὰς διαθέσεις, ὥς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἡμῶν γεννᾷ ἐν ἡμῖν πρὸς διάπραξιν τοῦ

ἀγαθοῦ, παρηγορεῖ ἡμᾶς κατὰ τὰς μεγάλας δυστυχίας, κατὰ δὲ τοὺς ἀγῶνας ἡμῶν ἐναντίον τῶν παθῶν παρέχει μάρτυρα σεβαστὸν καὶ σκέψεις ἀνωτέρας τῶν συμφερόντων τῆς ὑλικῆς ζωῆς, ἄγουσα ἡμᾶς εἰς σφαίρας ἀνωτέρας τῶν ματαίων ἐπιθυμιῶν καὶ μικροψύχων φόβων, ἐν οἷς κυλίσονται οἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων ζῶντες.

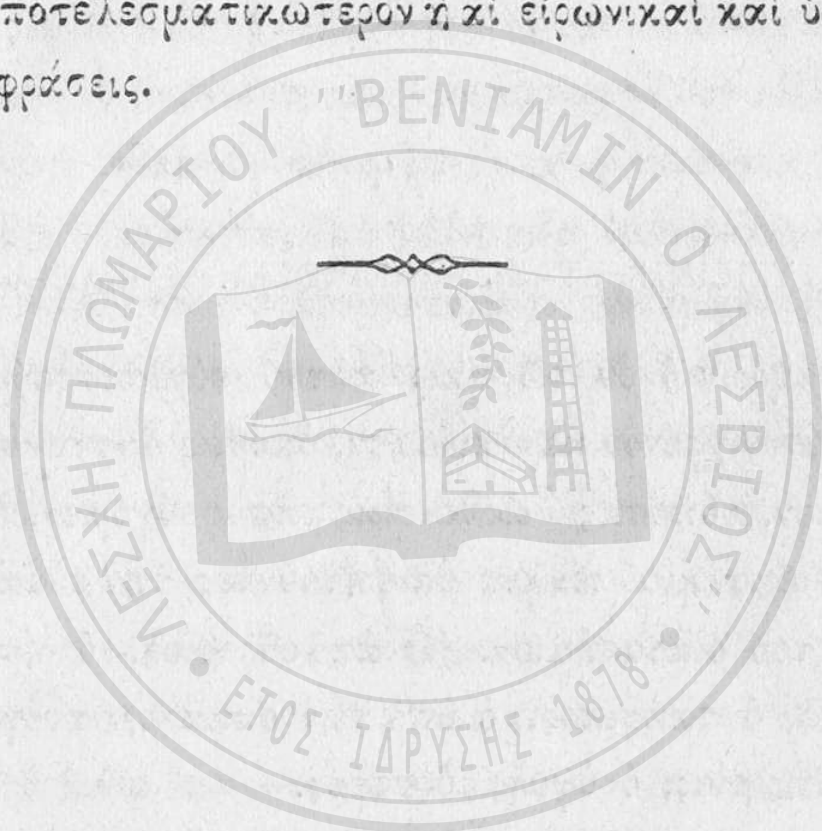
Ἡ θρησκεία, καλῶς ἐννοουμένη, βοηθεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος καὶ τελειοποιεῖ τὰ ἠθικὰ ἡμῶν πλεονεκτήματα, εἶνε δὲ γλυκεῖα, συμπαθὴς, πεφωτισμένη καὶ οὐσιωδῶς φιλόανθρωπος. Ἐὰν δ' ἐνεκεν ἐσφαλμένης ἐρμηνείας τῶν διατάξεων αὐτῆς, ἀμελεῖ τις τῶν ἀληθῶν καθηκόντων πρὸς ἐκπλήρωσιν ἔργων ἀγόνων, ἢ ἐὰν ὀνόματι ταύτης λαμβάνωσι χώραν διωγμοὶ, δὲν δύναται τις πλέον νὰ ὀνομάσῃ ταύτην θρησκείαν, ἀλλὰ δεισιδαιμονίαν μὲν κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν, φανατισμόν δὲ κατὰ τὴν δευτέραν.

Οἷαν δὴποτε θρησκείαν καὶ ἂν πρεσβεύῃ τις, ἢ καὶ ἂν οὐδεμίαν πρεσβεύῃ, εἶνε δίκαιον καὶ φιλόανθρωπον νὰ σέβηται τὴν τῶν ἄλλων. Ἐὰν δέ τις ἐπιδεικνυόμενος ὡς ἄθεος χλευάζῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν τύπων, οἵτινες εἰσὶν ἀποτέλεσμα πεποιθήσεως ἢ τῆς πρώτης ἀνατροφῆς, καταδεικνύει στενὴν κεφαλὴν καὶ μοχθηρίαν.

Ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ συζητήσωμεν τὰς δοξασίας καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς τύπους, ἐὰν δοθῇ τοιαύτη ἀφορμή, τοῦτο ὁμῶς ὡς δυσχερὲς καὶ λεπτὸν καλὸν

ν' ἀποφεύγωμεν, διότι συζητήσεις τοιούτου εἴδους γεν-
νῶσι μετὰ τῶν συζητούντων δυσχάρεσκειαν καὶ μι-
σαλλοθησκέιαν· ἰδίως ὀφείλομεν νὰ μὴ γινώμεθα πέ-
τρα σκανδάλου.

Ἡ ἔμφρων καὶ σοφὴ συστολή, ἣν πρέπει νὰ τηρῶ-
μεν ἀπέναντι καὶ ἐκείνων, οὓς θεωροῦμεν βεβυθισμέ-
νους ἐν τῇ πλάνῃ, θέλει συντρέξει τὴν πεποίθησιν ἡμῶν
πολὺ ἀποτελεσματικώτερον ἢ αἱ εἰρωνικαὶ καὶ ὑβριστι-
καὶ ἐκφράσεις.

II

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ

Α'.

ΥΓΙΕΙΝΗ.—ΤΑΞΙΣ.—ΑΚΡΙΒΕΙΑ.—ΕΡΓΑΣΙΑ

Εὐδαίμων ὁ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εὐχχαριστούμενος!

Ὅποσον χρόνον κερδίζομεν, ὅποσας δυστυχίας ἀποσοβοῦμεν, ὅποσας ἀσθενείας ἀποφεύγομεν, ὅποσον χρῆμα οἰκονομοῦμεν μὴ ἐπιζητοῦντες τὴν εὐδαιμονίαν ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἡμῶν. Ὁ ἀπλοῦς βίος, ὁ ἥσυχος, ὁ μονήρης, ὁ τακτικός, ὁ ὑπὸ τὴν οἰκιακὴν στέγην εἶνε ὁ ἀληθὴς βίος, ὁ ὑγιής, ὁ σοφός.

Οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες ὡς πρὸς τὰς δημοσίας σχέσεις των ἐπιδεικνύουσι ψυχρότητα καὶ σκασιότητα παροικιακὴν, μεγάλως ἐκτιμῶσι τὸν οἶκον αὐτῶν τὸν ὅποτον ὀνομάζουσιν *At home*· ἡ δὲ λέξις αὕτη ἐκφράζει τὰ πάντα. Σημαίνει τὴν δύναμιν τοῦ πολίτου ἐν τῷ ἐχυτοῦ οἴκῳ, διότι ἐν αὐτῷ οὗτος εἶνε βασιλεὺς καὶ κύριος, ἡ δὲ ἐστὶς αὐτοῦ εἶνε ἱερά. Ὁ οἶκος αὐτοῦ εἶνε ἄσυλον, ἐν ᾧ φυλάσσεται ἡ πίστις, ἐν

ὅ αἱ ἐνδείξεις τῆς φιλίας εἰσέρχονται εἰς τὴν καρδίαν καὶ διαμένουσιν ἐν αὐτῇ. Τούτου ἕνεκα ὁ "Αγγλος οὐδέποτε εἶνε ἀξικαπητότερος ἢ ὅταν διατελῇ ἐν τῷ οἴκῳ του, ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν τέκνων· εἰς αὐτὸν εἰσερχόμενος καταθέτει τὸ ὑψηλόφρον καὶ ἄπασαν τὴν βρετανικὴν ἐκείνην ἀλαζονείαν, ἣτις καθιστᾷ αὐτὸν ἥκιστα εὐπροσήγορον πρὸς τοὺς ξένους. Ἐὰν δ' εἰς τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις ᾖνε σκαῖος, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀνευρίσκει τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἀγνὴν χαρὰν.

"Αν καὶ ἐμνημονεύσαμεν τοῦ παραδείγματος τῶν "Αγγλων, ἐπιθυμοῦμεν ὅμως νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ὑπὸ τὴν ἐννοιαν τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ βίου οὐδόλως ἐννοοῦμεν τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὸν ἀποκλεισμόν, ὃν ἐπιβάλλουσιν ἑαυτοῖς οἱ μισάνθρωποι καὶ οἱ ἐρημίται. . . Οὐχί. . . Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη ἵνα ζῇ μόνος, ἀλλ' οὔτε ἵνα σπαταλᾷ τὰς ὥρας τοῦ τοσοῦτον βραχείου βίου του εἰς σχέσεις ἀσημάντους.

Λαμβάνοντες τὸν μέσον ὅρον λέγομεν ὅτι οἱ "Αγγλοι ἠδύναντο νὰ ᾧσιν ἐν τῷ κοινῷ εὐπροσιτότεροι, μὴ κινδυνεύοντες ἐκ τούτου νὰ παραβλάψωσι τὰς πολυτίμους ιδιότητας, ἃς δεικνύουσιν ἐν τῷ οἴκῳ των.

Οἰκodήποτε καὶ ἂν ᾖνε ἡ θέσις ὑμῶν τὴν ἐκλογὴν τῆς οἰκίας πρέπει νὰ θεωρῇτε ὡς τὸ σπουδαιότατον μέλημα, φροντίζετε δὲ νὰ κανονίζητε τὴν δαπάνην ταύτην πρὸς τὰ μέσα ὑμῶν. Καὶ ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις τὰ θορυβώδη κέντρα τῶν μεγάλουπόλεων, ἐν αἷς αἱ ἐκ τῆς

ἐργασίας ἐπιβαλλόμεναι ἀνάγκαι ἐκβιάζουσιν εἰς τινὰς θυσίας, εἶνε πάντοτε σχεδὸν δυνατὸν νὰ συμβιβάσῃ τις τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς πρὸς τὰς τοῦ πρέποντος καὶ τῆς οἰκονομίας. Ἐθεωρήθη δ' ὡς ἀλήθεια, ἔχουσα δύναμιν νόμου, ὅτι τὸ ἐνοίκιον οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑπερβαίνει τὸ δέκατον τοῦ εἰσοδήματος.

Εἶνε βέβαιον ὅτι ἐν Παρισίοις, ἔνθα τὰ ἐνοίκια καθίστανται ὁσημέραι ὑπερβολικώτερα ἢ διατάξεις αὕτη σπανίως δύναται νὰ τηρηθῇ, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὅμως ἢ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἔνθα τοῦτο δυνατὸν πρέπει νὰ μὴ λησμονῇται.

Πρὸς παντὸς ὀφείλομεν κατὰ τὴν ἐκλογὴν οἰκίας νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀρθολογίων τὰς διατάξεις τῆς ὑγιεινῆς. Ἐξ ἀπασῶν τῶν ἐκθέσεων ἡ ὑγιεινότερα εἶνε ἡ πρὸς ἀνατολὰς, διότι αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου καθαρίζουν τὸν δι' οὗ διέρχοντι ἀέρα, ὁ δ' ἀνατολικὸς ἄνεμος εἶνε ὁ ὑγιεινότερος πάντων. Κατὰ δεύτερον λόγον προτιμητέα ἡ πρὸς μεσημβρίαν ἐκθεσις, διότι κατὰ μὲν τὸ θέρος δυνάμεθα κλείοντες τὰ φύλλα τῶν παρθύρων νὰ διαφυλάξωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος, κατὰ δὲ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον ἀπολαμβάνομεν θερμοκρασίας εὐαρέστου, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα αἰσθανόμεθα πολὺ ὀλιγώτερον τὸ ψῦχος.

Τὸ πρὸς δυσμὰς πρόσωπον εἶνε ὑγρότερον, τὸ δὲ πρὸς βορρᾶν, ὅθεν πνέει ἄνεμος ψυχρὸς καὶ δριμύς, δὲν δύναται νὰ ᾔηνε πρόσφορον εἰς ὅλας τὰς χρόσεις.

Οὐδὲν ἐπιβλαβέστερον εἰς τὴν υἰεὶν ἢ ἡ ἐνοίκη-

σις οἰκίᾳς νεωστὶ οἰκοδομηθείσης. Ἐν γένει δέ, ὅπως ἡ ὑγιεινὴ ἢ κατοικία, ὀφείλει νὰ ᾔηνε εὐρύχωρος καὶ ν' ἀπέχη ἱκανῶς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου πρέπει νὰ εἰσέρχεται τὸ φῶς κατ' εὐθεΐαν, ἅπαντα δὲ τὰ δωμάτια ἀνεξαιρέτως πρέπει νὰ τηρῶνται λίαν καθαρὰ, ἀλλ' ἡ καθαριότης αὕτη νὰ μὴ καθίσταται ἐνοχλητικῶς ὑπερβολικὴ.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ πρέπει νὰ ὑπάρχωσι τὰ ἀναγκαῖα ἔπιπλα. Ἀπλᾶ καὶ κατωτέρως ποιότητος, ἐὰν ἡ περιουσία δὲν ἐπιτρέπη πολυτελέστερα, ἀλλ' ἕκαστον τούτων πρέπει νὰ κῆται ἐν τῇ οἰκίᾳ θέσει καὶ νὰ ᾔηνε καθαρόν καὶ στιλπνόν.

Ἐὰν δὲν ἐφοβούμεθα νὰ λυπήσωμεν τοὺς τιμίους ἐκείνους ἐργάτας, οἵτινες ζῶσι διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν μυρίων ἐκείνων μικρῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια συνειθίζομεν νὰ συσσωρεύωμεν ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν ἐστιῶν, ἠθέλομεν κατακρίνει ζωηρῶς τὴν συνήθειαν ταύτην. Τὴν σήμερον πᾶσα αἵθουσα, πᾶν δωμάτιον ἐργασίας ὁμοιάζει πρὸς ἐργαστήριον, οἱ δὲ οἰκοδεσπόται ἀρέσκονται, ἢ προσποιοῦνται ὅτι ἀρέσκονται, νὰ ἔχωσι πλῆθος ἑτερογενῶν ἀθυρμάτων, προερχομένων ἐκ τῶν πέντε Ἡπείρων τῆς γῆς, καὶ τὰ ὅποια λαμβανόμενα ἐν πρὸς ἐν φαίνονται ὅλως ἀνάρμοστα πρὸς ἄλληλα. Τὰ ὅπλα, τὰ ἀγγεῖα, τὰ μέταλλα, τὰ ὄστρακα, τὰ ὑελικά, αἱ ἀπολιθώσεις, τὰ τεταριχευμένα ζῶα, τὰ ἔντομα, τὰ γεωλογικὰ ὑποδείγματα εὐρίσκονται ἐκεῖ ἀνάμικτα ἄνευ τάξεως καὶ μεθόδου, ὁ

δὲ κάτοχος τούτων πολλάκις ἀγνοεῖ καὶ τὸ ὄνομα αὐ-
τῶν καὶ τὸν τόπον τῆς παργωγῆς των. Ἡ εἰκὼν
αὕτη εἶνε πιστὸν ὁμοίωμα τοῦ ἐπιπολαίου πνεύματος
τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, καθ' ὃν μανθάνει τις ὀλίγον ἐξ ὅλων
καὶ πολὺ ἐξ οὐδενός.

Κοσμεῖτε λοιπὸν τὰ δωματία ὑμῶν μὴ ἐπιβαρύ-
νοντες ταῦτα διὰ πολλῶν ἀντικειμένων. Ὁ Ῥασπάγιος
(Raspail) ὁ αὐστηρὸς οὗτος ὑγεινογράφος, λέγει ὅτι
οἱ τοῖχοι πρέπει νὰ ᾧσιν ἐντελῶς γυμνοί, καὶ ἀποδει-
κνύει ὅτι τὸ ὀπισθεν τῶν πινάκων καὶ αἱ πτυχαὶ τῶν
παραπετασμάτων πληροῦνται ὑπ' ἀρχαίων καὶ μυρίων
ἄλλων ζώων ἢ φυτῶν παρσίτων τῆς κατοικίας καὶ τοῦ
σώματος, ἅτινα εἰσὶ γείτονες ἐπίφοβοι καὶ ἐχθροὶ ἀ-
μείλικτοι.

Τὴν συμβουλὴν ταύτην δὲν πρέπει ν' ἀκολουθή-
σωμεν κατὰ γράμμα, προγράφοντες καθ' ὅλοκληρίαν
τ' ἀνωτέρω ἀντικείμενα· μόνον ὅτι δὲ κατακρίνομεν
τὴν ὑπερβολὴν τῶν κοσμημάτων, δυσκόλως δυνάμεθα
νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἐντελῆ ἀπαγόρευσιν ἀντικει-
μένων τινων τέχνης ἢ εἰκόνων προσώπων προσφιλῶν,
ἐφ' ὧν μετ' εὐχαριστήσεως ἐπαναπαύομεν τὰ βλέμ-
ματα ἡμῶν.

Ὡσχύτως οὐδόλως ζητοῦμεν τὴν προγραφὴν τῶν
ἀνθέων ἢ τῶν ὀλίγων κατοικιδίων ζώων τὰ ὅποια ἀπο-
λαμβάνουσι τῆς ἀληθοῦς συμπαθείας πολλῶν ἀν-
θρώπων.

Πολλάκις περιεγράφη ἡ ἀπλοῖκὴ εἰκὼν πτωχῆς ἐρ-

γὰτιδος, ἐργαζομένης παρὰ τὸ ὑψηλὸν παρχύθρον ὅπι-
σθεν φράγματος ἐξ ἀνθέων καὶ ἐχούσης παρ' ἐχυτῇ
πτηνὸν κελαδοῦν ἐντὸς κλωδοῦ. Τὴν ποιητικὴν ταύ-
την παρχυματικότητα ὀφείλομεν νὰ σεβασθῶμεν. Λοι-
πὸν τὰ ἄνθη δύνανται νὰ κατωρρίψωσιν ἐξώστην καὶ
παρχύθρον, ἢ νὰ κοσμήσωσιν αἵθουσαν ἢ ἐστιατόριον,
ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παρορῶμεν τὸν ἐκ τοῦ ἀναδιδομέ-
νου ἀρώματος κίνδυνον, θυνόμενον πολλάκις νὰ ἐπι-
φέρῃ καὶ τὸν θάνατον.

Ἡ πρὸς τὰ πτηνὰ ἀγάπη εἶνε ἀθώα καὶ ἐπιτετροχυ-
μένη ἡδονή, ἀλλ' ὀφείλει τις νὰ φροντίζῃ ὅπως ἡ
παρουσία αὐτῶν μὴ καθίσταται ἐνοχλητικὴ τοῖς γεί-
τοσιν ἢ τοῖς ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ κατοικοῦσιν.

Ψιττακὸς φλύαρος λ. γ. ἐρ' ἐνὸς παρχύθρου καθί-
σταται ἡ μάλιστα τῶν περιοικούντων, ἐὰν δὲ ἡ ἀδολε-
σχία τοῦ αὐτοῦ τέρπη ἐνίοτε, ἐξεντλεῖ ἀρ' ἐτέρου πᾶ-
σαν ὑπομονὴν διηνεκῆς οὔσα καὶ ἀκατάπυστος.

Πρὸς τοὺς κύνες καὶ τὰς γαλᾶς συμπροσθῶμεν, ἀλλ'
ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ καθιστῶσι τοὺς κυρίους των δού-
λους αὐτῶν ἢ γελοίους, καὶ νὰ ἔχωσι καλὴν ἀνα-
τροφὴν ἥτοι νὰ μὴ ἐκωφεύωσιν ὀλόκληρον τὴν γει-
τονίαν διὰ τῶν φωνῶν των, ἢ νὰ ρυπαίνωσι τὰ δω-
μάτια ὧν ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ἡ εἴσοδος.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ὀφείλει τις ἀείποτε νὰ προσπαθῇ νὰ πα-
ρέχῃ ἐχυτῇ ἡδονὴν μὴ ἐνοχλοῦσαν ἢ βλάπτουσαν ἄλλον.

Ἐν παντὶ ἡ ὑπερβολὴ εἶνε σφάλμα· ἥ τε φιλαργυ-
ρία καὶ ἡ ἀσωτία εἰσὶ κατὰδικαστέαι.

Ὁ Βίων ἔλεγεν ὅτι «ὁ φιλάργυρος δὲν κατέχει τὸν πλοῦτόν του, ἀλλὰ κατέχεται ὑπὸ τούτου·» περὶ δὲ τοῦ ἀσώτου λέγουσιν ὅτι εἶνε πλησιέστατος γείτων τῆς πενίας.

Ὁ φιλάργυρος Κούττλερος (Cuttler) νοουθετῶν τὸν ἄσωτον Βυκιγκάμιον (Buckingham) εἶπεν αὐτῷ. «Διατὶ δὲν ζῆτε ὡς ἐγώ ; — Νὰ ζήσω ὡς ὑμεῖς ; ἀπεκρίθη ὁ σπάταλος, ἀλλ'εἶμαι πάντοτε εἰς καιρὸν ὅταν δὲν θὰ ἔχω πλέον τίποτε.»

Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια εἶνε ιδιότητες ἀνεκτίμητοι εἰς ἀπάσας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου, ἀπαιτεῖται δὲ μεγάλη δύναμις θελήσεως εἰς τινὰς ἡμέρας ἢ στιγμὰς, ἵνα μὴ τις αἰσθάνηται εἶδος ἀποστροφῆς πρὸς τὰς μυρίας τὰς μικρὰς φροντίδας τοῦ βίου, αἵτινες ἀναγεννῶνται καθ' ἐκάστην ἡμέραν. Οὐδόλως δ' ὀρθὸν νὰ πιστεύῃ τις ὅτι ἡ πρὸς αὐτὰς περιφρόνησις ἐστὶν ἀπόρροια νοὸς ὑπερέχοντος.

Ἐὰν ἀμελήσῃ τις τῆς τάξεως ἢ τῆς ἀκριβείας εἰς μίαν καὶ μόνην περίπτωσιν, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι οὐδεμίαν συνέπειαν δύναται νὰ ἔχῃ· ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἀδιαφορία αὕτη ὑπερνικᾷ, αἱ ὑποχρεώσεις πολλαπλασιάζονται, ἡ ἀταξία ἀνέρχεται εἰς τὸν ὑψικτον βαθμὸν, ἡ δυσἀρέσκεια κυριεύει ἡμῶν καὶ ἡ εὐεξία μᾶς ἐγκαταλιμπάνει.

Μὴ συνειθίζετε μένοντες ἐν τῇ οἰκίᾳ ν' ἀμελῆτε ἐντελῶς τοῦ ἱματισμοῦ ὑμῶν· τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτραπῇ μόνον εἰς γέροντας ἢ ἀσθενεῖς.

Διανέμετε τὸν χρόνον κανονικῶς, χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν καθ' ἐκάστην εἰς σπουδὴν τινὰ ἢ ἔργον, καὶ συνειθίζετε νὰ μένητε καὶ μόνοι ἄνευ στενοχωρίας. Ἡ βιβλιοθήκη ὑμῶν ἂν δὲν ᾔνε πολυτελής καὶ πλουσία πρέπει ὁμῶς νὰ περιέχῃ βιβλία καλὰ καὶ χρήσιμα. Ἐὰ βιβλία εἰσὶ φίλοι, οἵτινες διδάσκουσιν ἡμᾶς καὶ δίδουσι τῷ πνεύματι ἀφορμὴν πρὸς ἐργασίαν· ἔχετε ὀλίγα, ἀλλ' ἐκλεκτά.

Β'.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἀκούσωμεν τῆς φωνῆς ἑνὸς τῶν σπουδαιοτέρων συγγραφέων τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τοῦ Λαμαρτίνου, πραγματευομένου περὶ τῆς οἰκογενείας:

«Ἡ οἰκογένεια εἶνε ἀναντιρρήτως συμπλήρωσις ἡμῶν αὐτῶν, μείζων ἡμῶν, ὑπάρχουσα πρὸ ἡμῶν καὶ ἐπιζῶσα ἡμῶν μετὰ τοῦ ἀρίστου ἡμῶν μέρους. Εἶνε ἡ εἰκὼν τῆς ἀγίας καὶ ἐν ἀγάπῃ ἐνότητος τῶν ὄντων, ἀποκαλυπτομένη διὰ τοῦ μικροῦ συμπλέγματος τῶν ὄντων ἅτινα συνέχονται ἀλλήλοις, καὶ καθισταμένη ὁρατὴ διὰ τοῦ αἰσθήματος.»

. , . .

«Εὐδαίμων ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀξιωθείς νὰ γεννηθῇ ἐξ ἀγαθῆς καὶ ἐναρέτου οἰκογενείας. Αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπερτίχτη τῶν εὐλογιῶν τῆς εἰμαρμένης. Λέγων δ' ἄ-

γαθὴν οἰκογένειαν, ἐννοῶ οὐχὶ οἰκογένειαν εὐγενῇ ἀνήκουσταν εἰς τὴν εὐγένειαν ἐκείνην, ἣν οἱ ἄνθρωποι τιμῶσι καὶ ἐγγράφουσιν ἐπὶ περγαμηνῶν. Εὐγένεια ὑπάρχει ἐν ἀπάσαις ταῖς κοινωνικαῖς τάξεσιν. Ἐγνωρισκ οἰκογενεῖας γεωργῶν, ἐν αἷς τὸ ἀγνόν τῶν αἰσθημάτων, ἡ ἱπποτικὴ τιμιότης, τὸ ἄνθος τῆς λεπτότητος, ἡ νομιμότης τῶν παραδόσεων, ἅτινα πάντα ἀποκκλοῦσιν εὐγένειαν, ἦσαν ἐπίσης ὁρατὰ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἐν τῷ χρακτῆρι, ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ λαλεῖν καὶ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ, ὡς ἡδύνατό τις ν' ἀπαιτήσῃ ταῦτα παρὰ τῶν ἀριστοκρατικωτέρων γενεῶν τῆς μοναρχίας. Ὅπως ὑπάρχει εὐγένεια ἐν τῇ κοινωνίᾳ οὕτω ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ φύσει· αὕτη δ' εἶνε ἡ κρείσσω. Ἀδιάφορος εἶνε ἡ κοινωνικὴ βαθμὶς ἢ τὸ μέγεθος τοῦ οἴκου, ἢ ἡ ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς θέσις αὐτοῦ, ἐὰν ἐγκλείῃ τὴν εὐσέβειαν, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἀγάπην τῆς οἰκογενεῖας, ἥτις ἐν αὐτῷ δικιωνίζεται. Ὁ προσρισμός τοῦ τέκνου εἶνε ὁ οἶκος ἐν ᾧ γεννᾶται, ἢ δὲ ψυχὴ του εἶνε σύνθετος ἐκ τῶν ἐντυπώσεων, ἅς ἐν αὐτῷ ἔλαβε. Τὸ βλέμμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς μητρὸς ἡμῶν, ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, εἰσδύον διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν ὀφθαλμῶν. Τίς δ' εἶν' ἐκεῖνος, ὅστις βλέπων τὸ βλέμμα τοῦτο ἐν ὀνείρῳ μόνον ἢ κατὰ φαντασίαν δὲν αἰσθάνεται εἰσερχόμενον εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀκατάληπτόν τι αἶσθημα κατευνάζον τὴν ταραχὴν καὶ λαμπρῶν τὴν ἰλαρότητα;»

Ἰδίως πρὸς τὴν γυναῖκα ἀπατείνονται αἱ εἰς τὴν

οικογένειαν ἀναφερόμεναι συμβουλαί, διότι αὕτη εἶνε ἡ βασιλὶς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς οἰκίας.

Ἡ σοφία τῶν ἐθνῶν λέγει ὅτι αἱ οἰκογένειαι σώζονται ἢ κατὰστρέφονται διὰ τῆς γυναικός. Προσθέτομεν δ' ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα, ἣν ἔγραψε περὶ τῆς γυναικός, τῆς ἐν τῷ οἴκῳ βασιλίδος, ἀρχαῖος Ἰνδὸς συγγραφεὺς, ὅστις φαίνεται ὅτι πολλάκις παρέφρασε τὰ ἑβραϊκὰ βιβλία.

«Ἡ γυνή, ἥτις κυριεύει τῆς καρδίας τοῦ ἀνδρός καὶ ἄρχει ἐπ' αὐτῆς, βαδίζει μετὰ δειλίας· ἡ ἀθωότης εἶνε ἐν τῇ ψυχῇ της καὶ φαίνεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της· ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀλήθεια ἀναπαύονται ἐν τῇ καρδίᾳ της, ἡ δὲ μετριοφροσύνη λάμπει ἐπὶ τῶν παρειῶν της.

»Ἡ χεὶρ της ἐπιζητεῖ τὴν ἐργασίαν, τὰ δὲ βήματά της οὐδόλως ἐπιδιώκουσι τὰς ματαίας ἡδονάς.

»Ἐνδύεται καθαρώς, τρώγει μετ' ἐγκρατείας, ἡ δὲ γλυκύτης τοῦ μέλιτος ῥέει ἀπὸ τῶν χειλέων της· ἡ κοσμιότης ἐπικρατεῖ ἐφ' ὅλων αὐτῆς τῶν λόγων.

»Ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ ὑπακοή εἶνε τὸ μέλημα τοῦ βίου της, ἡ δὲ εἰρήνη καὶ ἡ εὐδαιμονία ἡ ἀμοιβή της.

»Ἡ φρόνησις προπορεύεται αὐτῆς καὶ ἡ ἀρετὴ τὴν συνοδεύει.

»Τὸ βλέμμα της ἔχει τὴν εὐγλωττίαν τῆς στοργῆς, ἡ δὲ αἰδημοσύνη κατοικεῖ ἐν τῷ μετώπῳ της.

»Ἡ γλῶσσα τοῦ ἀσέμνου ἀνδρός εἶνε βωβὴ ἐνώ-

πιόν της, τὸ δὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν αὐτῆς σέβας ἐπιβάλλει αὐτῷ σιωπὴν.

»Ἡ καρδία της εἶνε τὸ καταφύγιον τῆς ἀγαθότητος, καὶ οὐδόλως ὑποπεύεται τὴν κακίαν τῶν ἄλλων.

»Εὐτυχὴς ὁ ἀνὴρ, ὁ ἔχων αὐτὴν σύζυγον ! Εὐτυχὲς τὸ τέκνον, ὅπερ ἀποκαλεῖ αὐτὴν μητέρα !

»Προΐσταται τῆς οἰκίας καὶ ἡ εἰρήνη βασιλεύει ἐν αὐτῇ· προστάζει μετὰ προηγηθεῖσαν σκέψιν, πάντες δ' ὑπακούουσιν αὐτῇ.

»Ἐγείρεται ἐκ τῆς κλίνης λίαν πρωτὶ, ἐπιθεωρεῖ τὴν οἰκίαν καὶ ὀρίζει ἐνὶ ἐκάστῳ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ ἐργασίαν.

»Ἡ μόνη αὐτῆς ἀπόλαυσις εἶνε ἡ ἐπιμέλεια περὶ τῆς οἰκογενείας της· αὕτη μόνη κατέχει τὸν νοῦν της, ἡ δὲ τάξις καὶ ἡ ἀπλότης συμβαδίζουσιν ἐν τῷ οἴκῳ.

»Ἡ σώφρων αὐτῆς διαγωγὴ περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὸν ἀνδρα, ὅστις ἀκροάζεται τῶν ἐπαινούντων αὐτὴν ἐν σιωπῇ πλήρει θελγήτρων.

»Διαπλάσσει τὸ πνεῦμα τῶν τέκνων της ἐν τῇ φρονήσει καὶ ἐγχαράσσει ἐν αὐτῷ τὰ χρηστὰ ἥθη.

»Οἱ λόγοι της εἶνε ὁ νόμος τῆς νεαρχῆς αὐτῶν ἡλικίας καὶ ἀπλοῦν βλέμμα της ἐπιβάλλει αὐτοῖς ὑπακοήν.

»Ἐν τῇ εὐτυχίᾳ μετριόφρων, ὑπομένει γενναίως τὰς πληγὰς τῆς τύχης.

»Τὰς λύπας τοῦ συζύγου της καταπραΰνει διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ γλυκίνει διὰ τῶν θωπειῶν· ἐκ-

μυστηρεύεται δ' οὗτος τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτοῦ λογισμοὺς ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῆς τὴν παρὰμυθίαν.

»Σὺ, ὦ Σύζυγε ταύτης, ἀγάπα αὐτὴν ὡς εὐλογίαν ἐξ οὐρανοῦ πεμφθεῖσαν. Ἡ πρῶτης τῆς διαγωγῆς σου, ἃς καταστήσῃ σε προσφιλῇ τῇ καρδίᾳ της.»

«Συμμεριζομένη τὰς ἀνησυχίας σου, ἃς συμμερίζεται καὶ τὰς ἡδονάς σου. Διόρθωνε τὰ σφάλματά της μετ' ἀγαθότητος καὶ μὴ ἀπαιτῆς παρ' αὐτῆς μετὰ τραχύτητος ὑποταγήν.

»Κατάθες τὸ μυστικόν σου ἐν τῇ καρδίᾳ της, διότι αἱ συμβουλαὶ της εἰσὶν εἰλικρινεῖς καὶ δὲν θέλεις ἀπατηθῇ.»

«Σεβᾶσθητι τὴν συζυγικὴν πίστιν, διότι ἡ εὐτυχία σοῦ καὶ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου.»

«Καταβιβλημένη ὑπὸ τῆς λύπης ἢ τῆς ἀσθενείας ἃς εὗρῃ παρηγορίαν ἐν τῇ ἀγάπῃ σου.»

«Ἐχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸ φῦλον αὐτῆς ἀδύνατον καὶ τὸ σῶμα εὐθραστον· ἔσο ἐπιεικὴς πρὸς τὰς ἀδυναμίας της, ἀναμιμνησκόμενος καὶ τῶν σῶν ἀτελειῶν.»

Ἡ γυνὴ, ἥτις ἤθελε προσπαθήσει νὰ ὁμοιάσῃ τῇ ἀνωτέρῳ εἰκόνι, καὶ ὁ ἀνὴρ ὅστις θέλει θεωρήσῃ τὴν γυναῖκα, οἷαν περιέγραψεν αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς τῶν λόγων τούτων, ἀναγκαίως θέλουσι δεσμεύσει τὴν εὐτυχίαν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν. Θέλουσι δὲ θεμελιώσῃ τὸ γλυκὺ τοῦτο οἰκοδόμημα τῆς καρδίας ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ, τοῦ ἔρωτος, τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς σωφροσύ-

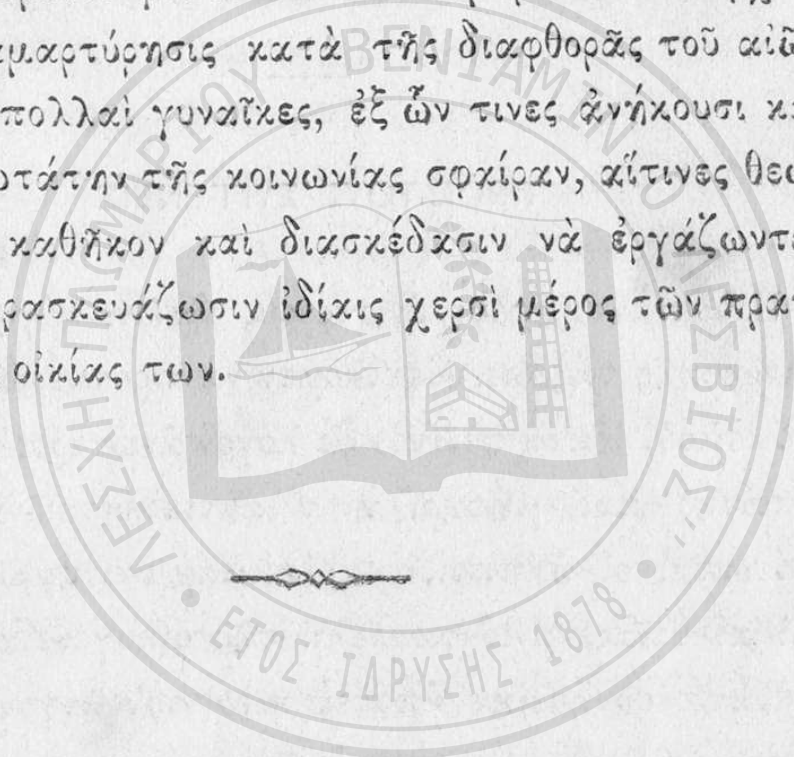
νης. Πρὸς ἐκεῖνον δὲ ὅστις ἐν τοῖς ἀξιώμασι τούτοις δὲν ἤθελε διαγνώσει τὸν κανόνα τοῦ κατ' οἶκον βίου, λέγομεν ὅτι θεωροῦμεν αὐτὸν ὡς οὐδὲν δυνάμενον νὰ ἐννοήσῃ.

Δὲν δύναται τις νὰ μὴ θαυμάσῃ, ἀναγινώσκων τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιότητος, τὴν εὐδαίμονα ἀπλότητα τῶν ἀρχαίων χρόνων, καθ' οὓς αἱ γυναῖκες ἡσχολοῦντο εἰς ἔργα ὠφέλιμα ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπίπονα. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅ,τι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διδάσκει ἡμῖν ἡ Ἀγία Γραφή, ἀναφέρονσα τὴν Ῥεβέκκην καὶ τὴν Ῥαχήλ καὶ ἄλλας πολλὰς. Ἐν Ὀμήρῳ βλέπει τις τὰς ἡγεμονίδας αὐτὰς ἀντλούσας ὕδωρ ἐκ τῶν πηγῶν καὶ πλυνούσας τὰς ἐνδύματα τῆς οἰκίας. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατεσκεύαζον ἐνδύματα διὰ τὸν ἀδελφόν των. Ἡ ἐνάρετος Λουκρητίη εἰργάζετο κλώθουσα ἔρια ἐν μέσῳ τῶν θεραπαινίδων. Αὐγουστος, ὁ ἀρχὼν τοῦ κόσμου, ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ἐφόρει ἄλλα ἐνδύματα ἢ ἐκεῖνα ἅτινα κατεσκεύαζον αὐτῷ ἡ σύζυγος καὶ ἡ ἀδελφή του. Πρὸ ὀλίγων δ' ἔτι ἐτῶν ὑπῆρχεν ἔθος ἐν ταῖς ἡγεμονικαῖς αὐλαῖς τοῦ βορρᾶ νὰ παρὰτίθηνται ἐν ἐκάστῳ βασιλικῷ γεύματι διάφορα ἐδέσματα παρεσκευασμένα διὰ τῆς χειρὸς τῆς βασιλευούσης ἡγεμονίδος.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς τὰς γυναῖκας ἀρμόζει ἡ ἐργασίη καὶ ἡ ἐπιμέλεια τοῦ οἴκου, βίος σεμνὸς καὶ μονήρης. Εἰς ταῦτα ἡ θεία πρόνοια προώρισεν αὐτάς.

Τὰ ἔθιμα ταῦτα, ἅτινα εἰσὶν ἀρχαῖα ὡς ὁ κόσμος,

θεωροῦνται σήμερον τραπεινὰ καὶ ἄξια περιφρονήσεως· ἀλλὰ λίαν ἐσφελμένως. Διότι μελθικὴ ἀκηδία, ὀκνηρία βλακώδης, συνδικλέξεις κοῦφαι, διασκεδάσεις κεναί, ἐμπροθέως κλίσεις πρὸς τὰ θεάματα, μανία διὰ τὸ παίγνιον, οὐδέποτε δύνανται νὰ καταδείξωσι πνεῦμα ὀρθόν, κρίσιν στερεάν καὶ ἀγάπην τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ φυσικοῦ. Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν πρὸς τιμὴν τοῦ ὠραίου φύλου ὅτι καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχουσιν, ὡς διαμαρτύρησις κατὰ τῆς διαφθορᾶς τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, πολλαὶ γυναῖκες, ἐξ ὧν τινες ἀνήκουσι καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτην τῆς κοινωνίας σφίραν, αἵτινες θεωροῦσιν ὡς καθήκον καὶ διασκέδασιν νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ παρασκευάζωσιν ἰδίαις χερσὶ μέρος τῶν πραγμάτων τῆς οἰκίας των.

III

ΣΧΕΣΕΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

Πρὸς πάντας τοὺς ἀνωτέρους ἡμῶν, λόγῳ ἡλικίας ἢ κοινωνικῆς τάξεως, ὀφείλομεν νὰ προσφερώμεθα μετὰ σεβασμοῦ. Κατὰ πρῶτον δὲ λόγον ἀνώτεροι ἡμῶν εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ μήτηρ, ἢ τ' ἀντικαθιστῶντα αὐτοὺς πρόσωπα, οἱ πάπποι, καὶ αἱ μάμμαι ἡμῶν, οἱ θεῖοι καὶ αἱ θεῖαι, ἀνιόντα μέλη τῆς οἰκογενείας ἡμῶν.

Κατὰ συνήθειαν ἀποτείνομεν τὸν λόγον πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα ἡμῶν χρώμενοι οἰκείαις φράσεσι· τὴν ἔνδειξιν ταύτην φιλίας πλήρους στοργῆς οὐδέποτε ὀφείλομεν νὰ μετατρέψωμεν εἰς οἰκειότητα αὐθάδη. Τὸ ὑπήκοον τέκνον, τὸ ἀληθῶς ἀγαπῶν καὶ εὖ ἡγμένον ὀφείλει, κατὰ τινὰ συγγραφέα, νὰ παρέχῃ ἐκυτὸ ἀρεστὸν αὐτοῖς, συμμορφούμενον πρὸς τὰς ὁρέξεις των, ἀποφεῦγον τὰς ἀντιλογίας, ἐνασχολούμενον εἰς ὅ,τι εὐχρεστεῖ τούτους, ἀποτρέπων τὴν προσοχὴν

των ἀπὸ πᾶντὸς δυσαρέστου προσερχομένου ἐκ τῆς ἡλικίας ἢ λύπης ἢ ἀσθενείας, ὅπερ ὁ χρόνος φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐπαυξάνει, εὐθύμως ὑποχωροῦν καὶ θυσιάζον μέρος τῆς ἀπολαύσεως εἰς φιλοστοργούς πρὸς αὐτοὺς περιποιήσεις, καὶ ἀποφεῦγον νὰ παρέχῃ τῇ δειλῇ αὐτῶν φιλοστοργίᾳ ἀνησυχίας, δι' ὃ ἀρκεῖ νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἐλαφράς στερήσεις ὑποχρεούμενον νὰ προσέχῃ τὸν νοῦν εἰς πράξεις, ἐξ ὧν ἐνίοτε ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἢ ἡ περιουσίᾳ αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν καθημερινῶν ἐνδείξεων τῆς ὑπολήψεως, ἃς ὀφείλομεν νὰ ἐπιδαφιλεύσωμεν τοῖς γονεῦσιν ἡμῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα δείγματα ταύτης, ἅτινα ὑποδεικνύει ἡ πρὸς αὐτοὺς φιλοστοργία ἡμῶν.

Εἰς τινὰς ἐποχὰς, ὡς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡμέραν, ἢ τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως ἢ τῆς ἐορτῆς, ὀφείλομεν νὰ προσφέρωμεν αὐτοῖς φιλοστοργούς εὐχὰς καὶ δῶρα κατὰλληλα.

Εἰς οἵανδ' ἥποτε ἡλικίαν καὶ ἂν φθάσῃ τις οὐδέποτε ἀπαλλάσσεται τῶν ἠθικῶν τούτων καθηκόντων. Ἐγνώρισα ἐξηκοντούτην, ὅστις μεγίστην χαρὰν ἠσθάνετο ὅτε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῆς ἐννενηκοντούτιδος μητρὸς τοῦ ἠσπάζετο αὐτὴν μετ' ἀφελείας καὶ στοργῆς ὅλως παιδικῆς. Μόλον ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ἦτο πᾶππος, οὐδόλως ἐνόμιζε γελοῖον νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὸς ὅπως οἱ ἔγγονοί του εὐχὴν ἀπλὴν καὶ εἰλικρινῇ πρὸς τὴν καλὴν γραῖαν, ἣτις βαθέως συνησθάνετο τὴν φιλοφροσύνην ταύτην.

Ἐκτὸς τούτου αἱ οἰκογενεακαὶ ἐορταὶ ἔχουσι τὸ ἠθικὸν πλεονέκτημα νὰ συνενῶσιν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ιδέαν. Πολλάκις αἱ ἡμέραι αὗται ἐγένοντο ἀφορμὴ ὅπως λησμονηθῶσιν ἀρτιγενεῖς διαφωνίαι ἢ ὅπως συνενωθῶσι πάλιν καρδίαι, αἵτινες ἀπεμκρύνοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ λόγους ἀσημάντους. Ὅποσα στοιχεῖα ὁμονοίας καὶ εὐλογίας δὲν περιλαμβάνει τὸ φίλημα καὶ τὸ βλέμμα πατρὸς ἢ μητρός. Ἄς μὴ ἀφήσωμεν λοιπὸν νὰ ἐξαφχνισθῶσιν αἱ ποιητικαὶ αὗται παραδόσεις τῆς οἰκογενείας καὶ ἅς διακωνίσωμεν ταύτας ὡς μέσα ὠφελίμα εἰς τε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν.

Κατὰ τὴν παροιμίαν «τὰ μικρὰ δῶρα διατηροῦσι τὴν φιλίαν.» Ἴσως ἤθελεν εἶσθαι ὀρθότερον νὰ ἀντιστρέψωμεν τὴν φράσιν καὶ νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι τὰ δῶρα προέρχονται ἐκ τῆς φιλίας καὶ οὐχὶ ἡ φιλία ἐκ τῶν δώρων, διότι ἡ ἀγάπη ἐκείνη, ἥτις ἤθελεν ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της εἰς τινὰ ὑλικὰ δῶρα, ἤθελεν εἶσθαι μικροῦ λόγου ἀξία καὶ βασιζέσθαι ἐπὶ ἀρχῆς καθ' ὁλοκληρίαν μικροπρεποῦς. Ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ παντὸς δίδει ἀξίαν εἰς τὸ δῶρον εἶνε ἡ πρόθεσις τοῦ δίδοντος. Εἶνε λοιπὸν ὅλως ἀνωφελές, τοῦλάχιστον ὅσάκις θέλομεν νὰ προσφέρωμεν δῶρα πρὸς ἡμετέρους συγγενεῖς ἢ φίλους, νὰ ἐπιζητῶμεν ὑπὲρ τὸ δέον νὰ δώσωμεν ἀξίαν ὑπολογιζομένην διὰ χρημάτων εἰς τὰ ἀντικείμενα, ἅπερ δωροῦμεν. Ἀνθοδέσμη ἐξ ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ συλλεγεῖσθαι μετὰ τῆς προθέσεως νὰ προσενεχθῇ εἰς ἀγαπητὸν πρό-

σωπον, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πλουσιώτερον ἀντικείμενον τὸ εὐρισκόμενον ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ᾗθελεν εἶσθαι ἐπιθυμητὸν παρ' ἐκείνου εἰς ὃ προσφέρεται, διότι τότε ἡ προσοχή, ἣν κατὰβάλλει τις ὅπως ἐνθυμηθῇ τὴν ἐκφρασθεῖσιν ἢ ὑποδειχθεῖσιν ἐπιθυμίαν, ἀποδεικνύει ὅτι ὑπ' οὐδεμιᾶς θυσίας δύναται τις ν' ἀποτραπῇ ὅπως παράσχῃ τὴν ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου ἡδονήν.

Ὅ,τι ἐνταῦθα εἵπομεν, πρέπει πρὸ παντὸς νὰ θεωρηθῇ ὡς συμπλήρωσις τοῦ ἀνωτέρω ἐκφρασθέντος νόμου, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὰς ἐορτάς τῶν γενεθλίων, τῆς πρώτης τοῦ ἔτους κτλ. Ἦθελε δ' εἶσθαι ἐπίσης κατακριτέον νὰ προσφέρῃ τις δῶρον μεγάλῃς ἀξίας ἢ ἐλαχίστης, ἐὰν τὰ προσφερόμενα ἀντικείμενα οὐδεμίαν σχέσιν εἶχον πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἢ τὴν κατάστασιν ἐκείνου, πρὸς ὃν ταῦτα προωρισμένα εἰσίν. Ἐὰν τὸ δῶρον ᾗθελεν ἀγορασθῇ εἰς ὅλως εὐτελεῖ τιμὴν, ἐλλόγως ἡδύναντο νὰ κατηγορήσωσιν ἡμεῖς ἐπὶ γλισχρότητι, εἰς ἐναντίαν δὲ περίπτωσιν ᾗθελον, οὕτως εἰπεῖν, ὑπολογίσει εἰς πίστωσιν ἡμῶν τὸ δαπανηθὲν ποσὸν καὶ ἡδύναντο νὰ θεωρήσωσιν ἐκυτοὺς ἀπηλλαγμένους πάσης πρὸς ἡμᾶς ὑποχρεώσεως ἐὰν προσέφερον ἡμῖν δῶρον τῆς αὐτῆς ἀξίας.

Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ ἐὰν μετὰ τοῦ ληφθέντος δώρου συνέχῃται καὶ ἀνάμνησις τις προσφιλῆς. Ἡ καρδίᾳ δὲν τηρεῖ ὡς ἔμπορος βιβλίον ταμείου, ἐν ᾧ ἐγγράφεται τὸ δοῦναι καὶ λαβεῖν. Ἐπομένως ἡ

καρδία μόνη ἃς καθοδηγῇ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν δώρων.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ περάνωμεν τὸν λόγον, ἀπέχοντες ν' ἀπαντήσωμεν εἰς ἐρώτησιν ἣν ἠδύνατό τις νὰ ἀποτείνῃ πρὸς ἡμᾶς, ἥτοι ἐὰν ἦνε προτιμώτερον, τὸ ἔθος τοῦ ἐορτάζειν τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως ἡμέραν ἢ ἐκείνην καθ' ἣν συμπίπτει ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρομεν. Ὁ καθολικισμὸς ἐν γένει καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, συνειθίζουσι νὰ ἐορτάζωσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν συμπίπτει ἐν τῷ ἡμερολογίῳ ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρει τις. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις διαμαρτυρουμένων χώραις ἐορτάζουσι τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως ἡμέραν, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἤρχισε νὰ εἰσάγηται τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου ἐξαρτᾶται, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων, ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἐν ἐκάστῳ τόπῳ θρησκείας καὶ ἐκ τῶν ἐθίμων. Ἰν' ἀποδείξωμεν δὲ τοῦτο ἐν ὀλίγαις λέξεσι λέγομεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ δύο διάφοροι τρόποι πκνηγυρίσεως οἰκογενειακῆς ἐορτῆς.

Κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ὀνόματος, ὡς πάντες γινώσκουσιν, οἱ φίλοι εὗχονται τὴν παρχμονήν¹, διότι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀγίου ἡ οἰκογένεια συνερχομένη ἀπευθύνει τὰς δεήσεις της πρὸς τὸν Ἅγιον, ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ τὴν προστασίαν του ἐπὶ

¹ Παρ' ἡμῖν τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς.

ἐκείνου, ὅστις ἀφιερώθη αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Λοιπὸν αὕτη εἶνε ἑορτὴ ὅλως θρησκευτικὴ, ἀρμόζουσα εἰς ἀνθρώπους πιστεύοντας εἰς τὴν μεσιτείαν τῶν ἐν οὐρανῷ ἁγίων.

Ἡ ἐπέτειος τῆς γεννήσεως ἡμέρα ἐορτάζεται αὐθημερὸν καὶ εἶνε ἡμέρα χαρμόσυνης, εἰς ἣν δύναται ὡσαύτως ν' ἀναμιχθῇ θρησκευτικὴ τις ιδέα, φέρει ὅμως ἰδιαζόντως κοσμικὸν χαρακτῆρα. «Πρὸ τοσούτων ἐτῶν ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ ἡμῶν εἶδον τὸ φῶς· ὅποιον εὐτυχὴς ἡμέρα!... ἐορτάσωμεν ταύτην! ἔστω εὐλογημένη!...» Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἔκφρασις τῆς ιδέας, ἣτις ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν ἐπέτειον ταύτην ἑορτήν.

Ἐκ τούτων βλέπει τις ὅτι δύναται νὰ ἐορτάσῃ ἢ τὴν ἑορτὴν τοῦ ὀνόματος ἢ τὴν τῆς γεννήσεως ἀδιαφόρως, μὴ φοβούμενος νὰ προσκρούσῃ εἰς ἀξίαν σεβασμοῦ παράδοσιν ἢ νὰ τηρήσῃ ἔθος ἀξιόμειπτον.

Τὸ χρέος παντός τέκνου δὲν εἶνε μόνον ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ τιμᾷ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἀλλὰ νὰ ὑποβάλληται καὶ εἰς θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐὰν ἡ δυσπραγία ἐπιβαρύνῃ τούτους, τὸ τέκνον ὀφείλει νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτῶν προσπαθοῦν νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς θάρρος καὶ πεποίθησιν εἰς τὸ μέλλον. Καὶ ἂν ἐκ τούτου δὲν ἔχῃ ἀμοιβὴν ὀφθαλμοφανῆ, οὐδὲ τύψιν τοῦ συνειδότος θέλει ἔχει, προερχομένην ἐκ τυχόν παραλείψεως καθήκοντος.

Ἐὰν ἡ τύχη πάσῃ νὰ εὐναῇ τοὺς γονεῖς ἢ ἐὰν ἀπώλεια ἀπρόοπτοι δυσχεραίνωσι τὸν βίον αὐτῶν ἢ

παρκαλώωσι τούτους ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως ὑποχρεώσεώς τινος, τὸ ἡμέτερον καθήκον ἀπαιτεῖ τότε νὰ ὑποβαλλώμεθα εἰς πᾶσιν θυσίαν ὑπὲρ αὐτῶν.

Κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας περιπτώσεις μόνον ἡ καρδίκα δύναται νὰ ὑπαγορεύσῃ τὸ πρέπον. Οἷουσι δὲ ἡποτε νόμους καὶ ἂν σημειώσωμεν ἐνταῦθα, οἱ νόμοι οὗτοι ἤθελον εἶσθαι χάρτης ἄγραφος ἔαν ἀπευθύνωνται πρὸς φύσεις ἐπιλήσμονας καὶ ἐγωῖστικάς. Διὰ τὰς ἀγαθὰς καὶ ὠραίας ψυχὰς ἤθελον εἶσθαι αἱ διατάξεις ἡμῶν περιτταί.

Τὰ ἡμέτερα καθήκοντα πρὸς τοὺς πάππους καὶ τὰς μάμμιας ἡμῶν, πρὸς τοὺς κηδεμόνας καὶ τοὺς ἀνιδούχους, εἰσὶ τὰ αὐτὰ οἷα καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς ἡμῶν, ἀλλ' εἰς διάφορον βαθμόν. "Ἄς σεβώμεθα τούτους, διότι ἔαν ὀφείλῃ τις σεβασμὸν πρὸς ἅπαντας τοὺς γέροντας πολλῷ μᾶλλον ὀφείλῃ αὐτὸν πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἴστανται ὑπεράνω ἡμῶν, διὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν συγγενικὸν βαθμόν. "Ἄς πρέχωμεν αὐτοῖς συνδρομὴν, ὅταν ἔχωσιν ἀνάγκην ταύτης· ἄς ἀκροαζώμεθα αὐτῶν μετὰ προσοχῆς ὅταν ὁμιλῶσι, διότι ὡς πολλὰ ἰδόντες γινώσκουσι πολλὰ, συμφέρει δ' ἡμῖν νὰ ἐπώμεθα τῇ γνώμῃ αὐτῶν βραδύμενη ἐπὶ τῆς πείρας καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης των. "Ἄς ἀποφεύγωμεν δὲ νὰ πρέχωμεν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐλαχίστην λύπην, διότι ἕνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν ἀδυναμίας εὐκόλως δυσχεστεοῦνται.

Μόνον τὰ κακῶς ἀνατεθραμμένα τέκνα καὶ οἱ διε-

πυθαρμένοι τὴν καρδίαν, αἰσθάνονται ἡδονὴν νὰ σκώπτωσιν ἐκείνους, οὓς ἡ ἡλικία μόνη καθιστᾷ σεβαστοὺς, καὶ ἐὰν οὐδὲν ἄλλο ἔχωσιν ἄξιον σεβασμοῦ ἐκτὸς ταύτης. Αἱ ἀδυναμίαι αὐτῶν καθιστῶσιν αὐτοὺς ἀξιόους τῆς συμπαιδείας ἡμῶν, εἶνε δὲ φοβερὰ ὁμότης νὰ σκώπτῃ τις αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ των ταύτη.

Ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σπάρτῃ ἡσθάνοντο πρὸς τοὺς γέροντας μέγιστον σεβασμὸν, οἱ δὲ νέοι ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐγείρωνται ἐνώπιον αὐτῶν καὶ νὰ παρχωρῶσιν αὐτοῖς τὴν θέσιν τῆς τιμῆς.

Μετὰ τοὺς ἀνιόντας συγγενεῖς ἔρχονται οἱ ἀδελφοί, αἱ ἀδελφαί, οἱ ἐξάδελφοι, αἱ ἐξαδέλφαι. Ἡ ἰσότης, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῶν βαθμῶν τούτων τῆς συγγενείας μεταξὺ νέων, οὐδόπως δικαιολογεῖ τὴν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν ἑλλειψιν ἀμοιβαίας ὑπολήψεως καὶ ἀεροφροσύνης. Ἡ καλὴ συμπεριφορὰ, ἥτις ὀφείλει νὰ ἐπικρατῇ μεταξὺ ἴσων, συνίσταται εἰς ἀμοιβαίαν φιλόφροναν καὶ ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν καὶ εἰς τρόπους πλήρεις περιποιήσεως καὶ ἀγαθότητος.

Προκειμένου περὶ πράγματος ἀδιαφόρου ὁ ἀδελφὸς ὀφείλει νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὴν ἀδελφὴν καὶ ὁ ἐξάδελφος εἰς τὴν ἐξαδέλφην. Εἰς περιστάσεις ὅμως σπουδαίας, καθ' ἃς ἡδύνατο νὰ ἐκτεθῇ ἡ ὑπόληψις αὐτῶν, ἐπιτρέπεται ἐκείνοις νὰ φέρωσιν ἀντιρρήσεις καὶ νὰ παρκαλύσωσιν ἐκτέλεσιν πράξεων τινων, μέχρις οὗ οἱ ἀνώτεροι συγγενεῖς ἀποφασίσωσι περὶ τούτων· ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιπτώσει, ἐπιτρέπονται μεταξὺ αὐ-

τῶν ἔριδες καὶ ἀντιλογίαι ἀνευ λόγου ἢ σκώμματα ἢ ἀντιζηλίαι ἢ ἀδικίαι.

Ἄς φροντίζωσι λοιπὸν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ ᾧσι προσήνεϊς πρὸς ἀλλήλους. — Ἡ ἱστορία παρέχει ἡμῖν πολλὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα παραδείγματα ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Πολλάκις ἀκούομεν λεγόμενον ὅτι, ὁ ἀδελφὸς εἶνε φίλος δοθεὶς παρὰ τῆς φύσεως. Καὶ ἀληθῶς, ἐὰν ἡ ὁμόνοια, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη βασιλεύωσι μεταξὺ ἀδελφῶν, δύναται τις νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ἀληθὲς τῶν ἐπομένων λόγων τοῦ Βερναρδίνου τοῦ Σαιν-πιέρρου (Bernardin de Saint-Pierre). «Οὐδεμίαν φιλίαν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν μεταξὺ ἀδελφῶν».

Β'.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΟΥΣ ΚΑΙ ΙΣΟΥΣ

Ἡ φιλία εἶνε αἶσθημα τρυφερὸν τῆς ψυχῆς, ὠθοῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὴν καὶ πλήρη οἰκειότητα πρὸς τινά· ἡ πρὸς τὴν φιλίαν ὠθοῦσα αἰτία εἶνε ἡ ἀγαθὴ γνώμη, ἣν ἔχει τις περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀγαπωμένου.

Ἐν τῇ δυστυχίᾳ δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς φιλίας, διότι τότε ὁ ἀληθὴς φίλος ἐπιδαψιλεύει τὰς περιποιήσεις καὶ ἐξαντλεῖ πᾶν μέσον παρηγορίας. Ἐκ τούναντίου οἱ ψευδεῖς φίλοι καθίστανται ἀφανεῖς, ἐγ-

κντλείποντες ἐκεῖνον, ὃν τὴν πνκμονὴν ἔτι διεβε-
βαίουν περὶ τῆς ἀφοσιώσεώς των.

Ἡ εἰλικρίνεια εἶνε τὸ χκκκκηρίζον τὴν φιλίαν, αἱ
δὲ πληγαὶ, ἅς ποιεῖ ὁ ἀγαπῶν, εἰσὶ προτιμώτεραι τῶν
ἀπκτλητῶν ἀσπκσμῶν τοῦ ἀδιαφόρου. Ὁ αὐστηρὸς ἀλλ'
ἀληθὴς φίλος, εἶνε εὐλογίᾳ κυρίου, κατὰ τοὺς ἀρ-
χαίους, φίλος δὲ λίαν συγκκταβκτικὸς δῶρον ὀλέθριον.

Μόνη διαρκὴς φιλία εἶνε ἡ βκσιζομένη ἐπὶ ἀμοι-
βαίας καὶ σταθερᾶς ἀρετῆς. Οἱ κακοὶ ἔχουσι μόνον συνε-
νόχους οὐχὶ δὲ φίλους. Ἄς τιμῶμεν τὸν τίτλον τοῦτον
τοῦ φίλου προσφερόμενοι μετὰ λεπτότητος, ἀφιλοκερ-
δεῖας καὶ εὐθύτητος ἀκλονήτου.

Ὁ Λόκκιος (Locke) πκρέσχε δείγματα μεγίστης
ἀγαθότητος πρὸς νέον Ἀγγλον, ὅστις εἰς ἀμοιβὴν ἐπρό-
δωκε καὶ ἔκλεψεν αὐτόν. Ὁ ἄθλιος οὗτος περιπεσὼν
κατόπιν εἰς πενίαν, προσέτρεξεν αὐθὺς πρὸς τὸν Λόκ-
κιον, ἀλλ' οὗτος δούς αὐτῷ χαρτονόμισμα ἀξίας ἐκκ-
τὸν λιρῶν στερλινῶν (ἦτοι 2,500 χιλ. φράγκων), τῷ
εἶπε «Σοὶ συγχωρῶ ἐξ ὅλης καρδίας διὰ τὴν ἄτιμον
πρὸς ἐμὲ διαγωγὴν σου, ἀλλ' ὀφείλω νὰ μὴ σοὶ παρέ-
ξω πλέον τὴν περίστασιν νὰ μ' ἀπκτήσης καὶ ἐκ
δευτέρου. Ἀάβε λοιπὸν τὸ μικρὸν τοῦτο δῶρον, οὐχὶ εἰς
ἐνδειξιν τῆς πκλαιᾶς ἡμῶν φιλίας, ἀλλὰ χάριν φιλαν-
θρωπίας. Μὴ ἀποκριθῆς τι, διότι εἶνε ἀδύνατον πλέον
νὰ ἐπκνακτῆσης τὴν πρὸς σὲ ὑπόληψίν μου.»

Ὅφείλει τις νὰ μὴ προβαίνει εὐκόλως εἰς τὴν ἐκ-
λογὴν φίλου, διότι ἡ φιλία εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος

μεταξὺ βαθυπλούτου καὶ πένητος, μεταξὺ νέου ἀνδρός καὶ νέας γυναικός. — Φιλία δὲ μεταξὺ δύο εὐειδῶν γυναικῶν εἶνε πλᾶσμα φαντασίας ποιητικῆς.

Ὁ Ἀλφόνσος Κάρρος (Alphonse Karr), ὅστις κατορθοῖ νὰ δίδῃ γλαφυρωτάτους τύπους τῇ ἐπιστήμῃ τῆς καρδίας, λέγει·

« Ἀγαθὸν καὶ ἄγιον κτῆμα ἡ φιλία, ἀλλὰ πόσον ὀλίγοι ἐννοοῦσιν αὐτήν; Πᾶς τις ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ φίλον, οὐδεὶς ὅμως νὰ ᾔηνε φίλος ἄλλου. Δεσμεύει δὲ τις ἐκεῖνον, ὃν ὀνομάζει φίλον, διὰ τῶν ἰδίων ἰδεῶν καὶ ὁρέξεων. »

Κατωτέρω δὲ ὁ αὐτός, περιγράφων τὰ καθήκοντα τῆς φιλίας, προσθέτει.

« Ὅφείλει τις νὰ φέρῃ τὴν εὐθύνην πάσης πράξεως φίλου, ὅπως καὶ τῶν ἰδίων ἐαυτοῦ πράξεων. Δύο φίλοι ὀφείλουσι νὰ ᾧσιν ἀχώριστοι ἐν τῷ βίῳ, ὡς ἐὰν ἀπετέλουν ἐν μόνον ὄν. Ἡ φιλία δὲν πρέπει νὰ ᾔηνε συνθήκη, ἀλλὰ ἐξομοίωσις, οὐδόλως δ' ὀφείλει τις νὰ ποιήσῃ φίλον, ἀλλ' αὐτὸς νὰ καταστῇ φίλος. »

« Ὅταν προσφέρῃ τις ὑπηρεσίαν πρὸς φίλον, λέγει ὁ Πρίγκηψ Κοντίου (de Conti), ὀφείλει νὰ πράττῃ τοῦτο εὐγενῶς, διότι ὁ ἀπαλλάσσων τινα τῆς ταπεινώσεως νὰ ζητήσῃ τὸ προσφερόμενον δῶρον, ἐπαυξάνει τὴν ἀξίαν τούτου. »

Ἄς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι λίαν αὐθαδὲς εἶνε νὰ παρέχῃ τις συμβουλὰς εἰς φίλους μὴ αἰτουῦντας τὰύτας.

Οὐδὲν κοινότερον ψευδοῦς φίλου, οὐδὲν δὲ σπικνιώτερον ἀληθοῦς.

Υἱὸς εὐφυοῦς πατρὸς, ἐρωτηθεὶς παρὰ τούτου πόθεν ἤρχετο, ἀπήντησεν ὅτι πρὸ ὀλίγου ἦτο μεθ' ἑνὸς τῶν φίλων του.— Μεθ' ἑνὸς τῶν φίλων σου; εἶπε θαυμάζων ὁ πατήρ, ἄρα ἔχεις πολλούς; Φεῦ! Πῶς κατῴρθωσας σὺ τοσοῦτον νέος, ν' ἀποκτήσης τόσους πολλούς φίλους, ἐνῶ ἐγὼ ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη, καθ' ἃ ὑπάρχω, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀποκτήσω οὐδ' ἓνα.

Ἀνεντιρρήτως ὁ πατήρ οὗτος μετεχειρίσθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου σχήμα ὑπερβολικόν, ἵνα δώσῃ μείζονα ἔμφασιν εἰς τὴν μισανθρωπικὴν τοῦ ταύτην σκέψιν, καὶ καταδείξῃ πόσον δύσκολος εἶνε ἡ εὑρεσις καὶ ἀπολύσις φίλου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· διότι εἶνε μὲν βέβαιον ὅτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἀληθεῖς φίλοι, ἀλλ' εὐρίσκει τις καὶ τοιούτους. Ἡτε γραπτὴ ἱστορία καὶ ἡ ἐκ παρὰδόσεως μαρτυρεῖ περὶ τούτου. Ἦθελε δὲ φέρει πράγματι εἰς ἀπελπισμὸν ἕαν ἠδύνατό τις ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ φιλία εἶνε πλᾶσμα τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας καὶ ἀνύπαρκτος ἐν τῷ πραγματικῷ κόσμῳ.

Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι οἱ ἀληθεῖς φίλοι εἰσὶν ὀλίγοι (ga ga avis, κατὰ τοὺς Λατίνους), νομίζομεν δὲ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδαφιλεύωμεν πάνυ ἀφειδῶς τὸν ἱερὸν τίτλον τοῦ φίλου, ἀλλὰ νὰ παρέχωμεν τοῦτον μετὰ ἰδιαζούσης καὶ ἐπισταμένης προσοχῆς. Ἄς μὴ συγχέωμεν δὲ τὴν φιλίαν μετὰ τῆς οἰκειότητος, διότι μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑπάρχει ἡ αὐτὴ διαφορὰ,

ὁποῖα μεταξὺ λεπτοῦ χόρτου, τὸ ὁποῖον ἀκτὶς ἡλίου φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, καὶ τοῦ δένδρου τὸ ὁποῖον ποθλὰ καὶ συνεχῆ ἔτη βραδέως ἀνέπτυσαν. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ πλειότερον παντὸς ἄλλου συνετέλεσεν εἰς τὴν δυσφημίαν τῆς φιλίας, εἶνε ἢ συνήθως λαβοῦσα χώραν σύγχυσις ταύτης πρὸς τὴν οἰκειότητα· διότι πολλάκις ἀπαιτοῦμεν ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπάρνησιν παρ' ἀνθρώπου, ὅστις οὐδόλως ἐνόμιζεν ἑαυτὸν δεσμευόμενον μεθ' ἡμῶν δι' ὑποσχέσεων τῆς καρδίας, τούτου δ' ἕνεκα, βλέπων τις ἑαυτὸν περμαλούμενον παρ' ἀδικόρου τινος, νομίζει ἑαυτὸν προδοθέντα παρὰ φίλου. Ἐπομένως πρέπει τις νὰ δύνηται νὰ κρίνῃ, διότι ὡς ὁ Ἰούγκιος (Young) λέγει·

«Ἐὰν ἀπαιτῇται κόπος διὰ ν' ἀποκτήσῃ τις φίλον, ἀπαιτεῖται ἐπίσης κόπος διὰ νὰ τὸν τηρήσῃ. Οὐδὲν λεπτότερον τῆς φιλίας· ἢ εὐαισθησία της εἶνε ἄκρα, καὶ τὸ ἐλάχιστον δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ αὐτήν. Αἱ ἐλαφρότεραι προσβολαὶ δύνανται νὰ καταστῶσιν αὐτῇ θανατηφόροι. Ἡ ἐπιφύλαξις πληγώνει αὐτήν, ἢ δὲ δυσπιστία τὴν φονεύει. Συμβουλεύου ἐπὶ πᾶσι μετὰ τοῦ φίλου περὶ τῶν ληφθησομένων ἀποφάσεων, ἀλλὰ προηγουμένως δὲς λόγον σεχυτῶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ φίλου τούτου, διότι οὐχ ἅπαντες οἱ τείνοντές σοι τὴν χεῖρα δύνανται νὰ σοὶ προσφέρωσι καὶ τὴν καρδίαν. Μὴ ἀπκτᾶσκι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ φαινομένου, ἀλλὰ φοβοῦ τὰ κεκρυμμένα σπέρματα ἐνδομύχου διαφθορᾶς. Στάθμιζε ἐπὶ μακρὸν καὶ σπεῦδε βραδέως εἰς τὴν

ἐκλογὴν φίλου. Ἄπαξ δ' ἐκλέξας, ἀπόβαλε παῖσιν ὑποψίαν, διότι εἶνε μωρὸν νὰ δίδῃ τις τὴν ἐαυτοῦ καρδίαν, ν' ἀφαιρῇ δὲ ταύτην κατόπιν, ν' ἀποφαίνεται περὶ τινος καὶ νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀπορίαν. Ποιοῦ ἀπόφασιν ἀμετάκλητον περὶ τοῦ σοῦ φίλου, τούτου δὲ γενομένου παράδῳ αὐτῷ σεχυτὸν μέχρι θανάτου. Ἡ πλήρης αὕτη πίστις σὲ μᾶλλον τιμᾷ ἢ τὸν πρὸς ὃν αὕτη. Ἐάν δὲ διατρέχῃς χάριν αὐτοῦ κίνδυνόν τινα, μὴ λησμόνει ὅτι κινδυνεύεις χάριν τοῦ ὑπερτάτου τῶν ἀγαθῶν, καὶ πίστευε ὅτι οἶκνδ' ἄποτε τιμὴν καὶ ἂν καταβῇ πρὸς ἀπόκτησιν τούτου, ἡ τιμὴ αὕτη οὐδέποτε ἔσεται ὑπέρογκος.

«Ἡ φιλία εἶνε ἐμπορία, καθ' ἣν δίδει τις τὰ πάντα, οὐδὲν εἰς ἀντάλλαγμα ἀναμένων ἢ ἀπαιτῶν, ἡ δὲ αὐταπαρνησία αὕτη συνίστησι τὸ θέλγητρον καὶ ἀσφαλίζει τὴν διάρκειαν.

«Ἐπιλανθάνου σεχυτοῦ ἐν παντὶ χρόνῳ ὑπὲρ τῶν σῶν φίλων, παράβλεπε τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν καὶ ἐπισκέπτου αὐτοὺς ὅσκις νομίζεις ὅτι αἱ ἐπισκέψεις σου εὐαρεστήσουσιν αὐτοῖς καὶ αἱ σὺν ἀσχολίαι ἐπιτρέψουσι τοῦτο. Μετῄσχινε παρ' αὐτοῖς μετ' οἰκειότητος καὶ ἔσο πάντοτε καθάριος καὶ κόσμιος, ἀλλὰ φέρε ἰμάτια ἀφελῆ καὶ ἀπλούστατα ἐάν ὁ φίλος ᾔνε πτωχότερός σου. Ἐπὶ πᾶσι δ' ἀπόφευγε πᾶν ὅτι δύναται νὰ πληγώσῃ τὴν φιλευτίαν, καὶ λέγομεν τοῦτο ἰδίως διὰ τὰς γυναῖκας, διότι τοιαύτη ἀντιζηλία φονεύει καὶ τὴν ἀκραίφνεστέραν φιλίαν.»

Ἡ φίλια τῶν γυναικῶν ἔχει ἐν ἐκυτῇ θέλγητρον ἡδύτερον τῆς τῶν ἀνδρῶν, οὐσα ζωηρά καὶ ἄγρυπνος, τρυφερά καὶ ἐνάρκτος καὶ ἐπὶ πᾶσι διαρκής. Κατὰ τὸν Μερσιέρον (Mercier), τριακονταετῆς γυνὴ εἶνε φίλη ἐξείρετος, προσκολλᾶται τῷ ἀνδρὶ, ὃν ἐκτιμᾷ καὶ παρέχει αὐτῷ μυρίας ὅσας ὑπηρεσίας, δίδει δὲ καὶ λαμβάνει πᾶσαν τὴν πίστιν. Ἀγαπῶσα τὴν δόξαν τοῦ φίλου τῆς, συνηγορεῖ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀποκρύπτει τὰ σφάλματά του, παρατηροῦσα δὲ τὰ πάντα ἀνηκονοῖ αὐτῷ πᾶν ὅτι μάθει. Ὑπηρετεῖ αὐτὸν ἀποτελεσματικῶς καθ' ἀπάσας τὰς σπουδαίας περιστάσεις, οὐδόλως δὲ φείδεται πόνων ἢ φροντίδων. Ὁ δὲ δυστυχής, ὅστις ἀπώλεσε τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀνευρίσκει πᾶν ὅ,τι ἀπώλεσεν, ἐν τῇ φιλίᾳ τῆς γυναικός.

Ἄς ἀναφέρωμεν νῦν ἱστορικά τινὰ παραδείγματα κατ'ἀλλήλα ὅπως καταστρέψωσι τὰ ἐπιχειρήματα τῶν μισανθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον ἀρνηθῇ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρξίν τῆς φιλίας, καὶ ἀνυψώσωσιν ἐν τῶν εὐγενεστέρων τοῦ ἀνθρώπου αἰσθημάτων.

Εὐδαμίδας ὁ Κορίνθιος πρὸς τὸν θάνατον ἀτενίζων καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι καταλείπει θυγατέρα καὶ μητέρα ἔρμικα σκληρὰς πενίας, οὐδόλως ἐτράχαστο ὑπ' ὄψιν ἔχων τοὺς εὐπόρους φίλους τοῦ Ἀρεταῖον καὶ Χορίξενον. Ἀποθνήσκων δὲ ἀπέλιπε διαθήκας ἐν αἷς ἐγγράπτο.

α' Απολείπω Ἀρεταίῳ μὲν τὴν μητέρα μου τρέφειν

καὶ γηροκομεῖν, Χαριξένω δὲ τὴν θυγατέρα μου ἐκδοῦναι μετὰ προικὸς, ἥν δέ τι ἄτερος αὐτῶν ἐν τοσούτῳ πάθῃ καὶ τὴν ἐκείνου μερίδα ἔχέτω ὁ ἕτερος. (Λουκ. Τόξαρις 22).»

Ἡ διαθήκη αὕτη ἐξετελέσθη θρησκευτικῶς.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ὁ Λαφονταῖνος καίτοι κινδυνεύων νὰ ὑποπέσῃ εἰς δυσμένειαν ἐξηκολούθησε διατελῶν πιστὸς φίλος τοῦ Φουκέτου (Fouquet), συνηγόρησε δ' ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ συγγραφῆς, ὅτε ὁ ὑπουργὸς οὗτος ἐδυστύχησεν.

Ὁ Σεδαίνης διηγεῖται τὸ ἐπόμενον γεγονός :

«Ὁ κύριος Σ... ἀπόλλυσι φίλον, ὅστις ἀποθνήσκων καταλείπει χρεὴ καὶ δύο ἐνδεῆ τέκνα εἰς νεκρὰν ἡλικίαν. Ὁ ἐπιζῶν φίλος περιορίζει τὰς δαπάνας του, πωλῶν τὴν ἀμαξάν καὶ μεταφέρων τὴν κατοικίαν του, χάριν οἰκονομίας εἰς ἓν τῶν προαστείων. Τούτου γνωστοῦ γενομένου ἡ συκοφαντία ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ καὶ διαδίδει ὅτι ἔπραξε τοῦτο κινούμενος ἐκ φιλαργυρίας ἢ ὅπως ἀποκρύψῃ ἀξιόμμεπτον διαγωγὴν. Παρελθόντων ὁμῶς δύο ἐτῶν ὁ Σ... ἐπανέρχεται εἰς τὴν κοινωσίαν, διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο κατώρθωσε νὰ οἰκονομήσῃ ποσὸν εἴκοσι χιλιάδων φράγκων, ἅτινα ἐδώρησεν εἰς τὰ δύο ὀρφανά.»

Λυπηρὸν εἶνε ὅτι ὁ Σεδαίνης ἐσημείωσε δι' ἀπλοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τῆς πράξεως ταύτης.

Ἡδυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἔτι πλεῖστα ὅσα παρα-

δείγνυται ἀκριφνοῦς φιλίας, νομίζοντες ὅμως τοῦτο ὑπερβᾶν τὰ ὅρια ἅτινα διεχαράξαμεν, ἀρκοῦμεθα νὰ παραθέσωμεν τὸ κατωτέρω χωρίον τοῦ Ἀλφόνσου Κάρρου χάριν τῆς ἐν αὐτῷ ἀστείχης ἀντιθέσεως πρὸς τ' ἀνωτέρω.

«Ἐγνώρισα, λέγει ὁ συγγραφεὺς, νέον καλὸν καὶ εὐεῖδῆ, οὐχὶ λίαν εὐφυᾶ ἀλλ' ἀρκούντως γενναῖον καὶ πλούσιον, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔχοντα ὅλα τὰ προσόντα τῆς εὐτυχίας. Πρὸς ἀπόλαυσιν λοιπὸν ταύτης ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἀξίωμα τὸ λέγον ὅτι *ὀφείλει τις νὰ ἔχη ἀπανταχοῦ φίλους*.

»Πρὸς τοῦτο προσέφερε γεύματα, ἐδάνειζε χρήματα, παρεχώρει τὰς ἐρωμένους του καὶ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα νὰ καθιστᾷ τοὺς ἵππους τοῦ ἀσθματικούς. Ἡ καλοκἀγαθία πρὸς ὅλους καὶ πρὸς ὅλα ἐν γένει ἦτο ὁ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ὅρος. Πεσσεύων ἤττατο, ὀρχούμενος ἐπεδείκνυεν ἀδεξιότητα, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς οὐδὲν διαπρέπων δὲν ἠδύνετο νὰ διεγείρῃ κατ' ἐχυτοῦ τὸν φθόνον· ἵνα δὲ μὴ καὶ κατὰ τὴν περιουσίαν ὑπερέχῃ τῶν ἄλλων διέθετεν αὐτὴν ὑπὲρ παντὸς ἀνεξετάστως.

»Ἄπαντες προσεφέροντο πρὸς αὐτὸν μετὰ μεγίστης οἰκειότητος, ἡσθάνετο δ' ἐχυτὸν ἕνεκα τούτου πνευδχίμονα. Τὸν χειμῶνα ἐτοποθέτουν αὐτὸν μακρὰν τῆς ἐστίης ἵνα παραχωρήσῃ τὴν κρείσσονα θέσιν εἰς ἄλλον· πάντ' ἄλλον ὑπηρέτουν πρὸ αὐτοῦ, τὰ δὲ μικρὰ παιχνίδια ἐξέμασσον τοὺς δακτύλους τῶν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων του.

» Ἡμέραν τινὰ εἰς τῶν φίλων του ἔγραψε πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

» Φύγε, μετέχω συνωμοσίας, ἣτις ἀνεκαλύφθη πρὸ ὀλίγου. Τὰ ἔγγραφα μου κατεσχέθησαν, ἐπειδὴ εἶσαι φίλος μου καὶ ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι δύναται τις νὰ ἔχῃ πίστιν ἐπὶ σέ, σ' ἐνέγραψα ἓνα τῶν πρώτων ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνωμοτῶν.

« Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν δύναται τις νὰ ἔχῃ περὶ τῆς πιθανῆς ἐκβάσεως τῆς ὑποθέσεως ταύτης· ἅπαντες θέλομεν καταδικασθῇ εἰς θάνατον. Φύγε μὴ χρονοτριβῇς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν. »

« Ὁ Ἑρμάννος (οὕτως ὀνομάζετο ὁ γενικὸς φίλος) κατῴκει εἰς ἀπομεμακρυσμένον τμήμα τῆς πόλεως. Ὁ γραμματοκομιστὴς παρρητήρησας ὅτι ἡ πρὸς τὸν Ἑρμάννον ἐπιστολὴ ἦτον ἡ μόνη, ἣν εἶχε νὰ φέρῃ πρὸς τὸ τμήμα ἐκεῖνο, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ μὴ κοπιᾷση τοσοῦτον διὰ φίλον, καὶ ἀφῆκε τὴν ἐπιστολὴν διὰ τὴν ἐπαύριον, ὅτε ἤθελεν ἔχει καὶ ἄλλας διὰ τὸ αὐτὸ τμήμα. Ἡ ἐπιστολὴ ἔφθασεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐλάμβανεν ὁ Ἑρμάννος ταύτην εἰσήρχοντο καὶ οἱ τὴν φυλάκισίν του ἐντεταλμένοι στρατιῶται.

» Ὁ ἀξιωματικὸς τούτων φίλος τοῦ Ἑρμάννου δὲν ἠθέλησεν αὐτοπροσώπως νὰ συλλάβῃ αὐτὸν, ἵνα μὴ λυπηθῇ, ἔμεινε λοιπὸν ἐκτὸς τῆς θύρας, οἱ δὲ στρατιῶται μὴ ἔχοντες τὸν δυνάμενον νὰ περιστείλῃ αὐτοῦς ἐκκχοποίησαν τὸν συλληφθέντα.

» Ἐν τούτοις προφασισθεὶς ὁ Ἑρμῆς ὅτι ἤθελε νὰ ἐνδύθῃ, εἰσῆλθεν εἰς πλησίον δωμάτιον καὶ ἐπήδησεν ἐκ τοῦ περὶ τῆς θύρας, ἔπεσεν ὁμῶς ἐπὶ τοῦ φίλου τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὃν ἡ εὐχισθησίᾳ ἐκράτει δυστυχῶς πρὸ τῆς θύρας. Ὁ φίλος ἐξέβηκεν ἀκουσίως κραυγὴν, ἐξ ἧς εἰδοποιηθέντες οἱ στρατιῶται ἔδραμον καὶ συλλαβόντες αὐτὸν τὸν φυγάδα ὠδήγησαν εἰς τὴν φυλακὴν.

» Ἀρξαμένης τῆς ἀνחקρίσεως ἅπαντες ἦσαν πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀθωότητός του, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πλεῖστοι τῶν δικαστῶν ἦσαν φίλοι τοῦ ἐζήτησαν νὰ ἐξαίρεθῶσιν, ἵνα μὴ ἀνγκασθῶσι ὅπως δῆποτε νὰ καταδικάσωσι φίλον.

» Ὁ Εἰσαγγελεὺς φίλος αὐτοῦ ὡσαύτως, ἠσθάνετο ὅτι ἡ περὶ ἀμεροληψίας ὑπόληψίς του ἐκινδύνευεν ἕνεκα τῆς γνωστῆς πρὸς τὸν κατηγορούμενον φιλίας του, ἵνα δὲ καταπολεμήσῃ τὴν πρόληψιν ταύτην, ἠναγκάσθη νὰ δυσχεράνῃ τὴν θέσιν τούτου πλέον παντὸς ἄλλου. Ὁ δικηγόρος του ἦτο τοσοῦτον συγκεκινημένος ἐκ τῆς φιλίας, ὥστε ὅτε ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ ἡ φωνὴ του ἐπνίγη ἐκ τῶν λυγμῶν· ὁ δ' Ἑρμῆς κατεδικάσθη παμψηφεύς.

» Ἡ ἐξουσία γινώσκουσα τὸν ἄπειρον ἀριθμὸν τῶν φίλων τοῦ ἐφοβήθη μὴ τυχὸν ἀφαιρήσωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τῆς, τὸν ἐδέσμευσε λοιπὸν καὶ ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον τῆς φυλακῆς εἰς πάντας. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς ὁ Ἑρμῆς ἀπαλλαγεὶς τῶν δεσμῶν ἐξέφυγε τῶν χειρῶν

τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἤθελε σωθῆ ἂν τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν ἡνοιγον αὐτῷ ἐγκαίρως δίοδον ὅπως δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ. Μὴ γενομένου τούτου συνελήφθη πάλιν καὶ ἐδεσμεύθη.

»Ὁ δῆμιος ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς φίλος τοῦ κατὰ δίκου δὲν ἠδύνετο νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν συγκίνησιν καὶ ἡ ἔνεκα τῆς φιλίας τρέμουσα χεὶρ τοῦ μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν του μετὰ τὴν πέμπτην πληγὴν τοῦ ξίφους.»

Ἡ διήγησις αὕτη εἶνε βεβαίως εὐφυὲς τῆς φαντασίας ὁρμή. Ὁ δυστυχὴς οὗτος Ἑρμῆνος ἐτιμωρήθη δεινῶς διότι εἶχε πλείστους φίλους. Ἀλλ' ἂν τὸ γεγονός τοῦτο ὑποτεθῇ ἀληθές, δὲν ἀμφισβῆλλομεν ὅτι ὁ Ἑρμῆνος ἤθελεν αἰσθανθῇ ἑαυτὸν λίαν εὐτυχῇ καὶ ὑπερήφανον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτῳ, ὅστις ἂν ἦτο ἀληθὴς ἤθελε χαρακτηρισθῇ ὡς ἡρωϊκός.

Ἡ χρηστότης πάντοτε καὶ πνυχτοῦ εἶνε ἡ ἔνδειξις ἀνθρώπου εὖ ἡγμένου, ἀλλ' ἡ κρείσσων ἀπόδειξις καλῆς ἀνατροφῆς εἶνε ἡ πρὸς τοὺς φίλους καὶ ἴσους καλὴ συμπεριφορὰ.

Ἡ ἰσότης ἐν ταῖς κοινωνικαῖς σχέσεσι συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τέρψιν τοῦ βίου καὶ εὐτυχίαν τῆς κοινωνίας.

Πᾶς τις ὀφείλει νὰ θεωρῇ ἴσους τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνικῇ τάξει ὁμήλικας.

Τὰ χρέη ἡμῶν πρὸς τοὺς ἴσους συνοψίζονται ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ. «Ἀς προσφερώμεθα πρὸς τὸν πλη-

σίον ἡμῶν, ὅπως θέλομεν νὰ προσφέρηται καὶ οὗτος πρὸς ἡμᾶς.»

Μεταξὺ ἴσων ἡ εὐπρέπεια εἶνε ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, διότι συντελεῖ εἰς τὴν μὴ ὑπέρβασιν τῶν ὀρθῶν ὀρίων τῆς οἰκειότητος, ἥτις πολλάκις παρὰσύρει τινα εἰς πράξεις ἀναγώγους, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς αὐθαδείας καὶ βανυσότητας, ὧν πρωτίστη συνέπεια ἡ ἐκ τούτων καταφρόνησις.

Μία τῶν πληγῶν τῆς κοινωνίας κατὰ τὸν Ὀράτιον Ῥχισσῶνα εἶνε ἐκεῖνοι, οὓς μόλις γνωρίζετε, συναντήσαντες αὐτοὺς πεντάκις ἢ ἐξάκις ἀδιαφόρως, καὶ οἷτινες νομίζουσιν ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ προσφέρωνται πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς παλαιὸν γνῶριμον. Ἐντυγχάνοντες ὑμῖν καθ' ὁδὸν ἀρπάζουσι καὶ κρατοῦσι τὴν χεῖρα, ἐρωτῶσι περὶ τῆς οἰκογενείας ὑμῶν, μὴ γνωρίζοντες οὔτε κἂν ἂν ἔχητε τοιαύτην· ἐξετάζουσι περὶ τῶν ἰδιαιτέρων καὶ τῶν μᾶλλον ἀπορρήτων ὑποθέσεων, καὶ φαίνονται ἀποροῦντες διότι δὲν ἀνταποκρίνεσθε εἰς τὴν οἰκειότητα ταύτην δι' ἐνδείξεων μεγάλης ἐμπιστοσύνης· τέλος μετὰ πολλὰ καταλείπουσιν ἡμᾶς ἀφοῦ πληροφορηθῶσι περὶ τῆς κατοικίας, καὶ θεωρεῖτε ὑμᾶς αὐτοὺς πνευδαίμονας διότι ἀπηλλάγητε τούτων μὴ ἀναγκασθέντες νὰ δώσητε καὶ δάνειον πρὸς αὐτούς. Τὴν ἐπιούσαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος βλέπετε εἰσερχόμενον τὸν ὄχληρόν τῆς προηγουμένης ἡμέρας, καὶ λέγοντα ὅτι ἦλθε νὰ συγγευματίσῃ μεθ' ὑμῶν οἰκείως, ὅπως παρέξῃ ὑμῖν εὐχαρί-

στησιν διὰ τοῦ ἀπροόπτου, καὶ ὅτι οὕτω ἀρέσκει αὐτῷ
νὰ προσφέρηται πρὸς τοὺς φίλους, σὰς παρακκαλεῖ δὲ
νὰ μὴ τὸν περιποιηθῇτε ἰδιαζόντως διότι τοῦτο ἤθε-
λε τὸν ἐμποδίσαι νὰ ἐπανέλθῃ. Τρώγει ὡς τέσσαρες,
κατακρίνει πᾶν ἔδεσμα, πίνει συνεχῶς βορδιγάλειον
οἶνον καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπισφραγίσῃ τὸ γεῦμά του διὰ
καφρὲ, μόλις δὲ πίνῃ τοῦτον λαμβάνει τὸν πῖλόν του
καὶ ἀποχαιρετίζει ὑμᾶς οἰκειότατα.

Μεταξὺ οἷας δὴποτε τάξεως ἀνθρώπων ἡ οἰκειότης
δὲν δύναται νὰ ᾔνε κοσμία, ἐὰν δὲν συμβαδίζῃ μετὰ
τινος ἐπιφυλάξεως καὶ ἀμοιβαίων περιποιήσεων.

Ἡ μεταξὺ ἴσων κοσμιότης βασιίζεται ἐπὶ τῆς ἐγ-
καρδίου καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης, ἐπὶ εὐγενοῦς συμπερι-
φορᾶς καὶ ἐπὶ λόγων, ὧν ἡ ἀγαθότης ἀποτελεῖ ἅπασαν
τὴν ἐθιμοτυπίαν.

Ὁφείλομεν νὰ ὤμεν ἐπεικεῖς πρὸς τοὺς ἴσους ἡμῶν,
διότι ἐὰν σπουδάζωμεν ἓνα ἕκαστον τῶν γνωρίμων,
θέλομεν παρκτηρήτῃ ὅτι ἐναντίον ἀπάντων ἀνεξαιρέ-
τως δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀφορμὰς παρκαπόνων, ἐπομένως
ἢ πρέπει νὰ συγχωρῶμεν τὰς ἐλλείψεις ταύτας ἢ ν' ἀπο-
χωρήσωμεν εἰς τὴν ἔρημον, ὡς λέγει ὁ Βοῖστιος (Boiste).

Γ'.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ

Οἱ λόγοι, οἱ τρόποι καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν ἐν ταῖς

κοινωνικαῖς σχέσεσιν ὀφείλουσι νὰ μετρῶνται ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως ἐνὸς ἐκάστου.

Οἱ ἔχοντες βαθμὸν ἐκκλησιαστικὸν δικαιοῦνται νὰ τιμῶνται ὁμῶς μετὰ τὰ ἀνιόντα μέλη τῆς οἰκογενείας ἡμῶν, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἥτις ὀφείλει νὰ διακρίνη τούτους, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, ἣν ἐκπροσωποῦσιν.

Οἱ κληρικοὶ ἂφ' ἑτέρου ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσι δύο σκοπέλους ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τὴν μέχρι σχολαστικῆς μικρολογίας ἠθικολογίαν, ἥτις ἀντίκειται ὁλοσχερῶς εἰς τὸ ἐράσμιον τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, καὶ τὴν ἄμετρον φαιδρότητα ἢ τοὺς ἀνουςίους χαριεντισμούς. Ἡ κοινωνία ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ κληρικοῦ σχῆμα εὐγενὲς καὶ ἀξιοπρεπές, καὶ ὁμιλίαν κατὰ νουκτικὰς καὶ χρηστάς. «Ἄλλως τε, λέγει ὁ Λαμαρτῖνος, ὁ κληρικὸς κατ' ὀλίγας μόνον ἐπισήμους περιστάσεις πρέπει νὰ ἐμβάπτῃ τὰ χεῖλη του μετὰ τῶν εὐτυχῶν τοῦ αἵωνος εἰς τὴν κύλικα τῆς πολυτελοῦς φιλοξενίας· ὁ πένης εἶνε ὑποπτος καὶ ζηλότυπος, οὐδόλως δὲ βραδύνει νὰ κατηγορήσῃ κολακείαν καὶ φιληδονίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὃν συχνῶς βλέπει παρὰ τὴν θύραν τοῦ πλουσίου, καθ' ἣν ὥραν ὁ κηπνὸς ἀναθρώσκων ἐκ τῆς οἰκίας, προδίδει τράπεζαν κάλλιον παρεσκευασμένην τῆς αὐτοῦ.»

Οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι ἡμῶν μετέρχονται ἱερὸν, οὕτως εἰπεῖν, ἔργον, τούτου δ' ἕνεκα

πρὸς ἅπαντας ἐκείνους, οἵτινες ἀφιερροῦσιν ὅλον τὸν βίον εἰς τὴν ἡμετέραν ἀγωγὴν, ὀφείλομεν νὰ προσφερώμεθα μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης δεικνυούσης σεβασμόν. Μ' ὅλον ὅτι δὲ τὸ στήδιον τοῦ διδασκάλου τῶν πρώτων γραμμάτων εἶνε ὅλως ἀφρνές, μ' ὅλον ὅτι οἱ κόποι του καὶ ὁ χρόνος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταναλίσκονται ἐν τῇ περιοχῇ μικρᾷ κοινότητος, τὸ ἔργον ὅμως αὐτοῦ ἀποβλέπει εἰς ὁλόκληραν τὴν κοινωνίαν, τὸ δ' ἐπάγγελμά του μετέχει τῆς σπουδαιότητος τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ βλέπομεν ὅποια σπουδαιότης ἀπεδίδετο παρὰ τῶν ἀρχίων εἰς τὴν παιδείαν.

Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, χάριν ὡμολόγει τοῖς Θεοῖς διὰ δύο κυρίως λόγους· «καὶ διότι αὐτὸς ἠτύχησε νὰ ἔχη καλοὺς διδασκάλους, καὶ διότι εὗρε τοιοῦτους καὶ διὰ τὰ τέκνα του.»

Ὁ Κικελίανος λέγει, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἔκλυσε πολὺ τὸν θάνατον τοῦ παιδαγωγοῦ του· ὅτε δὲ οἱ κύλικοι ἔσκωπον τοῦτο ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Τίτου Ἀντωνίνου, οὗτος ἀπήντησεν αὐτοῖς· «διατὶ δὲν ἀνέχεσθε νὰ ᾔηνε καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ οὔτε ἡ φιλοσοφία οὐδὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καταστρέφουσι τὰ φυσικὰ αἰσθήματα ;»

Τοὺς διδασκάλους ὀφείλομεν ν' ἀγαπῶμεν καὶ νὰ σεβώμεθα, ἰδίως ἔνεκα τῆς αὐστηρότητος, ἣτις περιτέλλει τὰ πάθη τῆς νεαρᾶς ἡμῶν ἡλικίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξε πάντοτε φίλος τοῦ παλαίου

διδασκάλου του, ἐξ εὐγνωμοσύνης δὲ ὁ ἔνδοξος κατακτητὴς ἀνήγειρε τὰ Στάγεια, τὴν γεννήσασαν τὸν Ἀριστοτέλη πόλιν, ἣν εἶχε καταστρέψει ὁ Φίλιππος.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας προετίμα τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Λύσιδαν ὁμιλίαν τῆς πρὸς τοὺς ὁμήλικας.

Ἡ ἱστορία τῆς Γαλλίας διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἅπαντες οἱ Γάλλοι ἡγεμόνες διεκρίθησαν διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἐπιμεληθέντας τὰ τῆς ἀντροφῆς αὐτῶν ἀγάπης. Ὁ Δουξ τῆς Βουργουνδίας ἐδείκνυε πρὸς τὸν Φενελῶνα στοργὴν πραγματικῶς υἱικήν. Λουδοβίκος ὁ ΙΕ' εἶχε πάντοτε ἐν μεγίστῃ ὑπολήψει τὸν Καρδινάλιον Φλεῦρυν (Fleury), ὅστις ἐπαιδαγωγῆσεν αὐτόν. Κάρολος ὁ Ε' ἐνήργησε νὰ ἐκλεχθῇ Πάπας ὁ Ἀδριανὸς, ὅστις ἐχρημάτισε παιδαγωγὸς του.

Ὅθεν τιμῶντες τοὺς διδασκάλους ἡμῶν τιμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀποδεικνύομεν δὲ συνάμα ὅτι ἔχομεν ψυχὴν εὐγενῆ καὶ χαρακτῆρα ἐντιμὸν.

Τὸ σέβας, ὅπερ αἰσθανόμεθα πρὸς τοὺς διδασκάλους ἡμῶν, καὶ ἡ ἡδονή, ἣν παρέχει ἡμῖν ἡ μετ' αὐτῶν συνομιλία, δὲν πρέπει νὰ παρακινῶσιν ἡμᾶς, ὥστε νὰ δίδωμεν αὐτοῖς ἀφορμὴν ἐν ὁμιλίᾳ νὰ ἐπιδεικνύωσι τὰς γνώσεις των, ἣ ὅ,τι ἐδίδαξαν ἡμῖν. Ἦθελε δ' εἶσθαι γελοῖον νὰ διαδραματίζωμεν ἴσως αὖθις τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀκουσίου ἱατροῦ, καθ' ἣν ὁ Σγχαναρέλλος, γινώσκων ὅτι ὁ Γερόντιος ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἄρχεται ἀπαγγέλλων πρὸς αὐτόν μετὰ κωμικωτάτης στωμυλίας φράσεις λατινικὰς καὶ λέξεις

κατεσκευασμένους παρ' αὐτοῦ καὶ εἰς οὐδεμίαν γλῶσσαν ἀνηκούσας.

Ἐχοντες ἀνάγκην νὰ λάβωμεν συμβουλήν παρὰ δικηγόρου, ὀφείλομεν εἰσαγόμενοι παρ' αὐτῷ νὰ βραχυλογῶμεν ὅσον οἶόν τε. Πρέπει ν' ἀναφέρωμεν αὐτῷ ὅσον ἔνεστι σαφέστερον καὶ συντομώτερον τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν, καὶ νὰ μὴ ἐκπλησσωμεθα βλέποντες αὐτὸν ψυχρῶς ἀκροώμενον, διότι οὕτω θέλει ψυχρότερον ἐξετάσει τὴν ὑπόθεσιν καὶ κρίνει.

Ἐπισκεπτόμενοι δι' ὑπόθεσιν δικαστικὸν, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐρωτήσωμεν αὐτὸν περὶ τῆς ὑγείας τοῦ ἀπλοῦς χαιρετισμὸς ἀρκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χρόνος τῶν ἀνδρῶν τούτων εἶνε, ἢ ὑποτίθεται ὅτι εἶνε, πολύτιμος, δὲν πρέπει νὰ παρκυμένωμεν παρ' αὐτοῖς πλέον τοῦ δέοντος.

Ἀφ' ἑτέρου οἱ ὑπάλληλοι, οἱ δικασταὶ, οἱ δικηγόροι κλ. ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσι τὸ διδασκαρικὸν ἐκεῖνο ὕψος, ὅπερ εὐκόλως δύνανται ν' ἀποκτήσωσιν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἔργου των, καὶ νὰ συμμορφῶνται πρὸς τοὺς ἀκριβεῖς νόμους τῆς εὐπρεπείας. Τοὺς πελάτας αὐτῶν ὑποδέχονται κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ γραφείου των, οὐδόλως δ' ὑποχρεοῦνται νὰ προπέμψωσιν αὐτοὺς καὶ πέραν τοῦ οὐδοῦ τούτου.

Δὲν εἶνε ἔργον ἡμῶν νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν τύπων τῶν ἰδιαιτέρων προσαγορεύσεων τῶν προσηκουσῶν εἰς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς δικαστικῆς ἱεραρχίας.

χίς, θέλομεν δὲ περιορισθῇ εἰς τοῦτο μόνον, ὅπερ ἄλλως τε εἶνε γνωστὸν, ὅτι πᾶς ὁ πικριτάμενος ἐνώπιον δικαστηρίου ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν κεφαλὴν ἀποκαλυμμένην. Καλούμενος δὲ ὡς μάρτυς εἰς δίκην ὀφείλει νὰ προσέρχεται μετὰ σεβασμοῦ, ν' ἀποκρίνηται εὐκρινῶς καὶ σαφῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ προέδρου, καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ ὅρκος εἶνε ἀναγκαῖος ν' ἀνατείνῃ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀνευ χειροκτίου.

Ὁ ὑπάλληλος οὐδόλως ὑποχρεοῦται νὰ ἐγείρηται ἐκ τῆς θέσεώς του, ἵνα χαιρετίσῃ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, οὐδὲ νὰ προσφέρῃ αὐτοῖς καθίσμα· ἀρκεῖται δὲ μόνον εἰς πρόσκλισιν διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπιδείξιν καθίσματος διὰ τῆς χειρός. Περαιτωθείσης τῆς ἀκροάσεως χαιρετίζει διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου καὶ οὐδέποτε προπέμπει.

Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἔπεται ὅτι ὁ ὑπάλληλος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσφέρηται τραχέως ἢ βραδύως πρὸς τὸ κοινόν. Ἡ ἀναγωγία τῶν ὑπαλλήλων ἦτο ἄλλοτε παροιμιώδης· σήμερον ὅμως, θόξα τῷ θεῷ, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς τάξεως ταύτης διορθοῦνται, δὲν εἶνε δὲ σπάνιον νὰ συναντήσωμεν ἐν τοῖς γραφείοις τοῦ κράτους ἢ τῶν ἰδιωτῶν ὑπαλλήλους εὐπρεπῶς προσφερομένους, ἃν καὶ συνήθως εἰσὶν οὗτοι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διηνεκεῖς ἐνοχλήσεις τοῦ κοινοῦ.

Ἔνεκα τῆς βελτιώσεως ταύτης τῶν ἡθῶν αἱ πρὸς

τὸ κοινὸν σχέσεις τῶν ὑπ' ἀλλήλων προσλαμβάνουσι χαρακτηριστῆρα διευκολύνοντα τὴν ἐργασίαν αὐτῶν.

Ἦθελεν εἶσθαι γελοῖον ν' ἀπαιτήσῃ τις παρ' ἀνθρώπου ὀφείλοντος νὰ δίδῃ ἑκατοντάκις ἢ χιλιάκις τῆς ἡμέρας διασαφήσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου προθυμίαν ἰδιάζουσαν, τούτου δ' ἔνεκα δικαιоῦται οὗτος νὰ ᾔνε λακωνικώτατος περὶ τὰς ἐκφράσεις. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων κύριος ἢ κυρία.

Ἐπιναλαμβάνομεν ὅτι οἱ σκυθρωποὶ οὗτοι καὶ ἀπρόσιτοι ὑπ' ἀλλήλοι ὁσημέραι καθίστανται σπανιώτεροι, μ' ὅλα ταῦτα εὐρίσκει τις ἐνίοτε τοιούτους. Συμβουλευόμεν λοιπὸν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον συναντήσῃ τοιοῦτόν τινα, ν' ἀντιτάσσωσιν εἰς τὸ κακὸν τοῦτο τὸ μόνον φάρμακον, ὅπερ ἐπιβάλλει ἡ εὐπρέπεια, ἥτοι συμπεριφορὰν εἰς ἄκρον εὐγενῆ. Εἰς τὸν ἄγενῆ, ὅστις προσφέρεται πρὸς ὑμᾶς τραχέως, ἀπαντήσατε ἐπιτετηδευμένως διὰ τινων φράσεων ἐξόχου εὐγενείας, καὶ ἔστε βέβαιοι ὅτι θέλετε ἰδεῖ τὸν σφάλλοντα ῥίπτοντα πρὸς ὑμᾶς βλέμμα ἔκθαμβον, ὅπερ θέλει εἶσθαι ἡ ὁμολογία καὶ ἡ λύπη διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀναγωγίαν του. Ἐὰν ὁμως ἀποκριθῇτε πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς αὐτῆς βαναυσότητος θέλετε δώσει αὐτῷ λόγον ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγὴν του καὶ ἐπιμείνῃ μετὰ μείζονος πεποιθήσεως εἰς τὴν κακὴν συμπεριφορὰν. Ἐνῶ προσφερόμενοι πρὸς αὐτὸν ἄλλως ἢ ὅπως προσήνεχθη οὗτος πρὸς ὑμᾶς, δίδετε αὐτῷ λεπτὸν καὶ σο-

φὸν μάθημα, ὅπερ ἐπικυβανόμενον συχνῶς βεβαίως θέλει βελτιώσῃ τοῦτον.

Οἱ δὲ ὑπάλληλοι, ἵνα μὴ περιπίπτωσιν εἰς τὸ σφαλμα τοῦτο, ὀφείλουσι νὰ μὴ λησμονῶσιν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τὰς ἀνωτέρας θέσεις κατέχοντες, εἰσὶν οἱ διηνεκεῖς ὑπηρεταὶ τοῦ κοινοῦ.

Ὁ ὑπάλληλος τῆς κυβερνήσεως λ. χ. δὲν εἶνε ὑπάλληλος παντὸς φορολογουμένου, ὁ δὲ κύριός του δὲν εἶνε τὸ μέγα ἐκεῖνο πολλαπλοῦν ὄν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἔθνος; Ἐπιτρέπεται λοιπὸν τινὶ νὰ προσφέρηται ἀναγώγως πρὸς τὸν κύριόν του; Οὐχὶ βεβαίως. Δύναται ν' ἀπαιτῇ νὰ σέβωνται καὶ ὑπολήπτωνται αὐτὸν, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ πράττῃ τὸ αὐτό. Μόνος ὁ φύσει ἀγροῖκος δύναται νὰ προσφέρηται βαναύσως πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις τῷ ἀποτείνει τὸν λόγον εὐγενῶς.

Ἡ τῶν στρατιωτικῶν ἐθιμοτυπία, ὡς γνωστὸν ἔχει ἰδιαιτέρον τινα χαρακτῆρα. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἐν ὑπηρεσίᾳ, δὲν ἀποκαλύπτουσι τὴν κεφαλὴν εἰσερχόμενοι εἰς ἐκκλησίαν. Ὁ συνήθης αὐτῶν χειρετισμὸς συνίσταται εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς πρὸ τοῦ πιλίου των, ἀλλ' ἤθελεν εἰσθαι κακὸζῆλον ἐάνπολίτης ἀπέδιδεν αὐτοῖς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν χαιρετισμόν. Ὡσαύτως δὲν εἶνε πρέπον ἀποτεινόμενός τις πρὸς ἀξιωματικὸν οἷον δήποτε νὰ προσαγορεύῃ αὐτὸν διὰ τοῦ ἀπλοῦ βαθμοῦ του, ἐκτὸς ἐάν ᾖναι λίαν οἰκεῖος. Τούτου μὴ ὑφισταμένου,

ὀφείλει τις νὰ προτάξῃ τὴν λέξιν κύριε ἀποτεινόμενος πρὸς στρατηγὸν ἢ στρατιώτην, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ θεωρηθῇ ὡς πιθηκίζων.

Τὸ ἔθιμον εἶνε ὅλως διάφορον προκειμένου περὶ κληρικῶν. Βεβχίως δύναται τις ἐν τισι περιπτώσεσι νὰ προσαγορεύσῃ ἱερέα διὰ τῆς λέξεως κύριε· ἀλλὰ προτιμώτερον εἶνε νὰ τηρῇ τὰς συνήθεις εἰς τὸν βχθμόν αὐτῶν ἀνηκούσας προσαγορεύσεις.

Κατὰ τὰς πρὸς τοὺς ἰατροὺς σχέσεις ἡμῶν οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι εἰς πολλάς περιστάσεις δύνανται οὗτοι νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν ἡμῶν· ὀφείλομεν δὲ νὰ εὐχαριστῶμεν συχνῶς καὶ θερμῶς τὸν ἰατρὸν, ὅστις παρέχει ἡμῖν τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς φροντίδας του. Ἐν περιπτώσει δ' ἀποτυχίας οὐδὲ ὅλως ἀπχλλασόμεθα τοῦ καθήκοντος τούτου «ἴσως δὲ, ὡς ἡ κυρία Κελνάρτη (Celnart) λέγει, ἡ ἀποτυχία ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ζωηρᾶς ἐκφράσεως τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν, ἵνα μὴ καταφρνῶμεν σχετλιάζοντες ἔνεκα τῆς ἀτυχοῦς αὐτοῦ ἐνεργείας.»

Ἀναγκαζόμενος ὁ ἰατρὸς νὰ ποιῇ λόγον περὶ τῶν διαφόρων ἀνγκῶν ἢ τῶν μερῶν τοῦ σώματος, περὶ ὧν ἡ κοσμιότης δὲν ἔχει λέξεις, ὀφείλει νὰ προσέχῃ ὅπως μὴ καθίσταται ἀκατάληπτος ἢ βάνχυσος, ἰδίως ἀποτεινόμενος πρὸς γυναῖκας, εἰς ἃς πολλάκις ἰατρὸς

ἱκανὸς καὶ ἐπιστήμων ἀποβαίνει ἀφόρητος ἕνεκα τῶν ἐλλείψεων τούτων. Ὁ ἱατρὸς οἰκείλει προσέτι νὰ μὴ λησμονῇ τῶν λόγων τούτων τοῦ Μονφαλκόνου (Monfalcon) ὅτι, «φλύχρος ἱατρὸς ἐπαυξάνει τὰ δεινὰ τοῦ πάσχοντος.»

Οἱ περὶ τὰ γράμματα ἀσχολούμενοι καὶ οἱ καλλιτέχναι ἀποτελοῦσιν ἴδιον ὅλως κόσμον.

Ἴδου πῶς σκέπτεται περὶ τούτου ὁ Βαλζάκιος (Balzac). «Ὁ καλλιτέχνης εἶνε ἐξαιρέσις, ἡ ἀργία δι' αὐτὸν εἶνε ἐργασία καὶ ἡ ἐργασία ἀνάπαυσις. Κομψὸς ἢ ἀτημέλητος, φορεῖ κατ' ἀρέσκειαν ὅτε μὲν τὸ ἔνδυμα τοῦ γεωργοῦ, ὅτε δ' ἐνδύεται κατὰ τὸν συρμόν. Οὐδόλως ὑποβάλλεται εἰς νόμον, ἀλλ' ἐπιβάλλει τοῦτον. . . . Ὁ καλλιτέχνης ζῇ ὅπως θέλει . . . ἢ ὅπως δύναται.»

Ἐν τινι τάξει τῆς κοινωνίας πρεσβεύουσιν ὑπέρμετρον περιφρόνησιν διὰ τὸ γένος ἐκεῖνο, ὅπερ κρατεῖ τὸν κάλαμον, τὴν γραρίδα, τὴν σμίλην, τὸ πλῆκτρον κ.τ.λ. Εἶνε ὡσαύτως δίκαιον νὰ εἴπωμεν ὅτι καλλιτέχναι τινες ἀποδίδουσι τὰ ἴσα· ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὰ ἄκρα καὶ τὰς ὑπερβολὰς ἐν παντί. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θεωρῶμεν ὡς ὑπογχαμμόν τῶν καλλιτεχνῶν τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ὀκνηρῶν νομάδων (bohêmes), οἵτινες διανύουσι τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας φληναφοῦντες κατὰ τοῦ πολίτου, ὡς λατρεύοντος τὸν χρυσοῦν μόσχον, ἐνῷ αὐτοὶ πρὸς ἀπόλαυσιν ἐνὸς πενταδράχμου δαπανῶσι πολὺ μείζονα εὐφυΐαν

ἐκείνης, ἥτις ἀπαιτεῖτο ὅπως ἀποκτήσωσι τοῦτο ἐπω-
φελῶς—καὶ ἐντίμως. Οὗτοι εἰσὶν ὄχλος. Ἀλλὰ πα-
ραπλεύρως ἢ μᾶλλον μακρὰν τοῦ ὄχλου τούτου ὑφί-
σταται ἡ φάλαγξ τῶν ἀληθῶν καλλιτεχνῶν, τῶν ἐρ-
γατῶν τῆς διανοίας, οἵτινες περιποιῶσι τιμὴν εἰς τὴν
ἐργασίαν, ὑφ' οἷαν δῆποτε μορφήν καὶ ἂν παρίστα-
ται αὕτη, ἄνδρες ἔχοντες οἶκον καὶ οἰκογένειαν ὡς οἱ
βιομήχανοι καὶ οἱ ἔμποροι, καὶ μετὰ λόγου δικαιοῦ-
μενοι ν' ἀπαιτήσωσι σέβας καὶ ὑπόληψιν.

Ἔνεκα τῆς φύσεως τοῦ ἔργου τῶν, ὅπερ ἀπορροφᾷ
καὶ ἀπασχολεῖ αὐτοὺς, δὲν δύνανται οὗτοι νὰ ὑποβάλ-
λῃσιν ἑαυτοὺς πάντοτε εἰς ἀπάσας τὰς ἀπαιτήσεις
τῆς ὑλικῆς, ὡς εἰπεῖν, κοινωνίας. Τοῦθ' ἔνεκεν πρέ-
πει νὰ ἐπιτρέπη τις αὐτοῖς ἀνακριθείας τινὰς περὶ τὴν
τήρησιν τῶν νόμων τῆς ἐθιμοτυπίας, νὰ μὴ ἀπαιτῇ
παρ' αὐτῶν τακτικὰς ἐπισκέψεις, καὶ νὰ μὴ ἀπορῇ ἔχον
οὗτοι ὑποδέχωνται αὐτὸν μετὰ πασιδῆλου ἀλλοφρο-
σύνης. Ἐὰν προσκληθῶσιν εἰς γεῦμα ἢ συνκναστροφὴν
οφείλουσι νὰ ἔλθωσιν, ἐὰν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλη-
σιν, ἀλλὰ μὴ ζητεῖτε νὰ ἐπιδεικνύητε τούτους εἰς
τοὺς προσκεκλημένους ὑμῶν ὡς ἀξιοθέατα θηρία.
Διὰ τούτου πρῶτον μὲν ἐμβάλλετε αὐτοὺς εἰς στε-
νοχωρίαν, εἴτα δὲ κινδυνεύετε νὰ παρέξητε ἀπογοή-
τευσιν τοῖς προσκεκλημένοις. Εἶνε γνωστὸν τὸ ἀνέκ-
δοτον τοῦ Λαφονταίνου, ὅστις ἔτρωγε καθ' ὅσον τὸ
γεῦμα διήρκει, ἀπεχώρησε δὲ κατόπιν οὐδὲ δύο λέ-
ξεις εἰπών.

Τὸ γένος τῶν καλλιτεχνῶν δὲν διακρίνεται ἐφ' ὑπερβολικῇ μετριοφροσύνῃ, σχετικῶς δὲ πρὸς τυχὺν διηγοῦνται τὸ ἐπόμενον ἄστεϊον.

«Γλύπτης τις, μεγάλῃς ἀληθῶς ἀξίας, ἐνδομύχως πεπεισμένος περὶ τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ ὑπεροχῆς, ἀλλ' ἐπιζητῶν νὰ προσποιηθῇ μετριοφροσύνην, ἤκουέ ποτε νὰ γίνηται λόγος περὶ ἄλλου καλλιτέχνου, περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι ἡ μετριοφροσύνη του ἦτο ἀνταξίαν τῆς εὐφυΐας του.»

«ὦ! ἀπήντησεν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος, τοιοῦτος εἶμαι καὶ ἐγώ!»

Οἱ καλλιτέχναι μεγάλως δυσφοροῦσιν ἐπὶ ταῖς ἐπικρίσεσιν, εἶνε δ' ἐπικίνδυνον νὰ θελήσῃ τις νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐπὶ τῶν σφαλμάτων αὐτῶν. Ἀπαιτεῖται μεγάλη οἰκειότης ὅπως τολμήσῃ τις νὰ ὑποβάλῃ εἰς αὐστηρὸν ἔλεγχον ἔργον τι παρόντος τοῦ καλλιτέχνου.

Οἱ καλλιτέχναι, θέλοντες νὰ ὑπερέχωσι τῶν ἄλλων, εἶνε πεπρωκισμένοι διὰ μεγάλῃς δόσεως ζηλοτυπίας, ἄλλως τε εὐνοήτου, καὶ σπανίως εὐχαριστοῦνται ἀκούοντες ἐπαίνους ἀποτεινομένους πρὸς συνάδελφον.

Λοιπὸν ἤθελεν εἶσθαι εὐχῶς ἔργον ὅπως οἱ καλλιτέχναι ἐλαττώσωσι τὴν οἷησιν, τὴν ματαιότητα καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν κατορθουμένου δὲ τούτου, ἡ κοινωνία ἤθελε δυνηθῇ νὰ συζῇ ἐν μείζονι ἁρμονίᾳ

μετ' αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς τί νὰ βοῶμεν εἰς ὧτα μὴ ἀκουόντων.

Ἐὰν συγγραφεὺς τις ἢ καλλιτέχνης τύχῃ τιμητικῆς τιнос διακρίσεως, οἱ φίλοι καὶ γνώριμοι αὐτοῦ ὀφείλουσι νὰ συγχαρῶσιν αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ. Διὰ τούτου ἀποδεικνύουσιν αὐτῷ ὅποσον κήδονται τῆς ὑπολήψεώς του, χαίροντες ἐπὶ τῇ ἀπονεμηθείσῃ αὐτῷ ἀμοιβῇ.

Μέχρις ὥρας λόγον ἐποίησα περὶ τῶν ἀληθῶν καλλιτεχνῶν, καὶ νομίζω ὅτι μετ' αὐτῶν δύναται ἡ κοινωνία νὰ συζήσῃ ἐν ἁρμονίᾳ, ἐὰν γινώσκῃ νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς τινὰς αὐτῶν ἀδυναμίας. Ἀλλ' ἐὰν ἡ κοινωνία θελήσῃ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς τοὺς ψευδεῖς ἐκείνους ὁπαδοὺς τῆς τέχνης, οἵτινες νομίζουν ὅτι αὕτη συνίσταται εἰς τὸν κατὰ προσποίησιν ἀτημελῆ ἱματισμὸν, εἰς τὸ ὑπέρμετρον μῆκος τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ εἰς τὸν κυνισμὸν, ἐκείνους, οἵτινες βαδίζουσιν ἐναθρυνόμενοι ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν πενίᾳ, (μῶλον ὅτι εἰσὶν ἄξιοι τῆς τύχης ταύτης), οἵτινες παρίστανται ὡς θύματα κοινωνίας μὴ δυνηθείσης νὰ κατανοήσῃ αὐτοὺς, ἐὰν ἡ κοινωνία, λέγομεν, υἱοθετήσῃ τὰ νοθογενῆ ταῦτα ὄντα, ἃς ὑποφέρῃ τὰς συνεπείας τῆς πλάνης τῆς, ὑπολαβοῦσα τοὺς κηφῆνας ἀντὶ μελισσῶν.

Ἡ κοσμιότης ἐὰν δὲν χρησιμεύῃ εἰς τοὺς ἐμπόρους ὡς μέσον κτήσεως περιουσίας, ἀποτελεῖ ὁμῶς οὐσιώδη ὅρον τοῦ βιοποριστικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος.

Καὶ οὐ μόνον περιττὸν νομίζομεν νὰ εἴπωμεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὀφείλουσι νὰ δεικνύωνται πρόθυμοι πρὸς τοὺς πελάτας, νὰ χαιρετίζωσιν αὐτοὺς καὶ νὰ προσφέρωσιν αὐτοῖς καθίσματα, ἐὰν τοῦτο ἦνε δυνατόν, ἀλλ' ἐκ τούγκντιον νομίζομεν σκοπιμώτερον νὰ συμβουλεύσωμεν αὐτοῖς ν' ἀποφεύγωσι τὴν γενικῶς παρχαδεγμένην προσποίησιν, ἥτις ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς κλῆς συμπεριφορᾶς πᾶσιν χάριν καὶ βλάβην φέρει.

Οὐδὲν κωμικώτερον τῶν ὑποκλινεστέων καὶ πεφυστημένων ἐκείνων τρόπων, τοῦ μελιρρύτου τῆς γλώσσης καὶ τοῦ γυναικοπρεποῦς τονισμοῦ τῶν λέξεων ἐμπόρων τινων. Αἱ ὑπερβολικαὶ ὑποκλίσεις καὶ ἐν γένει πᾶν ὅτι καθιστᾷ καταφχνῇ τὴν προσποίησιν, τὴν στενοχωρίαν καὶ τὴν βίαν, ἅπαντα ταῦτα δίδουσιν ἐπίχρισμα ἀηδὲς ἐπὶ τῆς προτιθεμένης περιποιήσεως. Εὐκόλως διακρίνει τις τὸν μορφασμὸν καὶ τὸ ἀδιάφορον πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ φαιδροῦ προσωπείου καὶ δὲν ἀπατᾷται. Ἐν γένει οἱ οὕτω παραδόξως τὴν εὐπροσηγορίαν ἐννοοῦντες διακρίνονται εὐκόλως, διότι ὁ ἔμπορος ἐκεῖνος, ὅστις πλήρης περιποιήσεων καὶ μειδιαμάτων πρὸς τὴν πελάτιδα αὐτοῦ, στρεφόμενος ἵνα προστάξῃ τι πρὸς τὸν ὑπάλληλον τοῦ καταστήματος, ἀλλάσσει τόνον φωνῆς γενόμενος ἀλαζὼν καὶ ψυχρὸς, ἀμέσως διαγιγνώσκεται καὶ ἡ ὑπόκρισις καθίσταται πασίδηλος.

Δυσπιστεῖτε πρὸς τὰ διπρόσωπα ταῦτα ὄντα (καὶ ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τοὺς ἐμπόρους), δυσπι-

στεῖτε πρὸς ἐκείνους, οἵτινες κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν μεταβάλλουσιν ὕψος καὶ φωνήν. Κρίνετε ὅτι εἶνε κακῆς φύσεως ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἢ ἡ γυνή, οἵτινες κατορθοῦσιν ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ν' ἀποτείνωσι φιλοφρονήσεις πρὸς ἡμᾶς, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξυβρίζουσι τὸν ὑπ' ἀλλήλων αὐτῶν. Ἡ καλὴ ἀγωγὴ καὶ ἰδίως ἡ ἀγαθότης φέρουσιν ἄλλα χαρακτηριστικὰ, διακρινόμενα διὰ τοῦ ἀμεταβλήτου τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς πραότητος τῶν τρόπων.

Ἐκτὸς τῶν ὑπερβολικῶν περιποιήσεων οἱ ἔμποροι γινώσκουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, καλῶς καὶ τὸν τρόπον νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τὰς προγυμνατείας των. Πολλοὶ τῶν ἀγοραστῶν ἐλκύονται ἐκ τῆς τεκτικῆς ταύτης καὶ πίπτουσιν εἰς τὴν παγίδα, ἀλλ' ἵνα κατορθώσῃ πωλητὴς νὰ πείσῃ τὸν ἀγοραστήν, ἀπαιτεῖται βεβαίως τις ἐμφύτου ἐπιτηδειότητος. Ἡ διαβεβαίωσις περὶ τῆς ἐξαιρέτου ποιότητος τῆς προγυμνατείας, αἱ διδόμεναι πληροφορίες περὶ τῆς κομψότητος καὶ περὶ τοῦ συρμοῦ, καὶ ἐν γένει ἅπαντα τὰ ἐπιχειρήματα, ὅσα μεταχειρίζονται ἵνα ἐκφορτωθῶσιν ἀχρήστους προγυμνατείας, ταῦτα πάντα συνιστῶσι τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐμπόρου.

Τί νὰ εἰπώμεν πρὸς ταῦτα ἢ ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ πράγματι, αἱ ἀρχαὶ τῆς τιμιότητος ὀφείλουσι νὰ πρωταγωνιστῶσι; Τοῦτο δὲ κυρίως πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πωλητοῦ. Πᾶσα ἀπάτη εἶνε κατὰχρησις τοῦ πωλητοῦ, ἥτις βεβαίως δὲν τιμωρεῖ-

ται παρὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τιμωρεῖται πκρ' αὐτοῦ τοῦ ἀγοραστοῦ οὐδέποτε ἐπανερχομένου.

Μικρέμποροί τινες, ἀποτεινόμενοι πρὸς ἀγοραστὴν, λαμβάνουσιν ὕψος διδασκτορικόν, λέγοντες πολλὰ καὶ διάφορα, ἀλλ' ἅπαντα ἐσφαλμένα, περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς των· διὰ τούτου ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ κατορθοῦσι νὰ καταδείξωσι τὴν ἐχυτῶν ἀγνοίαν καὶ ἀνοησίαν, ἀμοιβὴ δὲ τῆς παραδόξου ταύτης διαγωγῆς εἶνε ἡ ἀποτυχία τῶν προσπαθειῶν των. Ὅθεν συμβουλευόμεν αὐτοῖς νὰ ᾧσι μᾶλλον περιεσκεμμένοι καὶ ἐπιφυλακτικοί, διότι δὲν πρέπει νὰ νομίζωσιν ὅτι ἐπειδὴ εἰσὶν ἀνόητοι καὶ ἐνθουσιώδεις ὑπὲρ τῆς κενῆς αὐτῶν φλυχρίας, ὅτι καὶ τὸ κοινὸν στερεῖται τοῦ κοινοῦ νοός. Ἐχουσι λίαν ἐσφαλμένην ἰδέαν περὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ καλὴ πίστις εἰσὶ τὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν θεμελιούται ἡ ἐπιτυχία, πολλοὶ δὲ πλουτίσαντες ἔμποροι δύνανται διὰ τῆς πείρας των νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν γνώμην ταύτην. Καὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην θεωρούμενον τὸ ἐμπόριον εἶνε ἔντιμον, ἐνῷ ἡ χρῆσις παντὸς ἄλλου μέσου ἀποτελεῖ ληστείαν, καταδικαζομένην ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν δὲν καταδιώκεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Πᾶσα φιλοφρόνησις ἀπαιτεῖ ἀμοιβαιότητα, δι' ἣν ὁρεῖλομεν νὰ ἐπιδεικνυώμεθα εὐγενεῖς εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ ἐμπόρου. Ἐὰν παρίσταται ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπιδείξῃ ὑμῖν ὁ πωλητὴς μέγαν ἀριθμὸν ἀντικειμένων,

ἵνα δυνηθῆτε νὰ ἐκλέξητε ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε, ζητήσατε παρ' αὐτοῦ συγγνώμην διὰ τὴν ἐνόχλησιν, ἣν παρέχετε αὐτῷ. Ἐὰν δὲ δὲν εὑρήτε τὸ ζητούμενον ἀντικείμενον, ἐξέλθετε τοῦ κατὰστήματος ἐκφράζοντες προηγουμένως τὴν λύπην σας διὰ τὸν ἀνωφελεῖ κόπον, ὃν ἐδώκατε αὐτῷ. Ἐὰν νομίσητε τὴν τιμὴν ὑπέρογκον, ζητήσατε ἐλάττωσιν ταύτης διὰ λέξεων βραχειῶν καὶ εὐγενῶν, ἀλλὰ μὴ θεωρῆτε ἀναγκαῖον νὰ διαπραγματεύησθε οἷονδ' ἡποτε ἀντικείμενον καὶ οἷαν δ' ἡποτε τιμὴν, ἣν σὰς ζητήσουσιν. Εἶνε δ' εὐκολον, καὶ ἐὰν δὲν ἔχητε ἰδιαιτέρως γνώσεις περὶ τῆς κατασκευῆς ἐνὸς ἐκάστου ἀντικειμένου, νὰ κρίνητε περίπου περὶ τῆς ἀξίας τούτου, εἴτε διὰ τῆς συγκρίσεως πρὸς ἄλλα ὅμοια, τὰ ὅποια προηγουμένως ἠγοράσατε, εἴτε διὰ βραχείας ἐξετάσεως τῆς ἐργασίας, ἣν ἡ παραγωγή τούτου ἀπαιτεῖ. Ἐὰν ὅμως ζητῆτε ἐλάττωσιν σημαντικὴν τῆς τιμῆς ἐφ' ἐνὸς ἐκάστου ἀντικειμένου, ἐμφαίνετε ἑλλειψιν κρίσεως· εἶνε δ' ἀποδεδειγμένον ὅτι οἱ διαπραγματευόμενοι οὕτω, γνωστοὶ γενόμενοι τοῖς ἐμπόροις, ἀγοράζουσι κατὰ πολὺ ἀκριβώτερον τῶν ἄλλων, διότι ὁ ἔμπορος αὐξάνει ἀναλόγως τὰς τιμὰς, καὶ μ' ὅλον ὅτι φαίνεται ποιῶν σπουδαίαν ἑκπτώσιν, πωλεῖ ἀκριβώτερον τοῦ πρέποντος.

Σήμερον ἐπικρατεῖ πανταχοῦ σχεδὸν τὸ ἔθος τῆς ἐπιθέσεως τῆς τιμῆς ἐπὶ τοῦ πωλουμένου πράγματος ὀλοψήφως ἢ δι' ἀριθμῶν. Τοῦτο εἶνε τὸ καλούμενον πώλησις εἰς σταθερὰς τιμὰς (prix fixe). Τὸ μέτρον

τοῦτο παρέχει μεγάλα πλεονεκτήματα εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη, εὐκολῶνόν τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐλκῶν τὴν πίστιν τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς τιμῆς, σημειουμένης ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, παρakinεῖ τὸν ἀγοραστήν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τούτου, διότι πολλάκις ἀποφεύγει τις ν' ἀγοράσῃ τι, ὑποθέτων τὴν τιμὴν κατὰ πολὺ ἀνωτέραν. Ταῦτα εἰσὶ τὰ κυριώτερα αἷτια τῆς ἐπιτυχίης τῶν ἀγορῶν (bazars), ἐν αἷς τὰ ἐμπορεύματα φέρουσιν ὠρισμένας τιμὰς σημειωμένας ἐπ' αὐτῶν.

Ἄπαντες οἱ ἔμποροι ὀφείλουσι νὰ παραδεχθῶσι τὸ σύστημα τοῦτο τῶν σταθερῶν τιμῶν, αὐτῶ δ' ἤθελε παύσει ἡ συνήθεια τῶν διαπραγματεύσεων, ὅπερ εἶνε τὸ μωρότερον τῶν ὅσων γινώσκω. Διότι τῇ ἀληθείᾳ, τίνι δικαίωματι ἄπειρος ἀγοραστής νομίζει ὅτι δύναται νὰ ὀρίσῃ αὐτὸς τὴν τιμὴν πράγματός τινος; Δὲν εἶνε καταφρόνησις, παρὰ πάντων ἐπιτρεπομένη, κατὰ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων; Προσέτι δὲ πρὸς τί ἡ φληναφία ἐκείνη, ἣν ὑποχρεοῦνται νὰ μεταχειρίζωνται οἱ ἔμποροι; Μήπως οἱ τόσοι περιττοὶ καὶ ἄχρηστοι λόγοι αὐξάνουσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος; Δὲν εἶνε συμφερότερον νὰ γράφηται καθαρῶς καὶ ἀναμφιλέκτως ἡ τιμὴ πράγματός τινος ἐπ' αὐτοῦ; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἀρκεῖ ἡ καλὴ ποιότης ἢ ἡ κομψότης τοῦ πωλουμένου ἀντικειμένου ὅπως συνηγορήσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ; Ἡ εὐγλωττία αὕτη δὲν εἶνε προτιμωτέρα τῆς τοῦ ἐμπειροτέρου πωλητοῦ;

Ὁ ἀγαθὸς καὶ νοήμων ἔμπορος οὐδέποτε ὀφείλει νὰ παρέχη πίστωσιν, ἀλλ' ἐὰν τοῦτο λάβῃ χώραν ὁ ὀφειλέτης πρέπει νὰ ὁμολογῇ αὐτῷ χάριτας ἐπὶ τούτῳ, κατὰ δὲ τὴν ἐξόφλησιν νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν πιστωτὴν αὐτοῦ.

Ὁ πρίγκηψ Γαλλεϋράνδος εἶπέ ποτε εἰς τινὰ τῶν δανειστῶν, ὅστις ἔσχε τὴν αὐθάδειαν ν' ἀπαιτήσῃ τὸ ἀργύριόν του. «Εἶσαι πολὺ περίεργος ἀχρεῖος.» Χάριτι θείᾳ ἡ ἐποχὴ τῶν αὐθαδεῶν τούτων μεγιστάνων παρῆλθε. Σήμερον ἀχθοφόρος, εἰς ὃν γερουσιαστὴς ἤθελε τυχὸν ὀφείλει τὸ τίμημα τῆς ἐργασίας του, ἤθελεν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐναγάγῃ τὸν ὀφειλέτην καὶ ἤθελε δικαιωθῇ.

Δὲν σκοποῦμεν ν' ἀγορεύσωμεν ἐνταῦθα κατὰ τῶν ἐπαγγελομένων τὴν συνομολόγησιν χρεῶν, καὶ κρυχωμένων ἐπὶ τῇ διὰ τοῦ μέσου τούτου ὑπεξαίρεσει ποσῶν ὑπερόγκων. Τοὺς λωποδύτας τούτους παραπέμπομεν εἰς τὸν εἰσαγγελέα, ὅστις ὀφείλει μετὰ μεγίστης αὐστηρότητος νὰ ἐνεργήσῃ τὰ τοῦ νόμου.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν πωλητῶν καὶ ἀγοραστῶν συνομολογοῦνται ἀμοιβαῖαι συμφωνίαι, αἵτινες συνιστῶσι τὴν ἐμπορικὴν πίστιν, ἀδιάφορον ἐὰν τοῦτο ἔχῃ χώραν ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ μεγάλου ἐμπορίου ἢ ἐν τῇ τῆς μικρᾶς κατχναλώσεως. Ἀπανταχοῦ πρέπει νὰ τηρῇται ἡ καλὴ πίστις. Ἐὰν δ' ἐκτάκτως ἀναφανῇ ἀπρόοπτος τις χρηματικὴ στενοχωρία, συνεννόησις τιμὴ εἶνε πάντοτε δυνατὴ, διότι εἰς τὸν δανειστὴν τὸν ἔχοντα λαμβάνειν παρὰ τιμίου ὀφειλέτου συμφέρει νὰ μὴ ποι-

ήση χρήσιν ἀναγκαστικῶν μέσων. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ χορηγηθεῖσα προθεσμία γεννᾷ τίτλον εὐγνωμοσύνης ὑπὲρ τοῦ παρασχόντος ταύτην, ὁ δὲ ὀφειλέτης ὀφείλει νὰ μὴ λησμονήσῃ τούτου.

Ἄς περάνωμεν τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διὰ τοῦ ἐπομένου ἀξιώματος: «Τὸ δανεῖζεσθαι ἐστὶ παρὰ πλῆσιον ἐπατείας, τὸ δανεῖζεσθαι δὲ καὶ μὴ ἀποδίδειν ἐνίστε ἰσοδυναμεῖ κλοπῇ.»

Ν' ἀπαιτῇ τις παρ' ἀπάντων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἀδιακρίτως τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς κοσμιότητος ἤθελεν εἶσθαι ἀνόητον. Ὁφθαλμοφανές εἶνε ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ εὐπρέπεια γίνεται δῆλος κυρίως παρὰ τοῖς ἀνήκουσιν εἰς τὰς προνομιούχους τάξεις, διὰ τε τὴν κοινωνικὴν θέσιν καὶ τὴν περιουσίαν, ἥτοι παρ' ἐκείνοις μᾶλλον οἵτινες κατατρίβουσιν, ὥς εἰπεῖν, τὸν χρόνον σπουδάζοντες τὰ τῆς κοσμιότητος, ἢ παρὰ τοῖς ἀποτελοῦσι τὴν ἐργατικὴν τάξιν.

Σήμερον ὁμως, ἐνεκα τῆς δωρεὰν παρεχομένης ἐκπαιδεύσεως, πλεῖστα ὅσα στοιχεῖα καλῆς ἀγωγῆς χορηγοῦνται τοῖς πᾶσι, καὶ ἐπομένως εἰς οὐδέν τι ἐπιτρέπεται ἡ ἄγνοια τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς εὐπρεπείας.

Ὁ ἐργάτης, λέγει ἡ κυρία Σάνδου (Sand), εἶνε ἄνθρωπος ὅμοιος πρὸς ἄλλον ἄνθρωπον, κύριος ὅμοιος πρὸς ἄλλον κύριον. Καὶ γενικῶς σήμερον πάντες συνο-

μολογοῦσι τοῦτο, ἀπωθεῖται δ' ὁ φέρων ἐργατικὸν ἰμάτιον, οὐχὶ διότι φέρει τοιοῦτο, ἀλλ' ἐὰν ὑπὸ τὸ ἰμάτιον τοῦτο καλύπτηται ἡ βαναυσότης. Μόνος ὁ ἀνάγωγος ὀψίπλουτος νομίζει ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσφέρηται τραχέως πρὸς τὸν ἐργάτην.

Ὁ ἐργάτης ὀφείλει νὰ ᾔνε φιλόπονος καὶ ν' ἀποβάλῃ τὴν ἀνόητον ὑπερηφάνειαν, ἥτις πείθει αὐτὸν νὰ νομίζῃ ὑποκριτὴν τὸν συνάδελφον αὐτοῦ ἐργάτην, ὅστις εἶνε φιλοπονώτερος καὶ κοσμιώτερος αὐτοῦ.

Ἀφ' ἐτέρου ὁ πλούσιος ἔχει καθήκοντα καλῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τὸν ἐργάτην. Οὐδέποτε ὀφείλει νὰ ἐξευτελίζῃ αὐτὸν, ἢ νὰ τὸν βαρύνῃ δι' ἀκαταπαύστων καὶ ἀκρίρων προτροπῶν καὶ συμβουλῶν. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν ὀφείλουσι νὰ ᾧσιν ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν κόπον, ὃν καταβάλλουσιν οὗτοι.

Ἄς μεταβῶμεν νῦν εἰς τὰς μεταξὺ κυρίων καὶ ὑπηρετῶν σχέσεις.

Ὁ καλῶς συμπεριφερόμενος καὶ ἀγαθὸς κύριος εὐκόλως δύναται νὰ ὑπηρετηθῇ. Οὐδέποτε κυριευόμενος ὑπ' ὀργῆς, οὐδὲ ὀλως ἐπιλχνθάνετχι τοσοῦτον ἐχυτοῦ, ὥστε νὰ καταστῇ ἄδικος πρὸς τοὺς ὑπηρετάς του, καὶ οὐδέποτε καταλαμβάνετχι ὑπὸ ἰδεῶν γελοίων ἢ συνηθειῶν ῥυπαρῶν. Οὐδὲ ὀλως μιμεῖται τοὺς συζύγους ἐκείνους, οἵτινες ἀπῆλθον παρὰ τῶν ὑπηρετῶν των νὰ κτενίζωσιν αὐτοὺς ἐκάστην ἐσπέρην πλέον τῶν δύο ὥρων, ἐνῶ ἐκοιμῶντο ἐπὶ ἀνακλίντρου.

Ἡ τυφλὴ ὑπακοὴ εἶνε πρωτίστη ιδιότης, ἣν ἀπα-
τεῖ τις παρὰ τοῦ ὑπηρετοῦ, ἀλλ' ὀφείλει νὰ παρέχῃ
ἀντιστάθμισιν τινὰ εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν ταύτην τῆς
προσωπικότητος, εἰς ἣν ὑποβάλλεται ὃν ὅμοιον πρὸς
ἡμᾶς. Ἀς μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ ὁ ὑπηρετὴς ὡς ἡμεῖς
ἔχει πάθη, ἀδυναμίας, συμπαιθείας, καρδίαν, νοῦν καὶ
ψυχὴν, καὶ ἅς μὴ ἀπαιτήσωμεν παρ' ἀνθρωπίνου πλά-
σματος νὰ κατὰσῃ μηχανὴν κωφὴν, τυφλὴν καὶ ἀδρανῆ.

Ἡ μεγάλη οἰκειότης πρὸς τοὺς ὑπηρετάς ἀναπό-
φρευκτον συνέπειαν ἤθελεν ἔχει νὰ μὴ δύνηται ὁ κύ-
ριος ν' ἀπαιτήσῃ ὑπηρεσίαν παρὰ τοῦ ὑπηρετοῦ, ὅστις
τούτου ἕνεκα καθίσταται ἐπιλήσμων τῶν καθήκόν-
των του. Οἱ κύριοι δὲν πρέπει νὰ συνειθίσωσι τοὺς
ὑπηρετάς των νὰ θεωρῶσι τὴν ἐπ' αὐτῶν δέουσαν
ἐπιτήρησιν ὡς ἀποτέλεσμα χαρακτῆρος δυσπίστου καὶ
ὑπέπτου, ἐκ τούναντίου πρέπει νὰ γινώσκωσιν οὗτοι
ὅτι ἡ ἀπαίτησις τοῦ εἰδέναι πᾶν τὸ ἐν τῷ οἴκῳ συμ-
βᾶλλον εἶνε καθήκον τῶν κυρίων. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιπλήτ-
τῃ τις τοὺς ὑπηρετάς διὰ σφάλματα ἀκούσια, ἢ ἐξ
ἀδεξιότητος προερχόμενα, νὰ συμβουλεύῃ δὲ μετ'
ἡπιότητος, νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἐργασίαν των καὶ νὰ ἐπι-
τρέπῃ αὐτοῖς ν' ἀναπαύωνται τὴν Κυριακὴν. Παι-
δίον δὲν πρέπει νὰ δίδῃ διαταγὰς εἰς τοὺς ὑπηρετάς,
ἀλλὰ νὰ μεταδίδῃ πρὸς αὐτοὺς τὰς τῶν γονέων του
μετ' εὐγενείας. Ἐὰν δέ ποτε τολμήσῃ νὰ τύψῃ ὑπηρε-
την πρέπει νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότατα.

IIII

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΕΩΣ

Ὁ Σαιντεβρεμόνδος (Saint-Evremond) ὀρίζει οὕτω τὴν συνδιάλεξιν.

«Ἡ συνδιάλεξις εἶνε ὁ σύνδεσμος τῆς κοινωνίας· διὰ τούτης πραγματοποιεῖται ἡ ἐπιμιξία ἐν τῷ ἀστικῷ βίῳ, οἱ ἄνθρωποι ἀνακοινοῦσιν ἀλλήλοις τὰς ἰδέας των, αἱ καρδίαι ἐκφράζουσι τὰ αἰσθήματά των καὶ αἱ φιλίας ἄρχονται.»

«Ὅφείλομεν, λέγει ὁ Λεσάγιος (le Sage), νὰ εὐθυμίζωμεν ἀκριβῶς ἅπαντας τοὺς λόγους ἡμῶν, δηλαδὴ νὰ ποιῶμεν χρῆσιν τούτων μετὰ φειδωλίας καὶ ἐνδέοντι.»

Ἐν γένει οἱ μεγάλοι νόες λαλοῦσιν ὀλίγα. Ἡ βαθεῖα σκέψις φοβεῖται τοὺς χειμάρρους τῶν λόγων, οἵτινες χαρακτηρίζουσιν ἀνθρώπους μετρίους, διότι ἡ φλυαρία σπανίως εἶνε ὁ καρπὸς τῆς σκέψεως καὶ τοῦ φυσικοῦ νοῦ.

Ἐνίοτε συμβαίνει νὰ προσέξῃ τις τὸν νοῦν εἰς τὸν φλύαρον, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐννοεῖ τὸ κενὸν τῶν λόγων του, καὶ ὅτι λαλεῖ ὡς τὰ μιμητικὰ πτηνὰ, διακρίνει τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων, περὶ ὧν πραγματεύεται, καὶ φροντίζει ν' ἀποφεύγῃ αὐτὸν ὡς ὃν ὀχληρὸν καὶ μηδεμιάς ἀξίας.

Ὁ Φωκίων ὀνομάζει τοὺς φλυαροὺς κλέπτας τοῦ χρόνου· περπατᾷ δ' αὐτοὺς πρὸς τοὺς κενοὺς πίθους, οἵτινες εἰσὶν ἡχωδέστεροι τῶν πεπληρωμένων.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἔχει ἀληθῆ κρίσιν καὶ παιδείαν, ἔχει ἰδιόζουσαν εὐγλωττίαν, ἣτις κυριεύει τῆς προσοχῆς καὶ συγκρατεῖ ταύτην. Γενικὸς δὲ κανὼν εἶνε ὅτι, *ἵνα ὁμιλήσῃ τις ὀφείλει νὰ ἔχη τι νὰ εἴπῃ.* Ὁ Ἰ. Ἰ. Ρουσσὸν διεβεβαίοντο, οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ ἐναντίον τῆς Ἀθηνᾶς, ἐννοῶν διὰ τούτου, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ, ὅταν δὲν εἶχεν ἀντικείμενον ὁμιλίης, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κατανοήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες εἰσὶ πάντοτε ἑτοιμοὶ νὰ δημηγορῶσιν ἄνευ ἀντικειμένου, ἢ νὰ θεωρῶσιν ὡς τοιοῦτο ἀσήμεντα ὅλως γεγονότα.

«Ἀγαθότης, μετριοφροσύνη καὶ κοσμιότης, λέγει συγγραφεὺς τις, τοιοῦτον εἶνε καὶ τοιοῦτον ὀφείλει νὰ ᾔηνε τὸ σύμβολον τῆς ἠθικῆς εὐπρεπείας τῆς συνδιαλέξεως.»

Πρὸ παντὸς ὀφείλει τις ν' ἀποφεύγῃ τὰ τετριμμένα. Ὡς κυριωτέρως δὲ τῶν πληγῶν τούτων τῆς συνδιαλέξεως νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τοὺς συνήθεις τύπους, οἵτινες χρησιμεύουσιν ὅπως πληροφωρηθῶμεν περὶ τῆς υἱείας τινος. Διὰ τούτου ὅμως δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι πρέπει νὰ ἐφευρίσκωμεν πάντοτε νέας ἐκφράσεις, ἵνα ποικίλωμεν τοὺς τύπους τούτους, ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι γελοῖον καὶ φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν προσποίησην καὶ τὸ κακόζηλον. Κατὰ τὴν

περίστασιν ταύτην αἱ ἀπλούστεραι φράσεις εἰσὶν αἱ προτιμητέαι, ἤτοι: *Πῶς ἔχετε; Εἴσθε καλά; Πῶς εἴσθε;* Ἄς ἀφήσωμεν εἰς τοὺς βχρβαρίζοντας καὶ κομψευομένους τὰς φράσεις: *Πῶς ἔχει ἡ κατάστασις τῆς υἰείας ὑμῶν; Τίνας εἰδήσεις θέλετε μοὶ δώσει περὶ τῆς ἀγαπητῆς ὑμῶν υἰείας; Καθησυχάσατέ με παρακαλῶ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς κυρίας ἀδελφῆς ὑμῶν· καὶ τὰ τοιαῦτα.*

Ἡ περὶ τῆς υἰείας ἐρώτησις πρέπει πάντοτε νὰ ἐπῇται τοῦ χαιρετισμοῦ καὶ τῆς εὐχῆς τῆς καλῆς ἡμέρας. Θεωρεῖται δὲ κακόζηλον νὰ λέγη τις, σὰς ἐπεύχομαι τὴν καλὴν ἡμέραν· ἀρκεῖ ἐὰν λέγη, καλὴν ἡμέραν. Τὴν φράσιν ταύτην μεταχειρίζεται τις πρὸς ἴσους ἢ πρὸς κατωτέρους, πρὸς προϊσταμένους δὲ, πρὸς κυρίας ἢ πρὸς γέροντας, ὀφείλει νὰ μεταχειρισθῇ τύπον ἐκφράζοντα μείζονα σεβασμὸν ὡς λ. χ. *λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σὰς χαιρετίσω, κ. τ. λ.*

Κατὰ τινὰς περιστάσεις ἡ ἀγάπη κατ' ἄλλας δὲ ἢ κκλησιθητικὰ καθοδηγοῦσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν φράσεων.

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐρωτήσητε περὶ τῆς υἰείας ἕξοχον ἄνδρα, ὅστις δέχεται ὑμᾶς εἰς ἀκρόασιν. Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἐμφαίνει ἄτοπον οἰκειότητα· εἶνε δὲ παράλογον νὰ ἐρωτᾷ τις περὶ τῆς υἰείας τοῦ ἄνθρωπον, μεθ' οὗ ὀλιγίστην ἔχει σχέσιν.

Τὸ ἔθος ἀπαγορεύει ἐπίσης ὅπως κυρία τις ἢ κόρη ζητῇ πληροφορίας περὶ τῆς υἰείας ἀνδρῶν, ἐκτὸς ἐὰν οἶτι

ὧσι πολὺ πλεόν πρεσβύτεροι ταύτης, ἢ ἀσθενεῖς ἢ φίλοι.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι εἶνε ἴδιον κακῆς ἀγωγῆς, ὁμιλῶν περὶ τρίτου προσώπου, παρόντος ἢ ἀπόντος, νὰ μεταχειρίζηται τὰς ἀντωνυμίας αὐτὸς, αὐτὴ, ἐκεῖνος, ἐκείνη. Ὅφείλει εἰς τοιαύτην περίστασιν νὰ μεταχειρίζηται τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου τούτου, προθέτων τὰς λέξεις κύριος ἢ κυρία.

Ἡ κοσμιότης ἀπαιτεῖ ὡσαύτως ὅπως, ἀπαριθμουμένων προσώπων, ἐν οἷς συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ λέγων, ἀριθμῇ ἐχυτὸν τελευταῖον, λ. χ. ὑμεῖς καὶ ἐγώ, ὁ κύριος ἢ κυρία καὶ ἐγώ. Ἀναγωγίς δὲ εἶνε ἡ διὰ τοῦ δακτύλου δεῖξις ἐκείνων, περὶ ὧν ποιεῖ τις λόγον.

Ἐν οἰκειότητι ἡ γυνὴ δύνεται νὰ εἴπῃ ὁ σύζυγός μου, παρόντων ὅμως καὶ ἄλλων μὴ οἰκείων, ὁφείλει ν' ἀναφέρῃ τὸ ἐπίθετον τοῦ συζύγου της, προηγουμένης τῆς λέξεως κύριος. Ἐκ τούναντίου δέ, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ διαψευσθῇ ἡ διάταξις αὕτη, οὐδέποτε ὁ σύζυγος ὁφείλει νὰ μεταχειρισθῇ, ὁμιλῶν περὶ τῆς συζύγου του, ἄλλην φράσιν ἢ ἡ σύζυγός μου.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν τὸ ἔθιμον ἔδωκεν εἰς τὴν λέξιν κόρη τοιαύτην σημασίαν, ὥστε οὐδέποτε ἐπιτρέπεται εἰς κυρίαν νὰ εἴπῃ, ὅταν ἦμην κόρη, ἀλλ' ὁφείλει νὰ εἴπῃ, ὅταν ἦμην ἀγαμος, νῆα, κλ. Πατὴρ ἢ μήτηρ λέγουσιν ἡ θυγάτηρ μου, οὐ μόνον ἀποτείνοντες τὸν λόγον πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ὁμιλοῦντες περὶ αὐτῆς καὶ πρὸς ἄλλους. Ἦθελεν εἶσθαι ὅμως ἀνοίκειον, ὁμιλῶν τις περὶ θυγατρὸς τινος πρὸς τὸν πατέρα νὰ παραλείψῃ τὴν

λέξιν κυρία, οἷον ἡ κυρία θυγάτηρ ὑμῶν. Μόνον ἐὰν ᾔηνε τις λίαν σχετικὸς δύνανται νὰ εἴπῃ ἡ θυγάτηρ σας, ἢ νὰ μνημονεύσῃ τῆς διὰ μόνης τῆς λέξεως κυρία καὶ τοῦ βαπτιστικοῦ τῆς ὀνόματος, ὡς ἡ κυρία Ἑλένη, ἡ κυρία Ἀγλαΐα κ. τ. λ.

Οἱ Ἰταλοὶ ὑπερβολικώτεροι τῶν Γάλλων ὥς πρὸς τοὺς τύπους τῆς εὐπρεπείας, σπανίως ἀποτείνουνσι τὸν λόγον πρὸς τινὰ εἰς δεῦτερον πρόσωπον, ἀλλὰ χρῶνται τῷ τρίτῳ, καὶ λέγουσιν οὕτω : θέλει νὰ μοὶ παράσχῃ τὴν τιμὴν νὰ με ἀκούσῃ ; ἀντὶ θέλετε κτλ. ὑπονοοῦνται δ' αἱ λέξεις, ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης, ὁ κύριος κτλ.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ χρῆσις τοῦ τρίτου τούτου προσώπου ἐμφαίνει τὸν ὑψιστον βαθμὸν τοῦ σεβασμοῦ, ὡς ἐὰν λέγῃ τις οὕτω : ὁ κύριος θέλει νὰ μοὶ παρέξῃ τὴν τιμὴν νὰ ... κ.τ.λ.

Ἐν γένει ὅμως δὲν πρέπει νὰ ποιῇ τις κατὰχρησιν τοῦ τύπου τούτου, διότι οὕτω τίθεται εἰς θέσιν, ὡς εἰπεῖν, ὑπηρέτου, ἢ δίδει εἰς τὴν συνδιάλεξιν μορφὴν δυσαρέστου ἀκαμψίας.

Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς εἶνε γενικῶς ἐν χρήσει καὶ μεταξὺ προσώπων λίαν διαφόρων τάξεων.

Τίς δὲν γινώσκει ὅτι διαψεύδειν τινὰ διαρρήδην ἐμφαίνει μεγίστην βαναυσότητα ; Βεβαίως ἐπιτρέπεται εἰς τινὰ ν' ἀντικρούσῃ γνώμην, ἢ ν' ἀμφιβάλῃ περὶ τῆς ἀληθείας διηγήσεώς τινος, ἀλλ' ὀφείλει εἰς τοιαύτην περίστασιν νὰ ποιῇ χρῆσιν ἐκφράσεων μετρίων καὶ λέξεων κοσμίων.

Ἐάν δὲν ἐννοῇ τίς τι ἢ καλῆται, οὐδέποτε ἀποκρίνεται διὰ τῶν λέξεων : "Ε ; Τί ; Πῶς ; ἀλλ' οὕτω : Τί λέγετε ; Τί θέλετε ; Παρακαλῶ δὲν ἐννόησα κτλ.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ περατηρήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ὅτι αἱ βλασφημίαι, αἱ ὕβρεις, οἱ ὅρκοι καὶ αἱ αἰσχροὶ λέξεις, πρέπει νὰ ἐξοβελισθῶσιν ἀπὸ πάσης συνδιαλέξεως μεταξὺ ἀνθρώπων σεβομένων ἑαυτούς ;

Νὰ λαλῇ τις καθυπεύθυνον καὶ διωρθωμένην γλῶσσαν θεωρεῖται καὶ εἶνε ὑποχρεωτικόν, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγῃ νὰ ὁμιλῇ λίαν ἐπιτετηδευμένως. Μ' ὅλα ταῦτα οἱ εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνίαν ἀνήκοντες παρὰβλέπουσιν ἐνίοτε τοὺς αὐστηροὺς γραμματικοὺς κανόνας, καὶ δὲν διστάζουσι νὰ μεταχειρίζωνται λέξεις τινας, αἱ ἐξοβελίζεαι ἢ καλῇ γλῶσσᾳ.

Καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁδηγεῖ ἡ καλαισθησία. Ὅφείλομεν ὅμως νὰ ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν κατ'ἀλληλον ἐκλογὴν τῶν λέξεων καὶ εὐκρίνειαν αὐτῶν, εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν φράσεων καὶ εἰς τὴν πρόσφορον χρῆσιν αὐτῶν. Ἡ λεπτότης τῶν ἐκφράσεων δὲν ἀποκτᾶται ἢ διὰ μακρᾶς πείρας συνδιαλέξεως, ἐπομένως οἱ καλῶς διαλεγόμενοι εἶνε σπάνιοι καὶ δυσκόλως δύναται τις νὰ τοὺς ἀπομιμηθῇ.

Οὐσιῶδες κατὰ πάσσαν περίστασιν εἶνε, ἐάν τυχὸν μεταχειρισθῇ ἐσφαλμένην ἔκφρασιν, ν' ἀποδείξῃ ὅτι

δὲν ἔσφχλεν ἐξ ἀγνοίας, καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον προτιμῶμεν τὰς ἀδείας, τχύτης, αἵτινες σκοποῦσι νὰ κχτχστήσωσι τὴν συνδιάλεξιν ποικιλωτέρχην καὶ φυσικωτέρχην, τῆς σχολαστικῆς τηρήσεως τῶν νόμων, οὓς ἐὰν τηρήσωμεν, καταδικάζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν μᾶλλον ἄχαριν στενοχωρίαν.

Ὁ Βολτχῖρος εἶπεν ὅτι, ὁ ζητῶν καθ' ὑπερβολὴν τὴν καθαρότητχ τῆς γλώσσης εἶνε πάντοτε πτωχὸς ἰδεῶν.

Ἐπιτρέπεται ν' ἀναφέρη τις παροιμίχς, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει πᾶν μέτρον, διότι ἄλλως περιπίπτει εἰς κοινοὺς τόπους καὶ χυδασιότητας.

Ἡ χρῆσις λέξεων ἢ φράσεων ἐκ ξένων γλωσσῶν πρέπει νὰ γίνηται ὅσον οἷόν τε σπανίως, ἄλλως οὐδόλως ἐπιτρέπεται ἐὰν τις τῶν παρόντων δὲν ἐννοῇ αὐτὰς εὐκόλως.

Ἀναφέρων τις τὸ ὄνομα συγγραφέως γνωστοῦ ἢ ὑποκριτοῦ ἢ καλλιτέχνου, ἀποφεύγει συνήθως νὰ προσθέτῃ τὴν λέξιν κύριος ἢ κυρία, ἀλλὰ τοῦτο τότε μόνον, ὅταν γίνηται λόγος περὶ τῶν ἔργων, περὶ τῆς εὐφυίας ἢ περὶ τοῦ δημοσίου βίου αὐτῶν· διότι κατὰ τὰς συνήθεις σχέσεις καὶ ὅταν γνωρίζῃ τις αὐτοὺς προσωπικῶς, ὀφείλει νὰ μὴ παραλείπη τ' ἀνωτέρω ἐκίθητα.

Ὑπάρχει μεγίστη διαφορὰ μετχξὺ δύο ὁρθῶς λαλούντων, ἔτι δὲ μείζων μετχξὺ τοῦ εἰς καθχρεύουσχν γλῶσσχν ἐκφραζομένου καὶ τοῦ εὐχρεστοῦντος διὰ τῆς συνδιαλέξεώς του.

Οὐδὲν ὀχληρότερον ἀνθρώπου ἀνιερῶς διηγουμέ-
νου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ διηγεῖσθαι οὐ ῥάδιον, ὀφείλει τις
νὰ ἔχῃ μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὸν τρόπον τοῦ ἐκφρά-
ζεσθαι, ὅπως τολμήσῃ νὰ ἐφελκύσῃ ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν
προσοχὴν ὁμηγύρεως.

Ἡ διήγησις δύνχται ν' ἀναλάβῃ πᾶν ὕψος καὶ πᾶν
σχῆμα· ἀλλ' ὅπως ἅπασαι αἱ τέχναι οὕτω καὶ αὕτη
πρέπει νὰ βασίζηται ἐπὶ τῆς ἀφελείας.

Ἡ κατὰ ταξίς τῶν ἰδεῶν, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐκφράσεων,
ἡ κλιμακηδὸν κατὰ ταξίς τῶν περιόδων καὶ ἡ κομ-
ψότης τῶν τύπων εἰσὶ τὰ κυριώτερα μέσα, εἰς ἃ ὀφεί-
λει τις νὰ προστρέχῃ ὅπως ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν
ἀκροατῶν. Προσέτι πρέπει νὰ γινώσκῃ τις νὰ προσ-
λαμβάνῃ τὸν πρὸς τὰ ἐκτιθέμενα γεγονότα κατὰ λ-
ηλὸν τόνον φωνῆς, καὶ οὐδέποτε νὰ ἐπιδεικνύῃ ὑπερ-
βολικὰς γνώσεις, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκφέ-
ρονται ἀκαταλλήλως.

Μέχρις ὥρας ἡσχολήθημεν περὶ τῶν ὕλικῶν, οὕτως
εἶπεῖν, νόμων τῆς συνδιαλέξεως. Πολλὰ δὲ ἡδυνάμεθα
νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς, ὡς εἶπεῖν, εὐπρε-
πείας, πρὸς ἣν ἀναγκαῖον νὰ συμμορφώμεθα, ὅπως
κατορθώσωμεν νὰ ποιήσωμεν καλὴν χρῆσιν τοῦ λόγου.

«Ἐν τῶν αἰτίων, λέγει ὁ Λαροχηφουκώλδιος, δι' ὃ
εὕρισκει τις τοσοῦτον ὀλίγους εὐαρεστοῦντας διὰ τῆς
συνδιαλέξεως, εἶνε κυρίως διότι πάντες σχεδὸν φρον-
τίζουν μᾶλλον περὶ ἐκείνου, ὅπερ προτίθενται νὰ εἴπω-
σιν ἢ περὶ τῆς ἀποκρίσεως, ἣν ὀφείλουσι νὰ δώσωσιν

εἰς τὰ παρὰ τοῦ ἄλλου λεγόμενα. Οἱ ἐπιτηδειότεροι καὶ περιποιητικώτεροι ἄρκοῦνται νὰ προσποιῶνται προσοχὴν, δύναται τις ὁμῶς εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τῇ γενικῇ αὐτῶν ὄψει ἐξωγραφισμένην τὴν ἀπροσεξίαν δι' ὅ,τι λέγεται αὐτοῖς, καὶ σπουδὴν ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς ὅ,τι αὐτοὶ θέλουσι νὰ εἴπωσιν.»

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει προσέτι.

«Πολλάκις συγχωροῦμεν ἐκείνους, οἵτινες παρέχουσιν ἡμῖν ἀνίαν, ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν δυνάμεθα νὰ συγχωρήσωμεν καὶ ἐκείνους, εἰς οὓς καθιστώμεθα ἀνιστοί, ὀφείλομεν νὰ περιμένωμεν τὴν πρόσφορον στιγμὴν ἵνα εἴπωμεν ὅ,τι θέλομεν.»

Τὰ δύο ταῦτα χωρία φαίνονται ἡμῖν συνοψίζοντα λίαν ὀρθῶς ἅπασαν τὴν ἠθικὴν νομοθεσίαν τῆς συνδιαλέξεως συνισταμένην εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀκροάζεσθαι καὶ λαλεῖν καλῶς καὶ μετριοφρόνως.

Δὲν προετάξμεν ἄνευ προθέσεως τὴν γνῶσιν τοῦ ἀκροάζεσθαι τῆς τοῦ ἐκφράζεσθαι, διότι:

«Πολλάκις μετενόησέ τις λαλήσας, σπκνίως δὲ σιωπήσας.»

Ἐὰν ἀκροάζεται τις μετὰ προσοχῆς ἄλλου λαλοῦντος, ἐμφαίνει ὅτι εἶνε εὖ ἡγμένος. Πράγματι δὲ ὀφείλει τις νὰ ἔχῃ μεγάλην πεῖραν τῶν καλῶν τρόπων, ὅπως κατορθώσῃ ν' ἀνέχηται ἐπαχθῇ λόγον, ἄνευ ἐξωτερικοῦ σημείου ἀνυπομονησίης, ἣν βεβαίως αἰσθάνεται.

Οἱ ἄνθρωποι προτιμῶσι ν' ἀρέσκωσιν ἢ νὰ θαυμάζωσι τὰ πλεονεκτήματα ὑμῶν, ὀλιγώτερον δ' ἐπιζητοῦσι νὰ διδάσκωνται καὶ νὰ τέρπωνται, ἢ ν' ἀρέσκωσι καὶ νὰ ἐπευφημῶνται. Ἐπομένως φροντίζετε νὰ παρέχετε τὴν ἡδονὴν ταύτην.

Οἷονδῆποτε καὶ ἂν ᾔνε τὸ ἀντικείμενον τῆς συνδιαλέξεως πρέπει τις νὰ ἐκφέρῃ τὴν ἐαυτοῦ γνώμην μετὰ προότητος, νὰ συζητῇ, οὐδέποτε νὰ ἐρίζῃ καὶ νὰ ποιῇ πάντοτε χρῆσιν ὀπλῶν εὐγενῶν. Εἶνε δ' οὐσιῶδες ν' ἀποφεύγῃ τις ὅσον οἷόν τε νὰ ποιῇ λόγον περὶ ἐαυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων του. « Ἄς σ' ἐπαινέσωσιν ἄλλοι καὶ οὐχὶ τὰ χεῖλη σου » λέγει ὁ Σολομῶν.

Ὑπάρχουσί τινες ἔχοντες ἔμφυτον τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιλογίας καὶ ἐπιζητοῦντες συστηματικῶς ν' ἀντιλέγωσιν εἰς πάντας. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰσὶν ὄντα ἐπικίνδυνα, ἅτινα καλὸν ν' ἀποφεύγῃ τις. Οὗτοι ἀφ' ἐτέρου ὀφείλουσι νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν φροντίδα ὅπως ἀπαλλαγῶσι τοῦ οἰκτροῦ τούτου σφάλματος. Ἐναντίον τούτων, ἐὰν ἔχητε τὴν ἀτυχίαν ν' ἀπαντήσητε αὐτοὺς, ἐν μόνον φάρμακον ὑπάρχει : ἀντίταξις σιωπῆς εἰς τὰς ἀντιλογίας, ἢ συστηματικὴ ἐπιδοκιμασία παντὸς παρ' αὐτῶν λεγομένου.

Αἱ ὀμηγύρεις καὶ αἱ συνομιλίας σκοπὸν ἔχουσι τὴν διασκέδασιν καὶ τὴν τέρψιν, δι' ὃ εἶνε λυπηρὸν νὰ μετατρέπῃ τις τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς ἐχθρικὴν διάθεσιν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ δὲν πρέπει νὰ ᾔνέ τις διηνεκῶς συγκαταβατικὸς καὶ οὐδέποτε νὰ ἐκφράζῃ ἐναντίαν γνώμην,

διότι οὕτω ἡ συνδιάλεξις καθίσταται ἄχαρις καὶ προσ-
πεποιημένη. Διὰ τῆς παρατηρήσεως ταύτης θέλομεν
νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς
ἀμέτρου χρήσεως τῶν φιλοφρονήσεων, αἵτινες ἀπαι-
τοῦσι μεγάλην εὐφυΐαν ἢ μεγάλην πεῖραν παρὰ τῶν
ἀρρεσκομένων νὰ λέγωσι τοιχύτας.

Κυρία τις ἐπιθυμοῦσα πρὸ πολλοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν
περίβλεπτον Νικόλην,¹ παρεκάλεσέ ποτε τὸν ἱερέα
τῆς οἰκίας της νὰ πείσῃ τοῦτον νὰ γευματίσῃ παρ'
αὐτῇ. Ὁ Νικόλης ἦλθεν. Εὐρὼν δὲ τὸ γεῦμα καλὸν
καὶ τοὺς οἶνους ἐκλεκτοὺς, ἔφαγε καὶ ἔπιεν ὡς οὐδέ-
ποτε ἄλλοτε. Ἐπειδὴ δὲ ὁ οἶνος ἐθόλωσε ὀλίγον τὰς
ιδέας του, ἀποχαιρετίζων τὴν κυρίαν, εἶπεν αὐτῇ :

— Ὅποσον συναισθάνομαι, κυρία μου, τὴν ἀγαθό-
τητα καὶ εὐγένειαν, ἣν ἐπεδείξατε πρὸς ἐμέ. Νχί,
κυρία μου, οὐδὲν χαριέστερον ὑμῶν. Τῇ ἀληθείᾳ εἰσθε
θελκτικωτάτη, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ
τὰ θέλγητρά ὑμῶν καὶ ἰδίως τοὺς ὠραίους μικροὺς
ὀφθαλμοὺς σας.

Ὁ ἱερεὺς ὅστις εἰσήγαγε τὸν Νικόλην καὶ ὅστις
εἶχε μείζονα πεῖραν τούτου, ἅμα ὡς ἐξῆλθον τῶν δω-
ματίων καὶ κατήρχοντο τὴν κλίμακα, ἀπέτεινε πρὸς
αὐτὸν παρατηρήσεις τινὰς ἔνεκα τῆς μεγάλης του ἀπλοϊ-
κότητος.

— Δὲν γνωρίζετε, εἶπεν, ὅτι αἱ κυρίαι οὐδόλως ἐπι-

¹ Pierre Nicole εὐδόκιμος ἠθικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1625
καὶ ἀποθανὼν τῷ 1695.

θυμοῦσι νὰ ἔχωσι μικροὺς ὀφθαλμούς; Ἐὰν ἡθέλετε νὰ εἰπῆτε πρὸς αὐτὴν κολακευτικὴν τινὰ φράσιν, ἔπρεπεν ἐξ ἐναντίας νὰ ὑποδείξητε αὐτῇ ὅτι εἶχεν ὠραίους μεγάλους ὀφθαλμούς.

— Οὕτω νομίζετε πάτερ μου;

— Δὲν τὸ νομίζω, εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου.

— Θεέ μου! πόσον μὲ θλίβει ἡ ἀνοησία μου αὕτη. Ἄλλ' ἡσυχάσατε σπεύδω νὰ τὴν διορθώσω.

Καὶ ἀμέσως, πρὶν ἢ ὁ ἱερεὺς προφθάσῃ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, ἀναβάνει πάλιν τὴν κλίμακα καὶ λέγει πρὸς τὴν κυρίαν:

— Κυρία μου, συγχωρήσατε τὸ σφάλμα, εἰς ὃ ὑπέπεσα ἀπέναντι κυρίας τοσοῦτον ἀξιειστάτου. Ὁ ἀξιότιμος συνάδελφός μου, ὅστις εἶνε εὐγενέστερος ἐμοῦ, μὲ κατέστησε προσεκτικόν. Μάλιστα, βλέπω ὅτι ἡπατήθην ἀληθῶς, διότι ἔχετε πολὺ ὠραίους μεγάλους ὀφθαλμούς, μεγάλην ρῖνα, μέγα στόμα καὶ μεγάλους πόδας.

Αἱ φιλοφρονήσεις δὲν εἶνε προγεγραμμέναι, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ὁ λέγων τοιαύτας ὀφείλει νὰ ἔχῃ φυσικὴν ἀφέλειαν καὶ εἰλικρίνειαν, διότι λόγος φιλοφρονητικὸς, προπαρασκευαζόμενος μακρόθεν καὶ φερόμενος, οὕτως εἰπεῖν, διὰ περιστροφῶν, εἶνε πάντοτε γελοῖος.

Ὁ Σχτωβριάνδος (Chateaubriand), προβεβηκὼς λίχν, συνηντήθη ποτε μετὰ τῆς Ῥαχήλ νεωτάτης τότε καὶ ἀπολαυοῦσης γενικοῦ θαυμασμοῦ.

— Τί δυστύχημα κυρία, λέγει ὁ συγγραφεὺς πρὸς τὴν τρχωδὸν, νὰ ὀφείλῃ τις ν' ἀποθάνῃ ὅταν ἀν- φαίνωνται τοσοῦτον ὠραῖα ὄντα.

— Ἀλλὰ κύριε, ἀπήντησεν ἐτοίμως ἡ νέα κόρη, ὑπάρχουσιν ἄνδρες οὐδέποτε θνήσκοντες.

«Ἡ εἰρωνία καὶ ἡ χλεύη, λέγει συγγραφεὺς τις, εἰσὶν ὅπλα ἐπικινδυνωδέστατα, ὧν γίνεται κατὰχρη- σις ἐν ταῖς ὁμηγύρεσι, διότι οἱ χρώμενοι τούτοις ἔ- χουσι φαινομένην τινα ὁμοιότητα πρὸς ἄνδρας ἀνεξαρ- τήτους καὶ φιλελευθέρους».

Ὁ Ἐννιος¹ ἔλεγεν, ὅτι «εὐκολώτερον εἶνε εἰς ἄν- θρωπον νὰ σβύσῃ ἐν τῷ στόματί του ἄνθρωπον ἢ νὰ κρατήσῃ ἐν αὐτῷ βέλος σαρκαστικόν».

Πολλάκις ἀναιμνύεσθαι εἰς τὰς φυσικὰς ταύτας διαθέσεις τῆς ψυχῆς καὶ ὁ φθόνος, ὅστις ἀναζητῶν εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἐλαχίστην κη- λίδα, χειρεκῶς καθιστᾷ ταύτην καταφρηνή. Ἐκ τούτου δύνχται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ ἀστειότης ὀ- φείλει ιδίως νὰ ἔχῃ ἀντικείμενον τὰς κακίας ἐν γέ- νει, τὰς προλήψεις καὶ τὰς προκαταλήψεις τῆς περι- φιλαυτίας. Ἐὰν ὁμῶς αὕτη προσβάλλῃ ἓνα ιδίως, καὶ ἐὰν συμπίπτῃ νὰ ᾔνε ἀληθὴς καὶ κακεντρεχῆς, δια- θέτει τοῦτον ἐχθρικῶς πρὸς τὸν χρώμενον ταύτῃ· ἐὰν δ' ἀφ' ἑτέρου ᾔνε ψευδής, προκαλεῖ ἐναντίον αὐτοῦ τὴν καταφρόνησιν τῶν τιμίων ἀνθρώπων. Πρὸ παντὸς εἶνε

¹ Ennius (Quintus) ὁ ἀρχαιότερος τῶν Λατίνων ποιητῶν, γεννηθεὶς ἐν Καλαβρία τῷ 210 π. Χ.

ἄδικος ἐὰν χλευάζῃ φυσικὰ σφάλματα ἢ μνημονεύῃ τυχαίων δυστυχημάτων».

Οἱ ἀστεῖσμοι ἐπομένως πρέπει νὰ γίνωνται μετ' αὐστηρᾶς περισκέψεως καὶ μεγάλης εὐγενείας. Μεταξὺ ἀνθρώπων εὐφυῶν καὶ ἀγαθῶν, ἡ ἀστειότης παρέχει ἀληθῆ γοητείαν, λεπτύνει τὴν συνδιάλεξιν καὶ προκαλεῖ τὰς εὐφυολογίας· πρέπει ὁμῶς νὰ παύσῃ τις ἀμέσως ἐὰν ἴδῃ ὑποφαινόμενον πείσμα ἢ ὀργήν.

Τὰ λογοπαίγνια καὶ οἱ παραγραμματισμοὶ εἶνε συνήθεις εἰς κενὰς κεφαλὰς, αἵτινες προτιμῶσι τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως τῆς ἐννοίας, ἢ τὴν ἐννοίαν αὐτήν. Μ' ὅλα ταῦτα δύναται τις νὰ ποιῇ χρῆσιν τούτων ἐνίοτε, ἀλλ' οὐδέποτε πρέπει νὰ σημειοῖ ταῦτα ὅπως τὰ ἐπαναλάβῃ ἐν δοθείσῃ περιστάσει.

Ἐν γένει ἀπαιτεῖται μεγίστη προφύλαξις, ὅπως μὴ περιπίπτῃ τις εἰς διφορούμενας φράσεις καὶ λέξεις, διότι εἶνε ἀπρεπές νὰ εὐχαριστῇται τις ἀναβιβάζων διὰ τῶν λόγων τοῦ τὸ ἐρύθημα ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν κυριῶν· οὕτω δὲ πράττων δύναται ἐπαξίως ν' ἀπολάβῃ τοῦ τίτλου τῆς βαναυσότητος.

Ὅλως ἄτοπον εἶνε νὰ προσπαθῇ τις νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ δι' ὅρκου.

Οἱ νέοι τὴν ἡλικίαν δὲν πρέπει ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν συνδιάλεξιν ἢ μετὰ μεγίστης μετριοφροσύνης, καὶ ὅταν ᾧσι πεπεισμένοι, ὅτι ἔχουσιν τι νὰ εἴπωσιν. Συνήθως εἶνε τις ἐπικηὴς πρὸς τοὺς νέους, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον, ἐὰν ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν συνδιάλεξιν, νὰ

πράττωσι τοῦτο πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποκτήσεως πείρας ἢ γνώσεων. Εἰς τὰ παιδικὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συμμετάσχωσι τῆς συνδιαλέξεως τῶν μεγάλων ἐὰν δὲν προκληθῶσι παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην περίστασιν οἱ γονεῖς ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσι νὰ πκρέχωσιν αἰτίαν εἰς τὴν πολυλογίαν τῶν μικρῶν τούτων ψιττακῶν, ἥτις δύναται μὲν νὰ εὐαρεστῇ τοῖς γονεῦσιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στερεῖται παντὸς θελήτηρου διὰ τοὺς ξένους.

Εἶνε ἀπρεπὲς νὰ βλέπη τις εἰς τὸ ὠρολόγιόν του τὴν ὥραν, ἢ νὰ χασμαῖται, ἢ νὰ δεικνύῃ ἀνίαν ὀμιλῶν μετὰ τινος.

Ἐὰν δέ τις εἰσέλθῃ εἰς δωμάτιον, καθ' ἣν στιγμήν συνδιαλέξις τις ἤρξατο, πρέπει νὰ μὴ διακόψῃ αὐτήν, ἀλλὰ νὰ προσπχθήσῃ νὰ ἐννοήσῃ περὶ τίνος πρόκειται, ἀποφεύγων ν' ἀποτείνῃ ἐρωτήσεις ταπεινῇ τῇ φωνῇ πρὸς τοὺς παρκαχθημένους.

Ὡσαύτως ἀπαγορεύεται νὰ γελᾷ τις ἰδιαιτέρως ἢ νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τινος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀκούηται παρ' ὅλων τῶν παρόντων.

Δὲν συνειθίζεται πλέον νὰ εὐχηταί τις ὑγείαν εἰς τὸν πταρνιζόμενον.

Αἱ χειρονομίαι καὶ τὰ σχήματα τοῦ προσώπου χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς ζωηρότητος τοῦ λόγου, καὶ ἐὰν ἀκροασθῇτε ῥήτορος, ἔχοντες πρὸς αὐτὸν ἐστραμμένα τὰ νῶτα, θέλετε ἐκτιμήσει τὸ ὀρθὸν

τῆς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης. Βεβαίως δὲν συμβουλεύομεν εἰς τὸν λαλοῦντα νὰ ποιῇ χρῆσιν τῶν ὑπερβολικῶν καὶ δυσχερῶν ἐκείνων κινήσεων, αἵτινες ἐνίοτε καθίστανται ὀχληραὶ εἰς τοὺς ἀκροατάς.

Συλλαμβάνειν τινὰ οὕτως εἰπεῖν διὰ τῆς βίας ὅπως ἀκροασθῇ αὐτοῦ, ὥθειν διὰ τοῦ βραχίονος, σύρειν ἐκ τῶν κομβίων τοῦ ἱματίου, ἢ πλησιάζειν τινὶ ὑπὲρ τὸ δέον, ταῦτα πάντα εἰσὶ κινήσεις ἰδιόζουσαι εἰς δαιμονιῶντας. Κατὰ συνέπειαν ἐπιτρέπεται καὶ εἰς τὸν ἀρίστην ἀγωγὴν ἔχοντα, νὰ παραιτήσῃ τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον λόγον καὶ ν' ἀποχωρήσῃ, βέβαιος ὢν, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἐκλάβῃ διὰ τοῦτο ὡς ἀνάγωγον. Ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀκολάστου ταύτης χρήσεως τῶν χειρονομιῶν καὶ τῆς ἀγαλματώδους ἀκινήσεως ὑπάρχει μέσος ὁρος.

Αἱ κινήσεις, αἵτινες συνοδεύουσι τὸν λόγον, πρέπει νὰ ᾧσι τόσον ἀφελεῖς ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ λόγος. Δὲν προτιθέμεθα νὰ γράψωμεν ἐγχειρίδιον μιμητικῆς, οἱ τὸν κοινὸν ὁμῶς νοῦν ἔχοντες, ὅς ἀκολουθῶσι τὰς ἐμπνευσεις των, οἱ δὲ τούτου στερούμενοι, ἐὰν θέλωσι νὰ διδασθῶσιν, ὅς προστρέξωσιν εἰς τὰ εἰδικὰ περὶ τούτου συγγράμματα. Τὰ ὀλίγα, ἅπερ ἐνταῦθα ἐσημειώσαμεν, εἰσὶν ἐλάχιστα ὅπως σπουδαίως ὠφελήσωσιν τινὰ. Ἀρκεῖ ἡμῖν νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν τοῖς ἀγνοοῦσι τοῦτο, ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῶν σχημάτων ἐστὶν ἐπιστήμη ἀκριβὴς, ἔχουσα βιβλία, σχολεῖα, καθηγητὰς καὶ διδασκάλους.

Ὡσαύτως σπουδαιότατον εἶνε νὰ προφέρῃ τις ὀρθῶς καὶ εὐκρινῶς τὰς φράσεις, νομίζομεν δ' ὅτι συμβουλαί τινες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δὲν ἤθελον εἶσθαι περιτταί.

Τὸ πλημμελὲς τῶν ἀρθρώσεων αἰτίαν ἔχει ἐλλιπῆ κατασκευὴν ἢ κακὴν θέσιν τῆς γλώσσης, τῶν χελέων ἢ τῶν σιαγόνων, ὅπερ ὀφείλει τις νὰ διορθώσῃ οὐ μόνον χάριν τῆς καλῆς ἀρθρώσεως τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ ἵνα μὴ ἐκσφενδονίζῃ τὸ σίελον πρὸς τὰ ἔξω.

Τὰ κυριώτερα σφάλματα τῆς ἀρθρώσεως εἰσὶ τὸ τραύλισμα, τὸ σύριγμα, τὸ ψέλλισμα, ὁ βατταρισμὸς, τὸ τραχύστομον.

Τὸ στῆθος πρέπει νὰ ᾔνε ὁ παράγων τῆς φωνῆς, τὸ στόμα τὸ ἐκτελοῦν ὄργανον, ὁ δὲ λάρυγξ νὰ μὴ μετέχῃ τῆς ἐργασίας ταύτης, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ δίδῃ δίοδον εἰς τοὺς ἤχους.

Ἡ δεξιότης συνίσταται εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἐντέχνου οἰκονομίας τῶν δυνάμεων τῆς φωνῆς καὶ εἰς τὴν ἔναρξιν ἐπὶ τόνου, ὃν δύναται τις νὰ ὑψώνῃ ἢ νὰ καταβιβάζῃ ἄνευ κόπου καὶ βίας. Ἡ φωνὴ πρέπει νὰ ἀναπτύσσῃται ὁλοκλήρως εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη τοῦ λόγου, ἅτινα ἀπαιτοῦσι δύναμιν καὶ σφοδρότητα.

Εἶνε ἀναγκαῖον νὰ προφέρῃ τις καλῶς τὰς λέξεις, οὐ μόνον διὰ τὸ εὐνόητον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν χάριν καὶ καλλιέπειαν, τούτου δ' ἕνεκα ὀφείλει τις νὰ προσπαθῇ νὰ δίδῃ εἰς ἐκάστην συλλαβὴν τὸν ἤχον, ὃν

καθιέρωσεν ἡ χρῆσις, νὰ μὴ ἀποκόπῃ στοιχεῖα, ἢ νὰ προφέρῃ ὡς μακρὰς τὰς βραχείας συλλαβὰς καὶ τ' ἀνάπλιν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ν' ἀποφεύγῃ τὴν πλημμελῆ προφορὰν, συμμορφούμενος πρὸς τὴν τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων τῆς κοινωνίας. Κατὰ συνέπειαν μόνον συγχάζων τις τὰς καλλιτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας δύναται νὰ οἰκειωθῇ μετὰ τῆς ἀληθοῦς ἐν χρήσει διαλέκτου.

Ἴνα δώσωμεν μεῖζον κῦρος εἰς τὰ παρ' ἡμῶν ἀνωτέρω λεχθέντα καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τούτων, παρὰ θέτομεν ἐνταῦθα χωρία τινὰ περικλεῶν συγγραφέων, ἅτινα θέλουσι συντελέσει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἡμετέρας γνώμης, ἀφορώσης εἰς τοὺς νόμους, τὰς διατάξεις καὶ τὴν τέχνην τῆς συνδιαλέξεως.

Ὁ Λαροχηφουκώλδιος λέγει ἐν τῷ συγγράμματί του, τῷ ἐπιγραφομένῳ Σκέψεις, τὰ ἐπόμενα :

« Ἐὰν ἔχῃ τις πνεῦμα σοβαρὸν δὲν κωλύεται τούτου ἕνεκα νὰ λέγῃ εὐάρεστα καὶ εὐτράπελα. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πνεύματος ἀρμόζει εἰς πάντα καὶ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν. Οἱ νέοι ἔχουσι συνήθως τὸ πνεῦμα φειδρὸν καὶ σκωπτικόν, ἢ ἔλλειψις ὅμως πάσης σπουδαιότητος καθιστᾷ πολλάκις αὐτοὺς ὀχληροὺς.

» Οὐδὲν δυσχερέστερον ἢ νὰ φροντίζῃ τις ὅπως συστηματικῶς ᾔνε διασκεδαστικὸς, αἱ δ' ἐπευφημίαι, ὧν ἐνίοτε ἀπολαύει οὗτος διασκεδάζων τοὺς ἄλλους, οὐ-

δόλως ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν αἰσχύνην, εἰς ἣν ἐκθέ-
τει ἐχυτὸν, παρέχων πολλάκις ἀνίαν, ὅταν ἀποτείνη-
ται πρὸς ἀνθρώπους δυσθύμως ἔχοντας.

»Τὸ σκῶμμα εἶνε ἐκ τῶν χαριστερέων ἰδιοτήτων
τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπικινδυνωτέρων.
Εὐχρεστεῖ δὲ πάντοτε ἐὰν ᾖ λεπτὸν, ἀλλὰ καθιστᾷ
ἐπιρόδους ἐκείνους, οἵτινες ποιοῦσι χρῆσιν τούτου πλεόν
τοῦ δέοντος. Τὸ σκῶμμα μ' ὅλα ταῦτα εἶνε συγκεχω-
ρημένον ὅταν ᾖ καθαρὸν ἀπὸ πάσης κακεντρεχείας,
καὶ ὅταν γίνηται τοῦτο ἀποδεκτὸν εὐμενῶς παρ' ἐκεί-
νων, εἰς οὓς ἀφορᾷ. Ἀλλ' εἶνε λίαν δυσχερὲς ἔχων τις
πνεῦμα σκωπτικὸν ν' ἀποφεύγῃ νὰ ἐπιδεικνύηται ἀ-
στεῖος, ἢ νὰ μὴ ἀγχιπᾷ νὰ χλευάζῃ, πρέπει δὲ νὰ
ἔχῃ τις μεγάλην εὐθυκρισίαν ὅπως, σκώπτων ἐπὶ μα-
κρὸν, μὴ περιπέσῃ εἰς ἓνα τῶν δύο τούτων σκοπέλων.

»Τὸ σκώπτειν εἶνε εἶδος φαιδρότητος πληροῦν τὴν
φαντασίαν καὶ περιστῶν ἐπὶ τὸ κωμικώτερον τὰ προσ-
πίπτοντα αὐτῇ ἀντικείμενα, ἢ δὲ διάθεσις τοῦ ἀνθρώ-
που ἀναμιγνύει τῷ σκῶμματι πλεόν ἢ ἔλαττον πρᾶ-
ότητος ἢ τρυφύτης.

»Ὑπάρχει τρόπος τοῦ σκώπτειν ἄβρὸς καὶ κολα-
κευτικὸς, ἐφαπτόμενος μόνον τῶν σφαλμάτων ἐκείνων,
ἅτινα οἱ πρὸς οὓς ἀποτείνεται ὁμολογοῦσι· τὸ σκῶμμα
τοῦτο ὑποκρύπτει ἐπαίνους, οὓς ἐκφέρει τις ὑπὸ τὸ
πρόσχημα μομφῆς καὶ ἀποκαλύπτει τὴν ἐν αὐτῷ
φιλοφρόνησιν, ἐνῶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποκρύπτει
ταύτην.

«Ὁφείλομεν νὰ θεωρῶμεν ἡμετέραν τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἄλλων, νὰ φειδόμεθα τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν καὶ οὐδέποτε νὰ προσβάλλωμεν ταύτην.

»Τὸ πνεῦμα τὰ μέγιστα μετέχει τηλικαύτης ἐργασίας, ἀλλὰ δὲν ἐπαρκεῖ μόνον τοῦτο ἵνα καθοδηγῇ ἡμᾶς διὰ τῶν διαφόρων ἀτραπῶν, δι' ὧν ὀφείλομεν νὰ βυθίσωμεν. Ἡ σχέσις, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν διαφόρων πνευμάτων, δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ συντηρήσῃ ἐπὶ πολὺ τὴν κοινωνίαν, ἐὰν δὲν ἐκανονίζετο αὕτη ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ νοῦ καὶ δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς εὐθυκρισίας, τῆς διαθέσεως καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπολήψεως τῶν βουλομένων νὰ συμβιώσωσιν».

«Ὁφείλομεν νὰ συγχωρῶμεν τοῖς ἡμετέροις φίλοις τὰ σφάλματα αὐτῶν, ἐὰν ὧσι φυσικὰ καὶ ἥσσονα τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν ιδιοτήτων. Πολλάκις δὲ πρέπει ν' ἀποκρύπτωμεν ἀπ' αὐτῶν ὅτι παρατηρήσαμεν ταῦτα καὶ ὅτι δύσκαρστοῦσιν ἡμᾶς, εἰ δυνατὸν δὲ νὰ ὑποδεικνύωμεν ταῦτα εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑποθέτωσιν ὅτι αὐτοὶ μόνοι τὰ συνηθάνθησαν, ἵνα οὕτω ἀμφισβητήσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸν ἔπαινον διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν βελτίωσιν.

»Ὑπάρχει εἶδος κοσμιότητος ἀναγκαῖον εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων. Ταύτης μὴ λησμονουμένης, τὸ σκῶμμα καθίσταται ἀνεκτὸν, ἀπομακρυνομένης πάσης δυνατῆς παρεξηγήσεως, καὶ οὕτω ἀποσοβεῖται ὁ κίνδυνος τῆς χρήσεως ὕφους ἢ λέξεων τραχειῶν ἢ σκληρῶν, αἵτινες πολλάκις δια-

φεύγουσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἐνθέρμως τὴν ἐχυτοῦ γνῶ-
μην ὑποστηρίζοντος.

«Ὅφείλομεν νὰ προλαμβάνωμεν τὰς ὁρέξεις τῶν
ἡμετέρων φίλων, νὰ παρέχωμεν αὐτοῖς ὅ,τι ἀρεστὸν,
νὰ ἐξευρίσκωμεν τὰ μέσα, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ κατὰ-
στῶμεν αὐτοῖς ὠφέλιμοι καὶ ν' ἀπομακρύνωμεν ἀπ'
αὐτῶν τὰς λύπας· ἐὰν δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰς ἀπο-
σοβήσωμεν ἐντελῶς, νὰ συναισθηνώμεθα ταύτας καὶ
νὰ ἐπιζητῶμεν νὰ τὰς ἀπαλείψωμεν βαθμηδὸν καὶ
οὐχὶ ἀποτόμως, ἀπασχολοῦντες αὐτοὺς δι' ἀντικειμέ-
νων εὐαρέστων ἢ τοῦλάχιστον προσφόρων, ὅπως ἀπο-
μακρύνωσι τὸν νοῦν ἀπὸ τούτων. Πρὸς τοὺς φίλους
ἡμῶν δυνάμεθα νὰ ποιῶμεν λόγον περὶ πραγμάτων
ἀφορώντων εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ μόνον καθ' ὅσον ἐπιτρέ-
πουσιν ἡμῖν τοῦτο καὶ λίαν μεμετρημένως. Εἶνε ἀπαί-
τησις τῆς κοσμιότητος, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς φιλανθρω-
πίας, νὰ μὴ εἰσχωρῶμεν πλέον τοῦ δέοντος εἰς τὰ ἐν-
δόμυχα τῆς καρδίας αὐτῶν, διότι πολλάκις αἰσθάνον-
ται λύπην ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐπιδείξωσιν ἡμῖν γνῶ-
σιν περὶ δυσαρέστων, καὶ πάσχουσιν ἔτι πλέον βλέ-
ποντες διαγιγνωσκόμενον παρ' ἄλλου ὅ,τι ἴσως οὐδ'
οὔτοι καλῶς μέχρις ἐκείνου εἶχον διαγνώσει.

«Ἡ αἰτία, δι' ἣν ὀλίγιστοι εἰσὶν εὐάρεστοι ἐν συν-
διαλέξει, εἶνε διότι ἕκαστος προσέχει τὸν νοῦν μᾶλλον
εἰς ὅ,τι σκοπεύει νὰ εἴπῃ, ἢ εἰς ὅ,τι οἱ ἄλλοι λέγου-
σι, καὶ διότι οὐδόλως σχεδὸν ἀκροάζεται τις τῶν παρὰ

τῶν ἄλλων λεγομένων ὅταν μεγάλως ἐπιθυμῇ αὐτὸς νὰ λαλήσῃ.

»Εἶνε πρέπον ν' ἀκροαζώμεθα τῶν λαλούντων. Ὁφείλομεν νὰ παρέχωμεν αὐτοῖς τὸν προσήκοντα χρόνον ὅπως ἐκφρασθῶσι καταληπτῶς, καὶ ν' ἀνεχώμεθα μάλιστα καὶ πολλοὺς περιττοὺς λόγους. Ἀντὶ δὲ ν' ἀντιλέγωμεν αὐτοῖς καὶ νὰ τοὺς διακόπτωμεν, ὀφείλομεν ἐκ τούνηντι ν' ἀκολουθήσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς ὁμιλίας των καὶ τὴν ὁρεξίν αὐτῶν, νὰ δεικνύωμεν ὅτι τοὺς ἀκούωμεν, νὰ ἐπινῶμεν ὅ,τι λέγουσι, καθ' ὅσον τοῦτο εἶνε ἄξιον ἐπαίνου, καὶ νὰ φρινώμεθα ἐπαινοῦντες αὐτοὺς οὐχὶ ἐκ φιλοφρονήσεως ἀλλ' ἐξ ὠρίμου σκέψεως.

»Ἰνα καταστῶμεν ἀρεστοὶ τοῖς ἄλλοις ὀφείλομεν νὰ φέρωμεν τὸν λόγον ἐπὶ ἀντικειμένων, ἅτινα ἀγαπῶσιν ἢ ἀφορῶσιν εἰς αὐτοὺς, ν' ἀποφεύγωμεν τὰς συζητήσεις ἐπὶ πραγμάτων ἀδικφόρων, ν' ἀποτείνωμεν σπahnίως ἐρωτήσεις, καὶ οὐδέποτε νὰ δίδωμεν ἀφορμὴν αὐτοῖς νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἐπιζητοῦμεν νὰ καταδείξωμεν ὅτι σκεπτόμεθα ὀρθότερον αὐτῶν.

«Πρέπει ὁμιλοῦντες νὰ τηρῶμεν κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ὕψος σοφισμῶν καὶ νὰ ἐκλέγωμεν ἀντικείμενα πλέον ἢ ἔλαττον σπουδαῖα, κατὰ τὴν διάθεσιν ἢ τὴν διανοητικὴν δύναμιν τῶν μεθ' ἡμῶν συνδιαλεγομένων· νὰ παρχωρῶμεν δ' αὐτοῖς ἄνευ δυσκολίας τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἀποφασίζειν, μὴ ὑποχρεοῦντες αὐτοὺς νὰ ἀποκρίνωνται ἐὰν δὲν θέλωσι νὰ λαλήσωσιν.

»Τηρηθέντων οὕτω τῶν ὑπὸ τῆς ἀβρότητας ὑπαγορευμένων καθηκόντων, δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὑποδεικνύοντες ὅτι θέλομεν νὰ ὑποστηρίξωμεν αὐτὴν διὰ τῆς γνώμης ἐκείνων, οἵτινες ἀκροάζονται ἡμῶν, ἀποφεύγοντες τὴν οἴησιν ἢ τὴν ἐπιμονήν.

»Ἀποφεύγωμεν πρὸ παντὸς τὴν περιχυτολογίαν καὶ νὰ παρέχωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς παράδειγμα, διότι οὐδὲν ἀνιαιρότερον ἐκείνου, ὅστις ἐν παντὶ τύπῳ καὶ χρόνῳ μνημονεύει ἐαυτοῦ παραδείγματος χάριν.

»Ὡς αὐτῶς μεγάλην προσπάθειαν πρέπει νὰ κητεύωμεν ὅπως ἐννοήσωμεν τὴν τάσιν καὶ τὸ πνεῦμα ἐκείνων, μεθ' ὧν συνδιαλεγόμεθα, καὶ ὅπως συμμερισθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ εὐφρεστερου, προσέχοντες ὁμως νὰ μὴ προσκρούσωμεν εἰς τὰς συμπαιδείας ἢ τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων ἔνεκα τῆς προτιμήσεως ταύτης. Πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει ν' ἀναπτύξωμεν ἅπαντας τοὺς λόγους, οὓς ἀνέφερεν ὁ ἄλλος, προστιθέντες μετριοφρόνως καὶ τὰς ιδίας ἡμῶν σκέψεις, καὶ κατορθοῦντες νὰ πείσωμεν αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ ἠρύσθημεν ταύτας.

«Οὐδέποτε πρέπει ν' ἀναφέρωμέν τι λαμβάνοντες ὕφος ἐπιβλητικὸν ἢ ἐπιδεικνύοντες ὑπεροχὴν νοός. Ἄς ἀποφεύγωμεν τὰς λίκας τεταρνευμένας φράσεις, ὡς καὶ τὰς τραχείας ἢ βεβιασμένας λέξεις, καὶ ἅς μὴ μεταχειριζόμεθα λέξεις ὑπερβολικωτέρας τῶν πραγμάτων.

»Οὐδόλως ἀπαγορεύεται νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν

γνώμην ἡμῶν ἐὰν αὕτη ᾔνε λογική, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποχωρῶμεν ἀμέσως εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ὅθεν δῆποτε καὶ ἂν προέλθῃ. Οὗτος μόνος πρέπει νὰ ἄρχῃ τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, ἀλλὰ ὥς ἐπώμεθα τούτῳ, μὴ προσκρούοντες εἰς τὰς ιδέας τῶν ἄλλων καὶ μὴ ἐπιδεικνύοντες κατὰφρόνησιν δι' ὅσα λέγουσιν.

» Πρατετολημμένον εἶνε νὰ θέλωμεν πάντοτε νὰ ὦμεν κύριοι τῆς συνδιαλέξεως καὶ νὰ ἐκμεταλλευώμεθα καθ' ὑπερβολὴν καλὸν τινὰ λόγον, ὃν τυχὸν ἀνεκαλύψκωμεν. Ἡ ἀβρότης ἀπαιτεῖ νὰ κρύπτωμεν ἐνίοτε μέρος τοῦ πνεύματος ἡμῶν καὶ νὰ φειδώμεθα ἐπιμόνου τινος, ὅστις ὑπερασπίζει ἐαυτὸν διὰ λόγων ἀνισχύρων, ἵνα οὕτως λυτρώσωμεν αὐτὸν τῆς αἰσχύνης τῆς ὑποχωρήσεως.

» Βεβαίως καθίσταται τις ὀχληρὸς, ὁμιλῶν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ συνεχῶς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἢ προσπαθὼν νὰ ὀδηγήσῃ τὴν συνδιάλεξιν ἐπὶ ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν νομίζει ἐαυτὸν ἐγκρατέστερον τῶν ἄλλων. Τούτου ἕνεκα ὀφείλει τις νὰ ἐπιλαμβάνηται ἀδιαφόρως πάσης συνομιλίας εὐαρέστου τοῖς ἄλλοις, νὰ ἐμμένῃ ἐν αὐτῇ ὅσον ἐκεῖνοι θέλουσι καὶ ν' ἀποφεύγῃ πᾶν τὸ μὴ εὐχαριστοῦν αὐτοῖς.

» Πᾶσα συνδιάλεξις, ὅσον εὐφυῆς καὶ ἂν ᾔνε, δὲν εἶνε πάντοτε κατὰλληλος διὰ παντὸς ἀνθρώπου εὐφυΐαν, κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ ἐκλέγῃ τις ἀντικείμενον συνδιαλέξεως συνάδον πρὸς τὰς ὀρέξεις, πρὸς τὴν κοινωνικὴν θέσιν, πρὸς τὸ φῶλον, τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸν κατὰλληλον χρόνον.

» Ἄς λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν τόπον, τὰς περι-
στάσεις καὶ τὴν διάθεσιν τῶν ἀκροαζομένων ἡμῶν,
διότι ἐὰν ἀπαιτῇ τέχνην ἢ γνῶσις τοῦ ὁμιλεῖν καταλ-
λήλως, δὲν ἀπαιτεῖ ἐλάσσονα ἢ τοῦ σιωπᾶν. Ὑπάρ-
χει σιωπὴ εὐγλωττος, ἥτις κατὰ τὰς περιστάσεις ἐπι-
δοκιμάζει ἢ ἀποδοκιμάζει. Ὑπάρχει καὶ σιωπὴ ἐμ-
φαίνουσα σεβασμὸν καὶ εὐλάβειαν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐν τῇ
συνδιαλέξει τὸ ὕφος, ἡ δύναμις τῆς φωνῆς καὶ οἱ τρό-
ποι δύνανται νὰ δώσωσιν αὐτῇ χαρακτῆρα εὐάρεστον
ἢ δυσάρεστον, ἄβρὸν ἢ προσβλητικόν.

» Ἀλλ' οὐ παντὸς νὰ ποιῇ καλὴν χρῆσιν τούτων,
διότι καὶ αὐτοὶ οἱ συντάσσοντες τοὺς κανόνας τούτων
πλανῶνται πολλάκις. Τούτου ἕνεκα ὁ ἀσφαλέστερος
κανὼν εἶνε ὁ ἐπόμενος· «ν' ἀκροάζεται τις πολλῶν,
νὰ λέγῃ ὀλίγα καὶ οὐδέποτε νὰ λέγῃ τι δυνάμενον νὰ
δώσῃ ἀφορμὴν πρὸς μετάνοιαν».

Ὁ Λαροχηφουκώλδιος λέγει προσέτι ἐν τοῖς Ἀξιώ-
μασιν αὐτοῦ:

«Τὸ αἷτιον ἕνεκα τοῦ ὁποίου εὕρισκει τις τοσοῦτον
ὀλίγους λογικοὺς καὶ εὐχαρίστους εἰς τὴν συνδιάλεξιν
εἶνε ὅτι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σκέπτεται μᾶλλον
ἐκεῖνο, ὅπερ θέλει νὰ εἰπῇ, ἢ ὅ,τι ὀφείλει ν' ἀπο-
κριθῇ εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν λεγόμενα. Οἱ ἐπιτηδειότεροι
καὶ φιλοφρονέστεροι ἀρκοῦνται νὰ ἐπιδεικνύωσι μόνον
προσοχὴν, ἀλλ' εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ἐκ
τῶν ὀφθαλμῶν των ὅτι ὁ νοῦς πλανᾶται μακρὰν τοῦ
περὶ οὗ ὁ λόγος ἀντικειμένου, καὶ ὅτι σπεύδουσι νὰ

ἐπκνέλθωσιν εἰς ὅ,τι αὐτοὶ θέλουσι νὰ εἴπωσιν, οὐδό-
λως λημβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι, τὸ ἀκαταλληλότερον
μέσον ὅπως εὐχρεστῶσι τοῖς ἄλλοις ἢ πείθουσιν αὐ-
τοὺς, εἶνε ἡ τηλικύτη αὐταρέσκεια. Ὡσαύτως λη-
σμονοῦσιν ὅτι μετὰ προσοχῆς ἀκροάζεσθαι τινος καὶ
ὀρθῶς αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι εἶνε ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς
τελειότητος, εἰς ὃν δύναται τις νὰ φθάσῃ ἐν τῇ τέ-
χνῃ τοῦ συνδιαλέγεσθαι».

Ὁ δὲ Λαβρυγέρος (La Bruyère) λέγει:

«Ἐὰν ἀπέδιδέ τις σπουδαίαν προσοχὴν εἰς πᾶν ὅ,τι
λέγεται ἀδιάφορον, κενὸν ἢ παιδαριῶδες ἐν ταῖς συ-
νήθεσι συνδιαλέξεσιν, ἤθελεν αἰσχυρῶς νὰ ὀμιλῇ ἢ ν'
ἀκούῃ, καὶ ἤθελεν ἴσως καταδικάσει ἑαυτὸν εἰς διη-
νεκῇ σιωπῇ, ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι χειρόν τῶν ἀνωφε-
λῶν λόγων. Λοιπὸν ὀφείλει τις νὰ συμμορφοῦ ἑαυτὸν
πρὸς ὅλα τὰ πνεύματα, νὰ ἐπιτρέπῃ ὡς ἀναγκαῖον
κακὸν τὴν ἀφήγησιν ψευδῶν νέων, τὰς ἐλαφράς σκέ-
ψεις ἐπὶ τῆς παρούσης κυβερνήσεως καὶ τοῦ συμφέ-
ροντος τοῦ ἡγεμόνος, τὴν πώλησιν γενναίων αἰσθημά-
των, ὀφείλει νὰ παρέχῃ ἐλευθερίαν εἰς τὸν Ἰωάννην
νὰ ἐκφράζηται διὰ παροιμιῶν, καὶ εἰς τὸν Παῦλον νὰ
περιαυτολογῇ ἢ νὰ περιγράφῃ τὰ πάθη του, τὰς κε-
φχαλγίας του ἢ τὰς αὐπνίας του».

«Πολλάκις ἐρχόμεθα εἰς συνάφειαν μετ' ἀνθρώπων,
οἵτινες ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν ἢ ἐν τῇ βραχείᾳ μετ' αὐ-
τῶν συναντήσῃ παρέχουσιν ἡμῖν ἀηδίαν διὰ τῶν γελοίων
ἐκφράσεών των, διὰ τῆς καινολογίας καὶ τολμῶ εἰ-

πειν, διὰ τῆς ἀκυρολεξίας, ὡς καὶ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ λέξεων τινων, αἵτινες οὐδαμοῦ ἄλλοῦ δύνανται νὰ συνκνηθῶσιν ἢ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ εἰς ἃς ἀποδίδουσιν ἐννοίας, ἃς οὐδέποτε οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἐφευρεταὶ ἐφαντάσθησαν νὰ δώσωσιν αὐταῖς. Αἰλουῦντες οὗτοι οὐδόλως ἔπονται τῷ ὀρθῷ οὐδὲ τῷ ἔθει, ἀλλὰ τῷ ἄλλοκότῳ αὐτῶν πνεύματι, ὅπερ, διὰ τῆς συνεχοῦς τάσεως πρὸς ἀστεϊσμόν ἢ καὶ ἐπιθυμίας πρὸς ἐπίδειξιν, μεταβάλλει τὸν λόγον αὐτῶν ἀνεπαισθήτως εἰς διεφθαρμένην διάλεκτον ἰδιόζουσαν αὐτοῖς, ἥτις τοῦ χρόνου προϊόντος καθίσταται τέλος φυσικὸν αὐτῶν ἰδίωμα. Τὴν παράδοξον ταύτην γλῶσσαν συνοδεύουσι διὰ χειρονομιῶν προσπεποιημένων καὶ διὰ προφορᾶς τῶν λέξεων παραπεποιημένης. Ἄπαντες οὗτοι εὐρίσκουσι τέρψιν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν προσώπῳ καὶ πνεύματι, δὲν δύναται δὲ τις νὰ εἴπῃ ὅτι στεροῦνται παντελῶς τοιούτου, ἀλλ' οἱ εἰς συνάφειαν μετ' αὐτῶν ἐρχόμενοι ἐλεεινολογοῦσιν αὐτοὺς διὰ τὸ ὀλίγον αὐτῶν πνεῦμα, καὶ χειρόν τούτου ὑποφέρουσιν ἐξ αὐτοῦ».

«Πολυπληθεῖς ἀπανταχοῦ εἰσὶν οἱ χαλεποὶ ἀστεῖοι, τοῦτο δὲ τὸ εἶδος τῶν ἐντόμων ὑπερπλεονάζει ἐν ἀπάσαις ταῖς χώραις. Ἀγαθὸς ἀστεῖος εἶνε σπάνιον φαινόμενον, διότι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἐκ γενετῆς τοιοῦτον, εἶνε λίαν δυσχερὲς νὰ ὑποκριθῇ ἐπὶ μακρὸν τὸ πρόσωπον τοῦτο. Συνήθως ὅμως ὁ προξενὼν τοῖς ἄλλοις γέλωτα δὲν ἐλκύει καὶ τὸ σέβας τούτων».

«Ἐν γένει ὑπάρχουσι πολλὰ πνεύματα τείνοντα εἰς

τὴν βωμολοχίαν, ἀλλὰ πολλὰ πλείω τείνοντα εἰς τὴν κακολογίαν καὶ τὴν χλεύην, ὀλίγιστα δ' ἀβρόφρονα. Ἴν' ἀστευθῇ τις μετὰ χάριτος καὶ ἐπιτυχίας ἐπὶ τῶν ἀσημαντοτέρων ἀντικειμένων, ἀπικιτῶνται τρόποι καλοὶ, μεγάλη κοσμιότης καὶ παραγωγικὸς νοῦς· διότι ὁ ἀστευόμενος, ὡς εἰπεῖν, δημιουργεῖ τι ἐκ τοῦ μηδενός».

Ὁ Λαβρυγέρος πραγματεύεται ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἐπισκέψεων τῶν γυναικῶν πρὸς γυναῖκας :

«Ἐπίπονον ἔθος, δουλεία ὀχληρά! Ἀναζητοῦσιν ἀπύστως ἀλλήλας μετὰ τῆς ἀκαθέκτου ἐπιθυμίας οὐδέποτε νὰ συναντηθῶσιν. Ἐὰν δὲ συναντηθῶσι λέγουσι πρὸς ἀλλήλας λόγους ἄνευ σημασίας· ἢ νέα, ἅτινα γινώσκουσιν ἀμφοτέραι καὶ ὅλως ἀδιάφορα. Μόλις εἰσερχόμεναι εἰς αἶθουσιν, ἐξέρχονται. Ἐξερχόμεναι ἐκ τῆς οἰκίας των μετὰ μεσημβρίαν, ἐπανέρχονται τὸ ἑσπέρας εὐχαριστημέναι, διότι κατῴρθωσαν ἐντὸς πέντε ὥρῶν περίπου νὰ ἴδωσι τρεῖς θυρωρούς, μίαν κυρίαν, ἣν ἐλάχιστα γνωρίζουσι καὶ ἄλλην, ἣν οὐδόπως ἀγαπῶσιν! Ἐκεῖνος ὅστις ἤθελεν ἐκτιμῆσαι καλῶς τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου καὶ πόσον ἡ ἀπώλεια τούτου εἶνε ἀνεπανόρθωτος, ἤθελε κλαύσει πικρῶς διὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἀθλιότητα».

«Ὑπάρχει ὠρισμένος ἀριθμὸς φράσεων, κατεσκευασμένων ἐπίτηδες, ἃς λαμβάνει τις ὡς ἐξ ἀποθήκης, ὅπως προσαγορεύσῃ τὸν ἄλλον καὶ συνδιαλεχθῇ ἐπὶ τῶν νέων τῆς ἡμέρας μετ' αὐτοῦ. Ἐν τούτοις μ' ὅλον

ὅτι αἱ φράσεις αὗται ἐκφέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄνευ στοργῆς καὶ γίνονται ἀποδεκταὶ ἄνευ εὐγνωμοσύνης, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραλείψῃ τις αὐτάς, διότι αὗται εἰσὶ τοῦλάχιστον ἡ εἰκὼν τοῦ μεγίστου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀγαθοῦ τῆς φιλίας, καὶ διότι οἱ ἄνθρωποι, μὴ δυνάμενοι νὰ καταστήσωσι ταύτην πραγματικότητα, φαίνονται ὅτι συνεφώνησαν μεταξὺ των ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς τὸ φαινόμενον».

«Αἱ βασιλικαὶ αὐλαὶ οὐδέποτε συνήθως στεροῦνται ἀνθρώπων τινων, πρὸς οἷς ἡ ἑξὶς τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς, ἡ κοσμιότης ἢ ἡ περιουσίᾳ ἀντικαθιστῶσι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἰκανότητά. Οὗτοι γινώσκουσι πῶς πρέπει νὰ εἰσέρχωνται καὶ ἐξέρχωνται ἐκ τῶν αἰθουσῶν· πῶς νὰ συμμετέχωσι τῆς συνδιαλέξεως, οὐδόλως λαμβάνοντες τὸν λόγον· πῶς ν' ἀρέσκωσι σιωπῶντες καὶ νὰ καθίστανται λόγου ἄξιοι διὰ σιωπῆς μακρᾶς καὶ συστηματικῆς ἢ δι' ἀπαντήσεων μονοσυλλάβων. Ἀρκεῖ αὐτοῖς μορφασμός τις, μεταβολὴ τῆς φωνῆς, χειρονομία ἢ μειδίαμα. Ἐὰν θελήσῃ τις νὰ ἐμβάθυνῃ εἰς αὐτοὺς, δὲν εὕρισκει, τολμῶ εἰπεῖν, οὐδὲ δύο δακτύλων βάθος. Ἐὰν δὲ ἀνατάμῃ τις αὐτοὺς δὲν θέλει ἀνακαλύψει ἢ ἀέρα».

«Τὸ σκῶμμα ἐμφαίνει πολλάκις πτωχεῖαν πνεύματος».

«Λίαν ἀγχίνους δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ δυνηθεὶς νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους ὅτι δὲν εἶνε ἢ μετρίως ἀγχίνους.»

«Ἡ ἀγχινοία εἶνε ιδιότης οὔτε λίαν καλὴ οὐδὲ λίαν κακὴ· περιστρέφεται μεταξὺ κακίας καὶ ἀρετῆς,

οὐδεμίᾳ δὲ περίστασις ὑπάρχει, καθ' ἣν αὕτη δὲν δύναται ἢ καὶ δὲν ὀφείλει ν' ἀναπληρωθῇ διὰ τῆς φρονήσεως.

«Ἡ ἀγχίνοια ἴσταται πλησιέστατα τῆς πανουργίας καὶ εὐκόλως δύναται τις νὰ διολισθήσῃ ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην. Τὸ ψεῦδος μόνον ἀποτελεῖ τὴν διαφορὰν, ὅπερ ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τὴν ἀγχίνοιαν, μεταβάλλεται αὕτη εἰς πανουργίαν.

«Πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἔνεκα ἀγχινοίας ἀκούουσι πολλὰ, λέγουσι δ' ὀλίγα, λέγετε ἔτι ὀλιγώτερα, ἢ ἐὰν λαλήτε πολλὰ λέγετε ὀλίγα».

Ἀφοῦ κατεδείξαμεν τὴν περὶ συνδιαλέξεως γνώμην τῶν συγγραφέων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἃς ἴδωμεν νῦν πῶς κρίνει περὶ ταύτης, εἰς τῶν λεπτοτέρων νοῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

Ἡ κυρία Γιραρδίνου (de Girardin), ἥτις ὑπέγραφε τὰς θελκτικὰς αὐτῆς συνομιλίας διὰ τοῦ ψευδωνύμου τοῦ ὑποκόμητος Λωναίης (de Launay), ἐκφράζεται οὕτω κατὰ τὸ 1843:

«Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι νέα, πλάττουσι τοιαῦτα. Ψευδὲς νέον ἐν Παρισίοις δύναται ἀφόβως νὰ ὑπολογίσῃ ἐπὶ ζωῆς ὀκτὼ ἡμερῶν. Καὶ ἂν καὶ ἡ ζωὴ αὕτη δὲν εἴνε ταυτόχρονος ἐν ἀπάσῃ τῇ πόλει, διότι καθ' ἣν στιγμήν θνήσκει ἐν τῷ τμήματι τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, ἄρχεται τοῦ βίου, ἐν τῷ τμήματι ἐν ᾧ θέλει ἀποθάνει, μ' ὅλα ταῦτα μετὰ ὀκτὼ μόλις ἡμέρας ἀποδεικνύεται τὸ ψευδὲς αὐτοῦ. Τούτου ἔνεκα οὐδεὶς

διστάζει νὰ διαδώσῃ ἀδέσποτον φήμην, ἥτις δύναται νὰ ἔχῃ ὀκτὼ ἡμερῶν ζώην.

»Τὸ δὲ θαυμαστότερον, τὸ ἀποδεικνύον ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἀπέραντος, εἶνε ὅτι ἐξακολουθεῖ ἡ φήμη τοῦ θανάτου ἀνθρώπων νὰ κυκλοφορῇ μ' ὅλον ὅτι οὗτοι ζῶντες διαμαρτύρονται καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ζῶσιν· ἡ εἰδήσις αὕτη ἅπαξ ἐκσφενδονισθεῖσα ὀφείλει νὰ διηγήσῃ τὴν τροχίαν της. Ἡ ψευδὴς εἰδήσις ἐβλάστησεν ἀπανταχοῦ καὶ ἀπαιτοῦνται κόποι ἀνήκουστοι πρὸς ἐκρίζωσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ βορβορώδους ἐδάφους τῶν διανοιῶν. Ὅπως πείσητε ἐκείνους, οἵτινες κλαίουσιν ὑμᾶς, ὅτι ἀποτελεῖτε ἔτι μέρος τῶν ζώντων, ὀφείλετε νὰ διαπράξῃτε ἔργα περιφανῆ, ἐνίοτε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἀρκοῦσι, διότι θέλουσιν εὐρεθῇ ἔτι ἰσχυρογνώμονες, οἵτινες καὶ τοὶ βλέποντες ὑμᾶς ἰδίῳ ὄμμασι, θέλουσι προτιμήσει νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἀνεστήθητε ἢ νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἠπατῶντο, ὅτε διηγοῦντο τὰς λεπτομερείας τοῦ θανάτου ὑμῶν.

»Οἱ Παρίσιοι ἀναντιρρήτως εἶνε μεγάλη πόλις διὰ τὰς ποιητικὰς φαντασίας· ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς πόλεσι δὲν ἀπολαύει τις τῶν αὐτῶν πλεονεκτημάτων, ὡς ἐκ τούτου δ' ἀναγκάζονται οἱ ἐν αὐταῖς νὰ εἰσάγωσι τὰς ψευδεῖς εἰδήσεις ἐκ Παρισίων, ὡς τοὺς πῖλους, τὰς ταινίας καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ συρμοῦ ἀντικείμενα. Δὲν δύναται τις νὰ διαδώσῃ τὸν θάνατον κατοίκου μικρᾶς πόλεως καὶ νὰ μὴ γνωσθῇ ἀμέσως ἡ ἀλήθεια. Ἐὰν εἰπῇ τις ὅτι ὁ Α. ἀπέθανε, μετὰ πέντε λεπτὰ τῆς

ὥρας θέλετε τὸν ἰδεῖ εἰς τὸν περίπατον καὶ ἡ εἰδῆσις ἤθελεν εἶσθαι ἀνούσιος, ἐπομένως ἄλλο δὲν ἐναπολείπετχι ἢ νὰ ποικίλῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ὅπερ εἶνε ἀσήμαντον, διότι ἡ ἀλήθεια ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς πόλεσι περιορίζεται εἰς τὰ ἀπλούστατα συμβάντα τοῦ βίου, ἦτοι εἰς θάνατον γαλῆς, εἰς γέννησιν πολλῶν ὀρνιθίων, εἰς ἀποτυχίαν γλυκύσματός τινος, εἰς γεῦμα, ὅπερ θέλει παρθέσει ὁ ἑπαρχος, εἰς περιηγητὴν ἀγνώστον διερχόμενον διὰ τῆς πόλεως, εἰς κῦνα πεσόντα ἐντὸς λάκκου, εἰς τὴν πλῆσιν τῶν παραπετασμάτων κυρίας τινος, εἰς κόρην, ἥτις μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν φέρουσα νέαν ἐσθῆτα, εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον τὸ ὁποῖον ἠγόρασεν ὁ Β., εἰς τὰς στενάς περιχειρίδας, ἃς τινες φέρουσι νῦν αἱ θυγατέρες τοῦ Δ. καὶ εἰς ἄλλα πράγματα τοιαύτης σημασίας, περὶ ὧν πρέπει νὰ γίνηται ὁ λόγος, διότι αὐτὰ εἰσὶ τὰ νέα τῆς ἡμέρας. Οἱ ἐπαρχιωταὶ σκώπτουσιν αὐτοὶ ἐχυτοὺς ἔνεκα τούτου καὶ λέγουσι λίαν εὐφυῶς· «Ταῦτα πάντα λαμβάνουσι παρ' ἡμῖν σπουδαῖον χαρακτῆρα, διότι ἔχομεν ἐλαχίστην ὕλην ὁμιλίας.»

«Ἀλλὰ τότε πρὸς τί λαλεῖτε; Λαλεῖν χάριν τοῦ λαλεῖν δὲν εἶνε παρὰφροσύνη; Διατὶ μὴ ἔχοντες φωνὴν ἀποφεύγετε νὰ τραγωδῆτε, θέλετε δὲ νὰ συνδιαλέγησθε μὴ ἔχοντες ἀντικείμενον συνδιαλέξεως; Φεῦ! Ἐν Γαλλίᾳ ἔχομεν τὴν ὀλεθρίαν ταύτην μανίαν, ἥτις εἶνε παραίτιος πλείστων δυστυχημάτων, τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἥτις καθίσταται καταστρεπτικωτέρα καὶ τῆς

ἀκορεστοτέρας πολυτελείας, τὴν ἐπίπονον ταύτην ἀπαίτησιν τῆς ἀδιαλείπτου συνδιαλέξεως. Συνδιάλεξις χαλχρουμένη θεωρεῖται βάσανος καὶ ἀτιμία διὰ πᾶσαν οἰκοδέσποιναν· κατὰ συνέπειαν ὀφείλει αὕτη διὰ πάσης θυσίας νὰ τὴν ἀναζωογονήσῃ. Τοῦ κινδύνου τούτου ἐπικρεμαμένου, τὸ πᾶν φαίνεται ἐπιτετραμμένον αὐτῇ· παρὰ παντὸς δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ βοήθειαν· ἐν ἀνάγκῃ προβαίνει καὶ μέχρις ἐκθέσεως τῆς ὑπολήψεώς της, διηγουμένη τὰς μυστικωτέρας αὐτῆς ἀναμνήσεις· προτιμᾷ νὰ προδώσῃ τὸ μυστικόν της, νὰ εἴπῃ ὅ,τι σκέπτεται ἢ ν' ἀφήσῃ τὴν συνδιάλεξιν νὰ διακοπῇ. Ἐὰν ἔχῃ τὴν ἀτυχίαν νὰ μὴ ἔχῃ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ μυστικόν τι, ἐξετάζει διὰ νὰ μάθῃ τὸ τῶν ἄλλων· πλάττει ψεύδη· λέγει ὑμῖν ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐξήρχοντο ἐκ τῆς οἰκίας της, καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήρχεσθε, εἶπον μυρία ὅσα, περὶ ὧν οὐδὲ λέξιν ἀνέφερον. Εἵτα προσθέτει : « Ἐνοεῖτε πῶς ἐτόλμησεν ἡ κυρία Β. νὰ εἴπῃ τοιοῦτόν τι; » ἢ « Ἡ κυρία Β. μοι ἔλεγε πρὸ ὀλίγου αὐτὰ ἐναντίον σας. » Ἀποφασίζει δὲ νὰ ἐκθέσῃ τοὺς καλλίστους τῶν φίλων ἄνευ τύψεως συνειδότος. Ὁ ἐπαπειλῶν κίνδυνος εἶνε ἡ μόνη αὐτῆς δικαιολόγησις, ὅτι δηλ. ἐκινδύνευεν ἡ συνδιάλεξις νὰ νεκρωθῇ ! . . .

« Γνωρίζομεν γυναῖκα τοσοῦτον βαθέως συναισθηνομένην τὰ καθήκοντα τῆς καλῆς οἰκοδεσποίνης, καὶ πρόθυμον νὰ ὑποβληθῇ εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῆς συνδιαλέξεως πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ὥστε μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ της ἐνάσκησιν

ταύτης, μεταβαίνει παρὰ ταῖς φίλαις ὅπως ζωογονῇ, τὰς συνδιαλέξεις. Ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, νεόνυμφος πλήρης ἀπλότητος καὶ μετριοφροσύνης, ἥκιστα βοηθεῖ τὴν μητέρα εἰς τὰ λαμπρὰ αὐτῆς κατορθώματα, κατὰ συνέπειαν δὲ τούτου ἐπιπλήσσεται παρ' αὐτῆς δεινῶς. «Διατὶ δὲν ὁμιλεῖς;» τῇ ἔλεγέ ποτε μετὰ μακρὰν ἐπίσκεψιν, καθ' ἣν ἡ νέα γυνὴ οὐδόλως ἠνέωξε τὸ στόμα. «Οὐδὲν εἶχον, μῆτερ μου, νὰ εἶπω.—Εἶνε ἀδιὰφορον ὥφειλες νὰ πλάσσης ψευδῇ γεγονότα καὶ νὰ διηγῇσαι αὐτά. Ἄς ἔλεγες λ. χ. ὅτι λεωφορεῖον ἀνέτρεψεν ἄμαξαν ἢ ὅτι καθ' ὁδὸν εἶδες ἄνθρωπον, ὃν συνέλαβεν ἡ ἀστυνομία, ἢ ὅτι εἶδες δύο ἄνδρας ἐρίζοντας, ἢ ὅτι σ' ἐσταμάτησε καθ' ὁδὸν μεγαλοπρεπῆς κηδεὶς ἢ ὅτι σοὶ ἔκλεψαν τὸ ἐπάνωφόριον, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅ,τι δῆποτε ἤθελε σοὶ ἔλθει εἰς τὸν νοῦν· μὴ λησμόνει ὁμῶς ὅτι ἢ θὰ ὁμιλῇς ἢ δὲν σοὶ ἐπιτρέπω ἄλλοτε νὰ μὲ συνοδεύης.»

«Νεόνυμφος νεωτάτη, μὴ ἀγαπῶσα τὸν σύζυγόν της καὶ ἐπιπληττομένη παρὰ τῆς μητρός της, κλαίει εὐκόλως. Ἐπομένως καὶ ἡ νέα γυνὴ ἔκλαυσεν. Ὁ διάλογος οὗτος ἔλαβε χώραν κατὰ τὸν μεταξὺ δύο ἐπισκέψεων ἐθιμοτυπίας χρόνον. Ἡ ἄμαξά ἐφθασεν ἐνώπιον μεγαλοπρεποῦς μεγάρου· ὁ ὑπηρέτης ἠρώτησεν ἐὰν ἡ βαρὼνη Ε... ἐδέχετο, ὁ δὲ θυρωρὸς ἀπαντήσας καταφικτικῶς ἠνοιξε μετ' ἐπιστημότητος τὴν μεγάλην θύραν.—Ἐχομεν ἀτυχίαν, διελογίσθη ἡ νέα γυνὴ, οὐδαίς ἐξῆλθε σήμερον ἂν καὶ ὁ καιρὸς εἶνε ὥραϊος. Ἀπέ-

μαζε δὲ τὰ δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της. «Πόσον εἶσθε ὠχρὰ ἀγαπητὴ Βαλεντίνη, ἀνέκραξεν ἡ βαρώνη Ἐ... μήπως εἴχετε ὑποφέρει ἐξ ἀσθενείας ;» Ἡ μήτηρ ἔρριψεν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς βλέμμα κερχυνοδόλον, ὅπερ ἐσήμαινε. — «Θέλεις τέλος πάντων ὁμιλήσει, ἀνόητε ;» «Ἡ δυστυχὴς γυνὴ ἐνεθυμήθη ὅτι ὥφειλεν ἐν ἀνάγκῃ νὰ πλάσῃ ψευδεῖς ἱστορίας καὶ ἀπῆντησεν. — «Οὐχὶ κυρία, ἀλλ' ἐτρόμαξα πολὺ πρὸ ὀλίγου, παρ' ὀλίγον ν' ἀνατραπῇ ἡ ἁμαξά μας. — Θεέ μου, ἀνέκραξεν ἡ βαρώνη, καὶ πῶς τοῦτο ;» Ἡ μήτηρ ἐθριάμβευε διότι ἡ θυγάτηρ κατεδεικνύετο ἀξία αὐτῆς.

« — Λεωφορεῖον προσέκρουσεν εἰς τὴν ἁμαξάν μας, ἐξηκολούθησεν ἡ νέα γυνὴ, καθ' ἣν στιγμὴν διερχόμεθα διὰ τῆς γεφύρας τῶν Τεχνῶν. — Διὰ τῆς γεφύρας τῶν Τεχνῶν ; ἐφώνησεν ἡ βαρώνη. — Διὰ τῆς γεφύρας Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ'. » Διέκοψεν ἡ μήτηρ μετὰ θαυμαστῆς παρουσίας πνεύματος. Κατόπιν ἔπλασεν ὁλόκληρον συμβᾶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἀφοῦ δὲ καθυσύχασεν ἡ ἀνησυχία τῆς βαρώνης ἡ συνδιάλεξις ἐξηκολούθησεν οὕτω. « — Ἔχετε ὄρατον ἐπανωφόριον, ἀγαπητὴ μου Βαλεντίνη, εἶπεν ἡ βαρώνη. » Ἡ νέα γυνὴ οὐδὲν ἐσκόπει ν' ἀπαντήσῃ, ἀλλ' ἡ μήτηρ της ἔρριψε πρὸς αὐτὴν καὶ ἄλλο βλέμμα τρομερόν. Ἡ Βαλεντίνη ἐνεπνεύσθη ἐκ τούτου καὶ εἶπεν. « — Εἶχον ἄλλο ἐπανωφόριον πολὺ ὠραιότερον τούτου, ἀλλὰ μὲ τὸ ἔκλεψαν χθές. — Ἀληθῶς ! ἀνέκραξεν ἡ βαρώνη, ἥτις ἀδιακόπως ἀνέκραζε, πρέπει ἐξάπαντος ν' ἀνευ-

ρεθῇ· ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας εἶνε φίλος μου καὶ
θα γράψω πρὸς αὐτὸν ἀμέσως νὰ φροντίσῃ. — Δὲν
ἀξίζει τὸν κόπον κυρία μου, εἶπεν ἡ Βαλεντίνη. —
Πῶς δὲν ἀξίζει τὸν κόπον, ἀνέκραξεν ἡ βαρώνη. Σὰς
βλέπω πολὺ ἀδιάφορον δι' ἐπανωφόριον αὐτῆς τῆς ἀ-
ξίας. — Ἡ θυγάτηρ μου θέλει νὰ εἴπῃ, ἀπήντησεν ἡ
μήτηρ παρεμβάινουσα (διότι ἡ μήτηρ παρενέβαινε
πάντοτε), ὅτι ὁ γαμβρός μου ἔκαμεν ἤδη τὰ ἀναγκαῖα
διαθέματα. » — Ἡ συνδιάλεξις ἔλαβεν ἄλλην τροπὴν,
ἡ δὲ Βαλεντίνη ἐβυθίσθη πάλιν εἰς τοὺς ῥεμβασμούς της.

« Ἀληθῶς ἔλεγεν ἡ μήτηρ, ἡ κοινωνία κατήντησεν
ὅλως διόλου ἀσήμαντος· ἡ συνήθεια αὕτη τῶν λεσχῶν
διέλυσε τὴν κοινωνίαν· οὔτε συνδιάλεξιν δύναταί τις
νὰ ἔχῃ πλέον, οὔτε πνεῦμα· οἱ ἄνδρες διάγουσι τὴν
μὲν ἡμέραν παίζοντες καὶ καπνίζοντες, τὴν δὲ νύκτα
πίνοντες. Λυποῦμαι ἐγκαρδίως τὰς νέας γυναῖκας τῆς
ἐποχῆς ταύτης. Οὐδέποτε ὁ κόσμος ἦτο ἀηδέστερος. —
« Στοιχηματίζω ὅτι ἡ Βαλεντίνη δὲν εἶνε τῆς γνώμης
σας, εἶπεν ἡ βαρώνη, νομίζω ὅτι οὐδὲν παράπονον ἔχει
κατὰ τῶν λεσχῶν ». — Ἡ Βαλεντίνη μὴ προσέχουσα,
οὐδὲν ἤκουσε καὶ ἐπομένως ἐσιώπησε. « — Βαλεντίνη,
εἶπεν ἡ μήτηρ μετὰ τραχύτητος, ἀπάντησον τέλος
πάντων, ἡ κυρία πρὸς σὲ ὁμιλεῖ. — Ἴσως ἀγνοεῖ τι
εἶνε λέσχη, ἀπήντησε περιποιητικῶς ἡ βαρώνη, προσ-
παθοῦσα νὰ καταπραῦνῃ τὴν ὀργισμένην μητέρα· νο-
μίζω ὅτι οὐδόλως πρέπει νὰ φοβῇται τὰς ἀτυχίας
τοῦ χαρτοπαιγνίου ». — Ἡ Βαλεντίνη ὕψωτε τοὺς ὀ-

φθαλμούς πρὸς τὴν μητέρα της, ἰδοῦσα δ' αὐτὴν το-
σοῦτο δυσηρεστημένην ἐνενόησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ὁμι-
λήσῃ. «—Ἐγὼ κυρία, εἶπεν, ἐξ ἐναντίας, πολλά-
κις ἤκουσα νὰ γίνηται λόγος περὶ τῆς λέσχης τῶν
Ἰππηλατῶν (Jockey's Club)· πρὸ ὀλίγου μάλιστα μᾶς
ἔλεγον ὅτι ἔρις ἔλαβε χώραν χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐν τῇ
λέσχῃ ταύτῃ, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤθελεν
ἔχει αὕτη σοβαρὰς συνεπείας. — Ἐρις προσελθοῦσα ἐκ
τοῦ χαρτοπαιγνίου; ἠρώτησεν ἡ βαρὼνη ἀνήσυχος. —
Μάλιστα κυρία. — Δὲν ἐμάθετε τὸ ὄνομα τῶν παι-
κτῶν; — Ναὶ, νομίζω ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ κυρίου
Z....» — Ἀκούσασα τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ ἀμείλικτος
μήτηρ ἔρριψε καὶ τρίτον βλέμμα, ὅπερ ἡ δυστυχὴς
θυγάτηρ παρεξήγησεν ἐντελῶς. «—Μάλιστα ἐνθυ-
μοῦμαι, περὶ τοῦ κυρίου Z... ἐπρόκειτο, εἶπε. — Θεέ
μου! ἀνέκραξεν ἡ βαρὼνη, αὐτὸ εἶνε! αὐτὸ εἶνε!» καὶ
ἔδραμε πρὸς τὴν ἐστίν, μόλις δὲ λαβοῦσα τὴν ται-
νίαν τοῦ κώδωνος ἔπεσε λειπόθυμος.

«Ἡ Βαλεντίνη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πόθεν ἡ
ταραχὴ αὕτη· εἶχεν ὀνομάσει τὸν κύριον Z..., διότι
οὗτος ἦτο τὸ πρωταγωνιστοῦν μέλος τῆς λέσχης, ἀ-
γνοοῦσα ὅτι οὗτος πρωτηγωνίστει καὶ παρὰ τῇ βα-
ρὼνῃ. Πρὸ δύο ἡμερῶν δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπίσκεψιν
αὐτῆς, εἶχε δ' αὕτη ἀποδώσει τοῦτο εἰς ἐρωτικὸν πεῖ-
σμα· ἀλλ' ἡ ἔρις αὕτη ἀνέτρεπε τὰς ιδέας της καὶ
ἤρχισε σπουδᾷ ν' ἀνησυχῇ. Κατὰ συνέπειαν ἠναγ-
κάσθησαν αἱ δύο κυρίαι ν' ἀποχωρήσωσιν.

«—'Αληθῶς, κόρη μου, εἶσαι μωρὰ νὰ ὀνομάσῃς τὸν κύριον Ζ . . . εἶπε πρὸς τὴν δυστυχῇ Βαλεντίνην, ἡ ἐντελῶς ἀπελπισθεῖσα μήτηρ της. —'Αλλὰ μῆτέρ μου δὲν ἐγνώριζον ὅτι . . . —'Όταν ζῇ τις εἰς τὸν κόσμον πρέπει νὰ ᾔηνε ἐνήμερος εἰς ὅλα. 'Αλλ' ἄφες τοῦτο· πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εἰπῇς ὅτι σοὶ ἦτον ἀδιάφορον ν' ἀπολέσῃς ἐπανωφόριον τριῶν χιλιάδων φράγκων;—Δὲν τὴν ἤκουσας μῆτέρ μου; ἤθελε νὰ γράψῃ εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἀστυνομίας. —'Ανόητε, ἐπίστευσας ἐν τῇ καλοκάγαθίᾳ σου ὅτι ἤθελε γράψῃ; Δὲν ἠνόησας ὅτι ἦτο ἀπλῆ φράσις χάριν ἀεροφροσύνης; 'Αλλὰ μίαν στιγμὴν, ἐλησμονήσαμεν τὴν γέφυραν τῶν Τεχνῶν· πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εἰπῇς ὅτι ἡ ἁμαξά μας ἐκινδύνευσε ν' ἀνατραπῇ διερχομένη διὰ τῆς γεφύρας τῶν Τεχνῶν, δι' ἧς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διέρχωνται ἁμαξαί; Εἶνε ἀληθῶς γελοῖον! — Βλέπετε, μῆτέρ μου, ἀπήντησεν ἡ δυστυχὴς νέα, ὅτι προτιμώτερον εἶνε νὰ μὴ ὁμιλῶ. — Βεβαίως μεθ' ὅσα ἤκουσα σοὶ συμβουλεύω νὰ μὴ ἐκστομίσης οὐδὲ λέξιν πλέον».

«Καὶ ἡμεῖς θέλομεν δώσῃ τὴν συμβουλὴν ταύτην εἰς ἅπαντας τοὺς διαδίδοντας ψευδεῖς εἰδήσεις, οἵτινες φονεύουσι τοὺς φίλους των, συκοφαντοῦσι τοὺς ἐχθρούς των, ἢ διηγοῦνται τοὺς ἔρωτάς των ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ νὰ δώσωσι τροφὴν εἰς τὴν συνδιάλεξιν. 'Αδίστάκτως λέγομεν αὐτοῖς ὅτι προτιμώτερον εἶνε τὸ σιωπᾶν.

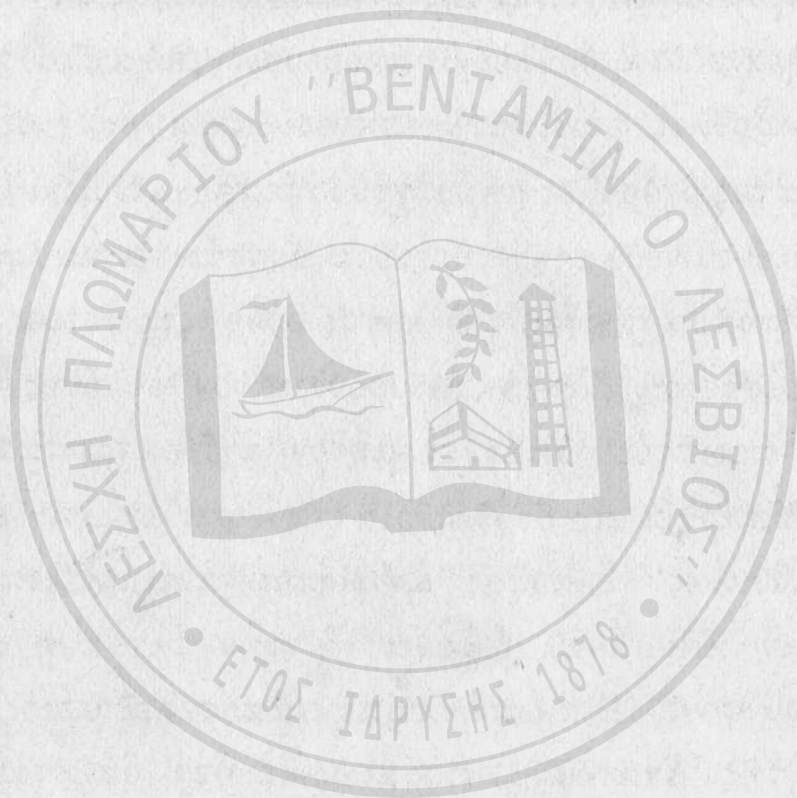
«Οἱ "Αγγλοι, οἱ ἀληθεῖς "Αγγλοι τοῦλάχιστον, ἐπι-

σκέπτονται ἀλλήλους ἵνα ἔχωσι τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ᾤσιν ὁμοῦ, οὐδόλως δὲ νομίζουσιν ὅτι ὀφείλουσι νὰ φλυαρῶσιν ἐπὶ μίαν ὥραν, ὅπως εἰδοποιήσωσιν ἀλλήλους ὅτι εἰσὶ παρόντες. Οἱ Ἰσπανοὶ καπνίζουσι καὶ σιωπῶσιν. Οἱ Γερμανοὶ συναθροίζονται διὰ νὰ ῥεμβάσωσιν. Οἱ Μουσουλμάνοι αἰσθάνονται ἀμύθητον ἡδονὴν ἐν τῇ σιωπῇ καὶ δὲν ἀνοίγουσι τὸ στόμα οὐδὲ διὰ νὰ δώσωσι προσταγὴν τινα. Εἰς ἓν μόνον νεῦμα, εἰς ἓν μόνον βλέμμα εἴκοσι δοῦλοι ὑπακούουσι. Δι' ἀπλοῦ νεύματος, ὁ δοῦλος φέρει τὴν καπνοσύριγγα· δι' ἑνὸς μόνου νεύματος ὁ δοῦλος φέρει χρυσόπεπλον Ὀδαλίσκην, δι' ἑνὸς μόνου νεύματος τὸ ξίφος ἀστράπτει καὶ ἡ κεφαλὴ ἀνθρώπου πίπτει. Ὁ λόγος οὐδὲ ταχύτερος εἶνε οὐδὲ σαφέστερος. Εἰς τὸν Μουσουλμάνον ὁ λόγος καθίσταται περιττός· ὑπάρχει μέσον ἀντικαταστάσεως τούτου. Ὑπάρχει εἰς δοῦλος διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐκάστης ἐπιθυμίας· ἕκαστος ἄνθρωπος ἀντιπροσωπεύει μίαν ἰδέαν καὶ ἀναλαμβάνει νὰ τὴν ἐκφράζη ἀντὶ τοῦ κυρίου του. Ἡ σιωπὴ λοιπὸν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ πλούτου τῆς Ἀνατολῆς· βεβαίως δὲ δὲν δύναται τις νὰ μεμφθῇ τῆς Γαλλίας ἀσιατικὴν πολυτέλειαν, καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο.

«Ἀλλ' ἀνακαλύπτουμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς σήμερον ποιούμεν λόγον περὶ ὅλων τούτων μὴ ἔχοντες νὰ εἰπώμεν ἄλλο.»

Περαίνοντες τὸν λόγον συμβουλεύομεν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἐκμάθωσι τὴν τέχνην τοῦ λέγειν, νὰ μὴ

λησμονῶσι τὴν σοφὴν γνώμην τοῦ Πυθαγόρου, ὅστις
ἀπῆται παρὰ τῶν μαθητῶν του τριετῆ σιωπὴν καὶ
σπουδὴν, πρὶν ἢ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς νὰ λάβωσι τὸν
λόγον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ

Verba volant, scripta manent. Οἱ λόγοι πτερόεντες ἀλλὰ τὰ γραπτὰ μόνιμα, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅπερ κατ' ἐλευθέραν μετὰφρασιν σημαίνει ὅτι, γράφοντες ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν τοῦτο μετὰ περισκέψεως, ἵνα μὴ δίδωμεν εἰς ξένους ὄπλα, ἅπερ δύνανται νὰ στρέψωσι καθ' ἡμῶν.

Ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ, ἥτις εἶνε ἢ μεθ' ἀπάντων συνδιάλεξις, ὀφείλει τις νὰ ᾔη προσεκτικώτερος, ἢ ἐν συνήθει συνδιαλέξει, κατὰ τε τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐκφράσεων, τὴν ἀκριβοῦς σημασίαν τῶν λέξεων καὶ τὸ εὖφρον τῶν περιόδων.

Ἐν τῇ συνηθεστάτῃ ἐπιστολῇ οὐ μόνον δὲν ἐπιτρέπονται γλωσσικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ λάθη, ἀλλ' οὐδὲ σύνταξις στρυφνὴ. Πᾶσα ἐπιστολή, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν ἐπαναλήψεις, περίοδοι συγκεχυμέναι, διορθώσεις, παραπομπαί, ἢ λέξεις λησμονηθεῖσαι δὲν δύναται ν' ἀποσταλῇ· ταύτην δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ ὡς σχεδὸν καὶ ἀφοῦ τὴν διορθώσῃ προσεκτικῶς νὰ τὴν ἀντιγράψῃ· ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει νὰ παραλείψῃ τις τοῦτο ἐξ ἀμελείας.

Οὐσιώδης εἶνε καὶ ἡ καλὴ ἐκλογή τοῦ πρὸς γραφὴν ὑλικοῦ. Εἰς τὰς κατωτέρως μόνον τάξεις τῶν χωρικῶν ἐπιτρέπεται νὰ μεταχειρίζωνται πρὸς ἀλληλογραφίαν τὸν κοινὸν τῶν σχολείων χάρτην. Οἱ γινώσκοντες τὰς διατάξεις τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς ποιῶσι χρῆσιν ἀρίστου χάρτου λευκοῦ ἢ γλαυκοῦ στιλπνοῦ, ἄνευ κοσμημάτων τινος.

Ἀπλῇ μέλαινα γραμμὴ περὶ τὸν χάρτην καὶ τοὺς φακέλους εἶνε ἐν χρήσει, ἐὰν ὁ γράφων ᾔηνε ἐν πένθει.

Οἱ ἐπίσημοι τῶν αὐλικῶν, οἱ διευθύνται τραπεζῶν, ἐπιχειρήσεων ἢ ἄλλων καταστημάτων, καὶ οἱ ἔμποροι ποιῶσι χρῆσιν χάρτου φέροντος ἔντυπον ἐπικεφαλίδαν, ἥτοι φέροντος τετυπωμένον ἐν περιθωρίῳ τὸ ὄνομα τῆς ἐν ᾗ διαμένουσι πόλεως, τοὺς τρεῖς πρώτους ἀριθμοὺς τοῦ ἔτους. κ.τ.λ.

Ἡ ἐθιμοτυπία τῆς ἀλληλογραφίας ὀρίζει τὰς διαστάσεις τοῦ χάρτου. Θεωρεῖται ὡς μὴ εὐλαβὲς ἐάν τις γράφων πρὸς προϊστάμενον χρήται χάρτη μικροῦ σχήματος. Καὶ τρεῖς μόνον γραμμάς ἐὰν γράψωμεν ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος, οὐδὲν ἦττον ὀφείλομεν νὰ πέμψωμεν ὁλόκληρον τὸ φύλλον τοῦ χάρτου.

Κατὰ τὸν συρμὸν πᾶσα ἐπιστολὴ τίθεται ἐντὸς φακέλου. Εἶνε δ' οὗτος ἀναπόφευκτος ἐὰν γράφῃ τις πρὸς ἀνώτερον ὑπ᾿ ἄλληλον. Αἱ ἐπιστολαὶ δ' αἵτινες ἀπευθύνονται πρὸς ἡγεμόνας ἢ ὑπουργοὺς, πρέπει νὰ τίθηνται ἐντὸς φακέλων, οἵτινες εἰσὶ πρὸς ποῦτο

ῥιτισμένοι, διότι αἱ ἀναφοραὶ ἔχουσιν ῥιτισμένον μέγεθος χάριτος.

Μόνον αἱ τρυφεραὶ μαγεύουσιν, αἱ κομψαὶ θαλαμηπόλοι καὶ οἱ ἐρωτόληπτοι στρατιῶται ποιοῦσι χρῆσιν χάριτος φέροντος κοσμήματα· περιπλέκουσι δὲ τὴν διπλῶσιν τῆς ἐπιστολῆς λίαν ἐντέχνως χάριν ἀσφαλείας.

Αἱ ἐπιμήκεις ἐπιστολαὶ δὲν εἶνε πλέον ἐν χρήσει· αἱ ἐπιστολαὶ τὴν σήμερον διπλοῦνται εἰς τέσσαρα.¹

Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν γραμμικοτήτων ἡ ἀποτίσις τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν παρὰ τοῦ ἀποστολέως, ἥτις ἄλλοτε εἰς τινὰς περιστάσεις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπρεπής, κατέστη ὑποχρεωτική. Ἀλλ' ἐν Παρισίοις εὐγενέστερον θεωρεῖται νὰ πέμψῃ τις ἐπιστολὴν πρὸς φίλον ἢ προῖστώμενον δι' ὑπηρέτου ἢ διὰ τοῦ ταχυδρομείου.

Αἱ συγχαρητήριοι ἐπιστολαὶ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἢ ἄλλων ἐορτῶν γράφονται καὶ πέμπονται συνήθως προηγουμένως, ὅπως φθάσωσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς.

Ὅπως ὀφείλει τις ν' ἀποκρίνηται πρὸς τὸν ἀποτείνοντα αὐτῷ τὸν λόγον, οὕτω θεωρεῖται ἀναπόφευκτον ν' ἀποκρίνηταί τις καὶ πρὸς τὸν γράφοντα αὐτῷ.²

¹ Ἐπιστολὴ ἀπευθυνομένη πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς οὓς ὀφείλομεν σεβασμὸν διπλοῦται εἰς δύο, πρὸς οἰκείους δὲ ἢ ἄλλους εἰς τέσσαρα.

² Γενικῶς ἡ ἕξις ν' ἀποκρίνηταί τις ἀμέσως, εἰς ἃς ἐπι-

Αἱ ἐπιστολαὶ ἀναπληροῦσι τὰς ἐπισκέψεις· θεωρεῖται δὲ ὡς ἀσύγνωστος ἀπρέπεια ν' ἀμελήσῃ τις νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς συγγενεῖς ἢ φίλους βάπτισμα, γάμον, κηδεῖαν κ. τ. λ.

Πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν νὰ γράφωμεν ἐὰν δὲν ἔχωμεν λόγον πρὸς τοῦτο· ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν ἐπιστολὴν οὐδὲν νέον λέγουσαν ἡμῖν, οφείλομεν νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ὁ πέμψας ταύτην εἶχεν ἄλλην γνώμην περὶ τοῦτου καὶ ὅτι συμφέρον τι πηρεκίνησεν αὐτὸν νὰ γράψῃ. Ἀλλως τε ὅποσοι ἐν τῇ συνδιαλέξει, μ' ὅλον ὅτι προσπαθοῦσι νὰ προσφέρωντι εὐγενῶς καὶ κασιμῶς, λαλοῦσι πρὸς ἡμᾶς οὐδὲν λέγοντες, ἢ τοῦλάχιστον περιοριζόμενοι εἰς κοινούς τόπους περὶ τῆς υἱείας, τοῦ χρόνου καὶ τῶν νέων; Καὶ λοιπὸν ἔπρεπεν ἐπειδὴ λαλοῦσιν ἡμῖν περὶ ἀσημάντων, νὰ στρέψωμεν αὐτοῖς τὰ νῶτα καὶ νὰ φύγωμεν; Οὐχί· πρέπει ν' ἀπαλλαχθῶμεν αὐτῶν διὰ λέξεώς τινος περιποιητικῆς. Τὸ αὐτὸ οφείλομεν νὰ πράξωμεν καὶ ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ.

Εἶνε ἄτοπον νὰ γράφωμεν πρὸς δύο πρόσωπα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ, χρώμενοι τῇ πρώτῃ σελίδι διὰ τὸν ἕνα καὶ τῇ δευτέρᾳ διὰ τὸν ἄλλον.

Ὡσαύτως οφείλομεν ν' ἀποφεύγωμεν τὰς ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν λαμβανομένας φράσεις, λ. χ. γράφων τις πρὸς προστάτην του δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἀσπαστολὰς λαμβάνει, εἶνε ἀρίστη, καὶ διότι δὲν λησμονεῖ τις νὰ ἐκτελέσῃ το καθήκον τοῦτο, καὶ διότι τὰ εἰς ἃ πρέπει ν' ἀποκριθῇ εἶνε πρόσφατα καὶ ζωντά.

ζεταί τὰς χεῖράς του, ὅπερ ἐστὶ φράσις τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης. Ἐὰν δὲν ὑφίσταται μεγάλη οἰκειότης, ἢ φράσις αὕτη ἡδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἀνόητος αὐθάδεια. Γράφων τις ἐπιστολὰς ἀφορώσας εἰς ὑποθέσεις δύναται, γεγραμμένως παρ' ἄλλων, νὰ ὑπογράψῃ μόνον αὐτάς, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως ὁλόκληρον τὴν ἐπιστολήν. Ἡ ἀντιγραφὴ δ' ἐπιστολῶν ἐξ ἐγχειριδίου ἀλληλογραφίης ἢ ἄλλου τινος συγγραμματος εἶνε ἴδιον ἀγγραμμάτου.

Ἐὰν θέλῃ τις νὰ γράφῃ καλῶς ἐπιστολὰς, ὀφείλει νὰ γράφῃ ὅπως λαλεῖ. Κατὰ συνέπειαν μὴ γινώσκων τις νὰ λαλῇ δὲν δύναται οὔτε νὰ γράψῃ, καὶ ὁ ἐν τῇ συνδιαλέξει εὐφυῆς εἶνε ὡσαύτως εὐφυῆς καὶ ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ. Ἰδίως δὲ πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τις τὴν ἐπιδείξιν καὶ τὸν ὄγκον, ὅπερ εἶνε συνέπεια τῶν προσπαθειῶν, ἃς καταβάλλει τις ἵνα διαπρέψῃ.

Τὸ ὕφος ἡμῶν ὀφείλει νὰ ᾔνε ἀπλοῦν, περιποιητικόν, σαφές, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἄνευ φράσεων πομπωδῶν καὶ ἄνευ ἀνωφελοῦς πολυλογίας.¹ πρέπει δὲ νὰ ἐμφαίνῃ σέβας ἐν ἡ γραφῇ ἀποτείνεται πρὸς ἀνωτέρους

¹ Πᾶσα ἐπιστολὴ πρέπει νὰ ᾔνε βραχεῖα, εὐπρεπὴς, σαφὴς καὶ καθαρά. Βραχεῖα, δηλαδὴ μὴ περιέχουσα περιττολογίας, ἐπαναλήψεις καὶ ἀτελεύτητον φρασεολογίαν. Εὐπρεπὴς, ἥτοι ἀρμόζουσα πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, πρὸς τὸν γράφοντα καὶ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται. Σαφὴς, ἥτοι μὴ ἔχουσα λέξεις διαφορουμένας καὶ ὀρθὴν χρῆσιν ποιούσα τῶν μερῶν τοῦ

ἢ πρὸς γυναικας. Γράφοντες πρὸς φίλους ὀφείλομεν νὰ ποιῶμεν χρῆσιν ὕφους οἰκείου· ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ τὸ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ὕφος ἡμῶν ὀφείλει πάντοτε νὰ ᾔηνε ἀνάλογον πρὸς οὓς γράφομεν, καὶ ὅμοιον πρὸς ὃ ἡθέλομεν μεταχειρισθῇ ἐὰν συνδιζλεγώμεθα μετ' αὐτῶν.

Τὸ περιεκτικὸν καὶ σαφές ὕφος ἀποκλείει τὰς περιττὰς λέξεις. Ἐπιστολὴ δύναται νὰ ᾔηνε μακρὰ καὶ συνεπτυγμένη ὅταν πραγματεύηται περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, διδόντων ἀφορμὴν εἰς πολλάς περὶπραγμῆσεις καὶ σκέψεις. Ἐὰν ἔχη τις νὰ γράψῃ περὶ ἐνὸς μόνον ἀντικειμένου ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ τοῦτο ἐν συνόλῳ, πρὶν ἢ γράψῃ τὴν ἐπιστολήν· ἐὰν δὲ τὰ ἀντικείμενα ὥσι πολλὰ πρέπει νὰ προθέσῃ τὰ σπουδαιότερα. Ὡφέλιμον δὲ καὶ καλὸν ν' ἀρχηταί τις νέας παραγράφου κατὰ πᾶσαν ἀλλαγὴν ὕλης.¹

Θεωρεῖται ὡς ἐνδειξίς μεγάλης οἰκειότητος ἐὰν τις δέν γράψῃ ἐν ἐπικεφαλίδι τὰς λέξεις κύριέ μου, ἢ κυρία μου, ἀλλ' ἐὰν γράψῃ ταύτας ἢ ἄλλας ὁμοίας κατόπιν προηγηθεισῶν τινῶν λέξεων λ. χ. «τὴν ἐπιστολήν σας, ἀγαπητή μου, φίλη, ἔλαβον κλ.»²

λόγου κλ. Καθαρὰ τέλος, ἥτοι γεγραμμένη ἐπὶ καθαροῦ καὶ καλοῦ χάρτου, ἄνευ κηλίδων καὶ διορθώσεων, καὶ καλῶς καὶ εὐαναγνώστως γεγραμμένη ἵνα μὴ κοπιᾷ τὸν ἀναγνώστην.

¹ Τὰ ὑστερόγραφα ἐμφαίνουσι μικρὰν σκέψιν καὶ προσοχὴν κατὰ τὴν γραφὴν τῆς ἐπιστολῆς· δι' ὃ καλὸν ν' ἀποφεύγῃ τις ταῦτα.

² Γυνὴ γράφουσα πρὸς ἄνδρα ὀφείλει πάντοτε ν' ἀποφεύγῃ

Ἐάν συνδέηταί τις δι' οἰκειότητος μετ' ἐκείνου, πρὸς ὃν γράφει, δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὰς λέξεις ἀγαπητὲ κύριε, ἀγαπητὴ κυρία. Οὐδόλως δὲ θεωρεῖται εὐγενὲς νὰ γράφῃ τις πρὸς τινὰ ὁ πατήρ σας, ἡ μήτηρ σας· ὀφείλει νὰ λέγῃ ὁ κύριος πατήρ σας, ἡ κυρία μήτηρ σας. Ὡσχύτως ἄτοπον εἶνε νὰ ἐπιφορτίζῃ τις πρόσωπον ἀξιοσέβαστον νὰ μεταδίδῃ φιλοφρονήσεις ἢ παραγγελίας πρὸς τινὰ, ἢ νὰ σημειοῖ πολλάς λέξεις δι' ἀρχικῶν μόνον στοιχείων. Αἱ λέξεις Κύριος, Κυρία, Μεγαλειότατος, Ἐξοχώτατος κτλ. εἴτε ἀπευθυνόμεναι πρὸς ὃν γράφει τις εἴτε οὐ, πρέπει νὰ γράφονται ὀλογράφως. Αἱ ἀριθμῶν γράφονται μόνον τὰ πρὸς ἢ αἱ ἡμερομηνίαι· οἱ ἀριθμοὶ ὅμως τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἡμερῶν, τῶν ἐβδομάδων κ.τ.λ. γράφονται ὀλογράφως.

Ἡ ἡμερομηνία γράφεται ἀδιακρίτως ἐπὶ κεφαλῆς ἢ ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς· προτιμώτερον ὅμως νὰ τίθεται ἐν τῷ τέλει.¹

Ὁ τρόπος δι' οὗ περσίνει τις ἐπιστολὴν εἶνε ζήτημα ἀρχοῦντως σπουδαῖον· οἱ εὐγενεῖς λέγουσι «διατελῶ ταπεινότατος ὑμῶν θεράπων.» Οἱ εὐγενέστεροι

πᾶσαν φράσιν ἐμπεριέχουσιν ἐν ἑαυτῇ τὴν λέξιν τιμὴ· οἷον «νὰ μοὶ κάμῃτε τὴν τιμὴν νὰ ἔλθῃτε κλ.» Ἐξαιροῦνται τοῦ κανόνος τούτου αἱ τῆς μεγάλης ἐθιμοτυπίας ἐπιστολαί, αἱ ἀναφοραὶ καὶ παραπλήσια, διότι ἐν αὐταῖς ἡ λέξις αὕτη γράφεται ἀναγκαίως κατὰ τύπον, ἀπευθυνομένη οὐχὶ πρὸς τὸν λαμβάνοντα τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀξίωμα τούτου.

¹ Γράφων τις ἐπιστολὴν δὲν πρέπει ν' ἀφίνη περιθόριον. τοῦτο συνειθίζεται μόνον ἐν τῇ ἐμπορικῇ ἀλληλογραφίᾳ.

λέγουσι «διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ ἢ μετὰ βαθέως σεβασμοῦ ταπεινότατος ὑμῶν θεράπων.» Οἱ εὐγενέστατοι λέγουσιν αἰχρῶ τὴν τιμὴν καὶ διατελῶ, κύριέ μου, ταπεινότατος καὶ ὑποκλινέστατος ὑμῶν θεράπων.» Γράφων τις πρὸς προΐσταμένους, πρὸς γέροντας, πρὸς κυρίας καὶ πρὸς πρεσβυτέρους συγγενεῖς μεταχειρίζεται τὴν λέξιν «Σέβας»· πρὸς συγγενεῖς μᾶλλον μεμχρυσμένους τὴν λέξιν «Ἀγάπη», ὡς καὶ οἱ πικτέρες γράφοντες πρὸς τὰ τέχνη των· πρὸς φίλους καὶ συναδέλφους τὴν λέξιν «Φιλία».

Οἱ τύποι, οἵτινες τίθενται εἰς τὸ τέλος ἐπιστολῆς, οὐδέποτε ταπεινοῦσι τὸν γράφοντα· θεωροῦνται ὡς ἀπλοῖ τύποι ἄνευ σημασίας.

Αἱ ἐπιστολαὶ ἢ αἱ ἀνχοραὶ, αἵτινες διευθύνονται πρὸς ὑψηλὰ πρόσωπα, πρέπει καὶ συντάσσωνται ὅταν ἔνεστι συντόμως καὶ σαφῶς, ἵνα μή τις ἀπασχολῇ ματαίως τὸν πολύτιμον αὐτῶν χρόνον. "Ἦθελε δ' εἶσθαι καλὸν ὁλόκληρος ἡ ἐπιστολὴ καὶ μή κατέχη πλέον τῆς μιᾶς σελίδος, μ' ὅλον ὅτι εἴθισται καὶ γράφωσι κάτω τοῦ ἡμίσεως τῆς πρώτης σελίδος, ἀφιερῶντες τὸ ἄνω μέρος εἰς τὸν τίτλον τοῦ πρὸς ὃν διευθύνεται αὕτη.

Ὁ εὐπρεπέστερος τρόπος τοῦ κλείειν ἐπιστολὴν εἶναι καὶ σφραγίζειν τις ταύτην δ' ἰσπχνικοῦ κηροῦ, ἐντυπῶν ἐπ' αὐτοῦ διὰ σφραγιδος τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός του γράμματα.¹ Δὲν δύναται τις δὲ καὶ ποιῆσαι χρῆ-

¹ Ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ ᾔνε συνήθης ἢ ἀπευθύνηται πρὸς οἰκείους, κλείεται δι' ἀπλῆς συγκολλήσεως τοῦ φακέλλου.

σιν ἢ ἰσπανικοῦ κηροῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ἢ ἐν πένθει μέλανος.

Ἐὰν ἐπιφορτίσωμέν τινι νὰ φέρῃ ἐπιστολὴν πρὸ ἄλλον, πρέπει νὰ δώσωμεν αὐτῷ ταύτην ἀσφράγι-
στον· οὗτος ὅμως ὀφείλει νὰ τὴν σφραγίσῃ ἐνώπιον
τοῦ δόντος, ἅμᾳ λαβὼν αὐτήν.

Τὸ αὐτὸ πράττομεν καὶ διὰ τὰς συστατικὰς ἐπι-
στολάς, ἀλλὰ τότε ὁ γράψας ἀναγινώσκει ταύτην τῷ
συνισταμένῳ, καὶ τὴν ἐγχειρίζει αὐτῷ ἀσφράγιστον·
οὗτος δ' ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀναγνώσῃ.

Ἡ παραβίασις τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν εἶνε
πρᾶξις ἄτιμος, ἐὰν δ' εὕρῃ τις ἐπιστολὴν ἠνεωγμέ-
νην ὀφείλει νὰ μὴ τὴν ἀναγνώσῃ.

Βήνχυσον καὶ ἀτοπώτατον εἶνε ν' ἀναγινώσκῃ τις
γρᾶφομένην ἐπιστολὴν, ἰστάμενος ὀπισθεν τοῦ γράφον-
τος ταύτην.

Τὸ ἔθος κανονίζει ἐπίσης τὸν τρόπον τοῦ γράφειν
τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιστολῶν, ἀλλ' ὁ συρμός ἐνίοτε
ἐπιφέρει ἀλλοιώσεις τινας· ἄλλοτε ἦτο ἐν χρήσει ἡ
ἐπανάληψις τῶν λέξεων κύριον ἢ κυρίαν λ. χ. «πρὸς
τὸν κύριον κύριον κ.τ.λ.», σήμερον ὅμως προτιμᾶται ἡ
ἁπλᾶς γραφὴ τῆς λέξεως ταύτης.

Περὶ τῶν ἀωνύμων ἐπιστολῶν δὲν θέλομεν εἰ-
πεῖ ἢ δύο μόνον λέξεις. Ὁ γράφων ταύτας εἶνε ἄ-
νανδρος, διότι σκοπὸν ἔχει ἐν γένει τὸ ἀδικεῖν· κρύ-
πτεται δὲ ἵνα ἐκτελέσῃ τὸ ἔγκλημα ὡς ὁ ἐνεδρεύων
ληστής.

Πᾶς ὁ γράφων ἐπιστολὴν περιέχουσιν ὕβρεις ἢ βαναυσότητες, ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄνθρωπος βάναισος, στερούμενος καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἔχρους ἀνατροφῆς.

Ἐὰν ἀποτείνωσι πρὸς ὑμᾶς ὑβριστικὴν ἐπιστολὴν, καταφρονήσατε τὸν γράψαντα καὶ μὴ ἀπαντήσητε. Ἐὰν ὅμως ἔνεκα ἐξαιρετικῶν περιστάσεων ἦσθε ὑποχρεωμένοι ν' ἀποκριθῆτε, ἡ ἀπάντησις ὑμῶν ἔστω αὐστηρὰ μὲν ἀλλ' ἀβρόφρων.¹

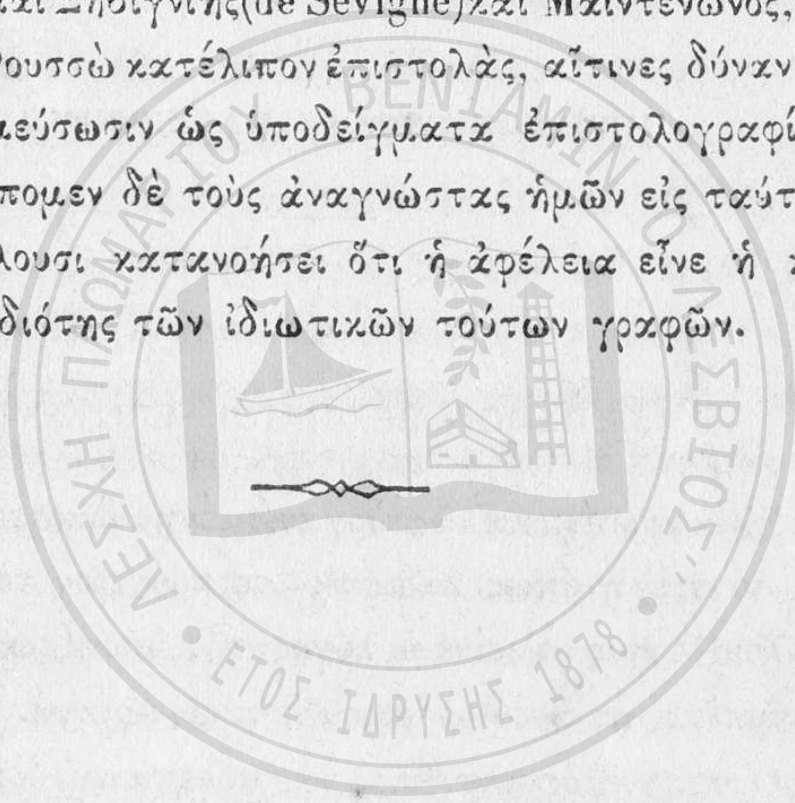
Τὸ ἔθος τοῦ γράφειν τὴν ὑπογραφὴν διὰ πολλῶν γραμμῶν καὶ ποικιλιμύτων ὁσημέραι ἐξαφανίζεται. Ἐὰν δέ τις θέλῃ νὰ προσθέτῃ εἰς τὴν ὑπογραφὴν γραμμὴν τινὴν ὀφείλει νὰ ποιῇ ταύτην ὅσον ἔνεστιν ἀπλὴν καὶ νὰ μὴ φαίνεται ἀπομιμούμενος ἄλλους. Προτιμώτερον ὅμως πάντων εἶνε ν' ἀποφεύγῃ τις ταύτας, ἢ τὸ πολὺ νὰ περνεύῃ ὀλίγον τὴν γραμμὴν τοῦ τελευταίου γράμματος. Πᾶν ἄλλο κόσμημα ἐνδεικνύον φροντίδα πρὸς γραφὴν τούτου, εἶνε ἐπιτήδευσις.

Οὐδὲν προσφορώτερον ὅπως κατασταθῶσι καταληπτοὶ οἱ νόμοι τῆς ἐπιστολογραφίας τῆς ἀναγνώσεως ἐπιστολῶν συγγραφέων ὀνομαστῶν ἐπὶ καλαισθησίᾳ καὶ εὐφυΐᾳ· πολλάκις ὅμως ἐπιστολὴ ἀν-

¹ Ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ ἀντιβολὴ τῆς ἀπαντήσεως εἶνε ἔργον φρονήσεως, ἰδίως ἐὰν λάβῃ τις ἐπιστολὴν, τῆς τὸ περιεχόμενον παρώργισεν αὐτόν. Διὰ τῆς ἀργοπορίας ταύτης ἡ ὀργὴ καταπραΰνεται, ἡ δὲ ἀπάντησις εἶνε καὶ ἀξιопρεπεστέρα καὶ φρονιμωτέρα. Ἐνίοτε εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἡ σιωπὴ εἶνε ἡ εὐγενεστέρα ἀπάντησις.

θρώπου ἀπλοῦ καὶ ἀγροικίᾳ, δύνανται νὰ περιέχῃ μεῖζον θέλγητρον ἐπιστολῆς συγγραφέως ἐξ ἐπαγγέλματος, φροντίζοντος ὅπως ἐκφράσῃ τὰς ιδέας του ἐν τέχνῳ καὶ καλλιεπῶς. Οὐδὲν χερίστερον ἐπιστολῶν μικρῶν τινῶν παιδίων, ἐν αἷς ἐκφράζονται φυσικῶς αἱ ιδέαι των καὶ αἱ ἀφελεῖς παρατηρήσεις τοῦ πνεύματός των.

Αἱ κυρίαι Σηβιγνιῆς (de Sevigné) καὶ Μαιντενῶνος, καὶ ὁ Ἰ. Ἰ. Ρουσσὼ κατέλιπον ἐπιστολάς, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑποδείγματα ἐπιστολογραφίας. Παραπέμπομεν δὲ τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν εἰς ταύτας, ἐξ ὧν θέλουσι κατανοήσῃ ὅτι ἡ ἀφέλεια εἶνε ἡ κυριωτέρα ιδιότης τῶν ιδιωτικῶν τούτων γραφῶν.

III

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΘΙΜΟΤΥΝΙΑΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΜΩΝ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ.—ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ.—ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Ἐν κοινωνίᾳ καλῶς ὠργανισμένη ἕκαστος ὀφείλει νὰ συντρέχῃ ὅπως καθιστᾷ τερπνότερον τὸν βίον τοῦ ἄλλου· οὗτος δ' εἶνε ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐθιμοτυπίας, ἧς ἄνευ οὐδαμοῦ ἡ τάξις ἐφικτή.

Οὐδέποτε ὀφείλει τις νὰ χαλεπαίνῃ διὰ τύπον ἢ ἔθος, ἔχων ὑπ' ὄψιν, ὅτι τοῦτο οὔτε ἐξαιρετικὸν εἶνε δι' αὐτὸν οὔτε προσωπικόν. Ἐὰν δὲ νομίζῃ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐξοικειωθῇ τοῖς ἡθεσι καὶ ἐθίμοις τῆς κοινωνίας, ἢ ἐὰν ᾔνῃ τοσοῦτον μάταιος, ὥστε νὰ νομίζῃ ἐχυτὸν ἀνώτερον πχντὸς ἄλλου, πρέπει ν' ἀποφασίσῃ ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν τελετὴν καὶ πᾶσαν ἐπισημότητα.

«Ἐὰν τὰ ἔθιμα καὶ νομιζόμενα, λέγει ὁ Μερσιέρος,

ἐρεθίζωσι τὰ νεῦρα ἢ ταράττωσι τὴν ὑμετέραν ἀκη-
δίαν, διχμένετε ἐν τῷ οἴκῳ ὑμῶν· ἐὰν ταῦτα προσ-
κρούωσιν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν ὑμῶν, μὴ ἐξέρχησθε
τοῦ οἴκου· ἐὰν ἀπαιτῆτε ὑπὲρ ὑμῶν τὴν ἀπόλυτον
ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν, τὸν τρόπον τοῦ λέ-
γειν καὶ τὴν διαγωγὴν, συχνάζετε μόνον τοῖς στενω-
τέρους ὑμῶν φίλους.»

Οἱ ἡγεμόνες, οἵτινες ἐπιβάλλουσιν ὑπακοὴν εἰς
ἅπαντας, ὑπακούουσιν εἰς τὴν ἐθιμοτυπίαν. Πρέπει
να ζῇ τις χάριν τῆς παραστάσεως. Ἡ κοινωνία εἶνε
θέατρον, ἐν ᾧ δὲν ἐπιτρέπεται τῷ ὑποκριτῇ ν' ἀνα-
λάβῃ τὸ φυσικὸν αὐτοῦ σχῆμα οὐδ' ἐν αὐτοῖς τοῖς
παρασκηνίοις.

Ὁ βασιλεὺς αὐτός, πολλάκις ἐν μέσῳ τῶν ὑπηρε-
τῶν του, ἀναγκάζεται νὰ περιμένῃ μεθ' ὑπομονῆς τὴν
ἐλευσιν τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐκείνου, ὅστις δικαιοῦται
δυνάμει τοῦ ἀξιωματός του νὰ ἐνδύσῃ αὐτόν.

Ἐὰν ὀφείλῃ τις νὰ συχνάζῃ τὴν κατοικίαν τοῦ ἡγε-
μόνος, ὑποθέτομεν ὅτι θέλει δυνηθῇ νὰ εὕρῃ ἐν ἄλλῳ
βιβλίῳ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας, οὓς
ὀφείλει νὰ τηρῇ κατὰ πᾶσαν ἰδιαιτέραν περίπτωσιν.
Οἱ θαμίζοντες εἰς τὰ βασιλικά μέγαρα, θέλουσι χρη-
σιμεύσει ὡς διδάσκαλοι τῶν νεοφύτων.

Ἀλλὰ παντὶ δύναται νὰ δοθῇ ἀφορμὴ νὰ ἐμφανι-
σθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους ἕνεκα προσκλή-
σεως ἢ αἰτήσεως. Ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς τοιαύτην περί-
στασιν, μετὰ λόγου φοβοῦνται μὴ προσκρούσωσιν εἰς

τοὺς κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας, θέλουσι συναντήσῃ ἐν τῷ ἀντιθαλάμῳ, ἐν ᾧ θέλουσιν ἀναμείνειν τὴν σειράν τῆς εἰσαγωγῆς των, ἀξιωματικούς δυναμένους νὰ καθοδηγήσωσιν αὐτούς. Μ' ὅλον τοῦτο ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ κυριώτερα τῶν ὅσων πρέπει νὰ τηρήσωσιν.

Ἡ κυρία Βραδύου (de Brady) λίαν σοφῶς λέγει:

«Καθ' ὅσον ἀπορᾷ εἰς τοὺς τύπους τῆς ἐνδείξεως τοῦ σεβασμοῦ, οὗς ὀφείλετε νὰ τηρήτητε ἐμφανιζόμενοι ἐνώπιον τῶν ἡγεμόνων, παρακαλῶ νὰ σημειώσητε ὅτι οἱ τύποι οὗτοι οὐδόλως ἐπιβάλλουσιν ὑμῖν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δεικνύητε ὅτι ἀνευρίσκετε ἐν αὐτοῖς ἀρετὰς ἢ πλεονεκτήματα, ἅτινα οὐδόλως ἔχουσι.....

«Μὴ λαμβάνητε λοιπὸν στάσιν δούλου φοφοδοῦς ἢ αὐθάδους δημοκόπου, διότι ἀμφότερα ταῦτα μετέχουσι βλακίας καὶ ἀνοησίας, ἐὰν ἡ ἰσχὺς τῶν ἰσχυρῶν ᾖ μεγάλη, ἢ ἀνανδρίας καὶ κακίας ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὕτη κλονίζεται.»

Κατ' ἔθος ὀφείλει τις εἰσαγόμενος παρὰ τῷ μονάρχει νὰ ποιῇ πολλὰς ὑποκλίσεις, ἥτοι μίαν εἰσερχόμενος, ἑτέραν μετὰ δύο ἢ τρία βήματα καὶ τέλος τρίτην εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ προτίθεται ἰσχύμενος ν' ἀποτείνῃ τὸν λόγον, ἢ ν' ἀναμείνῃ νὰ ἐρωτηθῇ ὅπως ἀποκριθῇ.

Διαρκούσης τῆς συνδιαλέξεως ὀφείλει τις νὰ ἔχῃ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ, ἀλλ' ἄνευ αὐθαδείας, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ νὰ προσφέρηται ἀξιοπρεπῶς μὲν ἀλλὰ μετριοφρόνως.

Ἀποτείνοντες τὸν λόγον πρὸς τὸν ἡγεμόνα ὀφεί-
λετε νὰ μεταχειρίζησθε τὴν λέξιν «Μεγαλειότατε»
καὶ ἐνίοτε τὰς λέξεις «ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης. . . .»

Ἡ ἀκρόασις, ἣν πρέχει ἐπίσημον πρόσωπον οὐ-
δέποτε διαρκεῖ ἐπὶ μακρὸν, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιστά-
σεων· ὀφείλει δὲ πᾶς τις νὰ μὴ λησμονῇ τοῦτο, καὶ
ἐὰν δὲν ἔχη πλέον τι νὰ εἴπῃ πρέπει νὰ χαιρετίσῃ
καὶ ν' ἀποσύρῃται.

Διχτάξεις τινες τῆς ὑψηλῆς ἐθιμοτυπίας φαίνονται
ἴσως γελοῖαι, καὶ δύναται τις νὰ αἰσθάνηται ἀπο-
στροφὴν ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς αὐτάς, ἀλλὰ πρέπει
νὰ ἐννοῇ ὅτι ὀφείλει νὰ σέβηται ταύτας, ὡς καὶ τὰ
ἔθνη καὶ ἔθιμα τῆς χώρας, ἐν ᾗ τυγχάνει διαμένων.

Λέγεται ὅτι ὁ Ναπολέων πρὸς Ἀγγλον ἀπε-
σταλμένον, ἐπανερχόμενον ἐκ τῆς ἰνίας, καὶ μὴ δεκτὸν
γενόμενον εἰς ἀκρόασιν, διότι δὲν συνήνεσε νὰ πέσῃ
πρηνὴς πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς χώρας ταύτης, εἶπε
τὰ ἐπόμενα:

«Ἐγὼ κύριε, ἤθελον εἰπεῖ εἰς τὸν ἐμὸν πρεσβευτὴν
νὰ διαμείνῃ ἐν ἀνάγκῃ ἐπὶ δύο ὥρας πρηνηδὸν, ἀλλὰ
νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν ἀποστολὴν του.»

Καὶ βεβαίως δὲν δύνατ' ἰσχυρὰ τις νὰ κατηγορήσῃ τὸν
Ναπολέοντα ὅτι δὲν ἦτο ἀξιοπρεπὴς ἢ ἡδιαφόρει περὶ
τῆς ἀξιοπρεπείας τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι δὲν
δύνατ' ἰσχυρὰ τις ν' ἀρνηθῇ νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἔθος παρὰδε-

δεγμένον, ιδίως ἐάν ἐπιθυμῇ νὰ συχνάζῃ ὠρισμένους τινες τῆς κοινωνικῆς τάξεως.

Οἱ διάφοροι τρόποι τῆς καλύψεως τῆς κεφαλῆς, τῶν συστάσεων, τοῦ χαιρετισμοῦ, τῆς συνδιαλέξεως, τῆς γραφῆς, τῆς τροφῆς κλπ. ὑπόκεινται τοῖς νόμοις τῆς ἐθιμοτυπίας.

Ὅφείλει τις νὰ χαιρετίζῃ ἅπαντας τοὺς γνωρίμους ὅπου καὶ ἂν συναντᾷ αὐτούς.

Ὅπως χαιρετίσῃ τις κατώτερον δὲν πρέπει ν' ἀναμένῃ πρῶτον τὸν παρ' αὐτοῦ χαιρετισμόν· οἱ ὀρθῶς σκεπτόμενοι προσπαθοῦσι νὰ προλαμβάνωσι κατὰ τοῦτο πάντα γνώριμον.

Ἡ μὴ ἀπόδοσις χαιρετισμοῦ ἔνεκα ἀλαζονείας, καταδεικνύει ἄνθρωπον ἀνόητον καὶ περιορισμένου πνεύματος· πᾶς προϊστάμενος, ἐμπορούμενος ὑπὸ εὐγενῶν αἰσθημάτων, διακρίνεται ἐπὶ καλῇ συμπεριφορᾷ, ἐκπληρῶν τὸ καθῆκον τοῦτο.

«Δὲν ἐννοῶ, ἔλεγεν Ἑρρίκος ὁ Δ', πῶς δύναταί τις νὰ μὴ ᾔνε καθαρὸς καὶ ἀβρόφρων, ἐνῷ διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἀπαιτεῖται ὀλίγον ὕδωρ, διὰ δὲ τὸ δεύτερον χαιρετισμὸς διὰ τοῦ πύλου.»

Ἐν ἀποκέντρῳ τόπῳ, ὡς λ. χ. ἐκτὸς τῆς πόλεως, εἶνε ἔθος νὰ χαιρετίζῃ τις καὶ τοὺς ἀγνώστους.¹

¹ Ἄνθρωπος καλῶς ἀνατεθραμμένος εἰσερχόμενος εἰς ἐργαστήριον, ἢ εἰς λεωφορεῖον, ἢ εἰς ἄλλο δημόσιον μέρος φέρει τὴν χεῖρα πρὸς τὸν πύλον ἐν εἴδει χαιρετισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀποκαλύπτεται.

Ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ χαιρετισμοῦ κατανοεῖ τις κατὰ πόσον ἄνθρωπός τις γνωρίζει νὰ συμπεριφέρηται καλῶς. Ὁ χαιρετισμὸς πρέπει νὰ ἐμφαίνῃ σεβασμὸν πρὸς προϊστάμενον, εὐπροσηγορίαν πρὸς ἴσον καὶ ἀγάπην ἢ οἰκειότητα πρὸς κατώτερον.

Ὁ χαιρετισμὸς πρέπει νὰ ᾔνε φυσικὸς καὶ ἄνευ στενοχωρίας. Δὲν εἶνε δὲ πάντοτε ὀρθὸν ν' ἀκολουθῇ τις κατὰ γράμμα τὸν ἐπόμενον κανόνα τοῦ Βοιτάρδου (Boitard). «Ἐὰν θέλητε νὰ χαιρετίσητε μέγαν προστάτην ὑμῶν, πρέπει νὰ προσκλίνητε οὕτω τὸ σῶμα, ὥστε τὸ ἄνω μέρος τούτου νὰ σχηματίζῃ μετὰ τοῦ κάτω ὀρθὴν γωνίαν.» Πράττωντες οὕτω ἠδύνατο νὰ προσομοιάσῃ πρὸς τὸν Μονικέτον, κωμικὸν πρόσωπον νεωτέρας κωμωδίας, ὅστις τοσαύτην σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὴν ὑπόκλινσιν ταύτην, ὥστε ἐπὶ ὥραν ὀλόκληρον γυμνάζεται, ὅπως χαιρετίζῃ σχηματίζων διὰ τοῦ σώματος ὀρθὴν γωνίαν, καὶ ἀνακράζει. «Πρὸ παντός μὴ λησμονῶμεν τὴν ὀρθὴν γωνίαν, τὴν ὀρθὴν γωνίαν...»

Τὸ καθ' ἡμᾶς οὔτε δυνάμεθα οὔτε ἠθέλομεν ἐπιχειρισθῇ, ἐὰν τοῦτο ἦτο δυνατόν, νὰ ὀρίσωμεν τὴν

Γυνή, εἰσερχομένη ἐντὸς λεωφορείου ἢ σιδηροδρομικῆς ἀμάξης, ὀφείλει νὰ χαιρετίσῃ δι' ἀπλῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς τοὺς πρὸ αὐτῆς εἰσελθόντας.

Ἐὰν ἀνὴρ ἀπαντήσῃ ἐπὶ νλίμαχος γυναῖκα ἄγνωστον φέρει τὴν χεῖρα πρὸς τὸν πῖλον, διερχόμενος παρ' αὐτῇ. Αὕτη δὲ ὀφείλει νὰ προσκλίνῃ ἐλαφρῶς. Ἐὰν δὲ ἡ γυνὴ αὕτη ᾔνε γνώριμος, ὀφείλει ὁ ἀνὴρ ν' ἀποκαλυφθῇ καὶ νὰ μὴ ἐπιθέσῃ τὸν πῖλον πρὶν ἢ αὕτη διέλθῃ.

γωνίαν, ἣν ὀφείλει νὰ διαγράφη ἡ σπονδυλικὴ στήλη μετὰ τῶν κνημῶν.

Περιορίζομεθα ἀπλῶς νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὀφείλει τις τυγχάνων προΐσταμένῳ ἢ προστάτῃ νὰ ποιῇ βαθεῖαν ὑπόκλισιν.

Ἐὰν ἀπαντήσητε γυναῖκα μόνην ἢ στηριζομένην ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἀγνώστου ὑμῖν, ἔθος εἶνε ν' ἀναμείνητε νεῦμα ἢ βλέμμα παρ' αὐτῆς, δι' οὗ νὰ δίδηται ὑμῖν ἡ ἄδεια νὰ χαιρετίσητε αὐτήν.

Ἐὰν ὑποχωρῇ τις ὅπως διέλθῃ ἄλλος πρῶτος διὰ τῆς θύρας ἐνδεικνύει σέβας, δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐπιμένῃ τις πολὺ, διότι συνήθως ἡ ἐπιμονὴ αὕτη συνεπάγεται συζήτησιν, ἣτις δύναται νὰ καταστῇ γελοία.

Ἀρχαῖος δραματικὸς ποιητὴς λίαν εὐφυῶς ἐπέκρινε τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην εὐγένειαν, παραστήσας κατὰ τὸ τέλος πράξεως κωμωδίας δύο γυναῖκας, προτιθεμένας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, ἐπιμενούσας δὲ ὅπως ἡ ἐτέρα τούτων εἰσέλθῃ πρώτη. Ἡ ἐπιμονὴ αὕτη διαρκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατερχομένου τοῦ καταβλήματος, διατελοῦσιν αὐταὶ ἐπιμένουσαι· ὅταν δὲ μετὰ τέταρτον ὥρας ἀνασύρηται τὸ κατὰβλημα, αἱ δύο γυναῖκες ἴστανται ἔτι πρὸ τῆς θύρας, ἀγωνιζόμεναι ὑπὲρ τῆς ἐθιμοτυπίας· τέλος μετὰ συζήτησιν λεπτῶν τινῶν ἀποφασίζει ἡ μία ἐξ αὐτῶν νὰ εἰσέλθῃ πρώτη.

Καθῆκον καλῶς ἀνατεθραμμένου εἶνε νὰ παραχωρῇ τὴν θέσιν του, εἰάν κυρίαὶ ἢ γέροντες στεροῦνται τοι-

αύτης.¹ Μ' ὅλα ταῦτα εἰς μέρος, ἐν ᾧ αἱ θέσεις ἐνοικιάζονται, δὲν ἐπιβάλλεται ἡ φιλοφρόνησις αὕτη. Ἐὰν δέ τις ἐν αὐτῷ προσφέρῃ τὴν θέσιν του, ὅπερ βεβαίως δὲν εἶνε ἔγκλημα, αἱ κυρία ἢ οἱ γέροντες, πρὸς οὓς προσφέρεται αὕτη, ὀφείλουσι ν' ἀρνηθῶσιν ἐπιμύονως ν' ἀποδεχθῶσι τὴν θυσίαν ταύτην.

Τοὺς στενοὺς φίλους χαιρετίζει τις διὰ κινήσεως τῆς χειρὸς, τοὺς δὲ ἴσους διὰ μικρᾶς ὑψώσεως τοῦ πύλου ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς.

Ἡ κυρία χαιρετίζει διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς, ἡ κάμπτουςα ὀλίγον τὰ γόνατα ποιεῖ ὑπόκλινιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βαθεῖαν.

Συνήθως γυνὴ ὀφείλει νὰ μὴ πλησιάζῃ πρὸς ἄνδρα, ἢ νὰ χαιρετίζῃ αὐτὸν μετὰ σπουδῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἀποτείνηται πρὸς ἄνδρα ἐγνωσμένης ὑπεροχῆς.

Ἐὰν μετὰ τὸν χαιρετισμὸν πλησιάσῃ τις εἰς προϊστάμενον ἢ εἰς γυναῖκα ὅπως συνδιαλεχθῇ, ὀφείλει νὰ κρατῇ τὸν πῖλον εἰς τὴν χεῖρα, μέχρῃς οὗ ἅπαξ τοῦλάχιστον προσκληθῇ νὰ καλυφθῇ.

Εἰς οὐδένᾳ ἐπιτρέπεται νὰ σφίγξῃ τὴν χεῖρα τοῦ πρὸς ὃν ἀποτείνεται, ἐκτὸς ἐὰν οὗτος ᾔνε ἴσος ἢ ὑφιστάμενος.

Εἰς τοὺς περιφανῇ μόνον θέσιν κατέχοντας καὶ εἰς τοὺς προϊσταμένους ἐπιτρέπεται ν' ἀποκαλῶσι τοὺς πρὸς οὓς ἀποτείνονται ἀπλῶς διὰ τοῦ ὀνόματός των.

¹ Θεωρεῖται ἀναγωγία ἐὰν νέα γυνὴ ἢ κόρη διατελῇ καθημένη ἐπὶ ἀνακλίντρου, καθ' ὃν χρόνον κυρία πρεσβυτέρα αὐτῆς κάθηται ἐπὶ συνήθους καθίσματος.

Ἐν γένει δὲ κατὰ τὰς συναντήσεις πρέπει ν' ἀποφεύγη τις τὴν μεγάλην οἰκειότητα, διότι ἐνίοτε αὕτη μεταπίπτει εἰς ἀγροικίαν καὶ ἐκθέτει εἰς αὐστηρὰς παρατηρήσεις.

Φορτικός τις, γνωστός διὰ τὴν ἀπρεπῆ οἰκειότητα, μεθ' ἧς συνήθως προσεφέρετο, πλησιάσας ποτε μεγιστᾶνα εἶπεν αὐτῷ.—«Καλὴν ἡμέραν, φίλε μου, πῶς ἔχεις;» Ἐλαβεν ὁμῶς παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπομένην ταπεινωτικὴν ἀπόκρισιν.—«Καλὴν ἡμέραν, φίλε μου, πῶς ὀνομάζεσαι;»

Ἐὰν περιμένῃ τις νὰ τείνωσι πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα, τότε δὲ μόνον νὰ σφίγγῃ αὐτὴν μετὰ προθυμίας, ἐμφαίνει σεβασμὸν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦτο καὶ δήλωσιν τῆς εὐχαριστήσεως, ἣν αἰσθάνεται διὰ τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς συμπαθείας.

Ὅπως τείνῃ τις τὴν χεῖρα πρὸς κυρίαν ὀφείλει νὰ ᾔνεε λίαν οἰκεῖος. Ἡ δὲ κυρία τείνει τὴν χεῖρα πρὸς ἄνδρα ἔὰν ᾔνεε οὗτος οἰκεῖος, ἢ ἔὰν αὕτη ἔχῃ τὴν πρόθεσιν νὰ δώσῃ δεῖγμα ἰδιαζούσης πρὸς αὐτὸν ὑπολήψεως.

Αἱ κυρίαι ἀσπάζονται ἀλλήλας, αἱ νέαι κόραι ὁμῶς ὀφείλουσι νὰ παρέχωσι τὸ μέτωπόν των εἰς ἀσπασμὸν εἰς τὰς κυρίας ἢ τοὺς γέροντας, ἔὰν βεβαίως οἱ γέροντες οὗτοι τυγχάνωσιν ὄντες στενοὶ φίλοι ἢ συγγενεῖς τῆς οἰκογενείας των.

Μεταβαίνων τις εἰς οἰκίαν, ἐν ἣ ὑπάρχουσι παιδία, δύναται νὰ τ' ἀσπάζηται. Ἀλλ' οἱ γονεῖς ὀφείλουσι

νά ἐπιτηρῶσιν, ὅπως ἡ ἐκπλήρωσις τῆς προσηνοῦς ταύτης πράξεως μὴ παρέχῃ ἀηδίαν εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτοὺς, ἕνεκα τῆς ἀκαθαρσίας ἢ τῆς περὶ τὰ ἐνδύματα ἀταξίας τῶν τέκνων των.

Σφίγγων τις τὴν χεῖρά τινος ὀφείλει νά μὴ κατασείῃ αὐτῷ ταύτην.

Οἱ περίπατοι γυναικῶν ἄνευ ἀνδρῶν, ἢ ἀνδρῶν ἄνευ γυναικῶν, ἢ οἱ περίπατοι δύο ἀτόμων ἢ πολλῶν, ἢ ἐκεῖνοι, ἐν οἷς λαμβάνουσι μέρος παιδία καὶ γέροντες ἔχουσι τὰ ἰδιάζοντα αὐτοῖς ἔθιμα. Ἐὰν ὧσι γυναῖκες μόναι ἢ ἄνδρες μόνοι, ὁ ἱματισμὸς ὀφείλει νά ᾔηνε ἀπλοῦς ἐπὶ ποινῇ γελοιότητος. Ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει ἀπαιτεῖται βαθμὸς τις κομψότητος περὶ τὸν ἱματισμόν, ὃν κανονίζει τὸ ἔθιμον.

Ἐὰν στηρίζηται καθ' ὁδὸν ἐπὶ τοῦ βραχίονος ὑμῶν γυνή, πρέπει νά ᾔηνε αὕτη πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ πεζοδρομίου, ἥτοι πρὸς τὸ μέρος τῶν οἰκιῶν.

Ἐὰν δὲ δι' οἶον δῆποτε λόγον ὑποχρεωθῇτε νά ὑπερπηδήσητε αὐλάκα, ὀφείλετε νά προχωρήσητε καὶ νά προσφέρητε πρὸς αὐτὴν τὴν χεῖρα ὑμῶν, ὅπως βοηθήσητε αὐτὴν νά τὸν ὑπερβῇ. Τὴν ἐνδειξιν ταύτην τῆς ἀβροφροσύνης ὀφείλετε νά παρέχητε πρὸς πάντα ἄξιον τοῦ ἡμετέρου σεβασμοῦ. Τὰ βήματα ὑμῶν κανονίζετε ἐπὶ τῶν βημάτων ἐκείνου, μεθ' οὗ συμβαδίζετε, ἐὰν δὲ οὗτος τυγχάνῃ γέρον, προσπαθῇτε νά ἀπαλάσσητε αὐτὸν παντὸς κόπου, ἀποφεύγοντες ὅμως νά δίδητε εἰς τὰς περιποιήσεις ταύτας μορφὴν οἴκτου.

Ὅταν ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπάρχη εὐρυχωρία, ἡ ἀβροφροσύνη ἀπαιτεῖ νὰ μὴ πιέζητε οὐδὲ ν' ἀπωθῆτέ τινα διαβαίνοντες πλησίον του, ἐκ τούναντίου μάλιστα πρέπει νὰ ἀφίνητε αὐτῷ ἐλευθέραν τὴν διάβασιν. Ἐὰν βρέχη πρέπει νὰ φροντίζητε ὅπως μὴ περιπλέκηται τὸ ἀλεξιβρόχιον ὑμῶν ἐν τοῖς τῶν ἄλλων, ὑψοῦντες ἢ ταπεινοῦντες τὸ ὑμέτερον κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς κινήσεως τῶν ἄλλων.

«Πρέπει, λέγει σοφὸς σύμβουλος, ν' ἀφήσῃ τις εἰς κακῶς ἀνατεθραμμένους καὶ ἀπερισκέπτους νεανίας τὴν ἀπρεπῆ διασκέδασιν νὰ χλευάζωσι κατὰ πρόσωπον ἀνθρώπους ἐντελῶς αὐτοῖς ἀγνώστους, ἢ νὰ λέγωσι περὶ αὐτῶν λόγους ἀνοικείους εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀκουσθῶσι παρ' αὐτῶν. Δὲν ἤθελε δ' εἶσθαι ἡμῖν δυνατὸν νὰ ἐκφράσωμεν ὅποσον νέαι κόραι ἢ καὶ γυναῖκες ἐκτίθενται, ὅταν διερχόμεναι πλησίον ἀνδρῶν, ἀποτείνωσι πρὸς ἀλλήλας τὸν λόγον, λαμβάνουσαι ὕφος μυστηριῶδες καὶ δίδουσαι οὕτω ἀφορμὴν ὅπως ὑποθέσωσιν οὗτοι, ὅτι αὗται ποιοῦσι λόγον περὶ αὐτῶν.»¹

Ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς κυκλοφορία εἶνε μεγάλη, ὑπάρχει νόμος παραδεδεγμένος, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συγχύσεως καὶ στενοχωρίας, λέγων ὅτι πάντες πεζοὶ, ἵππεῖς ἢ ἐποχούμενοι ὀφείλουσι νὰ

¹ Πᾶσα γυνὴ καθ' ὁδὸν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὕφος σεμνὸν καὶ σοβαρὸν, νὰ ἐμβλέπῃ δὲ πρὸ αὐτῆς, ἀποφεύγουσα νὰ στρέφῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ πλάγια ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὡσαύτως ὀφείλει νὰ μὴ ὑψώῃ τὴν ἐσθῆτά της ὑπὲρ τὸ δέον.

ἐκκλίνωσι πρὸς δεξιά. Ἡ ὅλως προαιρετικὴ αὕτη διά-
ταξις ἡδύνατο κατὰ πολὺ νὰ διευκολύνῃ τὴν κυκλο-
φορίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐὰν πάντες γενικῶς ἐτήρουν ταύ-
την· μ' ὅλον τοῦτο εἰς οὐδέν τι συμβουλεύομεν, ὅπως
ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ νόμου τούτου, δεικνύηται βάνυ-
σος πρὸς τοὺς μὴ τηροῦντας αὐτὸν, καὶ ἀρνῆται νὰ ἐκ-
κλίνη τῆς ὁδοῦ ὡς ἐπιτάσσει ὁ ἡπιώτερος νόμος τῆς
κοσμιότητος.¹

Ἐὰν ἀναγκασθῇ τις νὰ ἐρωτήσῃ τινα περὶ τῆς δι-
ευθύνσεως, ἣν πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ ὅπως φθάσῃ εἰς
ὃ μέρος προτίθεται, ὀφείλει νὰ πράττῃ τοῦτο χρώμε-
νος μεγίστη ἀβροφροσύνη, νὰ χαιρετίζῃ δὲ διὰ τοῦ
πίλου του, καὶ ἂν ἀπευθύνῃ τὸν λόγον καὶ πρὸς ἀνθρώ-
πους κατωτέρας τάξεως. Ὁ δ' ἐρωτώμενος, ἐὰν γνωρίζῃ,
ὀφείλει νὰ σπεύσῃ νὰ παράσχῃ τὴν αἰτουμένην πλη-
ροφρίαν. Ἐν τοῖς χωρίοις μόνον ἢ ἐν ταῖς ἐρήμοις
ὁδοῖς τῆς πόλεως ἐπιτρέπεται τινὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς οἰ-
κίαν, ὅπως ζητήσῃ πληροφορίαν.

Ἀνάγωγος μόνον ἐξέρχεται τῆς οἰκίας τρώγων ἔτι
ἢ μασσώμενος.

Εἶνε ἀπρεπὲς νὰ καλῇ τίς τινα καθ' ὁδὸν γεγωνυῖα
τῇ φωνῇ.

Ὡσαύτως θεωρεῖται ἀπρεπὲς νὰ ἐξέρχηται τις εἰς

¹ Ἐν γένει πᾶς τις ὀφείλει νὰ μὴ παρεμποδίζῃ τὴν ἐν
ταῖς ὁδοῖς ἐλευθέραν διάβασιν, ἐὰν δ' ἀναγκασθῇ νὰ συνδιαλε-
χθῇ μετὰ τινος ἰστάμενος, ὀφείλει νὰ ᾔνῃ ὅσον οἷόν τε βραχὺς
καὶ νὰ λαλῇ ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

τὸ κοινὸν ἔχων καπνοσύριγγα ἐν τῷ στόματι. Εἰς τινὰς περιστάσεις ἐπιτρέπεται νὰ καπνίζῃ τις σιγάρον καθ' ὁδόν. Δὲν ἐννοοῦμεν ὅμως πῶς δύναται ἀνὴρ νὰ καπνίζῃ, ἔχων εἰς τὸν βραχίονα γυναικα, καὶ ἂν ἡ γυνὴ αὕτη ἦνε ἡ σύζυγός του. Ὅπως δὴποτε εἶνε ἀναπόφευκτον, πλησιάζων τίς τινα ἢ χαιρετίζων αὐτὸν ἀπλῶς, ν' ἀφαιρῇ τὸ σιγάρον ἀπὸ τοῦ στόματος.

Μεγάλως συνεζητήθη ἐὰν πρέπη ἢ οὐ, ἐν περιπτώσει ραγδαίας βρογχίτις, νὰ προσφέρῃ τις τὴν σκέπην τοῦ ἀλεξιβροχίου του. Νομίζομεν ὅτι μεταξὺ ἀνδρῶν, μεταξὺ γυναικῶν, ἢ μεταξὺ ἀνθρώπων διαφόρου μὲν φύλου, ἀλλὰ προκεχωρημένης ἡλικίας, δύναται τις νὰ προσφέρῃ ἢ νὰ ζητήσῃ τοῦτο· ἀλλὰ νέος ἀνὴρ νὰ προτείνῃ νὰ συνοδεύσῃ νέαν κόρην, ἣν κατὰ πρῶτον βλέπει, ἢ νὰ ζητήσῃ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸ ἀλεξιβρόχιόν της καὶ τ' ἀνάπαλιν, εἶνε πρότασις λίαν λεπτὴ, ἥτις δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἢ μόνον ἐὰν ἐπιτρέπη τοῦτο ἡ ἀθῶα πρόθεσίς τινος ἵνα προσφέρῃ ἐκδούλευσιν, ἢ ἐὰν ὁ ἕτερος τούτων ἔχῃ πραγματικὴν καὶ κατεπείγουσαν ἀνάγκην νὰ μεταβῇ εἰς μέρος τι.

Δὲν εἶνε ἔθος νὰ μεταβαίνει νέα κόρη μόνη εἰς ἐπισκέψεις· πρέπει νὰ συνοδεύηται πάντοτε ὑπὸ τῆς μητρὸς της, ἢ παρ' ἄλλης γυναικὸς ἀντιπροσωπευούσης αὐτήν. Ἐὰν δ' ἐξέλθῃ ὅπως ἀγοράσῃ τι, ἢ μεταβῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ἐπισκεφθῇ φίλην ὁμήλικα ἐπιτρέπεται νὰ συνοδεύηται καὶ ὑπὸ ὑπηρέτου. Ὅσάκις

ὁμως ἀπέρχεται εἰς περίπατον, ἢ εἰς ἐσπερινήν συναστροφὴν, ἢ εἰς χορὸν πρέπει νὰ συνοδεύηται παρὰ προσώπου δυναμένου νὰ ἐξασκήσῃ ἐπ' αὐτῆς ἐπιρροὴν λόγῳ ἡλικίας ἢ συγγενείας.

Προσθέτομεν ὅτι οὐ μόνον εἶνε ἀπρεπές, ἀλλὰ καὶ ἀπερίσκεπτον, νὰ ἐξέρχηται τὴν νύκτα μόνη εἰς τὰς ὁδοὺς νέα γυνή, κόρη ἢ ἔγγαμος, διότι δίδει ἀφορμὴν οὕτω εἰς κακολογίας, ἐκτίθεται δ' ἐνίοτε καὶ εἰς δυσaréστους συναντήσεις.

Λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐκ τούτου νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ στιγματίσωμεν δι' ὅλης τῆς περιφρονήσεως ἡμῶν τὴν αὐθάδη μανίαν, ἣν ἔχουσι νέοι τινες ἢ γέροντες διεφθαρμένοι, ν' ἀκολουθῶσι τὰς γυναῖκας καθ' ὁδόν, νὰ πλησιάζωσιν αὐτάς καὶ ν' ἀποτείνωσι πρὸς αὐτάς λόγους ὑβριστικούς, οὐδόλως σκεπτόμενοι ὅτι δύνανται ν' ἀποτείνωνται πρὸς γυναῖκας ἐντίμους, ἅς διὰ τοῦ τρόπου των σκανδαλίζουσι καὶ ἐκφοβίζουσι.

Μοὶ διηγήθησαν περί τινος, ὅτι ἐσπέραν τινα οὗτος, ἀπατῶμενος ὑπὸ τοῦ σκότους, ἀπέτεινε σκανδαλωδεστάτας φράσεις πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα, ἔκτοτε δὲ, ἀλλὰ λίαν ὀψέ, ἐθεραπεύθη τῆς οἰκτρᾶς ταύτης συνηθείας.

Πᾶσα ἐντίμος γυνή, βλέπουσα ὅτι πλησιάζει αὐτὴν καθ' ὁδόν εἰς τῶν αὐθαδῶν τούτων ἀνδρῶν, πρέπει νὰ προσέχῃ ὅπως μὴ ἀνταλλάξῃ μετ' αὐτοῦ λέξιν. Προτιμώτερον δ' εἶνε νὰ τηρήσῃ ἄκραν σιωπὴν, ἢ ἐὰν

τοῦτο ἀδύνατον, νὰ εἴπῃ αὐτῷ λίαν ξηρῶς καὶ λακωνικῶς, ὅτι ἀπατᾶται καὶ πρέπει νὰ παύσῃ ἐνοχλῶν αὐτήν.

Ἐὰν δ' ὁ ἀνάγωγος οὗτος ἐρωτοθήρας καταστῇ λίαν ὀχληρὸς, ἡ διωκομένη γυνὴ ὀφείλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς οἰκίαν τινα, ἐν ᾗ ἤθελεν ἰδεῖ γυναικα, πρὸς ἣν μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν νὰ εἴπῃ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν της, καὶ τὴν στενοχωρίαν, εἰς ἣν τυγχάνει οὔσα. Ἡ γυνὴ αὕτη τότε ὀφείλει νὰ παρέξῃ εἰς τὴν αἰτοῦσαν τὴν προστασίαν της, τὸ προσφορώτερον μέσον ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν της, ἄνευ φόβου περαιτέρω ἐνοχλήσεων τοῦ ἀηδοῦς ἐρωτολήπτου τῶν τριόδων, καὶ νὰ τῇ δώσῃ πρὸς συνοδείαν ἄνθρωπον ἀσφαλῆ.

Συνεπεία τοιαύτης ὑπηρεσίας ἡ γυνὴ, ἥτις ἐζήτησεν αὐτήν, ὀφείλει ἐντός τινων ἡμερῶν, νὰ ποιήσῃ ἐπίσκεψιν εὐχαριστήριον πρὸς τοὺς παρσχόντας αὐτῇ συνδρομὴν, οἵαδῇποτε καὶ ἂν ᾔνε ἡ κοινωνικὴ αὐτῶν τάξις.

Ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥτις προτίθεται ν' ἀναβῇ εἰς ὄχημα, καὶ νὰ τοποθετήσῃ αὐτήν πρὸς τὰ δεξιά.

Γνωστὸν ὅτι, ἡ τιμητικὴ θέσις εἶνε πάντοτε πρὸς τὰ ὀπισθεν τοῦ ὀχήματος καὶ πρὸς τὰ δεξιά.¹

Ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ ἐξαπλῶται ἐπὶ τῶν προσκε-

¹ Ὁ προσκαλῶν τινα εἰς ἄμαξαν ὀφείλει νὰ προσφέρῃ αὐτῷ τὴν καλλιτέραν θέσιν.

φαλαίων τοῦ ὀχήματος μετὰ μεγάλης νωχελείας, ἀλλὰ νὰ κάθεται φυσικῶς καὶ ἄνευ προσποιήσεως.

Αἱ ἐπισκέψεις εἰσὶν ἀναγκαῖαι πρὸς κοινωνικὸν σύνδεσμον, ἔχουσι δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ φέρωσι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους καὶ νὰ συνιστῶσι καὶ νὰ διατηρῶσι μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις στενωτέρας, ἐκείνων ὅσας γεννῶσι στιγμιαίως αἱ ὑποθέσεις· τούτων ἕνεκα δὲν πρέπει νὰ λέγη τις, ὡς οἱ μισάνθρωποι, ὅτι αἱ ἐπισκέψεις εἰσὶν ὀχληραὶ καὶ ὅτι πρέπει νὰ καταργηθῶσιν.

Αἱ ἐπισκέψεις διακροῦνται εἰς τέσσαρας τάξεις εἰς ἐπισκέψεις ἐθιμοτυπίας, φιλίας, συμφερόντων καὶ φιλανθρωπίας.

Ἐπισκέψεις ἐθιμοτυπίας εἰσὶν αἱ παρὰ τῆς κοσμιότητος καὶ τῶν ἐθίμων τῆς κοινωνίας ἐπιβαλλόμεναι.¹ Αἱ λόγῳ φιλίας ἐπισκέψεις παρέχουσι γλυ-

¹ Ἐπισκέψεις ἐθιμοτυπίας θεωροῦνται συνήθως ἐκείναι, ἃς ποιεῖ τις μεθ' οἵανδήποτε πρόσκλησιν, μετὰ τὴν ἀπὸ ἀποδημίας ἐπάνοδον, αἱ πρὸς ἀποχαιρετισμὸν, αἱ χάριν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους καὶ ἐν γένει ἐκείναι, αἵτινες ἀπαιτοῦνται χάριν σπουδαίου τινος συμβάντος.

Ἐὰν γνῶριμος ὑμῶν διορισθῇ εἰς θέσιν δημοσίαν, ἢ λάβῃ ἀξίωμά τι, ἢ διάκρισιν οἵανδήποτε πρέπει ἀμέσως νὰ πέμψητε αὐτῷ ἐπισκεπτήριον ἢ ἐπιστολὴν συγχαρητήριον. Ἀλλὰ μὴ ἐπισκεφθῆτε αὐτὸν ἀμέσως, καὶ ἐὰν δὲν ᾔσθε οἰκεῖος μετ' αὐτοῦ, εἶνε εὐπρεπέστερον ν' ἀπέχητε τούτου καθ' ὁλοκληρίαν, ἵνα μὴ ὑποτεθῇ ὅτι πράττετε τοῦτο ἐξ ἰδιοτελείας.

Ἐκ τούναντίου, ἐὰν εἰς γνῶριμόν τινα ἐπισυμβῇ δυστύχημά τι, πρέπει νὰ σπεύσητε εἰς ἐπίσκεψιν, διότι διὰ τούτου δεικνύετε συμπάθειαν καὶ ἀγαθότητα.

κεῖαν τέρψιν, ἐὰν δὲν γίνηται ὑπερβολικὴ τούτων χρῆσις. Αἱ ἐπισκέψεις χάριν ὑποθέσεων σχετίζονται μετὰ τῆς ἐθιμοτυπίας τῶν διαφόρων κοινωνικῶν σωματείων, καὶ πρὸς ταύτην παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν. Αἱ λόγῳ φιλανθρωπίας ἐπισκέψεις εἰσὶν ἀναντιρρήτως αἱ σκοπιμώτεραι, καὶ παρέχουσι μείζονα ἡδονὴν, σύντροφον ἔχουσαι τὴν ἐλεημοσύνην, ἣτις παρέχει τὴν ζωὴν, τὰς ὑλικὰς περιποιήσεις, αἵτινες θεραπεύουσι τὰς πληγὰς τοῦ σώματος, καὶ τοὺς καλοὺς λόγους, οἵτινες ἀνακουφίζουν τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς. Δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰς ἐπισκέψεις ταύτας οὔτε μεγάλη περιουσία, οὔτε μέγας νοῦς· ἀρκεῖ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐκείνη χριστιανικὴ ἀρετὴ ἡ ἐπιβάλλουσα τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην.

Τὸ ἔθος τοῦ ποιεῖν ἐπισκέψεις κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἔτους, ἢ κατ' ἄλλας ἐορτάς, παρέχει πολ-
λάκις ἀφορμὴν πρὸς ἐπανάληψιν σχέσεων παραμελη-
θεῖσων.

Οὐδέποτε ὀφείλομεν νὰ ποιῶμεν ἀνωφελεῖς ἐπισκέψεις· ἢ ἐκ τούτου προερχομένη ἀπώλεια χρόνου καθιστᾷ ἡμᾶς ἐπιληψίμους. Ὑπάρχουσι προθεσμῖαι ὀρισμέναι δι' ἐπισκέψεις τινάς· ὡς ἐπισκέψεις τῆς πρώτης τοῦ ἔτους θεωροῦνται ἀπασαι αἱ λαμβάνουσαι χώραν ἐντὸς τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου· ἀλλὰ τὴν μὲν παραμονὴν τῆς ἡμέρας ταύτης ὀφείλομεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν ἐκείνους, πρὸς οὓς ὀφείλομεν μείζονα σεβασμὸν λ. χ. τὸν πάππον ἢ τὴν μάμμην ἡμῶν κτλ. τὰς δ'

έπομένως ήμέρας εκείνους, μεθ' ὧν συνδεόμεθα διὰ συγγενείας ἢ σχέσεως, βραχύνοντες τὰς προθεσμίας ἀναλόγως τοῦ πλησιεστέρου βαθμοῦ τούτων.

Τὴν πρώτην τοῦ Ἰανουαρίου, ἢ ἐντὸς τοῦ μηνὸς τούτου, πρέπει νὰ ἐπισκεπτώμεθα πάντα δεχόμενον ἡμᾶς ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἢ πρὸς ὃν ὀφείλομεν σέβας.¹

Αἱ ἐπισκέψεις πρέπει νὰ λαμβάνωσι χώραν καθ' ὥρας καταλλήλους, ἥτοι οὔτε λίαν πρωτὶ οὔτε λίαν ἄργά, οὐδὲ κατὰ τὰς ὥρας τοῦ γεύματος ἢ τοῦ δείπνου.²

Ἐὰν μεταβῇ τις εἰς πόλιν ὅπως διαμείνη ὀριστικῶς ἐν αὐτῇ, καλούμενος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν διοικητικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ἢ ὑπὸ ἰδίων ὑποθέσεων, ἢ ὑπ' ἄλλου λόγου, εἶνε ἔθος νὰ ποιῇ γενικὰς ἐπισκέψεις πρὸς ἅπαντας εκείνους, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν τάξιν, μεθ' ὧν εἶνε πιθανόν νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν.

Καθιερώθη τὸ ἔθος ν' ἀποκαλῶνται ἐπισκέψεις εὐ-

¹ Αἱ ἐπισκέψεις τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, ἐκτὸς τῶν πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ στενοὺς φίλους, πρέπει νὰ θεωρῶνται πλέον πασῶν τῶν ἄλλων ὡς ἐπισκέψεις ἐθιμοτυπίας, δι' ὃ πρέπει ὁ ἐπισκεπτόμενος νὰ φέρῃ ἐπιμεμελημένον τὸν ἱματισμὸν καὶ νὰ διαμείνῃ ἐν αὐτοῖς ἔλαττον τῶν 15 λεπτῶν τῆς ὥρας.

² Ὁ καταλληλότερος πρὸς ἐπίσκεψιν χρόνος ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Παρισίοις εἶνε ἀπὸ τῆς 3—6 Μ. Μ. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συνήθως αἱ ἐπισκέψεις λαμβάνουσι χώραν τὰς ἐορτὰς μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν μέχρι τῆς μεσημβρίας. Πᾶς τις ὅμως ὀφείλει, μεταβαίνων εἰς ξένην πόλιν, νὰ συμμορφῶται πρὸς τὰς συνηθείας τῆς πόλεως ταύτης.

χαριστίας (visites de digestion, διαπέψεως), ἐκεῖναι, ἅς ποιεῖ τις κατόπιν προσκλήσεως γεύματος. Αἱ ἐπισκέψεις αὗται γίνονται ἐντὸς τοῦ πρώτου ὀκταημέρου,¹ ἀλλὰ πρέπει τις κατ' αὐτάς ν' ἀποφεύγῃ νὰ λέγῃ ὅτι «ἦλθεν ἵνα ποιήσῃ ἐπίσκεψιν εὐχαριστίας.» Λέγων τοῦτο ἤθελε δώσει χαρακτῆρα γαστριμαργίας εἰς εὐγένειαν ὑπαγορευομένην παρὰ τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς.

Μεθ' ἑσπερινὴν συναναστροφὴν ἢ χορὸν πρέπει ὡσαύτως ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν νὰ ποιῇ τις ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι εἶνε καλὸν νὰ μὴ πράττῃ τις τοῦτο ἀμέσως, ἀλλὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς συναναστροφῆς ἢ τοῦ χοροῦ.²

«Δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ὀρίσῃ τις τὴν διάρκειαν μιᾶς ἐπισκέψεως. Ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὅταν αἰσθάνηται τις ἀνίαν, παρέχει ταύτην καὶ τοῖς ἄλλοις. Περὶ τούτου κρίνετε ὑμεῖς αὐτοὶ ἐκ τῆς συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένης σιωπῆς καὶ ἐκ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ οἰκοδεσπότου, μὴ λησμονῆτε δὲ ὅτι προτι-

¹ Ἐὰν μετὰ γεῦμα δὲν δυνηθῇτε ἐντὸς 8 ἡμερῶν νὰ ποιήσῃτε τὴν ἐπίσκεψιν τῆς εὐχαριστίας, ἕνεκα ἀσθενείας ἢ ἄλλου σπουδαίου λόγου, ὀφείλετε νὰ γράψῃτε ἐπιστολὴν καὶ νὰ δικαιολογήσῃτε τὴν ἔλλειψιν ὑμῶν ταύτην.

² Ἐὰν παρέστη τις ἐν ἑσπερινῇ συναναστροφῇ οἰκογενείας, ἀγνώστου μέχρις ἐκείνου, καὶ ἐὰν δι' οἰονομήποτε λόγον δὲν προτίθεται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σχέσεις, πέμπει ἀπλῶς ἐπισκεπτῆριον ἐντὸς τοῦ μετὰ τὴν συναναστροφὴν ὀκταημέρου, καὶ οὕτω εἶνε ἐν τάξει.

μώτερον νὰ καθίσταται τις ἐπιθυμητός ἢ ὀχληρός.¹»

Τὸ πρῶτον, περὶ οὗ ὀφείλει τις νὰ φροντίσῃ εἰσερχόμενος εἰς οἰκίαν τινα, εἶνε ὅπως λάβῃ πρόνοιαν ν' ἀποσεύσῃ ἀπὸ τῶν ὑποδημάτων τὴν κόνιν, ἢ ν' ἀπομάξῃ ὅσον ἔνεστι τὸν πηλὸν ἐπὶ τῶν πρὸς τοῦτο ψιάθων, ἐὰν ὑπάρχωσι τοιαῦται.

Πρέπει νὰ κρούῃ τις ἢ νὰ σύρῃ τὸν κώδωνα ἄνευ βίας καὶ τόσον μόνον ὅσον ἀρκεῖ ἵν' ἀκουσθῇ· ἐὰν δέ, ἀφοῦ κωδωνίσῃ δις ἢ τρίς κατὰ διαλείμματα, οὐδεὶς ἔλθῃ ὅπως ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καλὸν εἶνε ν' ἀναχωρήσῃ δίδων εἰς τὸν θυρωρὸν ἢ εἰς ἄλλον ἐπισκεπτήριον, ἔχον δεδιπλωμένην μίαν τῶν γωνιῶν. Ἡ πτυχὴ αὕτη σημαίνει, ὅτι αὐτοπροσώπως ἤλθέ τις εἰς ἐπίσκεψιν.²

¹ Ἐπίσκεψις ἐθιμοτυπίας δὲν πρέπει νὰ διαρκῇ πλεον τῶν 15 λεπτῶν τῆς ὥρας· ἐὰν δ' ἐπέλθῃ νέος ἐπισκεπτόμενος μετὰ παρέλευσιν 8 ἢ 10 λεπτῶν δύνασθε νὰ ἐπωφεληθῇτε τῆς περιστάσεως ταύτης ὅπως ἀναχωρήσητε.

² Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτηρίων, ἅπερ δίδει τις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διαφέρει κατὰ τὴν ὀρεξιν καὶ τὴν ἔξιν ἐνὸς ἐκάστου. Ὑπάρχουσί τινες, οἵτινες δίδουσιν ἐν ἐπισκεπτήριον, οὔτινος διπλοῦσι τόσας γωνίας ὅσους ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας θέλουσι νὰ ἐπισκεφθῶσιν, ἥτοι μίαν διὰ τὸν οἰκοδεσπότην, δύο διὰ τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὴν οἰκοδέσποιναν, τρεῖς ἐὰν σὺν τούτοις ὑπάρχῃ πενθερὰ, θυγάτηρ ἢ υἱὸς κλ. Ἄλλοι δίδουσι τόσα ἐπισκεπτήρια, ἔχοντα τὴν μίαν μόνον γωνίαν δεδιπλωμένην, ὅσα πρόσωπα θέλουσι νὰ ἐπισκεφθῶσιν· ἄλλοι τέλος, κατ' ἀγγλικὸν ἔθιμον, προτιμητέον, δίδουσιν ἐν ἐπισκεπτήριον, ὅπερ διπλοῦσι κατὰ τὸ μέσον, κατὰ πλάτος, ἐμφαίνουσι δὲ διὰ τούτου ὅτι ἐδόθη τὸ ἐπισκεπτήριον δι' ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ.

Προτιθέμενός τις ν' ἀποδημήσῃ, ὀφείλει κατ' ἔθος πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως νὰ ἐπισκέπτηται ἐκείνους, μεθ' ὧν διατελεῖ εἰς συνεχεῖς σχέσεις. Ἐὰν δὲ οὗτοι δὲν ᾧσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ δίδει ἐπισκεπτήριον, ἐφ' οὗ γράφει τὰ δύο ταῦτα γράμματα : Π. Α. (Πρὸς Ἀποχαιρετισμὸν, ἢ γαλλιστί : P. P. C. σημαῖνον *Pour Prendre Congé*).

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ποιεῖ τις τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἐπανόδου καὶ συνεχίζει οὕτω τὰς σχέσεις.

Γελοῖον εἶνε ν' ἀπαριθμῇ τις ἐπὶ τοῦ ἐπισκεπτηρίου ἅπαντας τοὺς τίτλους του. Ἡ γυνὴ πρὸ τοῦ ὀνόματος προτίθησι τὸν τίτλον κυρία, οὐδέποτε δὲ γράφει ἐπὶ τοῦ ἐπισκεπτηρίου τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας της.¹

Εἰς ἄγχαμον νέαν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δίδῃ ἐπισκεπτήρια, ἐκτὸς ἐὰν ταῦτα περιέχῃ καὶ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς της, εἰς τοιαύτην δὲ περίπτωσιν τὸ ἐπισκεπτήριον ἔχει οὕτω. «Κυρία καὶ Δεσποινὶς Β...» ἢ γαλλιστί «*Madame et Mademoiselle B...*»

Εἰς πολλὰς περιστάσεις ἡ ἀποστολὴ ἐπισκεπτηρίου θεωρεῖται ὡς ἐπίσκεψις γινομένη αὐτοπροσώπως· τὴν γνώμην ὅμως ταύτην δὲν παραδεχόμεθα καθ' ὁλοκληρίαν. Διότι ναὶ μὲν ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐπισκεπτηρίου μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ἐλησμονήθημεν καὶ ὅτι προσηνέχθη

¹ Τὰ ἐπισκεπτήρια πρέπει νὰ ᾧσιν ὅσον οἶόν τε ἀπλᾶ. Ἐὰν δὲ ἀνὴρ θέλῃ νὰ σημειώσῃ ἐπ' αὐτῶν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας του, ὀφείλει νὰ γράψῃ ταύτην ἰδιοχείρως διὰ μολυβδοκονδύλου.

πρὸς ἡμᾶς φιλοφρόνως ὁ πέμψας τοῦτο, ἀλλ' οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν τεμάχιον χάρτου, πεμπόμενον διὰ τοῦ ταχυδρομείου¹, δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν παρουσίαν ἀνθρώπου. Μ' ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, κατὰ πλείστας περιστάσεις, ἡ ἀποστολὴ ἐπισκεπτηρίου ὠφελεῖ τὸν πρὸς ὃν τοῦτο πέμπεται, διότι πῶς εἶνε δυνατόν ν' ἀνθέξῃ τις ἐὰν, κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους λ. χ., ὀφείλῃ νὰ δεχθῇ τοὺς τριακοσίους ἢ τετρακοσίους ἐκείνους, οἵτινες ἐπέδωκαν ἢ ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν τὰ ἐπισκεπτήριά των;

Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι τὸ ἐπισκεπτήριον ἐν πένθει δὲν πρέπει νὰ φέρῃ μέλαιναν γραμμὴν εἰς τὰ ἄκρα. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμεν διατὶ δὲν ἤθελεν εἰσθαῖ ἐπιτετραμμένον τοῦτο, ἐνῷ ἐπιτρέπεται ἐπὶ τοῦ χάρτου τῶν ἐπιστολῶν; Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τοὺς λόγους τῆς παραδόξου ταύτης ἀπαγορεύσεως, νομίζομεν δὲ ὅτι δύναται τις νὰ ἐπιθέτῃ τὸ δεῖγμα τοῦτο τοῦ πένθους ἐπὶ τε τοῦ ἐπισκεπτηρίου καὶ τῶν γραφῶν.

Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις, αἵτινες λαμβάνουσι χώραν ἕνεκα ἰδιάζοντός τινος λόγου, πρέπει νὰ γινώσκητε ἐκ προοιμίων ὅτι ὁ λόγος οὗτος θέλει ἀποτελέσει τὸ ἀν-

¹ Πολλάκις δύναται τις νὰ πέμψῃ ἐπισκεπτήρια, ἀλλὰ μόνον τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἐπιτρέπεται νὰ πέμψῃ ταῦτα ἐντὸς φακέλλου διὰ τοῦ ταχυδρομείου. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν δύναται τις νὰ τὰ πέμψῃ δι' ὑπηρέτου, ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ μὴ ᾧσι δεδιπλωμένα κατὰ τὴν γωνίαν.

τικείμενον τῆς συνδιαλέξεως. Ἐπομένως λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅτι θέλετε ἀναγκασθῆναι ποιήσῃτε λόγον ἐπὶ μακρὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἔχετε ἐν τῇ μνήμῃ τὸ ἀξίωμα τῆς κομῆσης Βραδύου, ὅπερ λέγει: «Γέλα μετὰ τῶν γελόντων, κλαῖε μετὰ τῶν κλαιόντων.»

Ὁ ἱματισμὸς πρέπει ὡσαύτως νὰ ᾔηνε εἰς ἀρμονίαν πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ αἷτιον τῆς ἐπισκέψεως. Ἐὰν ἐπισκέπτηταί τις πένητας, φέρων πολυτελεῆ ἐνδύματα, δύναται νὰ γίνῃ ἀφορμὴ ὅπως ἀναπτυχθῇ παρ' αὐτοῖς αἴσθημα φθόνου. Ἐὰν δὲ μεταβῇ τις πρὸς παρηγορίαν φίλου ἐν πένθει, μὴ ὢν ἐνδεδυμένος ἀπλῶς καὶ σοβαρῶς, ἀναμιμνήσκει αὐτῷ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν, οὐδεμίαν ἀφορμὴν λύπης ἔχων, ἠδύνατο καὶ αὐτὸς νὰ περιποιηθῇ ἑαυτόν.

Τὰς ἐπισκέψεις τοῦ πένθους ποιεῖ τις ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν κηδείαν.¹ Δὲν πρέπει δὲ νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ἐὰν δὲν δοθῇ ἀφορμὴ πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ πενθοῦντος. Μ' ὅλα ταῦτα καλὸν ν' ἀπευθύνῃ τις λέξεις τινὰς παρηγορητικὰς πρὸς τὴν πενθοῦσαν οἰκογένειαν.

Αἱ πρὸς ἀσθενεῖς ἐπισκέψεις πρέπει ἐν γένει νὰ ᾧσι σύντομοι, ἐκτὸς ἐὰν ᾔνέ τις χρήσιμος αὐτοῖς, ἢ οἱ ἀσθενεῖς παρακαλέσωσι τὸν ἐπισκεπτόμενον νὰ διαμείνῃ.

¹ Αἱ συγχαρητήριοι ἐπισκέψεις διὰ γάμον ἢ διὰ γέννησιν γίνονται ἐντὸς 15 ἡμερῶν, αἱ συλλυπητήριοι δὲ διὰ θάνατον ἐντὸς 8 ἡμερῶν.

Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις ταύτας ὀφείλει τις νὰ λέγῃ ὀλίγα καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ, ν' ἀποφεύγῃ δὲ πᾶν τὸ δυνάμενον ν' ἀνησυχήσῃ ἢ νὰ κοπιᾷ τὸν ἀσθενῆ.¹

Εἰσαγόμενός τις παρὰ προσώπῳ τινι κατέχοντι ὑψηλὴν θέσιν, καταθέτει ἐν τῷ προθαλάμῳ τὸ ἀλεξιβρόχιον καὶ τὸν ἐπενδύτην καὶ λέγει πρὸς τὸν ὑπὲρ ῥέτην ν' ἀναγγεῖλῃ αὐτόν. Δεκτὸς γενόμενος, εἰσέρχεται κρατῶν τὸν πῖλον εἰς τὴν χεῖρα, προβαίνων δὲ χιριετίζει τὸν πρὸς ὃν εἰσάγεται. Ἄμα ἰδὼν ὅτι οὗτος ποιεῖ κίνημά τι ὅπως προσφέρῃ αὐτῷ κάθισμα, σπεύδει νὰ τὸ λάβῃ μόνος, καὶ τοποθετῶν αὐτὸ οὐχὶ πολὺ πλησίον τοῦ οἰκοδεσπότου ἀναμένει νὰ καθήσῃ, ἀφ' οὗ οὗτος λάβῃ θέσιν. Ἦθελεν εἶσθαι σημεῖον μεγάλης οἰκειότητος ἢ καὶ ἀναγωγίης νὰ καταθέσῃ τὸν πῖλον² ἢ τὴν ῥάβδον του, ἐὰν δὲν προσκληθῇ πρὸς τοῦτο. Οὐδέποτε τοποθετεῖ τις τὸν πῖλον ἐπὶ κλίνης.

¹ Δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀσθενοῦς, ἀλλὰ νὰ τὸ πράξῃ μόνον ἐὰν τὸν προσκαλέσωσι πρὸς τοῦτο.

Ὁ ἀσθενὴς δὲ μετὰ τὴν ἐντελῆ ἀνάρρωσιν ὀφείλει νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ εὐχαριστήσῃ πάντας τοὺς ἐπισκεφθέντας αὐτὸ κατὰ τὴν ἀσθενειάν του, ἢ πέμψαντας εἰς τὸν οἶκόν του καὶ ἐρωτήσαντας περὶ τῆς ὑγείας του.

² Ἐπισκεπτόμενός τις τινα κρατεῖ τὸν πῖλον ἀνα χεῖρας, οἱ δὲ δεχόμενοι τὴν ἐπίσκεψιν δεικνύουσιν ἄγνοιαν τῶν καλῶν τρόπων, σπεύδοντες νὰ παρακαλέσωσιν αὐτὸν νὰ καταθέσῃ τὸν πῖλον. Ἐὰν δὲ λάβῃ ἀνάγκην ὁ ἐπισκεπτόμενος νὰ ποιήσῃ χρῆσιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, τοποθετεῖ τότε τὸν πῖλόν του παρ' αὐτῷ.

Ἐὰν ὁ πρὸς ὃν εἰσέρχεται τις ἔχη ἐνασχόλησιν τινα, ὃ εἰσερχόμενος δὲν διακόπτει αὐτὸν, ἀλλ' ἵσταται περιμένων ἡσύχως μέχρις οὗ φέροι εἰς πέρας τὴν ἐργασίαν του. Θέλων δὲ ν' ἀποχωρήσῃ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπισκέψεως, εἶνε καλὸν νὰ μὴ πράξῃ τοῦτο ἀποτόμως, ἀλλὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἀναχώρησιν διὰ τινων λέξεων, καὶ ν' ἀποσυρθῇ μετὰ μεμετρημένης ταχύτητος.¹

Ὁ δυνάμενος νὰ δέχεται ἐπισκέψεις ὀφείλει νὰ ἔχη ἰδίαν πρὸς τοῦτο αἴθουσαν. Ἡ ἐν τῷ ἐστιατορίῳ ὑποδοχὴ ἐμφαίνει μεγάλην οἰκειότητα· θεωρεῖται ὁμῶς καὶ πῶς ἀπρεπὲς νὰ δέχηται τις ἐντὸς κοιτῶνος.

Ὅπως δὴποτε, ὥς λίαν ὀρθῶς παρατηρεῖ συγγραφεὺς, ἀρμόδιος νὰ κρίνῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, πρέπει νὰ μὴ λησμονῶμεν τὰ ἐπόμενα. α') Οἱ ξένοι νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν αἴθουσαν πρὶν ἢ ἰδῶσι τὴν οἰκοδέσποιναν. β') Ἡ αἴθουσα νὰ ᾔνῃ θερμὴ ἐν χειμῶνι. γ') Νὰ μὴ ἀφίνωνται οἱ ἐπισκεπτόμενοι οὐδέποτε μόνοι, διότι τοῦτο εἶνε ἀπρεπέστατον. Ἐὰν δ' ἔνεκα ἀπολύτου ἀνάγκης ὀφείλῃ ἡ οἰκοδέσποινα νὰ ἐξέλθῃ, πρέπει νὰ λαμβάνῃ πρόνοιαν ὅπως ἀντικατασταθῇ ὑπὸ συ-

¹ Ὁ ἀποχωρῶν, ἐὰν ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι παρόντες, ὀφείλει ἐγειρόμενος ἐκ τοῦ καθίσματος νὰ χαιρετίσῃ ἅπαντας τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς, καὶ εἶτα τοὺς οἰκοδέσποτας κατὰ τὰ εἰθισμένα.

Ὡσαύτως εἰσερχόμενός τις εἰς αἴθουσαν ὀφείλει ν' ἀποτείνῃ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν αὐτῇ, γνωστοὺς ἢ μὴ, γενικὸν χαιρετισμὸν διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς.

ζύγου, ἢ ἀδελφοῦ, ἢ ἄλλου συγγενοῦς. Ἡ ἀπουσία αὕτη πρέπει νὰ ᾔνε ὅσον οἶόν τε σύντομος, καὶ ἐὰν τυχόν ἤθελεν ἀνγκασθῇ ν' ἀπουσιάσῃ ἐπὶ μακρότερον, πρέπει νὰ ἔλθῃ αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν δυσάρεστον ταύτην ἀνάγκην.

Ὅπως δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀφήσῃ τις μόνους τοὺς ἐπισκεπτομένους, οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ν' ἀνοίξῃ ἐπιστολὴν καὶ ν' ἀναγνώσῃ αὐτὴν ἐπὶ παρουσίᾳ ἄλλων· μόνον δ' ἀφοῦ ζητήσῃ προηγουμένως συγγνώμην δύναται ν' ἀποσφραγίσῃ ταύτην καὶ νὰ ρίψῃ ταχύ βλέμμα ἐπὶ τοῦ περιεχομένου. Ἐκεῖνοι, παρ' ὧν αἰτεῖται ἡ ἄδεια αὕτη, συναινοῦσι διὰ μικρᾶς ὑποκλίσεως καὶ προσέχουσι μὴ δείξωσι σημεῖα ἀνυπομονησίας, καθ' ὃν χρόνον διαρκεῖ ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς. Ἐὰν δ' ἐκεῖνοι, παρ' οἷς τυγχάνομεν ὄντες, ἕνεκα λεπτότητος θέσωσι κατὰ μέρος τὴν ἐπιστολὴν καὶ δὲν ζητήσωσι νὰ τὴν ἀναγνώσωσιν, ἤθελεν εἶσθαι καλὸν νὰ ἐπιμείνωμεν ὅπως ἀναγνώσωσι ταύτην καὶ λάβωσι γνῶσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς.

Δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀναγκάζωμεν νὰ περιμένωσιν ἡμᾶς οἱ ἐρχόμενοι πρὸς ἐπίσκεψιν· θεωρεῖται δ' αὐθάδεια ἐὰν πράξωμεν τοῦτο ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης.

Ἐὰν ὅμως κωλυώμεθα δ' οἷονδ' ἕποτε λόγον, πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀναθέσωμεν εἰς ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας ἡμῶν νὰ ὑποδεχθῇ τὸν ἐπισκεπτόμενον μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἤθελεν εἶσθαι ἡμῖν δυ-

νατὸν νὰ ἐμφανισθῶμεν καὶ δικαιολογηθῶμεν πρὸς πάντας.¹

Οἱ τὴν κακὴν ταύτην συνήθειαν ἔχοντες ἐκθέτουσιν ἐχυτοὺς ἐνίοτε εἰς δυσαρέστους παρατηρήσεις.

Δούξ τις, ἀνήκων εἰς ἓνα τῶν ἐπιφανεστέρων οἴκων τῆς Γαλλίας, ἐπεσκέφθη ποτε ὑπουργόν, τοποθετοῦντα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὰ βιβλία του ἐν τῷ δωματίῳ τῆς βιβλιοθήκης. Ὁ ὑπουργὸς, μὴ θέλων νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν του, παρεκάλεσε διὰ τοῦ ὑπηρετοῦ τὸν Δούκα ν' ἀναμείνῃ ἐπὶ βραχύ. Ἀλλὰ μόλις μετὰ μίαν ὀλόκληρον ὥραν ὁ ὑπουργὸς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ γραφείου του, πρὸς δικαιολόγησίν του δ' εἶπε. «Κύριε δούξ, σᾶς ἐλησμονήσα ἐντελῶς» — «Εἰπέτε μᾶλλον, κύριε ὑπουργέ, ὅτι ἐλησμονήσατε ἐντελῶς τὰ καθήκοντά σας, ἀπεκρίθη ψυχρῶς ὁ δούξ.»

Ὁ δεχόμενος τὴν ἐπίσκεψιν ἔχει καὶ ἄλλα καθήκοντα καὶ ὀφείλει νὰ ᾔνῃ ἀερόφρων καὶ περιποιητικὸς ὅσον καὶ ὁ ἐπισκεπτόμενος, νὰ μὴ ἀσχολῇται εἰς τὰ τοῦ οἴκου του, οὐδὲ νὰ τρώγῃ ἐνώπιόν του, ὅταν δ' ἀναχωρήσῃ νὰ προπέμψῃ αὐτὸν μέχρι τῆς κλίμακος τοῦλάχιστον. Αἱ γυναῖκες εἰσὶν ἀπηλλαγμέναι τῆς τελευταίας ταύτης ὑποχρεώσεως.

¹ Ἐὰν δι' ἐργασίαν, ἢ διὰ τακτοποίησιν τῶν τῆς οἰκίας, ἢ δι' ἄλλον τοιοῦτον λόγον δὲν δύναται τις νὰ δεχθῇ ἐπισκέψεις πρεπόντως, εἶνε προτιμώτερον νὰ δίδῃ διαταγὴν εἰς τοὺς ὑπηρετάς νὰ λέγωσιν ὅτι ἀπουσιάζει· ὁ δ' ἐπισκεπτόμενος ὀφείλει νὰ μὴ ἐπιμείνῃ, οὔτε νὰ δεῖξῃ δυσπιστίαν.

Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ ἔχη τις μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἐπισκέψεις ἐθιμοτυπίας ἄτακτα παιδία ἢ ζῶα.

Ἐκεῖνος πρὸς ὃν δὲν ἀποδίδουσι τὴν ἐπίσκεψιν, ὀφείλει νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ ταύτην, ἐπὶ τῷ φόβῳ μὴ καταστῇ ὀχληρὸς. Ὑπάρχουσιν ὁμῶς περιστάσεις, καθ' ἃς δὲν ὑποχρεοῦται τις ν' ἀποδώσῃ ἐπισκέψεις. Μεταξὺ φίλων λ. χ. καὶ στενῶν συγγενῶν δὲν παρατηρεῖται τοῦτο· ὡσάυτως ὁ προστατεύων τινα δὲν ὑποχρεοῦται ν' ἀποδώσῃ ἐπίσκεψιν εἰς τὸν προστατευόμενον παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν πράξῃ τοῦτο ἤθελε δείξει διὰ τούτου μεγαλοφροσύνην καὶ ἀβροφροσύνην.

Δὲν εἶνε πλέον ἔθος (τοῦλάχιστον ἐν τῇ πόλει, διότι ἐν τοῖς ἀγροῖς ἀπαιτεῖται τοῦτο) νὰ προσφέρῃ τις τραγήματα ἢ ἀναψυκτικά. Τὸ θέρος ὁμῶς, ἢ ἔντισιν ἐσπεριναῖς συναναστροφαῖς μεταξὺ οἰκείων, εἶνε πρέπον νὰ προσφέρῃ τις ποτόν τι, οἶον σεράπια (sifrops) ἢ ὕδωρ σακχαρῶδες, οὐδέποτε ὁμῶς οἶνον ἢ πνευματώδη ποτά. Ἐὰν δέ τις εὕρισκόμενος παρὰ τινι διψᾷ, δύναται νὰ ζητήσῃ ὕδωρ νὰ πίνη.

Ἐὰν τις ἔχη ἀνὰ χεῖρας ἐργόχειρόν τι, καθ' ἣν ὥραν ἔλθωσιν ἐπισκέψεις, ὀφείλει ν' ἀφήσῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην, καὶ νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ αὐτὴν ἢ μόνον ἐὰν παρακληθῇ πρὸς τοῦτο ἐπιμόνως. Τοῦτο δὲ λαμβάνει χώραν μόνον ἐν ταῖς ἐπισκέψεσι τῶν οἰκείων καὶ φίλων.

Ἐὰν ἐκεῖνος, ὃν ἐπισκεπτόμεθα, ᾗνε ἕτοιμος νὰ ἐξέλθῃ, καθ' ἣν στιγμὴν εἰσερχόμεθα, πρέπει ὅσον οἶόν τε νὰ συντομεύσωμεν τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν καὶ ἂν

διαβεβαιώση ἡμᾶς ἐξ ἀβροφροσύνης, ὅτι δύναται ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔξοδόν του.

Ἐάν ὄντες ἐν ἐπισκέψει εἰσέλθωσιν ἄλλοι πρέπει ν' ἀποχωρῶμεν. Ἐν τούτοις ἐάν οἱ ἐρχόμενοι ὥς γνωρίζοιμι ἡμῶν δυνάμεθα, ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν, νὰ διαμείνωμεν ἔτι ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, ἀλλ' ὅπως δῆποτε πρέπει ν' ἀναχωρήσωμεν πρὸ αὐτῶν, διότι ὑποτίθεται ὅτι ἔχουσι νὰ εἰπώσι τι ἰδιαιτέρον πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ μάθωμεν.¹

¹ Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κεφαλαίου τούτου νομίζομεν ἀναγκαῖα καὶ τὰ ἐπόμενα.

Ἡ συνήθεια νὰ ὀρίζῃ τις ἡμέρας, καθ' ἃς δέχεται ἐπισκέψεις, ἀντίκειται ἐντελῶς εἰς τὴν κοσμιότητα, διότι διὰ τούτου λέγει τις, ὡς εἶπεν, πρὸς τοὺς γνωρίμους αὐτοῦ. « Ἀποφασίζω νὰ θυσιάσω μίαν ἡμέραν καθ' ἑβδομάδα εἰς ὑμᾶς, διότι θέλω νὰ ζήσω ἐν τῇ κοινωνίᾳ, βιάζομαι εἰς τοῦτο· ἄλλα προσέχετε, διότι ἐκτὸς τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς ἀγγραφείας, δὲν θέλω σᾶς δεχθῇ ἐπομένως σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ ἐρχεσθε ἄλλην ἡμέραν. » Τὸ χεῖριστον δ' εἶνε, ἐάν ὀρίσας τις ἡμέραν ὑποδοχῆς, ἀπουσιάζῃ κατ' αὐτὴν, διότι τότε ἐάν δὲν ὑπάρχῃ λόγος σπουδαιότατος φαίνεται λέγων. « Δέχομαι ὑμᾶς μὴ ἔχων νὰ πράξω καλλίτερόν τι, ἐάν δὲ δύναμαι νὰ διαθέσω τὸν χρόνον μου εὐαρεστότερον, σᾶς κλείω τὴν θύραν. »

Ἐπειδὴ ὁμῶς εὐστυχῶς τὸ ἔθος τοῦτο ἐπεκράτησεν, ὀφείλει ὀρίζων τις ἡμέραν ὑποδοχῆς νὰ φροντίζει, ὅπως κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ οἰκία καὶ τὰ ἐπιπλά ὥς καθαρώτατα καὶ αὐτὸς ἐνδεδυμένος κοσμίως καὶ περιπεποιημένως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πολυτελῶς. Ὅφειλει δὲ νὰ ᾔνῃ πρὸς πάντας προσηνῆς καὶ εὐγενής.

Ἐπειδὴ τὸ ἔθος τὸ ἀναγγέλλει ὑπηρέτης ὑψηλοφώνως τὰ ἀνά-

B

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ, ΣΥΜΠΟΣΙΑ, ΕΣΠΕΡΙΝΑΙ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΑΙ

Προσεπαθήσαμεν νὰ καταστήσωμεν δῆλον ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἀνατροφὴν ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀνατροφή, δι' ἧς μαθαίνει τις νὰ συμπεριφέρηται καλῶς, καὶ ἥτις διδάσκει πῶς δύνατ' ἡ ψυχὴ νὰ θεωρῇται ὡς ἀνήκων ἐν τῇ κομψῇ καὶ χαριέσσει χορείᾳ τῆς καλῆς κοινωνίας.

Οὐδόλως παραλείπομεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἑξῶροι γυναικες συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ὑπολήψεως νέου ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ματα τῶν εἰσερχομένων ὁσημέραι καταργεῖται, ὁφείλει αὐτὸς νὰ συνιστᾷ τοὺς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ πρὸς ἀλλήλους. Εἶνε δ' εὐτύχημα ὅτι τὸ ἔθος τῆς ἀναγγελίας τῶν ὀνομάτων καταργεῖται, διότι πολλάκις οἱ ὑπηρέται διαστρέφουσι κωμικῶς ταῦτα. Διηγοῦνται δ' ὅτι ὑπηρέτης ἀνήγγειλέ ποτε τὸν πρίγκηπα Lichtenstein οὕτω «Le prince Lèche-ton-chien.» καὶ τὸν Pozzo di Borgo οὕτω «Le maître de poste de Bordeaux.» κλ.

Ὅταν εἰσέρχεται κυρία τις ἢ οἰκοδέσποινα ὁφείλει νὰ ἐγερθῇ ἵνα δεξιωθῇ αὐτήν, ἐὰν δ' ὁ οἰκοδεσπότης ἦνε παρὼν πρέπει νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν ἐπισκεπτομένην καὶ νὰ προσφέρῃ αὐτῇ τὴν χεῖρα ὅπως τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν θέσιν της. Ἐὰν δ' ἡ οἰκοδέσποινα ἦνε μόνη πρέπει νὰ ἐγερθῇ νὰ χαιρετίσῃ καὶ νὰ ὑποδείξῃ διὰ νεύματος προσηνοῦς τὸ κάθισμα, ὅπερ ὀρίζει διὰ τὴν εἰσερχομένην. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν της, ἐὰν ἔχῃ καὶ ἄλλας ἐπισκέψεις παρ' αὐτῇ, ἐκτὸς

Ἐὰν νέος τις, καλῶς ἀνατεθραμμένος, ἐπιθυμῇ νὰ εἰσαχθῇ εἰς αἴθουσάν τινα τῆς καλῆς τάξεως, πρέπει νὰ παρκαλέσῃ προβεβηκυῖαν γυναικῇ ἢ ἀναλάβῃ τὴν εἰσαγωγὴν του. Ἡ ἔγκρισις καὶ ἡ ὑποστήριξις τῶν γυναικῶν δύνανται ν' ἀντικαταστήσωσιν ἐπωφελῶς πλείους ὅσας ιδιότητας, καὶ περιουσίαν, καὶ εὐφυΐαν, καὶ πνεῦμα· ἡ ψῆφος τούτων ἀναπληροῖ τὰ πάντα.

Νέος εἰσαγόμενος εἰς αἴθουσαν διὰ γυναικός, ὧν δὲ ἂν θέλῃ νὰ δεῖξῃ ἰδιόζουσαν τιμὴν. Τὴν εἰσελθοῦσαν, ἀφ' οὗ λάβῃ θέσιν, συνιστᾷ εἰς τὰς γείτονάς της, κατόπιν δὲ ταύτας πρὸς αὐτήν.

Ἐὰν ὁ εἰσερχόμενος ᾔνῃ κύριος ἢ οἰκοδέσποινα δὲν ἐγείρεται, ἀλλ' ἀρκεῖται νὰ προσκλίνῃ καὶ νὰ ὑποδείξῃ αὐτῷ κάθισμα. Εἴτα συνιστᾷ αὐτὸν εἰς τὰς γείτονάς του, ἀλλὰ δὲν συνιστᾷ καὶ ταύτας πρὸς αὐτὸν, ἐκτὸς ἂν ᾔνῃ ἀνὴρ ἡλικιωμένος, ἢ κατέχῃ ἐπιφανῆ ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν.

Ὅταν ἀναχωρῇ κυρία τις, ἡ οἰκοδέσποινα ἐγείρεται καὶ ποιεῖ βαθεῖαν ὑπόκλισιν, συνοδεύουσα ταύτην διὰ προσηνοῦς φράσεως ἐνδεικνυούσης τὴν λύπην της διὰ τὴν ταχεῖαν ἀναχώρησιν, ἀλλὰ δὲν προσπαθεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ ἐπὶ πλέον, διότι τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀδιακρισία. Ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ᾔνῃ παρὼν συνοδεύει τὴν κυρίαν μέχρι τοῦ ἀντιθαλάμου, ἂν ὅμως ᾔνῃ ἀπὼν τότε ἡ οἰκοδέσποινα συνοδεύει αὐτήν μέχρι τῆς θύρας τῆς αἰθούσης, κρούει δὲ τὸν κώδωνα ὅπως ὁ ὑπηρέτης φροντίσῃ ν' ἀνοίξῃ τὰς θύρας.

Θέσεις τιμητικαὶ δὲν ὑπάρχουσι, παραχωροῦνται δὲ τὰ ἀνάκλιντρα εἰς τὰς εἰσερχομένας κατὰ τὴν σειρὰν των. Ἡ πλησίον τῆς οἰκοδεσποίνης θέσις παραχωρεῖται πάντοτε εἰς κυρίαν, οὐδέποτε εἰς ἄνδρα.

τολμηρὸς μετὰ μετριοφροσύνης εἰς τρόπον ὥστε οὔτε ἀδέξιος οὐδ' οἰηματίας νὰ δεικνύηται, ἔχων συμπεριφορὰν εἰλικρινῇ καὶ φειδρὰν, μὴ ἀπομακρυνόμενος δὲ τῶν ὀρίων τοῦ πρέποντος καὶ κολακεύων τὴν ματαιότητα τῶν ἄλλων διὰ τῆς θυσίας τῆς ἑαυτοῦ, ὁ νέος οὗτος λέγομεν θέλει ἐπιτύχει εἰς οἷονδ' ἥποτε στάδιον.

Κατὰ τὴν κυρίαν Κελνάρτου αἱ ὑποχρεώσεις καὶ τὰ καθήκοντα οἰκοδεσπότου, καὶ ἰδίως οἰκοδεσποίνης, συνίστανται εἰς τὴν μετὰ χάριτος καὶ εὐπροσηγορίας ὑποδεξίωσιν τῶν εἰς τὴν οἰκίαν των φοιτῶντων, καὶ εἰς τὴν φροντίδα ὅπως τὰ πάντα ἐν αὐτοῖς καὶ περὶ αὐτοὺς ἀποπνέωσι κοσμιότητα καὶ τέρψιν, καὶ ὅπως οἱ ἐκ τῆς οἰκίας των ἀναχωροῦντες ᾧτιν εὐχαριστημένοι καὶ ἐπιθυμῶσι νὰ ἐπανέλθωσιν.»

Εἷς τῶν κυριωτέρων κανόνων τῆς κοσμιότητος, ὃν ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν οἱ οἰκοδεσπόται ἢ αἱ οἰκοδέσποιναί εἶνε καὶ ὁ ἐπόμενος· οὐδέποτε νὰ προσφέρωσι γεῦμα ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ τῶν ἐδεσμάτων.

Φιλάργγυρός τις καλέσας ποτε εἰς γεῦμα πολλοὺς, εἰς οὓς προσέφερεν ὑπερβαλόντως λιτὴν τροφήν, κατὰ τὸ ἐπίδειπνον εἶπεν αὐτοῖς.

— Βλέπετε φίλοι μου, ὅτι προσφέρομαι πρὸς ὑμᾶς μετὰ μεγίστης ἀπλότητος. — Νὰ σοὶ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, φίλε μου, ἀπεκοίθη εἰς τῶν δυστυχῶν συνδαιτυμόνων, ὀλιγωτέρᾳ ἀπλότητι δὲν ἤθελε μᾶς βλάψει.

Ὁ Βριγιάτος Σαβαρῖνος (Brillat-Savarin) λέγει λίαν ἐπιτυχῶς ὅτι, «ὁ ξενίζων φίλους καὶ οὐδόλως φροντί-

ζων περὶ τοῦ αὐτοῖς παρατιθεμένου γεύματος εἶνε ἀνά-
ξιος νὰ ἔχη φίλους. Ὁ προσκαλῶν τινα εἰς
γεῦμα ἀνχλαμβάνει νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς εὐχαριστή-
σεως τούτου καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον, καθ' ὃν διχμῆναι
ὑπὸ τὴν στέγην του.»

Ὅταν ἀποφασίσῃ τις νὰ προσφέρῃ γεῦμα πρέπει
κατὰ πρῶτον νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν συν-
δαιτυμόνων, καὶ νὰ φροντίσῃ ὅπως οὗτοι ὧσιν ἀρεστοὶ
ἀλλήλοις, ἢ τοῦλάχιστον ὅπως ἀνέχεται ὁ εἰς τὸν ἄλ-
λον.¹ Ἐὰν ᾔνε γεῦμα ἀνδρῶν παρίσταται μόνη ἡ σύ-
ζυγος τοῦ οἰκοδεσπότου.

Ὅρισθείσης τῆς ἡμέρας τοῦ γεύματος αἱ προσκλή-
σεις πέμπονται πέντε ἢ ἑξ ἡμέρας πρὸ ταύτης. Τὸ ἔθος
ἀπαιτεῖ κυρίως νὰ γίνωνται αὗται αὐτοπροσώπως, δὲν
ἀπχορεύεται ὅμως καὶ ἡ ἑγγραφὸς πρόσκλησις.²

¹ Καλῶν τις εἰς γεῦμα παρ' ἑαυτῷ νομάρχην ἢ ὑπουργὸν
κλ. πρέπει νὰ προσέχῃ νὰ μὴ καλῇ ταῦτοχρόνως ἀνθρώπους
ἐχθρικῶς διακειμένους πρὸς τὴν κυβέρνησιν, διότι δύναται ἐκ
τούτου νὰ γεννηθῶσι δυσαρέσκειαι. Ἐὰν ὅμως ἕνεκα τῆς κοι-
νωνικῆς του θέσεως ὑποχρεοῦται τις νὰ καλέσῃ ἀνθρώπους δια-
φόρων πολιτικῶν κομμάτων, ὀφείλει καὶ οὗτος καὶ ἡ σύζυγός
του ν' ἀπομακρύνωσι πᾶσαν πολιτικὴν συνδιάλεξιν, καὶ νὰ
φροντίζωσιν ὅπως μὴ τοποθετῶσι τούτους πλησίον ἀλλήλων.

² Συνήθως σήμερον ἐν Γαλλίᾳ διὰ τὴν παραμικροτέραν
πρόσκλησιν ἐνδύεται τις τὸ φράκον καὶ μεταβαίνει εἰς τὸ
γεῦμα. Τοῦτο νομίζομεν ὑπερβολικόν. Ἐννοοῦμεν ὅτι ὀφείλει
νὰ φορῇ φράκον ἐὰν λάβῃ τις πρόσκλησιν πρὸ 8 ἢ 15 ἡμερῶν
ἔντυπον, ὅπερ δηλοῖ τὴν ἐπισημότητα τοῦ γεύματος, ἀλλὰ
διὰ γεῦμα, εἰς ὃ καλεῖ φίλος 1 ἢ 2 ἡμέρας πρότερον, εἶνε

Ὁ κηλούμενος ὀφείλει ὅσον τάχις τὰ νὰ εἰδοποιήσῃ ἔαν δέχῃται ἢ οὐ τὴν πρόσκλησιν, ἐν περιπτώσει δ' ἀρνήσεως ὀφείλει νὰ δικαιολογηθῇ εὐλογοφανῶς. Ἐὰν δεχθῇ δὲν δύναται νὰ μὴ τηρήσῃ τὴν ὑποχρέωσιν, ἣν παράδοξον. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια αὕτη καὶ ὀφείλει τις νὰ συμμορφῶται, ὡς καὶ πρὸς τόσα ἄλλα, πρὸς τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ἐν ᾧ ζῇ. Πρὸς δικαιολογίαν τούτου λέγουσιν ὅτι εἰς τοῦτο ἀναγκάζονται οἱ ἄνδρες παρὰ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἐπιζητοῦσι καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν ὅπως ἐπιδείξωσι πολυτελεῖς καλλωπισμοὺς καὶ ἐμφανίζωνται ἔχουσαι γυμνοὺς τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας. Ναὶ, τοῦτο συμβαίνει εἰς τινὰς οἰκίας ξένων, εἶνε δ' ἔθος ἀγγλικόν, ἀλλ' αἱ καλῶς γινώσκουσαι τὴν ἐθιμοτυπίαν Γαλλίδες οὐδέποτε γυμνοῦσι τοὺς ὤμους διὰ γεῦμα, ὅτον ἐπίσημον καὶ ἂν ᾖ, ἢ ἐὰν δὲν ἔπῃται μετὰ τοῦτο ἐσπερινή συναναστροφή. Ὁ καθιερωθεὶς ἐν Γαλλίᾳ ἱματισμὸς τῶν κυριῶν δι' ἀπλοῦν γεῦμα, ἄνευ συναναστροφῆς, συνίσταται εἰς ἐσθῆτα ἀφίνουσιν τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας κατὰ τὸ ἡμισυ μόνον γυμνοὺς, χρώματος βλεῖος ἀλλ' οὐχὶ μέλανος, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἐσθὴς ᾖ βελούδινος ἢ ἐξ ἀτλαζίου ἢ ἐκ μεταξωτοῦ κεκαλυμμένου καθ' ὁλοκληρίαν παρὰ τριχάπτων. Ἡ κεφαλὴ ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ ᾖ ἐντελῶς γυμνή, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχῃ ἐκ' αὐτῆς ἐκ τουλλίου ἢ βελούδου ἢ γάζης ἢ τριχάπτων εἰς τῶν ἀκατονομάστων ἐκείνων μικρῶν κόμβων, οὓς τοσοῦτον κομψῶς κατασκευάζουσιν ἐν Παρίσις. Τὰ ἄνθη ἀπαγορεύονται ἐντελῶς, τὰ δὲ πολυτελῆ κοσμήματα πρέπει νὰ ᾖσιν ἐλάχιστα.

Ἡ νέα κόρη δύναται νὰ παρασταθῇ ἔχουσα τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας γυμνοὺς ἢ οὐ, φέρουσα ἐσθῆτα χρώματος λευκοῦ ἢ ῥόδου κτλ. ἀλλ' ἐνδεδυμένη μετὰ μεγίστης ἀκρίβειας.

Οἱ κύριοι πρέπει νὰ φέρωσι χειρόκτια χρώματος μετρίου.

ἔλαβεν, ἐκτὸς ἐὰν κωλυθῇ ἐξ ἀνωτέρως βίαις, τότε δ' ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ τοῦτο ἀμέσως.

Τὰ παρκατεθησόμενα ἐδέσματα ἐν συμποσίῳ κανονίζονται συμφώνως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συνδαιτυμόνων, τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν τάξιν, τὸ φύλον αὐτῶν καὶ ἰδίως πρὸς τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ ξενίζοντος. Ἐπειδὴ δὲ σπανίως ὑποχρεοῦται τις νὰ καλέσῃ εἰς γεῦμα, ὀφείλει ἐὰν ἀποφασίσῃ τοῦτο νὰ διατάξῃ τὰ πάντα εὐπρεπῶς. Ἡ δαπάνη αὕτη εἶνε ἑκτακτος καὶ θεωρεῖται ὡς πολυτέλεια, εἰς ἣν ὑποβάλλει τις ἑαυτὸν ἐκουσίως, ἐπομένως ἐὰν φανῇ γλίσχρος δύναται νὰ καταστῇ σφόδρα γελοῖος.

«Γεῦμα ἀνδρῶν κατὰ τὴν κυρίαν Κελνάροτου πρέπει νὰ συνίσταται ἐκ τῶν ἐπομένων ἐδεσμάτων, ἥτοι ἐκ παροψημάτων θερμῶν (*hors-d'œuvre chauds*), θηρείων κρεάτων (*venaison*), βοείων ψοῶν (*filet de bœuf*) παντὸς εἴδους ὀψαρυμάτων (*entrées*) δριμέων καὶ εὐχύλων, ἐξ ὀπτῶν κρεάτων, ἐκ πήκτων (*gelées*) γλυκειῶν ἡρωματισμένων διὰ πνευματωδῶν ποτῶν καὶ ἐξ ἀλλάντων ὀνομαστῶν· οὐδόλως δ' ἐκ περμμάτων (*patisserie*) καὶ ἐξ ἄλλων γλυκισμάτων· τὸ ἐπίδειπνον (*dessert*) δ' ἐκ τυρῶν ἐκλεκτῶν, ὀπωρῶν, ἐσκευασμένων διὰ σκικχάρου ἢ πνευματωδῶν ποτῶν (*fruits confits et à la liqueur*), τροχίσκων (*pastilles*) κοκολάτης, ὀπωρῶν σπανίων καὶ ὀλίγων ἀπλῶν σκικχαρωτῶν πρὸς στολισμὸν μᾶλλον τῆς τραπέζης ἢ πρὸς χρῆσιν.

«Γεῦμα κυριῶν συνίσταται ἐκ τούναντίου ἐκ παρο-

ψημᾶτων ψυχρῶν, ὀψορτυμᾶτων ἰχθύων ἢ ἐκλεκτῶν
θηρευμᾶτων, πολλῶν πλκκούντων ἐλαφρῶν, ἐκλεκτῶν
λαχάνων (*légumes fins*), ὠγάλλκτος (*crème*) καὶ
πηκτῶν γαλλκτωδῶν (*frommage havarois*) ἡρωμκτι-
σμένων διὰ βανίλλης ἢ ρόδου, ἐξ ἐπιδείπνου ποικίλου
καὶ ἐπιμεμελημένου μετὰ πολλῶν σακκχωτῶν δια-
φόρου σχήματος, ἀρώκτος καὶ γεύσεως.

«Περιττὸν δὲ νομίζομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι κατὰ
τὰ μικτὰ, ὡς εἶπεῖν, γεύματα, ἐν οἷς παρκκᾶθηνται
ἄνδρες μετὰ γυναικῶν, πρέπει ὁ ξενίζων νὰ λαμβάνῃ
ὑπ' ὄψιν ὡς πρὸς τὰ ἐδέσματα τὴν γεῦσιν ἀμφοτέρων
τῶν φύλων».

Τὴν τράπεζαν διευθετεῖ τις πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν
συνδαιτυμόνων, ἐφ' ἐκάστου δὲ μάκτρου ἐναποθέτει τε-
μάχιον χάρτου, ἐφ' οὗ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐκείνου τοῦ
συνδαιτυμόνου, δι' ὃν προωρίσθη ἡ θέσις.¹

Τέσσαρα ποτήρια ἀναγκαστικῶς παρκατίθενται πρὸ ἐκά-
στου τρυβλίου, ἥτοι τὸ μεῖζον διὰ τὸν κοινὸν οἶνον,
ἕτερον διὰ τὸν ἐκλεκτὸν, τρίτον διὰ τὸν καμπανικὸν

¹ Τὸ ἔθιμον νὰ γράφονται τὰ ὀνόματα τῶν συνδαιτυμόνων
ἐπὶ τῶν θέσεων των κατηργήθη, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ ἐκλογή
τῆς θέσεως γεννᾷ ἀμηχανίαν. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου οἱ κύ-
ριοι ἀφίνουσι τὰς κυρίας νὰ ἐκλέξωσι τὰς θέσεις των πρῶτον,
καὶ εἶτα τοποθετοῦνται αὐτοὶ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Αἱ κυρίαι πρέπει νὰ προσέχωσιν ὅπως μὴ καθίσωσι πρὶν ἢ
καθίσῃ ἡ οἰκοδέσποινα, οἱ δὲ κύριοι νὰ μὴ λάβωσι θέσιν πρὶν
ἴδωσι καθημένας τὰς ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων γείτονας
αὐτῶν.

καὶ τέταρτον διὰ τὸν γλυκὺν ἐπιδείπνιον (vin de desert).¹

Ἐπὶ τῆς παρὰ τὴν τράπεζαν σκευοθήκης (buffet, κυλικεῖον) πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἄφθονος τραπεζοσκευὴ (vaisselle) πρὸς ἀλλαγὴν. Ἐν ταῖς τῶν πλουσίων οἰκίαις ἀλλάσσουσι περόνια καὶ μαχαίρια καθ' ἑκάστην ἔδεσμα, ἐν δὲ ταῖς τῆς δευτέρας τάξεως μεθ' ἑκάστην τάξιν ἐδεσμάτων (service) καὶ πάντοτε μετὰ τὸν ἰχθῦν.

Κατὰ τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς τραπέζης τοποθετοῦνται αἱ φιάλαι (carafes) καὶ αἱ βυκάλαις (bouteilles). Ἐὰν ὅμως ὑπάρχωσι πλέον τῶν δώδεκα τρυβλίων (couverts), τοποθετοῦνται τοιαῦται καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς τραπέζης.

Ἡ διάταξις τοῦ φωτισμοῦ πρέπει νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν κομψὴν διάταξιν τῶν τρυβλίων, τῶν ἀργυρῶν καὶ κρυσταλλίνων σκευῶν καὶ τῶν ἀνθέων, ἐὰν ὑπάρχωσι τοιαῦτα· προτιμώτερον ὅμως εἶνε νὰ κρέμαται ὑπερῶν τοῦ κέντρου τῆς τραπέζης πολυέλαιος. Τὰ κηροπήγια (flambeaux) ἢ οἱ κηροστάται (candelabres) καλὸν νὰ τοποθετῶνται ἐφ' ἑκάστου ἄκρου τῆς τραπέζης.

Ἄς εἴπωμεν νῦν καὶ ὀλίγα τινα περὶ τῶν καθηκόντων τῆς οἰκοδεσποίνης πρὸ τοῦ γεύματος, παρὰ τοῦτο καὶ μετὰ τοῦτο.

¹ Νομίζομεν ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ προστεθῇ καὶ πέμπτον ποτήριον διὰ τὸ ὕδωρ. Ἐὰν ὑπάρχῃ καὶ οἶνος τοῦ Ῥήνου προστίθεται καὶ ποτήριον χρωμάτινον.

Πρὸ τοῦ γεύματος ὀφείλει αὕτη νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς καλῆς διατάξεως πάντων, καὶ περὶ τῆς καλῆς ποιότητος καὶ παρασκευῆς τῶν ἐδεσμάτων καὶ περὶ τῆς καθαριότητος αὐτῶν.

Παρὰ τὸ γεῦμα ὀφείλει νὰ θέλγῃ ἅπαντας διὰ χαριέσσης καὶ προσηνοῦς συμπεριφορᾶς.

Μετὰ τὸ γεῦμα καλῶς ἀνατεθραμμένη γυνὴ οὐδόλως θέλει δείξει ἐνώπιον τῶν συνδαιτυμόνων ἀνησυχίαν περὶ τῆς τύχης τῶν ὑπολειφθέντων ἐν τοῖς πινακίοις (plats).

Τὰ ὑπὸ τῆς κοσμιότητος εἰς τὸν προσκεκλημένον συνδαιτυμόνα ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα εἰσὶ πολλά. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτιστον εἶνε νὰ φθάσῃ ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὥραν τὴν ὀρισθεῖσαν διὰ τοῦ προσκλητηρίου. Πρέπει νὰ διαφύγῃ ὅσον οἶόν τε τὸν κίνδυνον, νὰ ἔλθῃ ὀξυτερόν ἢ σχολαίτερον. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τυχράσσει ἅπαντα τὸν οἶκον, διότι ἡ ὁ κύριος δὲν ἐπέστρεψεν ἔτι, ἢ ἡ οἰκοδέσποινα ἐνασχολεῖται εἰς τὰς ἀναποφεύκτους προπαρασκευὰς τοῦ γεύματος ἢ ἐνδύεται, ἢ οἱ ὑπηρεταὶ καθ' ὁλοκληρίαν προσέχουσιν εἰς τὸ ἔργον των, ἢ τὸ πῦρ δὲν ἐτέθη ἔτι ἐν τῇ ἐστίᾳ τῆς αἰθούσης τῆς ὑποδοχῆς, ἢ τὸ ἐστιατόριον εἶνε ἔτι ἐν ἀταξίᾳ. Οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀγνοοῦσι ποῦ πρέπει νὰ εἰσαγάγῃσι τὸν πρὸ τῆς ὥρας ἐλθόντα κεκλημένον, ἐὰν δέ τις τῶν τῆς οἰκογενείας διαμείνῃ μετ' αὐτοῦ, ἢ συνδιάλεξις οὐδεμίαν ἔχει ζωηρότητα, καὶ εἰκοσάκις διακόπτεται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες ἔρ-

χονται ὅπως λάξωσι διαταγὰς. Ἀφ' ἑτέρου οἱ καθυστεροῦντες συνδαιτυμόνες εἰσὶν ἔτι ἀφορητότεροι, διότι τούτων ἕνεκα δύναται τὸ γεῦμα νὰ ὑποστῇ βλάβην. Ἐὰν δ' ἀφίχθῳσιν ἀφοῦ ὁ οἰκοδεσπότης, εἰς μάτην ἀναμείνας αὐτοὺς ἐπὶ τινι χρόνῳ, διατάξῃ νὰ παρθέσωσι τὸ γεῦμα, ὁποῖαν ἐντύπωσιν θέλει προξενήσῃ ἡ ἀφίξις αὐτῶν; Καθ' ἣν στιγμὴν ἄπασα ἡ προσοχὴ συγκεντροῦται ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐδέσματος οἱ συνδαιτυμόνες ἐνοχλοῦνται ἵνα ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν, ἀνταλλάξωσι ψυχρὰς φιλοφρονήσεις καὶ ἀκούσωσιν ἀνυποστάτους δικαιολογήσεις. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τε πρώτης καὶ δευτέρας περιπτώσεως ὀφείλει τις νὰ τηρήσῃ τὴν ἐπομένην διαγωγὴν. Ἐὰν ἐννοήσῃ ὅτι ἔφθασεν ἐνωρίτερον τοῦ δέοντος, πρέπει, προφασιζόμενος ἐπίσκεψίν τινα φίλου, πλησίον κατοικοῦντος, ν' ἀπέλθῃ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ὠρισμένην ὥραν. Ἐὰν δὲ καθυστερήσῃ, πρέπει ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ ν' ἀποχωρήσῃ, οὕτω δ' ἀποφεύγει νὰ ἐμφανισθῇ εἰς γεῦμα, ὅπερ θέλει διαταράξῃ διὰ τῆς παρουσίας του.

Μετὰ τὴν σύναξιν ἁπάντων τῶν κεκλημένων ἐν τῇ αἰθούσῃ, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ σύστασιν αὐτῶν, ὑπηρέτης ἀγγέλει ὅτι τὸ γεῦμα παρετέθη, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἐγείρεται καὶ, καλῶν ἅπαντας ὅπως ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ ἐστιάτοριον, βυθίζει πρῶτος ὅπως ὀδηγήσῃ τοὺς ξένους αὐτοῦ.

Οἱ κεκλημένοι ἐγείρονται μετὰ τὸν οἰκοδεσπότην

ἕκαστος δὲ τῶν ἀνδρῶν προσφέρει τὴν χεῖρα εἰς μίαν κυρίαν, ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν θέσιν τῆς τραπεζῆς, ἐφ' ἧς θέλει ἰδεῖ ἐγγεγραμμένον τὸ ὄνομά της.¹ Ὁ οἰκοδεσπότης κατέχει συνήθως τὴν θέσιν τοῦ κέντρου, τοποθετεῖ δὲ πλησίον του τοὺς ξένους ἐκείνους, οὓς ἐπιθυμεῖ νὰ τιμήσῃ πλέον τῶν ἄλλων. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ θέσις θεωρεῖται ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν τιμητικὴ.² Ἀπάντων τοποθετηθέντων ὁ οἰκοδεσπό-

¹ Γενομένης τῆς ἀναγγελίας ὅτι τὸ γεῦμα εἶνε ἑτοιμον ἡ οἰκοδέσποινα προσφέρει τὴν χεῖρα εἰς τὸν μείζονα κοινωνικὴν θέσιν κατέχοντα ἢ εἰς τὸν πρεσβύτερον, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης εἰς τὴν μᾶλλον ἀξιοσέβαστον κυρίαν. Ὁ οἰκοδεσπότης ἐξερχόμενος πρῶτος ὁδηγεῖ τοὺς κεκλημένους εἰς τὸ ἐστιατόριον, ἡ δὲ οἰκοδέσποινα ἔρχεται τελευταία. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος συμβαίνει τὸ ἐναντίον, τῆς οἰκοδεσποίνης ἐξερχομένης τοῦ ἐστιατορίου πρώτης, τελευταίου δὲ μένοντος τοῦ οἰκοδεσπότου.

² Ἐσχάτως ἐγένετο λόγος πολὺς ἐν μεγάλῃ εὐρωπαϊκῇ ἐφημερίδι περὶ τοῦ εἰς τίνα ἀνήκει ἡ θέσις τῆς τιμῆς, καθ' ἣν περίπτωσιν καλέσῃ τις εἰς γεῦμα ταυτοχρόνως τὸν νομάρχην, τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν στρατιωτικὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπαρχίας ἐν ἣ διαμένει.—Ὁ νομάρχης ἀντιπροσωπεῖ τὴν κυβέρνησιν, ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τὸν στρατόν. Ἐὰν λοιπὸν τὸ γεῦμα ἔχῃ χώραν παρ' ὑπαλλήλῳ τοῦ κράτους, ἡ θέσις τῆς τιμῆς ἀνήκει δικαιώματι εἰς τὸν νομάρχην, ἡ δευτέρα εἰς τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸν ἀρχηγόν. Ἀλλ' ἐὰν τὸ γεῦμα ἔχῃ χώραν παρ' ἰδιώτῃ, ἥτοι παρ' ἀνθρώπῳ, οὐδεμίαν ἐπίσημον θέσιν κατέχοντι, ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ μὴ τηρήσῃ τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς αὐλῆς, καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν θέσιν τῆς τιμῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὴν δευτέραν πρὸς τὸν νομάρχην, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τῆς στρατιωτικῆς δυνά-

της κενοῦ ἐντὸς τῶν τρυβλίων, τὰ ὅποια εἰσὶν ἐν στήλῃ πρὸς τ' ἀριστερά του, τὸν ζωμὸν, προσφέρων πρῶτον πρὸς τὸν δεξιὸν γείτονα καὶ εἶτα κατὰ σειρὰν μέχρις οὗ ἅπαντες λάβωσιν ἐξ αὐτοῦ. Οἱ ὑπηρέται λαμβάνουσι τὰ κενὰ τρυβλία, ἐν οἷς ἕκαστος ἀφίνει τὸ κοχλιάριόν του.

Ἐν τοῖς πλουσίοις συμποσίοις, ἢ ἐν τοῖς γεύμασι τῶν ἀριστοκρατικῶν οἴκων, καθ' ἃ ἄνδρες ὑπηρετοῦσιν, οἱ οἰκοδεσπότες δὲν προσφέρουσιν οὔτε ἐδέσματα οὔτε οἶνους, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται διὰ τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες, ἐνῶ προσφέρουσι τὰ ἐδέσματα ἢ τὰ ποτὰ, ἀναγγέλουσι καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν.¹

Εὐπρεπῶς τρώγειν δὲν εἶνε πρᾶγμα τοσοῦτον μεως ἥνε στρατηγὸς καὶ προβεβηκὸς τὴν ἡλικίαν, διότι τότε καταλαμβάνει οὗτος τὴν δευτέραν θέσιν δικαιοματικῆς ἡλικίας, δὲν δύναται ὅμως ν' ἀπαιτήσῃ ταύτην.

Ὡσαύτως καὶ διὰ τὰς προπόσεις ἡ πρώτη τούτων ἀνήκει εἰς τὸν νομάρχην.

¹ Ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ἢ ἡ οἰκοδέσποινα διανέμωσι τὰ ἐδέσματα κατὰ τὴν τράπεζαν, δὲν πρέπει τις νὰ ποιῇ παρατηρήσεις διὰ τὰ διδόμενα αὐτῷ, οὐδὲ νὰ προσφέρῃ ταῦτα εἰς ἄλλον λόγῳ εὐγενείας, διότι ἡ εὐγένεια αὕτη ἀποβαίνει ἀγροικία πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην. — Ἐὰν δὲ οἱ ὑπηρέται περιφέρωσι τὰ ἐδέσματα, λαμβάνει τις μέτριον ποσὸν ἐκ τούτων καὶ δὲν ἐπιζητεῖ τὰ καλλίτερα μέρη, ἀλλ' ἐκεῖνα ἀκείνται πρὸ αὐτοῦ. Μὴ λαμβάνων δὲ παρὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου προσφερομένου, δὲν ἀρνεῖται λέγων «εὐχαριστῶ», ἀλλὰ «δὲν θέλω», διότι οὗτος ὑπηρετεῖ τὸν κύριόν του καὶ οὐχὶ τὸν προσκεκλημένον.

ἔπλουν ὅσον ἤθελέ τις νομίσει ἐκ πρώτης ὄψεως· πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης, πολλοὶ συγγραφεῖς πολλάκις ἐμνημόνευσαν τοῦ μαθήματος, ὅπερ ἔδωκεν ὁ Ἀββάτης Δελίλλης (Delille) πρὸς τὸν Ἀββάτην Κοσσῶνα (Cosson).

Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἡμεῖς, διότι μέγα μέρος τῶν παραδεδεγμένων νόμων ἐπὶ τῆς διαγωγῆς, ἣν ὀφείλει τις νὰ τηρήσῃ κατὰ τὴν τρέπεζαν ἀναφέρονται ἐν αὐτῷ.

Ὁ Ἀββάτης Κοσσῶν, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ λυκείῳ τοῦ Μαζαρίνου, λίαν ἐντρίβῃς περὶ τὴν τέχνην τοῦ διδάσκειν καὶ πεπληρωμένος Λατίνων καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ φιλολογίας, ἐθεώρει αὐτὸν πνευπιστήμονα καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ἐξοικειωθείς μετὰ τοῦ Πέρσου¹ καὶ Ὁρατίου ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποπέσῃ εἰς ἀγροικίας καὶ ἰδίως ἐν γεύματι, ἀλλ' ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἠπατᾶτο. Ἡμέραν τινα ἐγευμάτισεν ἐν Βερσαλλίαις παρὰ τῷ Ἀββάτῃ Ραδονβιλλέρσου (de Radonvillers) μετὰ διαφόρων αὐλικῶν, στραταρχῶν τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων μεγιστάνων· μεγαλαυχῶν δ' ἔλεγεν ὅτι ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν γνῶσιν τῆς ἐθιμοτυπίας καὶ τῶν καθιερωμένων ἐθίμων. Ὁ Ἀββάτης Δελίλλης παρὼν ὅτε ἔλεγε ταῦτα, ἐστοιχημάτισε μετ' αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ διέπραξε πλεῖστα ὅσα ἄτοπα — «Καὶ πῶς τοῦτο, ἀνέκραξεν ὁ Κοσσῶν, ἔπραξα ὅπως ὅλοι. — Ὅποια ἀπεί-

¹ Λατίνου σατυρικοῦ.

τησις ! ἀπήντησεν ὁ Δελίλλης· θέλετε ἰδεῖ ὅτι οὐδὲν ἐπράξατε ὡς οἱ ἄλλοι. Ἄλλ' ὅς περιορισθῶμεν εἰς τὰ τοῦ γεύματος· καὶ πρῶτον εἰπέτέ μοι τί ἐκάμετε τὸ μάκτρον (serviette), παρακαθήσαντες εἰς τὴν τράπεζαν;—Τὸ μάκτρον μου; Τὸ ἐξεδίπλωσα, τὸ ἐξήπλωσα ἐπ' ἐμοῦ καὶ ἐστερέωσα τὴν μίχην ἄκραν του εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ κομβίου μου. — Βλέπετε, φίλε μου, εἴσθε ὁ μόνος ὅστις ἔπραξεν οὕτω. Οὐδεὶς ἐκδιπλοῖ ἐντελῶς τὸ μάκτρον, ἀλλ' ἡμιδεδιπλωμένον τὸ τοποθετεῖ ἀτημελῶς ἐπὶ τῶν γονάτων του. Καὶ πῶς ἐροφήσατε τὸν ζωμόν σας; — Νομίζω ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἔλαβον τὸ κοχλιάριον, διὰ τῆς ἐτέρας τὸ περόνιον.—Τὸ περόνιον; Παναγία μου! Τίς μεταχειρίζεται περόνιον διὰ νὰ ροφήσῃ ζωμόν; Ἄλλ' ἰδῶμεν περαιτέρω. Μετὰ τὸν ζωμόν τί ἐφάγετε;—Ὡὸν νωπὸν. — Τί ἐκάμετε τὸ κέλυφος; — Τὸ ἀφῆκα ἐν τῷ τρυβλίῳ. — Ὀλόκληρον; — Ὀλόκληρον. — Λοιπὸν φίλτατε ὁσάκις τρώγει τις ὦν ὀφείλει νὰ θραύσῃ τὸ κέλυφος αὐτοῦ. Ἀλλὰ εἰπέτε μοι πῶς ἐφάγετε τὸν ἄρτον;—Ὡς ὅλοι, τὸν ἔκοψα τακτικὰ διὰ τοῦ μαχαιρίου καὶ τὸν ἔφαγον.—Βλέπετε ὅτι καὶ πάλιν ἐσφάλετε· τὸν ἄρτον δὲν τὸν κόπτουσι διὰ τοῦ μαχαιρίου ἀλλὰ τὸν θραύουσι διὰ τῆς χειρὸς. Ἄλλ' ὅς προχωρήσωμεν· πῶς ἐπίετε τὸν καφρέν; — Ὅσον διὰ τοῦτο σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν θὰ ἔχητε παρατήρησιν νὰ κάμητε· ἐπειδὴ ἦτο πολὺ θερμὸς ἔχυνον αὐτὸν κατ' ὀλίγον εἰς τὸ ὑποκρατήριον (πιατάκιον, soucoupe), καὶ

ἔπινον αὐτόν.—Βλέπετε λοιπὸν ὅτι καὶ πάλιν δὲν ἐπρά-
ξατε ὡς οἱ ἄλλοι; Οὐδεὶς χύνει τὸν καφφέν του εἰς
τὸ ὑποκρατήριον, ἀλλὰ πίνει αὐτόν ἐκ τοῦ κυμβίου.
Λοιπὸν φίλτατε Κοσσῶν οὐδὲ λέξιν εἶπετε, οὐδὲ κί-
νησιν ἐκάμετε, συνάδουσιν πρὸς τὰ παρὰδεδεγμένα.»
Ὁ ἀγαθὸς καθηγητὴς ἀπεστομώθη, ἐνόησε δ' ὅτι δὲν
ἄρκει ἡ γνῶσις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς, ἀλλ'
ὅτι ὁ θέλων νὰ ζήσῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὀφείλει ν' ἀπο-
κτήσῃ καὶ ἄλλας γνώσεις, αἵτινες ἂν καὶ δὲν ἦνε το-
σοῦτον σπουδαῖαι εἰσὶν ὅμως χρήσιμοι. ¹

¹ Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω ἃς σημειώσωμεν καὶ
τινα στοιχειώδη.

Ὁ ἄρτος δὲν κόπτεται διὰ μαχαίριου ἀλλὰ θραύεται διὰ
τῆς χειρὸς ὑπεράνω τοῦ τρυβλίου, ἵνα μὴ τις πληρώσῃ τὸν
πέριξ αὐτοῦ χώρον διὰ ψυχῶν.

Τὸ μάκτρον (petzetta, serviette) ἐκδιπλοῦται κατὰ τὰ
τρία τέταρτα καὶ ἐπιτίθεται ἀτημελῶς ἐπὶ τῶν γονάτων· ἀλλ'
ὁ ἀνὴρ δὲν πράττει τοῦτο πρὶν ἢ πράξωσιν αὐτὸ ἀμφοτέραι
αἱ γείτονές του. Πᾶς τις πρέπει νὰ τρώγῃ κρατῶν ταῦτοχρό-
νως τὸ περόνιον διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τὸ μαχαίριον διὰ τῆς
δεξιᾶς, κόπτει δὲ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὸ ἔδεσμά καὶ εἰ-
σάγει διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἥτις κρατεῖ τὸ περόνιον, τὰ βαθμη-
δὸν κοπτόμενα τεμάχια, εἰς τὸ στόμα. Οὐδεμίᾳ τροφῇ πρέπει
νὰ εἰσάγηται εἰς τὸ στόμα διὰ τοῦ μαχαίριου. Οὐδέποτε
λαμβάνει τις διὰ τῆς χειρὸς ὅστ' ἢ ἄλλα. Ἀφοῦ φάγῃ, ἐνα-
ποθετεῖ μαχαίριον καὶ περόνιον ἐντὸς τοῦ τρυβλίου, τὸ ἐν
πλησίον τοῦ ἄλλου. Οὐδέποτε ὁσφραίνεται τις τὸν οἶνον πρὶν
ἢ πίνει αὐτόν. Ὅφειλει νὰ φροντίζῃ ὅπως μὴ ἀλείφῃ τὰ χεῖλη
ἐξωτερικῶς διὰ τῶν ἐδεσμάτων, ἢ τρώγων μὴ κροτῇ ταῦτα.
Ὡσαύτως ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ παντὸς αὐτῷ προσφερομέ-

Ὅπως προσφέρῃ τις τὰ πρὸ αὐτοῦ κεῖμενα ἐδέσματα, ὀφείλει ν' ἀναμείνῃ μέχρις οὗ ὃ οἰκοδεσπότης προσκλήσει πρὸς τοῦτο ἢ προσφέρει αὐτὸς ταῦτα. Εἰς τ' ἄλλα τῆς τραπέζης κάθηνται οἱ νεώτεροι τῶν συνδαιτυμόνων καὶ τὰ παιδία· διὰ δὲ τὰ παιδία ἐπιτρέπεται νὰ στηθῇ καὶ τράπεζα ἰδιαιτέρα.

Ἡ καλὴ συμπεριφορὰ ἀπαιτεῖ ὅπως, πᾶς ἀνὴρ καθήμενος πλησίον γυναικὸς ἢ γέροντος, ἀπαλλάτῃ τοὺς παντὸς κόπου φροντίζων ἐνδελεχῶς περὶ αὐτῶν.¹

Μὴ πίνετε ἀδιακόπως καὶ συνεχῶς, καὶ ἀπομάσσητε τὸ στόμα ὑμῶν πρὶν ἢ πίνετε καὶ μετὰ τοῦτο.

Ἀποφεύγετε ἰδίως νὰ ἐμφυσᾶτε ἐντὸς τοῦ ποτηρίου ὑμῶν, καὶ ν' ἀπομάσσητε εἴτ' αὐτὸ διὰ τοῦ μάκτρου. Τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέτρα ἐπιτρέπονται μόνον ἐν ξενοδοχείῳ ἐνθα, ἐπειδὴ πληρῶνετε, δικαιούσθε νὰ ὑποπτεύησθε τὴν καθαριότητα τῆς ὑπηρεσίας. Τοῦτο δὲ μ' ἐνθυμίζει τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον, ὅπερ ἀναφέρω ὡς ἀληθές.

Ἐνδοξὸς τις στρατηγὸς διετήρησε καὶ ἐν τῇ πόλει τὰς ἐξεις τοῦ στρατοπέδου. Γευματίζων δὲ παρὰ τινι κυνοῦ ἐδέσματος, ἐὰν δὲ δὲν τῷ ἀρέσκη προσποιεῖται ὅτι τρώγει ὀλίγον. Ἀρνούμενος δεικνύει ἔλλειψιν ἀνατροφῆς.

¹ Αἱ κυρίαι πρέπει νὰ μὴ στενοχωρῶσι τοὺς γείτονάς των διὰ τῶν ἐσθίτων, οὐδὲ νὰ ὑπερπληρῶσι τὴν πρὸ αὐτῶν θέσιν διὰ τοῦ ῥινομάκτρου, τοῦ ῥιπιδίου, τῶν χειροκτίων κλ. Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ προσκλήνῃ τις ὅπως συνδιαλεχθῇ πρὸς τινὰ τῶν συνδαιτυμόνων, ἀπώτερον καθήμενον.

Οἱ κύριοι δὲν πρέπει νὰ στενοχωρῶσι τὰς γείτονας ἐν

ρία τῆς αὐλῆς, καθ' ἣν στιγμὴν χρυσόπαστος ὑπηρέτης ἡτοιμάζετο νὰ πληρώσῃ τὸ ποτήριον αὐτοῦ οἴνου, ἀντὶ νὰ τείνῃ αὐτῷ τοῦτο φουσᾶ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ κατόπιν τὸ ἀπομάσσει διὰ τοῦ μάκτρου.

Ἡ οἰκοδέσποινα νομίζουσα ὅτι ὁ ὑπηρέτης ἔσφαλεν, ἔκαμνε νεῦμα πρὸς αὐτὸν νὰ δώσῃ ἄλλο ποτήριον.

Φέρουσι λοιπὸν πρὸς τὸν στρατηγὸν δεῦτερον ποτήριον, ἀλλ' αὐτὸς ἀπομάσσει καὶ τοῦτο· φέρουσι τρίτον καὶ τέταρτον, οὗτος δ' ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτό. Τέλος ὁ στρατηγὸς χαλεπῶς φέρων τὴν ἀλλαγὴν ταύτην τῶν ποτηρίων, καὶ οὐδόλως κατανοῶν τὸν λόγον τούτου, κύπτει πρὸς τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ γείτονα, σύζυγον ὑπουργοῦ, καὶ λέγει αὐτῇ εἰς τὸ οὖς.

«Τί θὰ εἰπῇ αὐτὸ, μήπως ἡ κυρία Χ... μὲ χλευάζῃ, ἢ μήπως μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ δεῖπνόν της διὰ ν' ἀπομάξω ὅλα της τὰ ποτήρια;»

Ἡ γείτων τοῦ στρατηγοῦ ὑπομειδιάσασα προσεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτὸν, ἂν καὶ μετὰ μεγάλου κόπου, ὅτι δύναται τις εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ν' ἀπομάσσῃ τὸ ποτήριόν του, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅταν καλῇται εἰς γεῦμα.

Εἴτε κατ' οἶκον τρώγων τις εἴτε παρ' ἄλλοις, οὐδέποτε πρέπει νὰ παραμελῇ κανόνας τινας, οὓς ἡ κοσμιότης ὑπαγορεύει, πρὸ παντὸς δὲ πρέπει νὰ προσέχῃ ἀδιακόπων κινήσεων, χειρονομιῶν ἢ φωνῶν, καὶ πρέπει νὰ προλαμβάνωσι τὰς τυχόν ἀνάγκας των, προσφερόμενοι εὐγενῶς καὶ εὐπρεπῶς.

ὅπως καθήμενος εἰς τὴν τράπεζαν ἔχη τὰς χεῖρας καθαρὰς.

Ἐὰν παρκτηρήσῃ τις ἐντὸς ἐδέσματος τινος ξένον ἀντικείμενον, τυχαίως ἐκεῖ εὕρισκόμενον, πρέπει νὰ προσπαθῇ ὅσον οἶόν τε νὰ τ' ἀποκρύψῃ, διότι ἄλλως καὶ τὸν ξενίζοντα λυπεῖ καὶ ἀηδίαν εἰς τοὺς λοιποὺς συνδαιτυμόνας δύναται νὰ παράσχῃ.

Δὲν πρέπει νὰ κόπτῃ τις τὰς ὁπώρας διὰ μαχαιρίων ἐχόντων χαλυβδίνην λεπίδα, ἐὰν ὑπάρχωσι μαχαιρία ἔχοντα ταύτην ἀργυρᾶν ἢ χρυσῇν.¹ Ὡσαύτως δὲν πρέπει ν' ἀφίνη τις ἐντὸς τοῦ ποτηρίου ὕδωρ ἢ οἶνον, ὅστις δύναται νὰ χυθῇ ἐὰν ἀνατραπῇ τοῦτο. Ὅφείλει δὲ πᾶς τις, καὶ ἐὰν κατ' οἶκον καὶ μόνος τρώγῃ, νὰ προσπαθῇ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἑξὶν νὰ τρώγῃ μετὰ μεγίστης καθαριότητος καὶ τάξεως, διότι ἐὰν τοῦτο δὲν καταστῇ ἑξὺς, κινδυνεύει συντρώγων μετ' ἄλλων νὰ καταδειχθῇ ἀδέξιος καὶ ἀνάγωγος, ἐπασχολούμενος ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῆς ιδέας μὴ πράξῃ τι ἄτοπον.²

Ὁ ὑπηρετῶν πρέπει νὰ ποιῇ ὅσον οἶόν τε ὀλιγώτερον θόρυβον διὰ τῶν μαχαιρίων καὶ τῶν τρυβλίων.

Νὰ τρώγῃ τις θορυβωδῶς ἢ λίαν ταχέως εἶνε ἀνάγωγον.

¹ Τὰ ἄπια, μῆλα κλ. καθαρίζει τις κατὰ μῆκος, κόπτων αὐτὰ εἰς τέσσαρα· οὐδέποτε δὲ καθαρίζει αὐτὰ περιστροφικῶς.

² Τοῦτου ἕνεκα πάντες ὀφείλουσιν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας νὰ διδάσκωσιν εἰς τὰ τέκνα των, πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρονται καὶ νὰ τρώγωσιν εἰς τὴν τράπεζαν, διότι πολλάκις τοῦτο ἀρκεῖ ἵνα σχηματίσῃ τις καλὴν ἢ κακὴν γνώμην περὶ τινος.

Συνειθίζουσί τινες ν' ἀπομάσσωσι τὰ τρυβλία αὐτῶν διὰ τοῦ ἄρτου· τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται ἢ μόνον ἐὰν γευματίζῃ τις κατ' οἶκον καὶ μόνος.

Πᾶς νέος ἀνὴρ ὀφείλει νὰ γινώσκῃ νὰ τέμνῃ καὶ διανέμῃ τὰ ἐδέσματα, ἵνα καθίσταται ἐν ἀνάγκῃ χρήσιμος.

Τὸ καλλίτερον βόειον τεμάχιον εἶνε τὸ μέρος, ὅπερ περιέχει ἀναμιξ παχὺ καὶ ἀπαχὲς κρέας, ὡς τρυφερώτερον δὲ καὶ μᾶλλον περιζήτητον θεωρεῖται τὸ ἔλασσον μέρος τῶν ψαῶν. Τὸ μηρίον τοῦ μόσχου διατέμνεται συνήθως κατὰ τὸ μέσον, ἐπειδὴ εἶνε μᾶλλον σαρκῶδες. Ὁ νεφρὸς δὲ δίδεται ἐκείνῳ, ὃν θέλομεν ἰδίως νὰ περιποιηθῶμεν.

Ὡς τρυφερώτερα μέρη τοῦ γαλαθηνοῦ χοιριδίου (cochon de lait) θεωροῦνται παρὰ τῶν γαστριμάργων τὸ δέρμα καὶ τὰ ὦτα. Τὰ μᾶλλον δὲ τιμώμενα μέρη τῶν λαγωῶν, λαγιδίων καὶ κονίκλων εἰσὶ τὰ παρὰ τὴν οὐρὰν, μετ' αὐτὰ δὲ ἡ ῥάχις τὰ μηρία καὶ οἱ ὦμοι.

Τὰς περιστερὰς ὀπτὰς ἢ κεκαρυκευμένας διατέμνει τις εἰς δύο, κατὰ μῆκος.

Οἱ εἰδήμονες βεβαιοῦσιν ὅτι αἱ πτέρυγες εἰσὶ τὰ ἡδύτερα μέρη τῶν πτηνῶν ἐκείνων, ἅτινα ξύουσι τὴν γῆν διὰ τῶν ὀνύχων. Ἡ πτέρυξ τῆς πέρδικος καὶ τὰ μηρία τοῦ σκολόπακος (becasse) εἰσὶ τὰ κάλλιστα.

Συνήθως ἀποκόπτονται κατὰ πρῶτον τὰ μηρία καὶ αἱ πτέρυγες τῆς ὄρνιθος. Τὰ λευκὰ κρέατα τοῦ κάπωνος καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀλέκτορος (διάνου), καὶ τὸ κρέας

τῆς ῥάχεως τῆς νήσσης πρέπει νὰ προσφέρωνται κατὰ προτίμησιν εἰς ἐκείνους, οὓς ὁ οἰκοδεσπότης θέλει νὰ περιποιηθῇ.

Ἀπρεπὲς θεωρεῖται νὰ ἐγγίσῃ τις ἰχθὺν διὰ μαχαρίου· οὗτος διανέμεται διὰ κοχλιαρίου, πρὸς τοῦτο διεσκευασμένου, τρώγεται δὲ διὰ τοῦ περονίου μόνον. Τὸ καλλίτερον τεμάχιον τοῦ βουγλώσσου (sole, γλῶσσα, εἶδος ἰχθύος) καὶ ἀπάντων τῶν πλακοέντων ἰχθύων εἶνε τὸ τοῦ μέσου.

Δὲν πρέπει τις νὰ σκάπτῃ τὸ τυρίον, ἀλλὰ νὰ τέμνῃ αὐτὸ κατὰ μῆκος.

Τὸ ἔθος τῶν προγόνων ἢ μᾶλλον τῶν πατέρων ἡμῶν, νὰ τραγωδῶσι κατὰ τὸ ἐπίδειπνον, κατηργήθη σήμερον. Ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον ἡ προγραφὴ αὕτη δύναται νὰ τύχῃ ἐπιδοκιμασίας· καὶ ἂν καὶ ἐνίοτε τὰ ἄσμεντα ταῦτα προσελάμβανον χαρκατῆρα ζωηρότερον τοῦ δέοντος, τὸ πάλαιον ἔθιμον εἶχε τὸ πλεονέκτημα νὰ φαιδρύνῃ πάντας. Ἐὰν δὲ κατὰ τύχην εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν συμποτῶν πεινητῆς, οἷαςδήποτε ἱκανότητος, τὸ συμπόσιον προσελάμβανε ἐκ τούτου τύπον ζωηρότητος ἐκτάκτου.

Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἢ ἐν τισιν οἰκογενείαις τὸ ἔθιμον τοῦτο διετηρήθη. Ἐὰν λοιπὸν εὐρεθῇ τις κατὰ τύχην μεταξὺ συμποτῶν διατηρούντων τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὀφείλει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τοῦτο καὶ νὰ τραγωδήσῃ ἐὰν προσκληθῇ ἄνευ ἀντιρρήσεων. Καὶ ἐὰν μὲν τις τραγωδῇ καλῶς καὶ γινώσκῃ ὅτι δύναται νὰ εὐαρε-

στήτη δὲν πρέπει νὰ δεικνύη ἄκαιρον μετριοφροσύνην. Ἐὰν δὲ τούναντίον, ἀρκεῖ νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς συμπότας περὶ τῆς ἀπειρίας του, καὶ νὰ ὑπακούσῃ ὅταν ἔλθῃ ἡ σειρά του, μὴ δεικνύων διὰ τοῦ τρόπου του ὅτι ἀποτίνει ποινὴν.

Αἱ προπόσεις συνοδευόμεναι ὑπὸ λόγων δὲν ἐκφωνοῦνται ἢ μόνον ἐν συμποσίοις σωματείων ἢ πολιτικῶν φατριῶν. Ἐν γεύματι ἰδιωτικῷ αἱ προπόσεις πρέπει νὰ ᾧσιν ὀλίγα· συνήθως δὲ ἡ πρώτη ἀποτείνεται πρὸς τὴν οἰκοδόσποιαν, ἣν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέρει ὁ ἐπισημότερος τῶν κεκλημένων λόγῳ ἡλικίας ἢ κοινωνικῆς θέσεως.

Ὅπως προτείνῃ τις πρόποσιν ἐγείρεται ὀλίγον κρατῶν τὸ ποτήριον του καὶ λέγει. «Προτείνω νὰ πῶμεν εἰς ὑγείαν τοῦ Κυρίου Α....»

Μετὰ τὴν πρότασιν ταύτην οἱ συνδαιτυμόνες μιμούμενοι τὸν προτείναντα αὐτὴν, συγκρούουσι πρὸς ἀλλήλους τὰ ποτήρια· αὕτη δὲ εἶνε ἡ μόνη περίστασις, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται σήμερον νὰ συγκρούωνται τὰ ποτήρια.

Ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἀποβλέπει ἡ πρόποσις, ὀφείλει νὰ εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν φιλοφρόνησιν ταύτην.

Ὡσαύτως δύναται τις νὰ προπῇ εἰς τὴν ὑγείαν ἀπόντων, ὧν ἡ ἀπουσία εἶνε αἰσθητή.

Ἐκάστῳ τῶν συνδαιτυμόνων ἐπιβάλλεται μετριότης ὡς πρὸς τὴν τροφήν καὶ τὸν πότον· εἶνε δὲ κτηνώδες νὰ προσέλθῃ τις εἰς γεῦμα, ὅπως ἐμπλησθῇ ἐδεσμάτων καὶ οἶνων.

Ἐπιτρέπεται νὰ συγχαρῇ τις τῇ οἰκοδεσποίνῃ ἐπὶ τῇ καλῇ ποιότητι τῶν ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν, ἀλλ' ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅπως μὴ αἱ δηλώσεις αὗται προσλάβωσι χαρακτηῖρα γαστριμαργίας.

Ἐὰν τρώγῃ τις ἄνευ ἀνάγκης, δύναται νὰ κατακριθῇ ὡς λαίμαργος. Ἡ ἐγκράτεια συντείνει τὰ μέγιστα εἰς τὴν διχτήρησιν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων.¹

Ἀναφέρουσιν ὅτι ἱατρὸς περιώνυμος, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν εἰς τὴν αὐλήν του, ἠρώτησεν ἅμα φθάσας περὶ τοῦ βίου, ὃν διάγουσιν ἐν τῷ βασιλείῳ· λαβὼν δ' ἀπάντησιν ὅτι δὲν τρώγουσιν ἢ ὅταν πεινῶσι, καὶ ὅτι καὶ τότε δὲν καταπαύουσιν ἐντελῶς τὴν πεῖνχν, εἶπεν. «Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀποσύρομαι, νομίζων ἐμχυτὸν ἐντελῶς περιττόν.»

Ἐὰν τις παρκαθήηται γυναικὶ παρὰ τὸ γεῦμα, ἤθελεν εἶσθαι λίαν ἀπρεπὲς, ὑπὸ τὸ πρόσχημα φιλοφρονήσεων, νὰ προσπαθῇ νὰ τὴν μεθύσῃ κινῶν αὐτῇ κρυφίως ποτά.

Ἐὰν δὲ συμβῇ ποτε νὰ παρκαθήηται τις ἐν συμποσίῳ παρὰ τινι, ἀγνοοῦντι τὰς ἀπαιτουμένας διατυπώ-

¹ Τρώγειν πολὺ καὶ οὐδὲν ὡς τρώγειν θεωρεῖται ἄτοπον, διότι ἐὰν τρώγῃ τις πολὺ ἐμφαίνει ὅτι δὲν τρώγει συνήθως ἀρκετὰ εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἐπωφελεῖται τῆς περιστάσεως, ἐὰν δ' ἐλάχιστα τρώγῃ ἐμφαίνει, ὡς εἶπεν, ὅτι αἰσθάνεται ἀηδίαν διὰ τὰ παρατιθέμενα. Ὡσαύτως πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τις νὰ τρώγῃ πολὺ ταχέως ἢ λίαν βραδέως.

σεις ἐν γεύματι πλουσίου, δὲν πρέπει νὰ χλευάζῃ αὐτόν.

Ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας, ὁ τοῦ Φενελῶνος μαθη-
τῆς, κατέκρινε τοὺς χλευάζοντας τὴν ἄγνοιαν ταύτην.
Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1702 ὁ πρίγκηψ οὗτος ἐστρατήγει τοῦ
ἐν Φλαμανδία Γαλλικοῦ στρατοῦ, γέρων ἀξιωματικὸς
γινώσκων κάλλιον τὴν τέχνην τοῦ πολέμου ἢ τὰ ἔθιμα
τῆς αὐλῆς, παρεκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ πρίγ-
κηπος ἄνευ προηγηθείσης ἀδείας τούτου. Ἐπειδὴ δ'
ἐγένετο αὐτῷ ἡ παρκτήρησις καὶ ἤτει διὰ τοῦτο
συγγνώμην, ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας ἀπεκρίθη πρὸς
αὐτόν οὕτω. «Κύριε, θέλετε δειπνήσει μετ' ἐμοῦ καὶ
θέλω σᾶς διδάξει τὰ ἔθιμα τῆς αὐλῆς, ὑμεῖς δὲ θέ-
λετε μὲ διδάξει τὰ τοῦ πολέμου.»

Τὸ περόνιον, τὸ μαχχίοιον καὶ ἐν γένει πᾶν τοιοῦτον,
οὐδέποτε πρέπει νὰ δίδωνται στρεφομένης τῆς αἰχμῆς
πρὸς τὸν λαμβάνοντα, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ προσφέρῃ
τις κρατῶν αὐτὰ ἐκ τοῦ μέσου. Οὐδέποτε τὸ περόνιον
τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του.

Ὁ οἰκοδεσπότης δίδει πάντοτε τὸ σημεῖον τῆς ἐξε-
γέρσεως ἐκ τῆς τραπέζης, τότε δὲ πρέπει ν' ἀποτί-
θηται το μᾶκτρον ὅπως ἔχει, διότι ἐὰν διπλωθῇ τοῦτο
ἐμφαίνει μεγάλην οἰκειότητα.

Πρὸ πολλοῦ διαμαρτυροῦνται κατὰ τοῦ ἐθίμου νὰ
φέρωσι μετὰ τὸ ἐπίδειπνον πρὸ ἐκάστου συνδαιτυμό-
νος λεκανίδιον (bol), πλήρες ὕδατος χλιαροῦ, προωρι-
σμένου πρὸς πλῆσιν τῶν δακτύλων καὶ τοῦ στόματος.

Ἀναφέρομεν νῦν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώ-

μην τοῦ Βριγιάτου Σαβαρίνου, ἣν πληρέστατα συμμεριζόμεθα.

«Ἐγγραφον ὅτι τὰ πρὸς ἑμετον ἀγγεῖα τῶν Ῥωμαίων προσέκρουον εἰς τὴν λεπτότητα τῶν ἡμετέρων ἡθῶν· φοβοῦμαι ὅμως μὴ γράφων ταῦτα διέπραξαι ἀνοησίαν καὶ ἀνυχκασθῶ νὰ τ' ἀνακαλέσω.

«Ἐξηγοῦμαι.

«Πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν (ὁ Βριγιάτος Σαβαρίνος ἐξέδωκε τὸ σύγγραμμά του ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας) κυρίει τινες, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνήκουσαι εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κοινωνικὴν τάξιν, συνείθιζον νὰ πλύνωσι τὸ στόμα αὐτῶν μετὰ τὸ ἐπίδειπνον.

«Πρὸς τοῦτο, καθ' ἣν στιγμὴν προετίθεντο νὰ ἐγερθῶσιν ἐκ τῆς τραπέζης, ἔστρεφον τὰ νῶτα πρὸς τοὺς λοιποὺς συνδαιτυμόνας, καὶ λαμβάνουσαι ἐκ τῆς χειρὸς ὑπηρέτου ποτήριον ὕδατος καὶ ῥοφῶσαι ὀλίγον, ἔπλυνον τὸ στόμα καὶ ἔπτυνον τοῦτο εἰς λεκανίδιον· ὁ ὑπηρέτης ἀπεχώρει καὶ ἡ πλῦσις ἔμενεν, ὡς εἰπεῖν, ἀπαρατήρητος ἕνεκα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐλάμβανεν αὕτη χώραν.

«Τὰ πάντα ὅμως ἥλλαξαν μορφήν.

«Ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐν αἷς γίνεται χρῆσις τῶν ἀρίστων ἐθίμων, οἱ ὑπηρέται μετὰ τὸ ἐπίδειπνον διανέμουςι τοῖς συνδαιτυμόσι λεκανίδια πλήρη ὕδατος ψυχροῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι ποτηρίδια πλήρη ὕδατος θερμοῦ. Τότε δὲ πάντες ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων βυθίζουσι τοὺς δακτύλους ἐν τῷ ψυχρῷ

ἔδατι, δεικνύοντες ὅτι πλύνουσιν αὐτοὺς, καὶ ῥοφῶντες τὸ θερμὸν ὕδωρ, γαργαρίζουσι μετὰ θορύβου καὶ ἐμοῦσιν εἴτ' αὐτὸ εἰς τὸ λεκανίδιον.

«Δὲν εἶμαι ὁ μόνος ἐξαναστάς κατὰ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου, ὅστις εἶνε ἀνωφελής, ἀπρεπής καὶ ἀηδής.

«Ἀνωφελής μὲν, διότι ἅπαντες οἱ γινώσκοντες νὰ τρώγωσι καλῶς διατηροῦσι τὸ στόμα καθαρὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος, ἢ καθαρίζουσι τοῦτο διὰ τῶν ὀπωρῶν, ἢ διὰ τῶν τελευταίων ποτηρίων τοῦ οἴνου, ὃν συνήθως πίνει τις κατὰ τὸ ἐπίδειπνον. Ἐπίσης καὶ διὰ τὰς χεῖρας εἶνε ἀνωφελές, διότι δὲν πρέπει νὰ ῥυπαίνῃ τις αὐτάς· ἄλλως τε δὲ πρὸς τί χρησιμεύει τὸ μάκτρον;

«Ἀπρεπής δὲ, διότι εἶνε γενικῶς παραδεδεγμένον, ὅτι πᾶς καθαρμὸς ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ χώραν ἐν τῷ κρουπτῷ.

«Ἀηδής νεωτερισμὸς τέλος, διότι τὸ ὠραιότερον καὶ τρυφερώτερον στόμα ἀπόλλυσι πᾶν θέλγητρον, σφετεριζόμενον τὰς λειτουργίας τῶν κενωσίμων ὀργάνων. Τί δὲ σκέπτεται τις περὶ στόματος, ὅπερ οὔτε ὠραῖον οὔτε τρυφερὸν εἶνε; Τί πρέπει νὰ εἴπῃ τις περὶ τῶν ὑπερμεγίστων ἐκείνων χασμάτων, ἅτινα διανοίγονται ὅπως καταδείξωσιν ἄβύσσους, ἃς ἤθελέ τις νομίσει ἀχανεῖς, ἐὰν δὲν ἀνεκάλυπτε κορυφάς τινας ἀμόρφους διαβρωθείσας ὑπὸ τοῦ χρόνου; — Proh pudor! Φεῦ τῆς αἰσχύνης!

«Εἰς τοσοῦτον γελοιότητος ὑπεπέσαμεν, ἕνεκα προσποιήσεως ἐπιτετηδευμένης καθαριότητος, μὴ συμφωνούσης οὔτε πρὸς τὰς ὀρέξεις οὐδὲ πρὸς τὰ ἥθη ἡμῶν !

«Ὑπερπηδήσαντες ἄπαξ ὅριά τινα ἀγνοοῦμεν ποῦ θέλομεν σταματήσει, καὶ ἀδυνατῶ εἰπεῖν ὅποῖον καθαρμὸν θέλουσιν ἐπιβάλει ἡμῖν ἔτι.

«Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐμφάνισιν τῶν νέων τούτων λεκανιδίων, διατελῶ ἐν ἀδημονίᾳ ἡμέραν τε καὶ νύκτα. Εἰσερχόμενος εἰς αἴθουσαν τρέμω μὴ ἴδω τὸ ἀποτρόπαιον Chamber pot.»

Οὕτως ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ ἐθίμου τούτου ἡ πλήρης κύρους φωνὴ συγγραφέως, οὔτινος τὸ βιβλίον ἔτυχε μεγάλης φήμης, καὶ ὅπερ πάντες γινώσκουσι. Μ' ὅλα τὰυτα τὸ ἔθιμον ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον. Ὅτι δὴποτε δὲ καὶ ἂν εἴπωμεν δὲν θέλομεν κατορθώσει νὰ τὸ προγράψωμεν.

Ἀναγώγῳ ἴδιον εἶνε νὰ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας διὰ τῆς αἰχμῆς μαχαίριου· ἀλλὰ καὶ νὰ καθαρίζει τις τούτους καὶ διὰ τοῦ πρὸς τοῦτο ὠρισμένου μικροῦ ἐργαλείου ἐνώπιον ἄλλων, δὲν θεωρεῖται εὐπρεπές. Ἐὰν δέ τις ἀναγκάζεται ἕνεκα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀδόντων νὰ κατὰ φύγῃ εἰς τὸ μέσον τοῦτο, ὀφείλει νὰ τὸ πράξῃ ἐν κρυπτῷ.

Ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶνε ἀπρεπέστατον νὰ λαμβάνῃ τις καὶ κρύπτῃ ἐν τῷ θυλακίῳ του ὅτι δὴποτε ἐκ τῶν κατὰ τὸ γεῦμα προσενεχθέντων ;

Ἄς ἀναφέρωμεν καὶ ἐν ἀνέκδοτον. Ὁ μέγας Κονδὲ

εἶχέ ποτε καλέσει εἰς συμπόσιον πτωχοὺς τινὰς ἀξιωματικούς. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἐγερθῶσιν ἐκ τῆς τραπέζης, ὑπηρέτης εἰδοποίησε τὸν πρίγκηπα ὅτι ἔλειπεν ἐν ἀργυροῦν σκεῦος. Εἰς τῶν συνδχιτυμόνων τότε εἶπεν, ὅτι εἶδε πτωχὸν ἀξιωματικὸν κατὰ τὸ γεῦμα κρύψαντά τι μετὰ προφυλάξεως εἰς τὸ θυλάκιόν του, καὶ ὅτι οὐδόλως ἐδίσταζε νὰ κατὰδείξῃ τοῦτον ὡς διαπράξαντα τὴν κλοπὴν, προέτεινε δὲ νὰ ἐρευνήσωσι τὰ θυλάκια πάντων, γενομένης ἀρχῆς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ιδίου. Ὁ ἀξιωματικὸς ὁμῶς οὗτος διεκήρυξε ῥητῶς, ὅτι οὐδέποτε ἤθελεν ἀνεχθῆ νὰ ἐρευνήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ. — «Καὶ διὰ τίνα λόγον ἀρνεῖσθε, εἶπεν ὁ τὴν πρότασιν ποιήσας; — Δὲν ἐπιτρέπω τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ ἀξιωματικὸς, πρῶτον διότι τὸ θεωρῶ ἀτιμωτικὸν καὶ δεύτερον δι' ἄλλον λόγον, ὃν δὲν θέλω νὰ εἶπω. — Ὅσον διὰ τὸν ἄλλον λόγον εὐκόλως τὸν μαντεύομεν. — Ἐὰν ὑποπτεύησθε, κύριε, τὴν τιμιότητά μου, πλανᾶσθε καὶ κηκῶς μαντεύετε.» Δάκρυ δὲ θαλερόν κατέπεσεν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ γέροντος στρατιώτου. Ἰδὼν τοῦτο ὁ πρίγκηψ συνεκινήθη καὶ εἶπε. «Παρακαλῶ κύριοι νὰ μὴ γίνηται πλέον λόγος διὰ τὸ ἀσήμαντον τοῦτο πρᾶγμα, ἐπιθυμῶ δὲ νὰ πιστεύω ὅτι ἐνταῦθα παρίστανται μόνον τίμιοι ἄνδρες, ἐπομένως οὐδένα θέλομεν ἐρευνήσει.»

Ὁ ἀξιωματικὸς ὁμῶς σκεφθεὶς ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀρκοῦσα δι' αὐτὸν ἰκανοποίησις, παρεκάλει τὸν πρίγκηπα νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ μίαν στιγμὴν ἰδιαιτέρως

ἀκροάσεως· εἰσελθὼν δ' εἰς τὸ ἰδιαιτέρον δωμάτιον, ἐγονυπέτησε πρὸ αὐτοῦ καὶ κλαίων εἶπεν. «Υψηλότατε, ἔχω γυναῖκα καὶ τέσσαρα τέκνα, μόλις δὲ δύναμιν νὰ προμηθεύω αὐτοῖς ἄρτον. Ὅθεν ἐνόμισα σήμερον ὅτι ἡδυνάμην, οὐδένα ἀδικῶν, νὰ παρέξω αὐτοῖς τι πρὸς εὐωχίαν, ὅπερ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι διὰ τοῦ ἔτους, καὶ ἰδοὺ τί ἀπέκρυψα ἐκ τῆς τραπέζης.»

Λέγων ταῦτα ὁ γέρων στρατιώτης ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του μικρὸν δέμα καὶ ἐπέδειξεν εἰς τὸν πρίγκηπα στῆθος ὄρνιθος.

«Νῦν δέ, Ὑψηλότατε, δύνασθε νὰ διατάξητε νὰ ἐρευνήσωσι τὰ θυλάκιά μου, ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ μὴ γίνη τοῦτο ἢ ἐνώπιον ὑμῶν μόνον. Οὐδέποτε θέλω ἀνεχθῆ νὰ μ' ἐρευνήσωσιν ἐνώπιον ἄλλου, διότι δὲν θέλω ν' ἀτιμίσω τὴν ἐπωμίδα, ἣν ὑμεῖς προσηρτήσατε ἐπὶ τοῦ ὤμου μου.» Εἰπὼν δὲ ταῦτα ἀνέτρεψε τὰ θυλάκιά του, δεικνύων οὕτω ὅτι οὐδὲν ἄλλο περιεῖχον.

Ὁ πρίγκηψ Κονδὲ ἐπέστρεψε μετὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐστιατόριον, κρατῶν τὸν ἀγαθὸν ἀξιωματικὸν ἐκ τῆς χειρὸς, ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τοὺς λοιποὺς συνδαιτυμόνας εἶπε. «Κύριοι ἐλπίζω ὅτι θέλετε δεχθῆ τὴν ἐγγύησίν μου περὶ τῆς τιμιότητος καὶ εἰλικρινείας τοῦ κυρίου τούτου, ὃν συνιστῶ ὑμῖν ὡς φίλον μου καὶ ὁμοτράπεζον, διότι ἀπὸ τῆς αὐρίου καθ' ἐκάστην θέλει συντρώγει μετ' ἐμοῦ.»

Ὡς κορωνίδα τῶν διατάξεων, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν λεγόμενον γεῦμα, θέλομεν μνημο-

νεύσει ἀξιωμαίων τινων τοῦ Βριγιάτου Σαβχρίνου λαμβάνοντες ταῦτα ἐκ τοῦ συγγράμματός του, ὅπερ ἐπιγράφεται ἡ Φυσιολογία τῆς ὁρέξεως.

«Τὰ ζῶα τρέφονται, ὁ ἄνθρωπος τρώγει, μόνος δ' ὁ εὐφυὴς γινώσκει νὰ τρώγῃ καλῶς.

«Ἡ τράπεζα εἶνε τὸ μόνον μέρος, καθ' ὃ παρέρχεται ἡ πρώτη ὥρα ἄνευ ἀνίας.

«Ὅσοι ἕνεκα τῆς πολυφαγίας πάσχουσιν ἐκ δυσπεψίας, ἢ ἐκ τῆς πολυποσίας μεθύουσιν, ἀγνοοῦσι καὶ νὰ τρώωσι καὶ νὰ πίνωσιν.

«Ἡ παράθεσις τῶν τροφίμων πρέπει νὰ λαμβάνῃ χώραν οὕτως, ὥστε κατὰ πρῶτον νὰ προσφέρονται τὰ μᾶλλον θρεπτικά καὶ εἶτα τὰ ἐλαφρότερα.

«Τἀνάπαλιν δὲ διὰ τὰ ποτὰ, παρατιθεμένων κατὰ πρῶτον τῶν μετριωτέρων κατόπιν δὲ τῶν βχυτέρων.

«Ἐπίδειπνον ἄνευ τυροῦ ὁμοιάζει πρὸς εὐειδῆ γυνήκκ μονόφθαλμον.

«Τὸ ἀναπόφευκτον προσὸν τοῦ μαγεῖρου εἶνε ἡ ἀκρίβεια· ταύτην ὀφείλει νὰ ἔχῃ καὶ ὁ κεκλημένος.

«Ἐὰν ἀναμείνῃ τις πλεόν τοῦ δέοντος κεκλημένον βρχδύνοντα, δεικνύει ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς ἐγκλίως ἐλθόντας.

«Ὁ κελῶν φίλους καὶ οὐδαμῶς φροντίζων περὶ τοῦ γεύματος, εἶνε ἀνάξιος νὰ ἔχῃ φίλους.»

Ἐν συνήθει γεύματι ὁ καφρὲς προσφέρεται ἀμέσως μετὰ τὸ ἐπίδειπνον ἐπ' αὐτῆς τῆς τραπέζης καὶ ἐπὶ τῶν τρυβλίων. Ἡ οἰκοδέσποινα ἐν τοιαύτῃ περιπτώ-

σει προσφέρει ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ κυμβίον, προσέχουσα ὅπως κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην προτιμήσῃ ἐκείνους, εἰς οὓς προσήκει ἡ τιμὴ αὕτη, διότι ὁ καφφὲς πρέπει νὰ πίνηται ζέων, ἤθελε δ' ἀποφυχθῇ ἐὰν οἱ συνδαιτυμόνες ἠναγκάζοντο ἕνεκεν ἀβροφροσύνης νὰ προσφέρωσιν εἰς ἄλλους τὸν αὐτοῖς δοθέντα.

Εἰς γεῦμα ὁμῶς ἐθιμοτυπίας, ἢ ἵνα εἰπώμεν κήλιον εἰς γεῦμα, καθ' ὃ παρίστανται καὶ μὴ οἰκεῖτοι, ὁ καφφὲς προσφέρεται ἐν τῇ αἰθούσῃ.

Αἱ κυρίαι κάθηνται, οἱ κύριοι μένουσιν ὄρθιοι.

Μετὰ τὸν καφφὲν ἐπειδὴ εἶνε παρκαδεγεμένον ὅτι οἱ ἄνδρες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ καπνίσωσιν, ἡ οἰκοδέσποινα ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς τούτους προσωρινήν, ὡς εἶπεῖν, ἄδειαν πρὸς τοῦτο· οὗτοι δὲ τότε μεταβαίνουν εἰς τὸν κήπον ἢ εἰς τινὰ ἐξώστην ἢ εἰς ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένον δωμάτιον, ἐνθα ὁ οἰκοδεσπότης συνοδεύει αὐτούς. Εἶνε δ' ἔθος νὰ προσφέρῃ οὗτος τοῖς ξένοις σιγάρα.

Ἡ οἰκοδέσποινα ὀφείλει νὰ μὴ προσπαθῇ διὰ λίαν πολυτελοῦς ἱματισμοῦ νὰ ὑπερέχῃ τῶν λοιπῶν κεκλημένων, ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι ἀπρεπές.

Συνήθως διαμένει τις τὴν ἐσπέραν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν ἣ ἐγευματίσεν· ἐὰν δ' ἤθελεν εἶσθαι ἠναγκασμένος ν' ἀποχωρήσῃ ταχύτερον (καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται λόγος ἰσχυρὸς), ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου πρὸ τοῦ γεύματος, ἀποχωρῶν δὲ νὰ δηλώτῃ τὴν λύπην του ἐπὶ τούτῳ.

Αἱ προσκλήσεις πρὸς ἑσπερινὰς συναναστροφὰς εἶνε ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑγγρῆχοι, πρὸς τοῦτο δὲ συνήθως πέμπονται προσκλητήρια ἔντυπα, ἐφ' ὧν μόνον τὸ ὄνομα τοῦ κεκλημένου εἶνε γεγραμμένον διὰ χειρός. Ὁ τύπος τῶν προσκλητηρίων τούτων διαφέρει κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἑσπερινῆς συναναστροφῆς, ἣν προτίθεται τις νὰ δώσῃ, εἶνε δ' οὐτιῶδες ὅπως ὁ λαμβάνων τὸ προσκλητήριο δυνήθῃ ἐκ τούτου νὰ μάθῃ κατὰ πόσον ἡ συναναστροφή αὕτη θέλει εἶσθαι ἐπίσημος. Προτιμώτερον μ' ὅλον τοῦτο εἶνε τὰ προσκλητήρια νὰ μὴ ᾖσι λίαν ὑπερβολικὰ ἐν τῇ εἰδοποιήσει τούτου.

Ἀπλῇ πρόσκλησις εἶνε συνήθως συντεταγμένη οὕτως.

«Ὁ Κύριος καὶ ἡ Κυρία Β... παρακαλοῦσι τὸν Κύριον Δ... νὰ παράσχω αὐτοῖς τὴν τιμὴν νὰ διατρέψῃ τὴν ἑσπέραν παρ' αὐτοῖς τὴν.... (ἔπειτα ἡμερομηνία).»

Κατόπιν προστίθεται ἐν εἴδει ὑποσημειώσεως: «Μουσουργία, Ὁρχησις πρὸς κλειδοκύμβαλον, κλ.»

Ἐὰν πρόκηται περὶ ἀληθοῦς χοροῦ πρέπει νὰ τὸ εἴπῃ τις καθαρῶς, ἢ δὲ πρόσκλησις νὰ γίνῃ διὰ χορόν.

Αἱ προσκλήσεις πρέπει ἀναγκαστικῶς νὰ φέρωσι καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας τοῦ προσκαλοῦντος.

Πρόσκλησις γινομένη παρ' ἀνθρώπων, οἵτινες ἐκ περιστάσεως προσκαλοῦσιν, ἰσχύει μόνον διὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν· γινομένη ὁμῶς παρ' ἀνθρώπων ἔχόντων ὀρισμένην ὑποδοχῆς ἡμέραν, ἡ πρόσκλησις ἰσχύει

δι' ἀπάσας τὰς ἡμέρας τῆς ὑποδοχῆς. Αἱ κεκλημέναι κυρίαι ὀφείλουσι νὰ τροποποιῶσι τὴν ἐνδυμασίαν των συμφώνως πρὸς τὴν ὑποσημείωσιν τὴν ὁποίαν φέρει τὸ προσκλητήριο.

Οἱ κύριοι ὀφείλουσι διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον νὰ φέρωσι τὴν ἐνδυμασίαν, ἣν ὑπεδείξαμεν ἐν τῷ περὶ ἱματισμοῦ κεφαλαίῳ.

Φθάνοντες ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ πρὶν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αἴθουσαν, αἱ μὲν κυρίαι δίδουσιν εἰς τοὺς ὑπηρέτας τὰ ἐπανωφόρια, πῖλους κτλ. οἱ δὲ κύριοι τὰ ἐπανωφόρια, ῥάβδους, ἀλεξιβρόχια κτλ. τηροῦσιν ὅμως τὸν πῖλον ἀνὰ χεῖρας. Πρέπει δὲ νὰ φέρωσι χειρόκτια πρωτίστης ποιότητος καὶ ἐν ἀρίστη καταστάσει.

Ἀναγγεληθεὶς τις εἰσέρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ διευθύνεται κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὴν οἰκοδέσποιναν, ἥτις ἀφ' ἐτέρου ὀφείλει νὰ προβῇ πρὸς ὑποδεξίωσιν. Ὁ εἰσερχόμενος περιορίζεται νὰ χαιρετίσῃ αὐτὴν καὶ ν' ἀνταλλάξῃ μετ' αὐτῆς ὀλίγας λέξεις τυπικάς. Καὶ ἐὰν ἡ οἰκοδέσποινα ὑποδέχῃται κυρίαν ὁδηγεῖ αὐτὴν πρὸς κάθισμα, ἐὰν δὲ κύριον ἀφίνει τοῦτον ἐλεύθερον, ὅστις ἀνκριγνύεται μετὰ τῶν ἄλλων κεκλημένων, χαιρετίζων τοὺς γνωρίμους του.

Ἐὰν ἡ ὑποδοχὴ λαμβάνῃ χώραν ἐντὸς δωματίων, ὧν τὰ ἑπιπλα φέρουσι περίεργα ἀντικείμενα, πρέπει νὰ μὴ ψυχῇ τις ταύτων διὰ τῆς χειρὸς, μόλις δ' ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαγάγῃ βιβλίον ἐκ βιβλιοθήκης.

Ἐν ἐλλείψει μόνον πάσης ἐθιμοτυπίας ἐπιτρέπεται

νὰ κατακλίνηταί τις ἐπὶ ἀνακλίντρον ἢ διβανίου, ἐν πάσῃ δ' ἄλλῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ κάθῃται κοσμίως. Ἐπεκράτησε δυστυχῶς συνήθεια, καὶ κατὰ τινες ἐπισήμους ὑποδοχὰς, νὰ ἐπισταυρώνωσιν οἱ ἄνδρες τὰς κνήμας τῶν νομίζομεν ὅτι εὐσχημότερον εἶνε ν' ἀποφεύγη τις, καὶ ἰδίως οἱ νέοι, τὴν λίχν προπετῇ ταύτην θέσιν, ἣτις ἄλλως τε οὐδόλως ἐπιτρέπεται ἐνώπιον κυριῶν.

Ἔθος εἶνε ὅπως πᾶς ἀνὴρ, καθ' ἑκάστην τὴν διάρκεια τῆς συναναστροφῆς, κρατῇ τὸν πῆλον εἰς τὴν χεῖρα, ἐκτὸς ἐὰν προσκληθῇ νὰ τραγωδήσῃ ἢ καθ' ἣν στιγμὴν λάβῃ ἀνκψυκτικόν τι. Νομίζομεν δ' ὅτι ἡ ἀπαίτησις αὕτη εἰσῆχθη ὅπως εὐκολύνῃ εἰς τοὺς ἄνδρας τὴν θέσιν τῶν χειρῶν, ἃς ἄλλως ἤθελον ἀναγκάζεσθαι νὰ ἔχωσι πρὸς τὰ κάτω τεινούσας.

Ἐὰν ἐν ταῖς αἰθούσαις εὐρίσκηταί τις, ὃν ἐπιθυμεῖ τις νὰ γνωρίσῃ, παρκαλεῖ τὸν οἰκοδεσπότην ἢ ἄλλον τινὰ κεκλημένον, γνωρίζοντα τοῦτον, νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ τὸν συστήτῃ εἰς αὐτόν.

Ὁ μέλλων νὰ συστήσῃ ὀδηγεῖ τὸν συστηθησόμενον πρὸς τὸν ἄλλον καὶ τὸν ὀνομάζει, ἀφοῦ προηγουμένως ὀνομάσει ἐκεῖνον πρὸς ὃν ἡ σύστασις.

Οὗτος δ' εἶνε ὁ τύπος τῆς συστάσεως.

«Κυρία Μ... ἐπιτρέψατέ μοι νὰ συστήσω ὑμῖν τὸν Κύριον Δ...» Δύναται δ' ὁ συστήνων νὰ προσθέσῃ καὶ τοὺς τίτλους τοῦ συστηνομένου.

Ἐὰν εἷς τῶν κεκλημένων ἀνλλάβῃ τὴν εἰσαγωγὴν τινος, δύναται οὗτος νὰ μεταβῇ εἰς συναναστροφὴν ἀνευ

προσκήσεως· τούτου ὁμῶς γενομένου τὴν εὐθύνην ἔχει ὁ εἰσάγων, ὅστις ὀφείλει εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν ν' ἀγγεληθῇ μόνος αὐτός, νὰ ὀδηγήσῃ δὲ τὸν νεωστὶ εἰσαγόμενον πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην ἢ τὴν οἰκοδέσποιναν, οἵτινες διὰ τῆς καλῆς ὑποδοχῆς πρὸς αὐτὸν δεικνύουσιν ὅτι πρᾶδέχονται τὴν σύστασιν ταύτην.

Οἱ οἰκοδεσπότες ὀφείλουσι νὰ πρᾶχῳσιν εἰς τοὺς κεκλημένους ὅσον οἶόν τε μείζονα τέρψιν. Ἐὰν ἡ συνχναστροφὴ ᾖνε συνήθης, πρέπει νὰ ἔχῳσί τινες κεκλημένους, οἵτινες νὰ δύνανται νὰ εὐχρεστῳσι διὰ τῆς καλῆς ὁμιλίας των· ἐὰν δὲ πρόκηται νὰ λάβῃ χώρην μουουργία, πρέπει νὰ φροντίτῳσιν ὅπως τὸ κλειδοκύμβαλον κατέχῃται ὑπὸ ἐπιτηδείων μουσικῳν¹, ἐὰν δὲ χορὸς, ὅπως ὑπάρχῳσιν ἱκανοὶ χορευταὶ καὶ χορεύτιδες.

Διὰ τοὺς πρεσβυτέρους πρέπει νὰ ὑπάρχῳσιν ἑτοιμοὶ τράπεζαι χαρτοπαιγνίων.

¹ Ἐὰν ἐν τῇ συναναστροφῇ ὑμῳν ὑπάρχῃ μουσικὸς διακεκριμένος, μὴ βιάζῃτε αὐτὸν νὰ παίξῃ ἢ νὰ τραγωδήσῃ. Ἐὰν ἐπιθυμῇ θέλει τὸ πράξει μόνος. Ἐὰν δ' εὐχαριστήσῃ ὑμᾶς ὀφείλετε νὰ τὸν καλέσητε εἰς γεῦμα, ἢ νὰ πέμψῃτε αὐτῳ ἢ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ δῶρόν τι, ἢ ν' ἀγοράσῃτε εἰσιτήρια ἐὰν δώσῃ μουσικὴν συμφωνίαν.

Ἐὰν ἐπιθυμῇτε νέα τις κόρη νὰ παίξῃ ἢ νὰ τραγωδήσῃ πρέπει νὰ παρακαλέσητε περὶ τούτου τὴν μητέρα της κατὰ πρῳτον. Ἐὰν δ' ἡ μήτηρ ἢ ἡ κόρη ἀρνήται, μὴ ἐπιμένῃτε διότι ἔχει ἴσῳς λόγον τινα τῆς ἀρνήσεως, ὃν δὲν δύναται νὰ εἰπῇ ὑμῳν.

Τὰ ἀναψυκτικὰ ποτὰ καὶ ἄλλα ὀφείλουσι νὰ ὦσιν ἄφθονα καὶ καλλίστης ποιότητος, ἀρκεῖ δ' εἰς συνήθη συναναστροφὴν νὰ προσφέρηται τέιον¹ μετ' ὀλίγων

¹ Ἐὰν προσφέρητε τέιον ἢ κοκολάταν πρέπει νὰ ἐπιστα-
τῆτε ἐπὶ τῆς κατασκευῆς των.

Διὰ τὴν κοκολάταν λαμβάνετε ἐκ τῆς ποιότητος, ἣτις οὐ-
δὲν ἄρωμα ἔχει. Ἐν τεμάχιον δέκα περίπου δραμίων ἀρκεῖ
διὰ κυμβίον (φλιτζάνιον) περιλαμβάνον 40 περίπου δράμια
ὕγρου· ἐπειδὴ δ' ἐν συναναστροφῇ προσφέρονται συνήθως κυμ-
βία περιεκτικότητος 20 δραμίων περίπου, διὰ 40 πρόσωπα
ἀρκοῦσι 50 δράμια κοκολάτης. Ἐὰν θέλητε νὰ προσφέρητε
ἰδιαζόντως καλὴν κοκολάταν βράσατε αὐτὴν τὴν προτεραίαν
καὶ θερμάνετε αὐτὴν πάλιν, καθ' ἣν ὥραν θέλετε τὴν προσφέ-
ρει. Διὰ τούτου καθίσταται παχυτέρα καὶ ἐπαυξάνεται τὸ ἄ-
ρωμά της. Ἡ κοκολάτα διὰ νὰ ᾔνε καλὴ δὲν πρέπει νὰ βρά-
σῃ πολὺ. Ἐὰν δὲ θέλητε νὰ τὴν καταστήσητε ἐλαφροτέρην,
θέσατε ἐν τῷ ἀγγεῖῳ ξύλον παχύτερον πρὸς τὰ κάτω, καὶ πε-
ριστρέψατε αὐτὸ ταχέως διὰ τῶν δύο ὑμῶν χειρῶν ἕως οὗ
γεννηθῇ ἀφρός.

Τὸ τέιον ἀπαιτεῖ ἰδιάζουσαν προσοχὴν. Ἰδίως τὸ ὕδωρ πρέ-
πει νὰ ᾔνε καθαρώτατον, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ὀσμῆς. Ὡσαύ-
τως πρέπει νὰ προσέχη τις ἵνα μὴ καπνισθῇ ὑπὸ τῆς πυρᾶς, ἐφ'
ἣς βράζει. Κατὰ πρῶτον χύσατε ὀλίγον βραστὸν ὕδωρ ἐντὸς
τοῦ δοχείου, ἐνῷ θέλετε κατασκευάσει τὸ τέιον, καὶ ἀφ' οὗ
ἀνακινήσητε αὐτὸ κενώσατέ το. Κιτόπιν ρίψατε τὸ τέιον ἐν
τῷ δοχείῳ (ἐν μικρὸν κοχλιάριον δι' ἕκαστον κυμβίον)· οἱ
θερμοὶ καὶ ὕγροὶ ἀτμοὶ θέλουσι συντελέσει εἰς ἐπαύξησιν τοῦ
ἀρώματος· εἴτα ἐπιχύσατε τὸ βραστὸν ὕδωρ καὶ καλύψατε τὸ
δοχεῖον ὅσον ἔνεστιν ἀσφαλῶς, ἵνα μὴ τὸ ἄρωμα ἐξατμισθῇ.
Μετὰ παρέλευσιν 2 ἢ 3 λεπτῶν τὸ τέιον εἶνε ἑτοιμον.

πλακουντίων, ἢ πολυτελέστερον πόντισιον (punch) εἰς τοὺς κυρίους, σεράπια δὲ καὶ παγωτὰ εἰς τὰς κυρίας.

Ἐν ταῖς αἰθούσαις πολιτικοῦ ἀνδρὸς πρέπει τις ὅσον οἶόντε νὰ συμβιβάζῃ τὰς διχόρους γνώμας. Ὁ γνωστός δ' ἐν ταῖς συναναστροφαῖς διὰ τοὺς αὐθάδεις τρόπους του, ἢ διὰ τὴν ἀνηθικότητα τῶν λόγων του, πρέπει νὰ μὴ προσκληῖται παρὰ τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ τηρῇται ἡ εὐπρέπεια ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

Εἶνε ἀνάγωγον νὰ λέγῃ τις λίαν ὑψηλοφώνως τὴν γνώμην του, εὕρισκόμενος ἐν συναναστροφῇ.

Αἱ αἵθουσαι εἶνε τὸ θέατρον τῆς δόξης ἢ τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζῶντος.

Ἀποφεύγετε ἰδίως τοὺς ἔχοντας ἔμφυτον τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιλογίας. Οὗτοι εἰσὶν ἀντίπλοοι ἀδάμαστοι.

Ἐφημέριός τις καθ' ὑπερβολὴν αὐστηρὸς ἐπέμενε λέγων, ὅτι τὰ συμπόσια τῶν γάμων ἦσαν ἐφεύρεςις τοῦ Διαβόλου. Ὅτε δ' εἶπέ τις πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν λέγει ὀρθῶς, διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρεκλήθησεν εἰς συμπόσιον γάμου, καὶ ὅτι μάλιστα κατ' αὐτὸ ἔκαμε τὸ πρῶτον αὐτοῦ θαῦμα, μεταβαλὼν τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, ὅπως μηκύνῃ τὴν φαιδρότητα τοῦ συμποσίου, ὁ ἐφημέριος στενοχωρηθεὶς ἐκ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου ἀνέκραξε. «—Βεβχίως δὲν εἶνε τοῦτο τὸ ἄριστον τῶν ὧν ἔπραξεν ὁ Ἰησοῦς.» Ἐλπίζετε λοιπὸν μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο νὰ πείσητε τοιοῦτους ἰσχυρογνώμονας!

Αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἀείποτε καὶ ἀπανταχοῦ ὀφεί-

λουσι νὰ ρυθμίζωσι τὴν συνδιάλεξιν, εἰσὶν ἰδίως βασιλίδες ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἥ δὲ γνώμη τούτων ἔχει ἐν αὐτῇ δύνχμιν νόμου.

Εἰσερχόμενός τις εἰς αἵθουσαν ὀφείλει νὰ πράττῃ τοῦτο σιωπηλῶς καὶ μετριοφρόνως, μὴ ἐπιζητῶν νὰ ἐπισύρῃ ἐφ' ἑαυτοῦ τὰ βλέμματα. Ἀποφεύγετε τὸ περιφρονητικὸν καὶ σκωπτικὸν ὕφος, καὶ μὴ γεννᾶτε τὸ μῖσος ὅπως ἱκανοποιήσητε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γλευάσῃτε δυσειδές πρόσωπον, γελοῖον ἱματισμὸν ἢ ἄλλην τινα δυσμορφίαν. Οἱ δ' ἔχοντες εἰς τὸ σῶμα ἢ εἰς τὸ πρόσωπον σφάλμα τι, δίδον ἀφορμὴν εἰς ἀστειολογίας, καλῶς θέλουσι πράξει δεχόμενοι ταύτας εὐθύμως.

Ἱεροκῆρυξ ἐκήρυσεν ἀπ' ἁμβωνος ὅτι πᾶν τὸ παρὰ Θεοῦ γενόμενον καλῶς ἐγένετο. Ὅταν δ' ἐξήρχετο ἐκ τῆς ἐκκλησίας κυφός τις ἐπλησίχσεν αὐτῷ καὶ εἶπε. «Κυρίέ μου ἐκηρύξατε ὅτι ὁ Θεὸς πᾶν ὅτι ἔπλασεν εἶνε καλῶς πεπλασμένον· παρατηρήσατε παρακαλῶ τὸ σῶμά μου.—Φίλε μου, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ ἱεροκῆρυξ, ὡς κυφὸς εἴσθε λίαν ἐπιτυχής.»

Ὁ Ἀββάτης Πόνσου (de Pons) κυφὸς ὢν, ἐγλεύαζεν αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν κυφότητά του. Ἰδὼν δὲ ποτέ τινα πλησιάζοντα αὐτῷ καὶ ἐννοήσας ὅτι ἄλλον ἐζήτει, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Δὲν εἶμαι ὁ κυφός, ὃν ζητεῖτε.»

Ἐὰν διασκεδάζητε, ἐπιδεικνύετε μετρίαν χαρὰν, ἐὰν δὲ στενοχωρῆσθε, μὴ ἀποδείξητε τοῦτο καὶ καταπνίξετε τὴν χάσμην.

Γελῶν τις διότι ἔβλεπε τοὺς ἄλλους νὰ γελῶσι, καὶ ἐρωτηθεὶς διατὶ γελᾷ, ἀπεκρίθη. «Διότι εἶμι πεπεισμένος ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν γελῶσιν ἄνευ αἰτίας.»

Οἱ ἄνδρες ἐν ἐσπερινῇ συναναστροφῇ οὐδέποτε σχεδὸν κáθηνται, ἐκτὸς ἐὰν ᾧσι παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ πειγνιδίου, μ' ὅλον τοῦτο ἐὰν κατὰ τύχην καθίσωσιν, ὀφείλουσι νὰ προσέξωσι μὴ κυρία τις δι' ἑλλειψιν θέσεως μένη ὀρθία, καθ' ἣν περίπτωσιν πρέπει ἀμέσως νὰ προσφέρωσιν αὐτῇ τὴν θέσιν των.

Θέλομεν εἶπει εἰς τὰς κυρίας, αἵτινες συχνάζουσιν εἰς τὰς αἰθούσας, ὅτι τὸ πλησιέστερον εἰς τὴν οἰκοδεσποιναν ἀνάκλιντρον παρὰχωρεῖται συνήθως εἰς τὴν τελευταίαν εἰσερχομένην. Τοῦτο δὲ λαμβάνει χώραν, ἵνα δοθῇ εἰς ταύτην ἡ εὐκαιρία νὰ συνομιλήσῃ ἐπὶ μικρὸν μετὰ τῆς οἰκοδεσποίνης, ἄνευ διαταράξεως ταύτης.

Δυσπιστεῖτε πρὸς τὰς προσκλήσεις, ὧν ἀντικείμενον εἶνε ἡ ἀκρόασις καλλιῆτου δῆθεν ἔργου. Συνήθως ταῦτα εἰσὶν ἔργα, ἅτινα ἀπεποιήθησαν νὰ δεχθῶσι τὰ θέατρα ἢ οἱ ἐκδόται καὶ ἅτινα καταφεύγουσιν εἰς τὰς αἰθούσας. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν εἶνε ἀδύνατον καὶ ἐν αὐταῖς ν' ἀκροασθῇ τις καλοῦ δράματος ἢ ποιήματος· ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ φοβῇται τις τὸ μικρὸν τῆς ἀνυγνώτεως, ἣτις φονεύει τὴν ζωηρότητα ἐν τῇ συναναστροφῇ. Ἐκτὸς τούτου ἐὰν τὸ πόνημα ᾗνε κακόν, δὲν ἐπιτρέπεται ὑμῖν νὰ δείξητε ἀνίαν, ἢ νὰ ἐκφράσητε ἐλευθέρως τὴν γνώμην ὑμῶν. Τούτων δ' ἕνεκα ὑποβάλλεσθε εἰς ἀληθῆ βάσανον.

Ἐάν ᾗσθε συγγραφεὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ ἐκ κλίσεως, μὴ ποιῆτε ἄλλω ὅ,τι δὲν θέλετε νὰ πράξωσιν ἄλλοι πρὸς ὑμᾶς, καὶ μὴ ἐπιβαρύνητε συνεχῶς τοὺς ἄλλους διὰ τῶν προϊόντων τῶν ἀγρυπνιῶν ὑμῶν. Μὴ ἀμφιβέβητε δὲ, ὅτι θέλουσι καταλογίσει ὑμῖν χάριτας διὰ τὴν μετριότητα ὑμῶν ταύτην.

Θέλων τις ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ μεγάλης συναναστροφῆς ἐξέρχεται μυστικώτερον παρ' ὅτι εἰσέρχεται, οὐδέν τι χαιρετίζων, ἐκτὸς ἐὰν περιστοιχίζεται ὑπὸ γνωρίμων, ὅτε ἀποχαιρετίζει. τούτους ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μολοντοῦτο ἐὰν δύνηται τις νὰ συναντήσῃ τοὺς οἰκοδεσπότας, εὐχαριστεῖ αὐτοὺς διὰ τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν παρέσχον αὐτῷ.

Ἐὰν πρόκηται νὰ παρυσιασθῇτε κατὰ πρῶτον εἰς οἰκίαν τινά, προσπαθήσατε νὰ λάβητε πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῆς, διότι οὕτω ἀποφεύγετε ἐν τῇ συνδιαλέξει νὰ μνημονεύσητε πραγμάτων δυνάμενων νὰ παρεξηγηθῶσι.

Σφάλμα κοινότατον προσέτι καὶ ἐν τισιν οἰκίαις, αἵτινες σέβονται ἑαυτὰς ἢ τοῦλάχιστον ἔχουσι τὴν ἀπάτησιν ταύτην, εἶνε ἡ μανία τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ὑπολειπόμενοι νὰ ἐπικρίνωσι τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀναχωρήσαντας. Οἰκοδέσποινα ὁμῶς καλῶς ἀνατεθραμμένη δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ τοῦτο διὰ τε τὸ ἑαυτῆς συμφέρον καὶ διὰ τὸ τῶν προσκεκλημένων. Διότι ἐκεῖνος, ὅστις ἀρέσκεται νὰ ἐπικρίνῃ ἄπηντας, μεθ' ὧν ἀντήλλαξε δείγματα ἀγάπης, εἶνε ἀνεπίδεκτος νὰ ἐννοήσῃ τὰ κα-

Θήκοντα τῆς φιλοξενίας. Κλείσατε τὴν θύραν ὑμεῖς οἱ φιλοξενούντες, μείνατε οἴκοι ὑμεῖς οἱ φιλοξενούμενοι ἂν αἰσχύνησθε διὰ τοὺς ὑμετέρους γνωρίμους, ἢ ἂν εὕρισκῃτε δυσάρεστα τὰ πρόσωπα, ἅπερ προσκλεῖτε νὰ συμμεθέξωσι τῶν ὑμετέρων ἡδονῶν.

Πολλοὶ νομίζουνσιν ἑαυτοὺς ἠναγκασμένους νὰ παρίστανται εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὰς διασκεδάσεις ταύτης, καὶ ἵνα μὴ τυχὸν ἀφήσωσιν ἀπλήρωτον τὴν ὑποτιθεμένην ταύτην ὑποχρέωσιν, ὑποβάλλοντι εἰς στερήσεις, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουσι συχνὰ καὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν οἰκογενείας. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι πλανῶνται. Οὐδόλως εἶνε αἰσχύνη νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ἡ περιουσία αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο, ἂν τὰ αἴτια τῆς ἐνδείας ταύτης ᾧσιν ἀκούσιχα· νομίζομεν δ' ὅτι εἶνε ἔγκλημα νὰ ὑποκρίνηται τις τὸν πλούσιον, ἂν πρὸς τοῦτο πρέπη νὰ θυσιάσῃ τὴν τοῦ οἴκου εὐζωίαν.

Ταῦτα πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ καλύψωσι τὴν κρίσιμον αὐτῶν θέσιν διὰ τῆς προσωπίδος τῆς εὐπορίας, πρὸς ἄλλους δὲ πολυπληθεστέρους θέλομεν εἶπει· «Ἐὰν ἔχητε χρηματικὰς στενοχωρίας, ἃς δύνανται ἡ κοινωνία νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς ἀπλῆς ὀψεως τοῦ ἱμντισμοῦ ὑμῶν, ἢ ἐκ στερήσεων, ἃς ὀφείλετε νὰ ἐπιβάλλητε ὑμῖν αὐτοῖς, σοφῶς θέλετε πράξει ἀποφεύγοντες νὰ συχνάζητε τὴν κοινωνίαν.» Διότι τί οἰκτρότερον θέαμα τοῦ φοροῦντος παλαιὰ καὶ τετριμμένα ἐνδύματα, χειρόκτια πεπλυμμένα καὶ χιτῶνιον

ἐσχισμένον, καὶ εὐρισκομένου μεταξὺ κομψῶν νεκνῶν καὶ πολυτελέστατα κεκοσμημένων γυναικῶν;

Ὅποια πηγὴ ἄλγους καὶ ταπεινώσεως ἐνυπάρχει ἐν τῇ μηχανῇ ταύτῃ νὰ ἐπιδεικνύηται τις ἄλλοις ἄφ' ὅτι εἶνε! Πόσον εὐκολον εἶνε ν' ἀποφεύγῃ τις τὰ βεβηλωμένα ταῦτα!

Γ

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ, ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑΙ, ΧΟΡΟΙ ΚΑΙ ΘΕΑΜΑΤΑ

Διαρκουσῶν τῶν μακρῶν χειμερινῶν ἐσπερῶν δὲν εἶνε πάντοτε δυνατόν νὰ εὕρῃ τις ἀντικείμενα συνδιαλέξεως, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον νὰ καθιστᾷ ταύτην εὐάρεστον δι' ἀντικειμένων νέων καὶ τὸ διαφέρον κινούντων. Ἀφ' ἑτέρου εἶνε σπάνιον ἢ συνδιάλεξις στερουμένη τροφῆς νὰ μὴ περιπέσῃ εἰς εἰρωνείαν καὶ σκώμματα. Λοιπὸν δὲν εἶνε προτιμώτερον ἀντὶ κακολογίας παιγνίδια, ἐὰν ταῦτα δὲν ὑπερβαίνωσι τὰ ὅρια ἐπιτετραμμένης διασκεδᾶσεως;

Ὁ καλὸς παίκτης οὔτε ἐρίζει, οὔτε χλευάζει, οὔτε ἀγκυχατεῖ, οὔτε δείκνυται κακῆς πίστεως· καὶ ἡττώμενος μὲν ὑπομένει ἀπαθῶς τὴν ἀτυχίαν, κερδίνων δὲ οὐδόλως σκώπτει τοὺς ἄλλους, καθιστάμενος οὕτω τοῖς πᾶσιν ἀρεστός.

Ἀπρεπὲς εἶνε ὁ κερδίνων ν' ἀπαιτῇ τὴν πρῶσιν τοῦ παιγνιδίου.

Τὸ θέμα (enjeu) ὀφείλει τις ν' ἀπαιτῇ μετὰ ψυχρότητος· ἐὰν δέ τις δὲν ἀπέτισε τοῦτο, δὲν πρέπει ὁ κερδκίνων νὰ τὸ ἀπαιτῇ ἐπιτακτικῶς, ἀλλὰ δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ λέξεων εὐγενῶν, λ. χ. διὰ τῆς ἐπομένης φράσεως. «Κίριε νομίζω ὅτι δὲν ἔλαβον τὸ ὑμέτερον θέμα.»

Μεγίστη ἐπιτηδειότης ἀνχντιορήτως ἀπαιτεῖται ὅπως, εὐρισκόμενός τις ἐν αἰθούσῃ καὶ στερούμενος χρημάτων, ἀποφύγῃ ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὸ παιγνίδιον μὴ δεικνύων ὅτι πράττει τοῦτο διὰ τοῦτον τὸν λόγον.

«Ἐὰν δὲν θέλητε, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν νόμων τῆς συνδιαλέξεως, νὰ λάβητε μέρος εἰς ἕκαρτέ ἢ οὐτστιον¹ ἐὰν τρέμῃτε διὰ τὸ βελάντιον ὑμῶν, ἀπομακρυνθῇτε τοῦ πεδίου τῆς μάχης, διότι ἐὰν ζητῇτε νὰ παρυστήσητε τὸ μέρος θεατοῦ ἀδικοφύρου, θέλετε ἀπολαύσει ἐκ τοῦ ἐνχντίου φήμης ἀνθρώπου λίαν διαφερομένου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς δίπλωμα ἐπίσημον φιλοργύρου καὶ αἰσχροκερδοῦς. Ἐὰν λοιπὸν ἀπορρασίσητε νὰ μὴ ἐγγίσσητε παιγνιόχαρτα προσπαθήσατε ν' ἀποφύγητε τὰς προσκλήσεις, δι' ὧν βεβαίως θέλετε ἐνοχληθῇ, δίδοντες ἀφορμὴν, ἐν τινι γωνίᾳ τῆς αἰθούσης, εἰς συζήτησιν πολιτικὴν ἢ φιλοσοφικὴν ἢ φιλολογικὴν ἢ ἄλλην οἰκνδῆποτε, οὐδὲν κοινὸν ἔχουσιν πρὸς τὸν ἄσον τῆς κούπας ἢ τὸν ῥήγαν τοῦ σπαθιοῦ. Ἐὰν δὲ δὲν συναντήσητέ τινα ἱκανὸν ὅπως ἐννοήσῃ ὑμᾶς,

¹ Εἶδη παιγνιδίων διὰ τῶν παιγνιοχάρτων, γαλλιστὶ écarté, whist.

ἐκλέξατε ἀνόητόν τινα, ὅστις θέλει σᾶς ἀκούει μετ' εὐχαριστήσεως, πεπεισμένος ὅτι ἔχετε καλὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην. Ἀπευθύνετε ἐρωτήσεις καὶ δίδετε ὑμεῖς αὐτοῖς τὰς ἀπαντήσεις, ἐὰν ᾖνε ἀνάγκη, χειρονομεῖτε ζωνῶς, καὶ μετὰ χειρὶ ἐπιφωνήματα σφοδρὰ καὶ λέξεις εὐφώνους. Οὐδεὶς βεβαίως τότε θέλει ἔλθει νὰ προτείνῃ ὑμῖν ὅπως καθίσητε παρὰ τὸν ὀλέθριον πράσινον τάπητα.»

Ὁ Ἅγιος Λουδοβίκος περιγράφει τοὺς χάριν κερδοσκοπίας παίκτας οὕτως.

«Οὐδὲν σεμνοπρεπέστερον καὶ σοβαρώτερον συνελεύσεως παικτῶν· μελαγχολικὴ ἀυστηρότης ἐπικρατεῖται ἐπὶ τῆς ὀψεως πάντων. Ἀμείλικτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐχθροὶ ἄσπονδοι, ἐφ' ὅσον ἡ συνεδρίασις διαρκεῖ, παρορῶσι καὶ φιλικὴν καὶ κοινωνικὰς διακρίσεις. Ἡ τύχη μόνη, τυφλὴ καὶ ἀγρία θεότης, προῖσταται τῆς συνεδριάσεως καὶ ἀποφασίζει ἀνεκκλήτως· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἅπαντα τὰ πάθη ὑποχωροῦσιν εἰς ἓν μόνον, εἰς τὸ τοῦ παιγνιδίου.»

Ἐὰν κλέπτη τις εἰς τὸ παιγνίδιον, οἷος δὴ ποτε καὶ ἂν ᾖνε, ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε ἀπατεῶν καὶ ὅτι δύναται νὰ καταδειχθῇ τοιοῦτος καὶ εἰς οἵανδὴ ποτε ἄλλην περίστασιν.

«Τὸ παιγνίδιον, λέγει ὁ Βοιτάρδος, ἐπιτρέπει πλείστας ἀσχημίας· τούτου ἕνεκα ἐν πολλαῖς πλουσίων αἰθούσαις ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν κερδαιόντων νὰ θέτωσιν ὑπὸ τὸ κηροπήγιον ποσοστόν τι τοῦ κέρ-

δους πρὸς πληρωμὴν τῶν χαρτίων. Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ εὐφυὴς οὗτος τρόπος τῆς ἐπαιτήσεως δὲν ὑφίσταται ἢ μόνον ἐν τισιν ὀπισθοδρομικοῖς οἴκοις. Ἡ θελκτικωτέρα γυνὴ ἀπόλλυσι πᾶν θέλγητρον, ἀφ' ἧς στιγμῆς λάβῃ εἰς χεῖρας τὰ παιγνιόχαρτα.»

Πρὸ τινων ἐτῶν ἐθεωρεῖτο ἀνοίκειον ν' ἀρνηθῇ τις νὰ παίξῃ, προφασιζόμενος ἄγνοιαν τῶν κανόνων τοῦ παιγνιδίου· σήμερον ὁμως δύναται τις ἀξιόλογα νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν λόγον τοῦτον ἢ καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδέποτε παίζει. Τοῦτο εἰσῆχθη πλέον εἰς τὰ ἔθιμα.

Ἡ οἰκοδέσποινα σπανιώτατα παίζει ἐκτὸς ἐὰν ἔχῃ ὀλίγους ξένους, διότι ἄλλως πρέπει νὰ ἐνασχολῇται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς πρὸς αὐτοῦς περιποιήσεις· ἀλλ' ὅταν παίζῃ αὕτη οὐδεὶς δύναται εὐσχήμως ν' ἀρνηθῇ νὰ συμπαίξῃ μετ' αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν πράγματι ἀγνοῇ ἐντελῶς τοὺς κανόνας τοῦ παιγνιδίου.

Ἡ οἰκοδέσποινα ἀφοῦ διατάξῃ νὰ πκραθέσωσιν οἱ ὑπηρέται τὰ τραπέζια τοῦ παιγνιδίου¹, προσκαλεῖ τοὺς παίκτας, ἀρχομένην ἀπ' ἐκείνου, ὃν θέλει νὰ τιμήσῃ πλέον τῶν ἄλλων.

Οἱ παῖκται διχδέχονται ἀλλήλους, ἐν τῇ τραπέζῃ ἐν ἣ παίζουν σιν ἐκαρτέ, οἱ δὲ οἰκοδεσπόται δὲν ὑποχρεοῦνται πλέον νὰ φροντίσωσι περὶ τούτων.

¹ Πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ξένων πρέπει αἱ τραπέζαι τοῦ παιγνιδίου νὰ ᾧσι τοποθετημέναι μετὰ τῶν πηροπηγίων, χαρτίων καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων.

Τὰ κηρία ἀνάπτονται ἀφ' οὗ οἱ παῖκται παρακαθήσων.

Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὸ παιγνίδιον πρέπει νὰ κανονίσῃ τις τὸ θέμα· καὶ ἐὰν μὲν προτείνῃ τις θέμα μέγα, δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἄπληστος καὶ ἐμπαθὴς παίκτης· ἂν δὲ ἑτέρου δὲ δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς φιλόργυρος καὶ μικροπρεπής, ἐὰν προτείνῃ λίαν μικρὸν. Κατὰ συνέπειαν προτιμότερον εἶνε νὰ παρκαλέσῃ τις τοὺς συμπαίκτας νὰ ὀρίσωσι τὸ θέμα· τοῦτο δ' εἶνε καθήκον ἀπαραίτητον, ἐὰν νέος τις παίζῃ μετὰ κυριῶν ἢ μετὰ κυριῶν ἔχόντων κοινωνικὴν τινα θέσιν ἢ πρεσβυτέρων.¹

Ἀρχομένου τοῦ παιγνιδίου χαιρετίζει τις δι' ἐλαφροῦς κλίσεως τῆς κεφαλῆς τοὺς συμπαίκτας αὐτοῦ, ὅτεν κατὰ πρῶτον θὰ διανείμῃ αὐτοῖς τὰ παιγνιόχαρτα. Οἱ κύριοι πρέπει νὰ φροντίζωσι νὰ συνάξωσι τὰ χαρτία μεθ' ἐκάστην σειρὰν καὶ νὰ τὰ δίδωσιν εἰς τὰς κυρίας, ὅταν πρόκηται νὰ διανείμωσιν αὗται.

Μέλλων τις νὰ διανείμῃ τὰ χαρτία δίδει, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ παιγνιδίου, νὰ κόψῃ ταῦτα ὁ πρὸς ἀριστερά ἢ δεξιὰ γείτων. Οἱ σπηνίως παίζοντες καὶ λαμβάνοντες μέρος μόνον ἐν ἐλλείψει τοῦ δέοντος ἀριθμοῦ πικτῶν, σφάλλουσιν ἀκουσίως· καλὸν δὲ νὰ εἰδοποιῶσι περὶ τῆς ἀπειρίας των τοὺς συμπαίκτας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔχουσι τὴν δέουσιν πεῖραν τοῦ παίζειν, ἐρωτῶσι τὴν γνώμην ἄλλων, ἢ συνδιχλέγονται

¹ Οἱ οἰκοδεσπόται πρέπει νὰ ἐπιβλέπωσιν ὅπως μὴ ὀρίζεται θέμα ὑπέρογκον. Ἐὰν δὲ συμβῇ τοῦτο, πραιῶσιν εὐγενῶς μὲν ἀλλ' αὐστηρῶς παρατηρήσεις, καὶ ὀρίζουσι τὸν ἀνώτατον ὅρον, ὃν ἐπιτρέπουσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ των.

μετ' ἀνθρώπων οὐδέν κοινόν μετὰ τοῦ παιγνιδίου ἔχόντων, οὕτω δὲ καθίστανται λίαν ἐνοχλητικοὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς συμπαίκτας.

Ἀποφεύγετε νὰ ἀναμιγνύητε τὰ χαρτία, λαμβάνοντες ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν συμπαίκτου ὑμῶν, ἀφ' οὗ ἀναμίζη οὗτος ταῦτα, διότι τοῦτο θεωρεῖται τεκμήριον ὑποψίας.

Τὰ ἐκ τοῦ παιγνιδίου χρέη ἀποτίνονται ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν· εἶνε δ' ἔτι μᾶλλον ἀναπόφευκτον νὰ ᾔνέ τις ἀκριβῆς εἰς τοῦτο, διότι ὁ νόμος οὐδέν δικίωμα παρέχει κατὰ τοῦ ὀφειλέτου ἐκ τοῦ παιγνιδίου.

Ἐὰν ἀτυχῆς παίκτης μετὰ τὸ πέρας τοῦ παιγνιδίου ἀρχίσῃ νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τοῦ συμπαίκτου αὐτοῦ, πρέπει ν' ἀποφεύγῃ νὰ ποιῇ λόγον περὶ τῆς τύχης του, ἐὰν δὲ πράξῃ τοῦτο νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπιδεικνύῃ εἰλικρινῇ φαιδρότητα.

Ἐν ταῖς ἐσπεριναῖς συναναστροφαῖς δὲν παίζουσι σχεδὸν ἄλλα παιγνίδια ἢ τὰ τῶν χαρτίων ἥτοι ἐκάρτε, οὐῆστιον, λαγσκενὲ κτλ. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζῃ τις τὰ παιγνίδια ταῦτα, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐπάναγκες νὰ γνωρίζῃ ταῦτα κατὰ βάθος· ἤθελε δέ τις φανῇ ὅλως ἀδέξιος καὶ ἀδύτης τῶν τῆς συναναστροφῆς, ἐὰν δὲν ᾔνῃ εἰς θέσιν νὰ ἐπιφέρῃ γνώμην περὶ συνδυασμοῦ τινος, περὶ οὗ λαλοῦσιν οἱ περιϊστάμενοι, ἢ ἐὰν ἀρνηθῇ ἐξ ἀγνοίας ν' ἀναπληρώσῃ ἐλλείποντα παίκτην.

Τὸ αὐτὸ θέλομεν εἶπει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν παιγνιδίων, ἥτοι περὶ τοῦ ζατρίκιου, σφαιριστηρίου κτλ. ὅτι

δηλαδή εἶνε ἀναπόφευκτον νὰ ἔχη τις γνώσεις τινὰς περὶ πάντων τῶν παιγνιδίων τούτων, ἵνα δύνῃται, καὶ ἐὰν δὲν διαπρέπη ἐπιδεικνύων τὰς γνώσεις του, τοῦλάχιστον νὰ καθίσταται χρήσιμος ἐὰν ἤθελε προσκληθῇ ὡς συμπαίκτης ἢ ἀναπληρωτὴς ἄλλων.

Μόνον μεταξὺ λίαν οἰκείων δύνανται νὰ παρκατεθῶσι χαρτία προηγουμένως ἤδη χρησιμεύσαντα, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει πρέπει νὰ παρκατίθηνται παιγνιόχαρτα νέα.

Αἱ νέαι κόραι οὐδέποτε παίζουν· εἶνε δ' ἀπρεπὲς νέος ἀνὴρ νὰ διατελῇ διηνεκῶς μένων παρὰ τῇ τραπεζίᾳ τοῦ παιγνιδίου. ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη χορευτῶν ἐν τῇ πλησίον αἰθούσῃ.

Κερδίνων τις δὲν πρέπει νὰ συνάζῃ τὸ κέρδος του μετὰ μεγίστης βίαις.

Δὲν πρέπει νὰ ἴσταται τις πολὺ πλησίον τῶν παικτῶν καὶ νὰ στενοχωρῇ αὐτούς.

Αὐλικὸς τις παίζων ἐστενοχωρεῖτο ὑπὸ μύωπός τινος ἔχοντος ὑπερμεγέθη ῥίνα, ὅστις ἐπλησίαζε πολὺ τὴν κεφαλὴν του ὅπως βλέπη τὰ χαρτία αὐτοῦ. Ἴν' ἀπαλλαγῇ τούτου ὁ αὐλικὸς ἐξήγαγε τὸ ρινόμαχτρόν του καὶ ἀπέμαξε τὴν ῥίνα τοῦ ἐνοχλητικοῦ γείτονος, εἰπών. «Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἡ ἰδική μου.»

Αἱ παιδικὰ τῶν συναναστροφῶν (*petits jeux de société*), ἃς ὁ συρμὸς δὲν ἀνέχεται πλέον, δύνανται οὐχ ἥττον νὰ παίζωνται ἐν συναναστροφαῖς μεταξὺ οἰκείων καὶ καθ' ἃς οὐδὲ πρὸς τὸ κλειδοκύμβαλον χορεύου-

σι. Τινές τῶν παιδιῶν τούτων ἀπαιτοῦσι ζωηρότητα, εὐκινησίαν ἢ μνημονικόν, ἄλλαι δ' εὐφυίαν καὶ λεπτότητα, ἐν ἀπάσαις ὅμως ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχή, λεπτότης καὶ εὐγένεια.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βλέπει τις ἐν ταῖς συναναστροφαῖς ἀνθρώπους τινας, οἵτινες ἐπιζητοῦσι ν' ἄρχωσι καὶ νὰ διευθύνωσι τὰ πάντα· τοῦτο εἶνε ἀσθένεια ἢ ἄγνοια τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς· διὰ τοῦτο πρέπει τις ν' ἀποφεύγῃ τοῦτο, καὶ δύναται μὲν μετὰ συστολῆς νὰ προτείνῃ παιδιάν τινα, ἄλλ' οὐδέποτε νὰ ζητῇ νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ, ἢ νὰ ἐπιμείνῃ ὅπως παραδεχθῶσι τὴν πρότασίν του.

Ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς ἐλευθερίας, ἣν δίδουσιν αἱ παιδιαὶ αὗται λέγουσι λόγους δηκτικούς ἢ δυσαρέστους, ἢ φιλοφρονήσεις ἀναρμόστους¹, ἢ ἐπιβάλλουσι τιμωρίας ταπεινωτικάς, ἢ θέλοντες νὰ ἐπιδειχθῶσι χαρίεντες πρὸς τὰς νέας κυρίας, λαμβάνουσι διὰ τῆς βίας παρ' αὐτῶν ταινίαν ἢ ἀνθοδέσμην, ἢ δεικνύουσι προτίμησιν ἐπιζητοῦντες πάντοτε τὴν αὐτὴν κυρίαν, ἐμφαίνουσι διὰ τούτων ὅτι εἰσὶν ἀνάγωγοι καὶ ἀδαιεῖς τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς.

Αἱ μουσικαὶ συμφωνίαι λαμβάνουσι χώραν πρὸ μεσημβρίας ἢ τὸ ἑσπέρας.

Αἱ κυρίαι λαμβάνουσι συνήθως θέσιν εἰς τὴν πρῶ-

¹ Οὕτω ἐὰν παίζεται μπερλίνα πρέπει οἱ οἰκοδεσπόται νὰ μὴ ἀνέχωνται ἐριμείας παρατηρήσεις ἢ ἄλλα ἐπίθετα δι-

την σειράν, οἱ δὲ κύριοι ἴστανται ὀπισθεν αὐτῶν ἢ παρ' αὐταῖς.

"Ακρα σιωπὴ ἐπιβάλλεται, καὶ πρέπει ν' ἀποφεύγη τις νὰ πλήττῃ τὸν ῥυθμὸν ἢ νὰ ὑποτονθορίζῃ τὸ ἄσμη, ἢ νὰ χειροκροτῇ, ἢ νὰ κάμνῃ χειρονομίας γελοίας θυμασμοῦ.

Ἐὰν κυρία μουουργῇ, καλὸν εἶνε κύριός τις ἰστάμενος ὀπισθεν αὐτῆς καὶ γινώσκων ν' ἀναγινώσκῃ μουσικὴν, νὰ στρέφῃ τὰ φύλλα τοῦ μουσικοῦ βιβλίου.

"Εν τισι συναναστροφαῖς νομίζουσιν ὅτι ἡ μουσικὴ συμφωνία συνίσταται εἰς τὴν ταυτόχρονον ἐργασίαν πέντε ἢ ἑξ ὀργάνων, διαφωνούντων πρὸς ἄλληλα. Ἐὰν κατὰ τύχην εὑρεθῇ τις εἰς τοιαύτην συναναστροφὴν, ὀρεῖται ν' ἀποφύγῃ νὰ καταστήσῃ καταφανεὴ τὸν πόνον τῶν ὠτῶν καὶ τὸν ἐρεθισμὸν τῶν νεύρων του.

Δὲν πρέπει τις ν' ἀποφασίσῃ νὰ τραγωδήσῃ ἐνώπιον ἄλλων, εἰὰν προηγουμένως δὲν λάβῃ τὴν γνώμην ἀνθρώπων ἀρμοδίων πρὸς τοῦτο. Μολοντοῦτο εἰὰν ἔχῃ τις καλὴν φωνήν, δὲν πρέπει νὰ δεικνύῃ ματαιότητα διὰ τοῦτο, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαίτησιν νὰ παρακληθῇ διὰ νὰ τραγωδήσῃ. Παίζων δὲ τις μουσικὸν ὄργανον ἢ τραγωδῶν ὀφείλει νὰ προσέχῃ, ὅπως μὴ κάμνῃ κινήσεις δυσμόρφους καὶ γελοίας, ἀλλὰ νὰ ᾄδῃ ἀπλοῦς καὶ φυσικός.

Τὴν μουσικὴν συμφωνίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διασάρεττα· εἰὰν δὲ συμβῇ τοιοῦτόν τι ὀφείλουσι νὰ δείξωσι τὴν ἀπαρέσκεiάν των.

δέχεται χορός, τὰ δὲ προσκλητήρια εἰς τοιαύτην περὶ τῆς οὐσίας οὐκ εἰδικοῦσι περὶ τούτου τοὺς κεκλημένους.

Προσκλητήριον διὰ μέγαν χορὸν πρέπει νὰ πέμπηται τοῦλάχιστον ὁκτὼ ἡμέρας πρότερον, διότι ἀπαιτεῖται χρόνος εἰς τὰς γυναῖκας ὅπως προπαρασκευάσωσι τὰ τοῦ ἱματισμοῦ, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην εὐφυοῦς παρατηρητοῦ, ἦν πληρέστατα δυστυχῶς συμμεριζόμεθα, δὲν εἶνε τοσοῦτον ἀπλοῦς σήμερον ὡς ἄλλοτε. «Ἀλλοτε, λέγει οὗτος, αἱ νέαι κόρραι ἤρχοντο εἰς τὸν χορὸν φέρουσαι ὑφάσματα λευκὰ, καθαρὰ, ἑλαφρὰ καὶ ἀπλὰ, ἅτινα ἀνταπεκρίνοντο κάλλιστα πρὸς τὴν ιδέαν τῆς ἀθωότητος, τῆς παρθενίας καὶ τῆς σωφροσύνης. Τότε ἐνόμιζες ὅτι βλέπεις ἀγγέλους ἐγκεκλεισμένους ἐντὸς τῶν πτερύγων τῶν· οὐδὲν δὲ ἄνθος ἔφερον ἐπὶ τῆς κόμης τῶν οὐδ' ἄλλο τι κόσμημα. Σήμερον φέρουσιν ἐσθῆτας ἐκ πλουσιωτάτων καὶ πολυτελεστάτων ὑφασμάτων, τῶν ὁποίων οὐδὲ τὰ ὀνόματα γνωρίζω.—Τὰς αὐτὰς ἐσθῆτας δὲν πρέπει νὰ φέρωσι πολὺ συχνῶς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος. Προσπαθοῦσι δὲ νὰ ἐπαυξάνωσι τὴν πολυτέλειαν τούτων ἔτι μᾶλλον διὰ πολυτίμων λίθων καὶ κοσμημάτων.—Ἀλλοτε αἱ λευκαὶ αὗται ἐσθῆτες ἐποικίλλοντο μόνον διὰ τῆς ζώνης, ἥτις ὅτε μὲν ἦτο λευκὴ ὅτε δὲ ῥοδόχρους κτλ. Ἀπασα ἡ πολυτέλεια τοῦ ἱματισμοῦ τούτου συνίστατο ἐν τῇ καθαριότητι· ἐσθῆς καὶ ταινία πρέπει νὰ ᾧσι ὁροσεραὶ ὡς αἱ πτέρυγες ψυχῆς

ἐξερχομένης ἐκ τῆς χρυσαλλίδος.—Βεβαίως ὁ ἱμκτισμός οὗτος δὲν ἀπεδείκνυεν ὅτι κόρη τις ἦτο πλούσια, ἀλλ' ἀπεδείκνυεν ὅτι ἦτο νέα, καθαρά, αἰδήμων καὶ ἀθώα. — Ἀλλὰ σήμερον οἱ μεγαλοπρεπεῖς, ποικίλοι καὶ βchrύτιμοι ἱμκτισμοὶ δίδουσιν ἀφορμὴν ὅπως τὰς ἐπιχαρίτους καὶ φαιδρὰς ιδέας, ἃς ἐμπνέει ἡ ὄψις νέας κόρης, ἐπισκιάζωσιν ἄλλαι ιδέαι. Ἀκουσίως ὑπολογίζει τις τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῆς δαπάνης πρὸς ἀγορὰν ἐσθήτων ἑνὸς χειμῶνος, καὶ ἐρωτᾷ ἑαυτὸν ἐὰν ἦνε ἀρκούντως πλούσιος ἵνα νυμφευθῇ κόρην, ἥς ἡ διατήρησις τῆς καλλονῆς συνεπάγει τοσαύτας δαπάνας.— Καὶ αἱ μητέρες οὐδόλως σκεπτόμεναι περὶ τῆς μανίας ταύτης, δὲν δύνανται νὰ κατανοήσωσι διὰ τίνα αἰτίαν ἡ νεότης τῶν τέκνων αὐτῶν μαραίνεται καὶ οὐδεὶς ζητεῖ αὐτὰς εἰς γάμον.»

Ἀφοῦ ὑπεδείξαμεν αὐταῖς μίαν τῶν αἰτιῶν, μεταβίνομεν ἤδη εἰς ἄλλας συμβουλὰς.

Μέγας χορὸς εἶνε ἀληθῆς ἐορτὴ· οἱ οἰκοδεσπότες πρέπει νὰ φροντίσωσιν ὅπως τὰ πάντα ὧσιν ἀναπτυκτικὰ καὶ κομψὰ, μετὰ χάριτος καὶ πολυτελείας παρεσκευασμένα.

Νέα γυνὴ δὲν δύναται νὰ μεταβῇ εἰς χορὸν ἄνευ τοῦ συζύγου της, ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τούτου ἄνευ φίλης μετὰ τοῦ συζύγου ταύτης, διότι ἔχει ἀνάγκην τῆς προστασίας ἑνὸς κυρίου.

Ὀνομάζουσι συνήθως ἐπίτροπον (chaperon) τὴν κυρίαν ἐκείνην, ἥτις κατὰ τὴν συναναστροφὴν φαίνεται

ἡ ἠθικὴ προστάτις νέας κόρης. Ἡ κυρία αὕτη εἶνε συνήθως νέα ἔτι, ὀφείλει δὲ ν' ἀπολαύη ὑπολήψεως ἀναμφισβήτητου, διότι ἄλλως ἡ προστασία αὕτη ἤθελεν εἶσθαι γελοία. Ἡ ἐπίτροπος παρουσιάζει τὴν προστατευομένην της καὶ εὐθύνεται, ὡς εἶπεῖν, δι' αὐτήν. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνάδοχος, εἰς τὴν φροντίδα τῆς ὁποίας ἐνεπιστεύθη τὴν ἀναδεκτὴν ἢ μήτηρ ἢ ἡ οἰκογένεια, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει. Οἱ νέοι, οἵτινες βλέπουσιν ἐν συναναστροφῇ νέαν κόρην ἔχουσιν τοιαύτην ἐπίτροπον, ὀφείλουσι νὰ προσφέρωνται πρὸς ταύτην ὡς ἤθελον προσενεχθῇ καὶ πρὸς τὴν μητέρα τῆς κόρης.

Ὁ συρμός τοῦ σημειωματοῦ τῶν κυριῶν παρῆλθε, κρατοῦσι δὲ νῦν τοῦτο οἱ κύριοι. Ἐκαστος χορευτὴς σημειοῖ ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ χοροῦ ἀπάσας τὰς κυρίας, αἵτινες παρὰ χωρήσουσιν εἰς αὐτὸν χορόν τινα.

Χορευτὴς προσκαλῶν κυρίαν νὰ συγχορεύσῃ μετ' αὐτοῦ οὐδέποτε πρέπει νὰ εἴπῃ. «Κάμετέ μοι τὴν εὐχαρίστησιν νὰ χορεύσητε» ἀλλὰ «τὴν τιμὴν.»

Ὅταν νέος τις προσφέρῃ τὴν χεῖρα εἰς κυρίαν διὰ νὰ χορεύσῃ μετ' αὐτῆς ἢ ὅπως ὀδηγήσῃ αὐτήν εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον δὲν πρέπει νὰ προσφέρῃ τὴν χεῖρα ἐντελῶς ἠνεωγμένην. Ἀλλοτε προσέφερον τὴν πυγμὴν.

Οἱ καλῶς ἀνικτεθραμμένοι χορευταὶ οὔτε τὰ χειρόκτια των ἐκβάλλουσιν, οὔτε τὴν χεῖρα τῆς χορεύτιδος σφίγγουσιν, οὔτε θλίβουσι ταύτην ἐπὶ τοῦ στή-

θους των καὶ ἰδίως κατὰ τὸν στρόβιλον (valse)· εὐθὺς δὲ ὡς δείξῃ ἐπιθυμίαν νὰ πύσῃ χορεύουσα, καταβιβάζουσιν ἀμέσως τὸν βραχίονα, ὃν εἶχον περὶ τὴν ὀσφύν της. Ἐὰν χορεύωσι μετὰ νέας κόρης εἶνε ἐπιφυλκτικώτεροι ἔτι, καὶ προσφέρονται νὰ κρατήσωσι τὸ ριπίδιον ἢ τὸ ρινόμακτρον της, ἐὰν παρατηρήσωσιν ὅτι αὕτη ἐνοχλεῖται κρατοῦσα ταῦτα. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ τετραχόρου προσφέρουσι τὸν βραχίονα εἰς τὴν χορεύτιδα, ὁδηγοῦσιν αὐτὴν εἰς τὴν θέσιν της, καὶ ποιῶντες βραθεῖαν ὑπόκλινιν, εὐχαριστοῦσι διὰ τὴν τιμὴν, ἣν παρέσχεν αὐτοῖς.

Νέα κόρη πρέπει ν' ἀποφεύγῃ νὰ φαίνεται ὅτι συνδιαλέγεται λίαν οἰκείως μετὰ τοῦ χορευτοῦ της. Εἶνε ἀνάγωγον δὲ καὶ κατακριτέον ἐὰν χορευτὴς ζητῇ νὰ ἐπιδεικνύηται ὅτι συνδιλέγεται οἰκείως μετὰ κυρίας.

Ἐν χορῷ πρέπει ν' ἀποφεύγητε νὰ χορεύητε λίαν συχνῶς μετὰ τῆς αὐτῆς χορεύτιδος, διότι ἤθελε παρατηρηθῇ τοῦτο καὶ ἡθέλετε θεωρηθῇ ὡς αὐτάρεσκος. Εἶνε δ' εὐγενὲς νὰ χορεύητε ἐνίοτε καὶ μετὰ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες ἕνεκα τῶν ὀλίγων θελγήτρων των εἰσὶ καταδεδικασμένοι νὰ κάθηνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Διὰ τὴν εὐγένειαν ταύτην εἰσὶν αὗται εὐγνώμονες, ἰδίως ἐὰν πράττητε τοῦτο μετὰ τῆς προσήκουσας ἀδρότης.

Αἱ κυρίαι ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ μὴ ποιῶσιν ἐξαιρέσεις, ἀλλὰ ν' ἀποδέχωνται πᾶσαν πρόσκλησιν μετ

εὐγνωμοσύνης καὶ χάριτος, διότι ὅσοι ζητοῦσιν αὐτὰς εἰς χορὸν δεικνύουσι πρὸς αὐτὰς εὐγένειαν. Ἐν τούτοις ἔχον κυρία τις ἔχη λόγους σοβαροὺς νὰ μὴ χορεύσῃ μετὰ τινος, πρέπει ν' ἀποφασίσῃ νὰ μὴ χορεύσῃ πλέον καθ' ἅπασαν ἐκείνην τὴν ἐσπέραν, προφασίζομένη κάματον. Ὡς οὕτως πᾶσα κυρία σεβομένη ἑαυτὴν ὀφείλει ν' ἀποφύγῃ τοὺς δημοσίους χοροὺς, εἰς οὓς δύναται πᾶς τις νὰ εἰσέλθῃ ἐπὶ ὠρισμένῳ τιμῆματι εἰσόδου.

Σήμερον ἔτι ὑφίστανται αἵθουσαί τινες, ἐν αἷς διετηρήθη τὸ ἔθος τῆς συνδιαλέξεως, ὡς συνειθίζετο κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα. Ἐν αὐταῖς συνέρχονται ὅπως ἀκροαθῶσιν ἀναγνωσμάτων καλῶν πεζοῦ λόγου ἢ ποιήσεως, καὶ ἐνίοτε ὅπως πικρευρεθῶσιν εἰς παρυστάσεις μικρῶν δραμμάτων ἢ κωμωδιῶν. Ἡ διέταξις τῆς αἵθουσης τότε ἔχει τὴν ἀτημέλητον καὶ φιλάρεσκον. Ἐκτὸς τῶν περικυκλούντων τὴν οἰκοδόσποιον, ἥτις κάθηται παρὰ τῇ ἐστίᾳ, οἱ λοιποὶ παρέχουσιν εἰκόνα λελογισμένης ἀταξίας. Ὁ ἱματισμός, ἡ συμπεριφορὰ, ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ἔξοδος τῶν κεκλημένων εἰς τὰς ἐσπερινὰς ταύτας συναναστροφὰς οὐδόλως διαφέρει τῶν ὅσων διὰ τὰς ἄλλας εἵπομεν, ἐπομένως θέλομεν περιορισθῇ νὰ δώσωμεν παραπληρωματικὰς τινὰς συμβουλὰς.

Ἐὰν ἀναλάβητε μέρος εἰς κωμωδίαν φροντίσατε ὅπως ἀποστηθίσητε καὶ παραστήσητε τοῦτο καλῶς, εἴτε σπουδαῖον εἶνε εἴτε μὴ. Ἐὰν ἐπιτύχητε καὶ ἐπευ-

φημήσωσιν ὑμᾶς, προσποιηθῆτε κατὰ πρῶτον ἔκπληξιν μετὰ ταραχῆς εἴτα δὲ ἀδιαφορίαν.

«Παρετηρήθη, λέγει ἀξιάγαστος προμήτωρ, ὅτι ἡ ἀδιαφορία ἐκείνων, οἵτινες ἐπιτυγχάνουσιν, ἀφοπλίζει κάλλιον παντὸς ἄλλου τὸν φθόνον.»

Ἐὰν δ' ἀφ' ἐτέρου ἀποτύχητε μὴ δεῖξητε δυσἀρεσκείαν ἢ λύπην. Ἡ κοινωνία εἶνε ἀνηλεῆς διὰ τὰς κυρίως λύπας τῆς περιφιλαυτίας.

Ἐὰν ᾖσθε θεατῆς, ὀλίγα ἔχετε νὰ πράξητε. Ἀκούετε σιωπηλῶς καὶ μετ' εὐμενοῦς προσοχῆς, μὴ ἐπευφημῆτε δὲ ἢ μὴ συγχαίρητε τοῖς ὑποκριταῖς πρὶν ἢ πράξη τοῦτο ὁ οἰκοδεσπότης.

Καθ' ἀπάσας τὰς ἐσπερινὰς συναναστροφὰς πρέπει νὰ ὑπάρχη ὑπηρέτης προσκεκολλημένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς κεῖνται ἐδέσματα ψυχρὰ καὶ γλυκύσματα. Οὐδέποτε πρέπει νὰ ὁρμᾷ τις ν' ἀρπάξῃ γλυκύσματα ἢ ποτὰ, ἅτινα περιφέρουσι, καὶ οἱ κύριοι πρέπει νὰ προσέξωσι μὴ ἡ διαγωγή των προκαλέσῃ τὴν ἐπομένην παρὰτήρησιν τοῦ ὑπηρέτου «Παρακαλῶ κύριε, δὲν θ' ἀφήσητέ τι καὶ διὰ τὰς κυρίας.»

Ἐὰν δὲ προσενεχθῇ ὑμῖν λίχνευμά τι ἄγνωστον, παρκτηρεῖτε τοὺς ἄλλους πῶς τρώγουσι τοῦτο. Πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν, γέρων τις, ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ ἂν τὸ παγωτὸν ἦτο τοσοῦτον εὐάρεστον εἰς τὴν γεῦσιν ὡς ἐφημίζετο, ἐβύθισεν ἀμέσως εἰς αὐτὸ τὸ κοχλιάριον καὶ λαβὼν μέγα τμῆμα τούτου ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα. Ἡ βία ὁμῶς αὕτη ἐπροξένησεν

αὐτῷ τὴν αἴσθησιν ὡς εἰάν κατέπινε πῦρ καὶ οὐχὶ πά-
γον, μετὰ κόπου δὲ ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ κραυγὴν. Εἶπεν
ὁμῶς εἰς τὸν γείτονά του. «Τῇ ἀληθείᾳ διὰ νὰ ἐπαινῇ
τις τοιοῦτον πρᾶγμα, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν φάρυγγα
ἐστρωμμένον μὲ πλάκας.» Εἶχε δὲ κατὰ νοῦν νὰ
παραιτηθῇ τοῦ ἀπατηλοῦ τούτου ἀναψυκτικοῦ, ὅτε
ἐσκέφθη ὅτι ἴσως κακῶς ἐνήργησε. Παρατήρησε τότε
καὶ εἶδεν ὅτι ἅπαντες ἔτρωγον αὐτὸ ἀνὰ ὀλίγον· πει-
ραθεῖς δὲ πάλιν κατὰ τὸν νέον τρόπον, ἥλλαξεν ἐν-
τελῶς γνώμην, εὐρὼν τοῦτο εὐαρέστου γεύσεως. «Ο-
πως κρίνῃ τις ὀρθῶς περὶ τινος πράγματος ὀφείλει νὰ
γινώσκῃ πῶς πρέπει νὰ ἐπιλαμβάνηται τούτου.

Ὁ καφφές, τὸ τέϊον καὶ τὸ πόντισιον πίνονται μι-
κρὸν κατὰ μικρὸν οὐδέποτε δὲ κενοῖ τις ταῦτα εἰς τὸ
ὑποκρατήριον.

Τὸ τέϊον δίδει πολλάκις ἀφορμὴν εἰς ἐσπερινὴν
συναναστροφὴν οἰκείων. Τὸ δεῖπνον ἐνίοτε ἐπακολου-
θεῖ καὶ παρτίθεται συνήθως μετὰξὺ τοῦ μεσονυκτίου
καὶ τῆς μιᾶς ὥρας, ὅλα δὲ τὰ ἐδέσματα τίθενται ἐπὶ
τῆς τραπέζης ταυτοχρόνως. Ἐπὶ τούτου εἴθισται
(ὅπως καὶ διὰ τὰ ἀναψυκτικά) νὰ τρώγῃ τις ἐξ ἐκεί-
νων, ἅπερ προσφέρονται αὐτῷ, νὰ μὴ ζητῇ δ' ἄλλα.

Δ

ΘΕΑΤΡΑ—ΚΑΦΦΕΝΕΙΑ—ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΙ—ΜΟΥΣΕΙΑ

Νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ εἰπώμεν ὀλίγας λέξεις καὶ

περὶ τῆς ἐν τοῖς δημοσίοις καταστήμασι συμπεριφο-
ρᾶς, ὡς λ. χ. ἐν τοῖς Θεάτροις, Καφενείοις, Βιβλιο-
θήκαις, Μουσείοις κτλ.

Μολονότι εἰσέρχεται τις εἰς τὸ θέατρον ἐπὶ τιμῆ-
ματι καὶ ἡ θέσις, ἣν ἔχει, ἀνήκει εἰς τὸν ἀποτίσαντα
τὸ ὠρισμένον δικαίωμα, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι
πρέπει νὰ ὠθῇ τοὺς ἄλλους ὅπως καταλάβῃ τὴν θέ-
σιν, ἢ νὰ προσφέρηται ἀγροίκως καὶ ἀπρεπῶς πρὸς τοὺς
παρκαθημένους, ἢ νὰ ἐπιπλήττῃ τοὺς ὑπαλλήλους,
ἢ νὰ ταρασσῇ τὴν τάξιν, καὶ νὰ δηλοῖ γεγονυῖα τῇ
φωνῇ τὴν γνώμην του, ἣτις δύναται νὰ ᾔνε διάφορος
τῆς τῶν ἄλλων.

Βεβαίως ἤθελεν εἶσθαι βλακῶδες νὰ παραιτηθῇ τις
παντὸς δικαιώματος καὶ νὰ ὑποχωρῇ ἀπέναντι τοῦ
πρώτου τυχόντος, διότι οὕτω πράττων ἢ ἤθελεν ἐν-
τὸς μικροῦ εὔρεθῇ ὑπὸ τὴν θύραν, ἢ ἤθελε καταλάβει
κακίστην θέσιν, ὅπερ ἤθελε συντελέσει ὅπως σπου-
δαίως μειωθῇ ἡ εὐχαρίστησις, πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς
ὁποίας ἦλθεν. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀναμείνας ποτε ἐπὶ
πολλὰς ὥρας πρὸ τῆς θύρας, ἐπαρχιακοῦ τινος θεάτρου,
ἵνα τύχω εἰσιτηρίου, κατῴρθωσα τέλος νὰ λάβω
κακὴν θέσιν τῆς πλατείας, ὅπισθεν ὑψηλοῦ τινος ἀν-
θρώπου, οὗτινος ἡ κεφαλὴ, κεκοσμημένη διὰ τερατώ-
δους κόμης, παρενέπιπτε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ
θεάματος μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς σκηνῆς· σημειωτέον
δ' ὅτι ὁ φέρων ταύτην κατέλαβε τὴν θέσιν του ὠθή-
σας με βχναύσως. Περιωρίσθην νὰ θεωρήσω τὸν γί-

γαντι τοῦτον ὡς ἀχθοφόρον, ἀλλὰ δὲν συνεπέρανα ἐκ τούτου ὅτι ἔπρεπεν εἰς τὸ μέλλον νὰ τὸν μιμηθῶ.

καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ὅπως ἀπανταχοῦ ἡ φιλοφροσύνη καὶ ἡ εὐγένεια ἀπαιτοῦνται παρὰ παντὸς καλῶς ἀνατεθραμμένου ἀνδρός. Ἐννοεῖ δέ τις εὐκόλως ὅτι ὁ συνοδεύων κυρίας ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ καὶ ν' ἀγοράσῃ τὰς θέσεις, καὶ νὰ φροντίσῃ ὅπως κατατεθῶσιν ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ φυλακείῳ τὰ ἐπανωφόρια, οἱ πῖλοι κλ. ἅτινα δὲν πρέπει νὰ φέρωσιν αἱ κυρίαι μεθ' ἐχυτῶν ἐν τῷ θεωρείῳ.

Ἀναντίρρητον εἶνε ὅτι αἱ κυρίαι πρέπει νὰ κατέχωσι τὸ ἔμπροσθεν τοῦ θεωρείου μέρος, οὐδέποτε δὲ ἀνὴρ πρέπει ν' ἀνεχθῇ ὅπως κυρία τις, ἔστω καὶ ξένη, κάθηται ὀπισθεν αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ θεωρείῳ.

Πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τις διαρκούσης τῆς παρυστάσεως νὰ συνδιαλέγηται· τὸ μόνον, ὅπερ ἐπιτρέπεται εἶνε ν' ἀποτείνῃ τις βραχεῖάν τινα παρατήρησιν πρὸς τὸν γείτονα, ἐὰν δοθῇ ἀφορμὴ πρὸς ταύτην παρὰ τοῦ ἔργου ἢ τῆς πράξεως τῶν ὑποκριτῶν. Ἀνάγωγος μόνον δύναται νὰ συρίζῃ ἢ νὰ ἐπιδοκιμάζῃ ποδοκροτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς κυρίας, αἵτινες πρέπει νὰ φέρωσι τὰ χειρόκτια αὐτῶν, αὗται χειροκροτοῦσι μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον. Τὸν κρότον τοῦ χειροκροτήματος πρέπει νὰ γεννῶσι μόνον αἱ στιβαραὶ τῶν ἀνδρῶν χεῖρες.

Συνήθως μεταβιβάζουσι πάντες εἰς τὸ θέατρον φέροντες δίοπτρα· μ' ὅλον ὅτι δὲ τὸ ἔθος ἐπιτρέπει νὰ

βλέπη τις καὶ τοὺς θεατὰς διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου, νομίζομεν ὅτι εἶνε προτιμώτερον ν' ἀπέχη τις κατὰ τὸ δυνατὸν τούτου, διευθύνων τὰ δίοπτρα ἰδίως πρὸς τὴν σκηνήν.

Αἱ κυρίαι ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὰ πρῶτα θέατρα τῶν Παρισίων ἀναπτύσσουσι μεγάλην πολυτέλειαν περὶ τὸν ἱματισμόν. Δὲν θέλομεν νὰ ψέξωμεν ταύτας διότι συντελοῦσιν οὕτω εἰς καθωραϊσμόν τῶν θεαμάτων τούτων, ἀλλὰ διαμαρτυρούμεθα καὶ κατακρίνομεν ὅλαις δυνάμεσι τὸ ἄσεμνόν τινων, αἵτινες φαίνονται ὅτι λαμβάνουσιν ἀφορμὴν ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ πλήθους τούτου ἵνα ἐπιδείξωσι τὰ γυμνά των κάλλη. Δὲν ἠθέλομεν ποιήσῃ τὴν παρατήρησιν ταύτην, ἐὰν εἴχομεν κατὰ νοῦν νὰ ἐπικρίνωμεν γυναικας ἀμφιβόλων ἡθῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς παρατηρήσαμεν ὅτι καὶ κυρίαι ἀνήκουσαι εἰς τὰς ἀρίστας τάξεις τῆς κοινωνίας περιπίπτουσιν εἰς τὸ ἄτοπον τοῦτο, καὶ νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἀναφέρωμεν θεωροῦντες τοῦτο ὡς ἀνωμαλίαν.

Οἱ κύριοι πρέπει νὰ φροντίζωσιν ὅπως προσφέρωσιν εἰς τὰς κυρίας πορτοκάλια ἢ ἀναψυκτικὰ ποτὰ, νὰ δίδωσιν αὐτοῖς τὸ ἔντυπον πρόγραμμα τῆς παραστάσεως, νὰ συνοδεύωσιν αὐτὰς εἰς τὸ περιαύλιον τοῦ θεάτρου, διαρκούντων τῶν διαλειμμάτων, καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ θεάματος νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἐπαυωφορίων καὶ λοιπῶν ἐνδυμάτων καὶ περὶ τῆς ἀμάξης.

Ἡ γυνὴ ὀφείλει ἐὰν τὸ παριστανόμενον ᾔνε φαι-

δρὸν νὰ μὴ γελαῖ θορυβωδῶς ἢ νὰ καγχάζῃ. Ἐὰν τὸ δρᾶμα ἦνε συγκινητικὸν δάκρυά τινα δὲν ἀπαγορεύονται, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τις τὴν ὑπερβολήν.

Ἐκ τῶν θεατῶν δὲ ὅσοι φύσει δὲν εἶνε λίαν εὐαίσθητοι, δὲν πρέπει νὰ χλευάζωσι τοὺς εὐκολώτερον αὐτῶν συγκινουμένους.

Ἐν Παρισίοις σχεδὸν μόνον εἶνε παραδεδεγμένον νὰ εἰσέρχωνται αἱ κυρίαι εἰς τὰ καφφενεῖα, ἀλλ' οὐχὶ μόναι, οὐδὲ νὰ διαμένωσιν ἐν αὐτοῖς πλειότερον τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς ἀναψυχήν.

Πολλοὶ ἄνδρες ἀποκτῶσι τὴν κακὴν ἔξιν νὰ συχνάζωσιν εἰς τὰ καφφενεῖα, ἂν καὶ ὑπὸ ἠθικὴν καὶ ὑγιεινὴν ἔποψιν οὐδὲν μέρος εἶνε ἀκαταλληλότερον πρὸς κατατριβὴν τοῦ χρόνου.

Ἐντὸς ἀτμοσφαίρας πεπυκνωμένης καὶ δυσώδους, ἐντὸς τοῦ θορύβου τῶν καταστημάτων τούτων μανθάνει τις νὰ πίνη ἄνευ δίψης καὶ νὰ συζητῇ, οὐδόλως ἐκλέγων τὰς ἐκφράσεις, ἐπὶ ἀσημάντων ἀντικειμένων καὶ ὅλως ἀναξίων λόγου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν μεταβαίνει τις εἰς τὸ καφφενεῖον καθ' ἡμέρας ἀτάκτους καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ καθίσταται τοῦτο ἔξις, πᾶσαν δ' ἡμέραν ἐνίοτε δὲ καὶ ποῖν ἢ λήξῃ ἢ ἐργασία, σπεύδει ἐκεῖσε. Ἐν τοῖς καφφενείοις ἀποκτᾷ τις πολλοὺς φίλους, οἵτινες πολλάκις δανερίζονται χρήματα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπιστρέφουσι τὰ δανεισθέντα. Οἵανδ' ἡποτε λέξιν καὶ ἂν προφέρῃ τις

δύναται ν' ἀκουσθῇ παρὰ τοῦ πρώτου τυχόντος, ὅστις ἔχει ἴσως συμφέρον νὰ ἔχῃ τεταμένον τὸ οὖς. Παί- ζουσιν ἐν τοῖς καφφενείοις, καὶ τὸ παίγνιον γεννᾷ ἔρι- δας· ἐπιβαρύνεται ὁ προϋπολογισμὸς διὰ σπουδαίας τακτικῆς δαπάνης, ἐνίοτε δὲ συνομολογεῖ τις ἕνεκα τούτου καὶ χρέη. Ἐλκυόμενός τις παρὰ τοῦ καφφε- νείου μεταβαίνει εἰς αὐτὸ κρυφίως τὴν ἡμέραν καὶ διαμένει μέχρι βαθείας νυκτός, ἐπανερχόμενος δ' εἰς τὴν οἰκίαν του εἶνε ὀργίλος καὶ κακῶς διατεθειμένος, καικοπιακῶς καὶ πεπληρωμένος ἀνωφελῶν ποτῶν, τὰ χεῖλη κεκαυμένα ἔχων παρὰ τοῦ καπνοῦ καὶ τὰ ἐνδύ- ματα ὄζοντα ἀηδῶς, θυσιάζων οὕτω εἰς ἀπόλαυσιν ἐγωῖστικὴν καὶ ἐπίπονον τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, ἣτις τρέφεται ἐν τῇ οἰκιακῇ εἰρήνῃ, τὴν ἥσυχον εὐδαιμο- νίαν, ἣν ἐλησμόνησέ τις ν' ἀγαπᾷ.

Οἱ θαμῶνες τοῦ καφφενείου εἰσὶν ἄξιοι λύπης καὶ δύναταί τις σπουδαίως νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ καφφενεῖα κατέστησαν μία τῶν πληγῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

Ἄς μὴ πεισθῇ τις ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν πολ- λῶν, ὅτι ἡ φοίτησις τῶν ἐπιβλαβῶν τούτων τόπων ἐπιβάλλεται εἰς πάντα ἄνθρωπον διακεκριμένον. Ὑ- πάρχουσιν εὐτυχῶς πολλαὶ ἐξαιρέσεις εἰς τὸν κοι- νὸν κανόνα, καὶ δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι με- ταξὺ τῶν ἐξαιρέσεων ὑπάρχουσι πλεῖστοι ὅσοι ἄξιοι συστάσεως. — Οὗτοι δὲ βεβαίως οὔτε ἀπροσιτώτε- ροι τῶν ἄλλων εἰσὶν, οὔτε τὸν μονήρη ἀγαπῶσι βίον. Ἐκ τούναντίου ἐννοοῦσι φρονιμώτερον καὶ εὐπρεπέ-

στερον τῶν ἄλλων τὴν κοινωνίαν, καὶ νομίζουσιν ὅτι δὲν προσκρούουσιν εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους, ἀπέχοντες νὰ ἐπιζητῶσι τὰς καλὰς καὶ ἡσύχους ἡδονάς, ἅς ἀγαπῶσιν, ἐνθα δὲν ἤθελον εὑρεῖ ἢ θόρυβον, μεμολυσμένον ἀέρα καὶ σχέσεις κοινάς.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἐν βιβλιοθήκῃ, τόπῳ ἀφιερωμένῳ εἰς τὴν μελέτην καὶ εἰς τὴν σκέψιν, ἡ σιωπὴ εἶνε ὁ πρῶτος ἐπιβαλλόμενος νόμος. Ἐὰν περιπατῇ τις, ὀφείλει νὰ μετριάξῃ τὸν θόρυβον τῶν βημάτων, καὶ ἐὰν ζητῇ βιβλίον νὰ ζητῇ τοῦτο ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Ταῦτα εἰσὶ τὰ πρῶτα παραγγέλματα. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὅρους τοῦ ἰδιαιτέρου κανονισμοῦ ἐκάστου καταστήματος, εἶνε καλὸν νὰ λάβῃ τις γνῶσιν τούτων ἀναγινώσκων τὸν πίνακα, ἐφ' οὗ ἡ διοίκησις ἐφρόντισε ν' ἀναγράψῃ τούτους.

Ἐντὸς τῶν μουσείων καὶ τῶν δημοσίων ἐκθέσεων δύναται τις νὰ ὁμιλῇ ὑψηλοτέρα τῇ φωνῇ, καὶ ἐπιτρέπεται εἰς πάντα νὰ λέγῃ τὴν γνώμην του πρὸς ἐκείνους, μεθ' ὧν συνδιαλέγεται, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποφεύγῃ νὰ λέγῃ ταύτην πρὸς ἀγνώστους, διότι οὐ μόνον ἡδύνατό τις νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς γέλωτα διὰ τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λεπτὴν κρίσιν του, ἀλλὰ ν' ἀπευθυνθῇ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὸ ἔργον, ὅπερ εἶνε τὸ ἀντικείμενον τῆς κριτικῆς, καὶ τότε ἡ θέσις ἤθελε καταστῇ δυσάρεστος δι' ἀμφοτέρους τοὺς συνδιαλεγομένους.

Ε΄.

ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΙ.—ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.

Ἐκ τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις, τοῖς πραγματευομένοις περὶ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, τῶν ἐπισκέψεων καὶ ἐσπερινῶν συναναστροφῶν οὐδόλως ἐποιήσαμεν λόγον περὶ τῶν κατ' ἰδίαν συνομιλιῶν (Tête-à-tête), διότι ἐν ταῖς συναθροίσεσιν ταύταις ἡ συνδιάλεξις εἶνε γενικὴ, καὶ πρέπει νὰ ᾔνέ τις λίαν βλάβη, ἵνα μὴ δυνηθῇ νὰ παρειαγάγῃ λέξεις τινὰς εὐάρεστους καὶ φιλοφρονητικὰς. Ἀλλ' ἐν συνομιλίᾳ κατ' ἰδίαν ἡ συνδιάλεξις δὲν πρέπει νὰ ἐξασθενῇ, καὶ ἐκ μιᾶς ἀπροόπτου κατ' ἰδίαν συνομιλίας ἐξαρτᾶται πολλὰκις ὁ βαθμὸς τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ὑπολήψεως οἰκοδεσπότης ἢ οἰκοδεσποίνης.

Ἡ κατ' ἰδίαν συνομιλία μετ' ἀνδρὸς οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς κατ' ἰδίαν συνομιλίαν μετὰ γυναικός,

Μετ' ἀνδρὸς πρέπει τις νὰ ψαύσῃ ἀκροθιγῶς ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα, καὶ νὰ διακρίνῃ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶνε εὐαρεστότερον εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ συνομιλοῦντα.

Κατ' ἰδίαν συνομιλία εὐφυῶν ἀνθρώπων εἶνε δίζυγον πῦρ εὐφυολογιῶν καὶ ἀστεϊσμῶν, εἶνε συνομιλία παρέχουσα μέγα θέλγητρον εἰς ἀμφοτέρους. Ἐπίσης δύο ἡλίθιοι εἰσὶν εὐχαριστημένοι συναντώμενοι. Μεταξὺ ὅμως ἀνοήτου καὶ νοήμονος εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον ἐν ἀναγκαστικῇ κατ' ἰδίαν συνομιλίᾳ, ὁ τελευ-

ταῖος οὗτος νὰ μὴ λησμονήσῃ τοὺς κανόνας τῆς κοσμιότητος καὶ εὐπροεπείας. Πάντες δὲ γνωρίζουσι κατὰ πόσον οἱ ἀνόητοι εἰσὶν εὐερέθιστοι καὶ ἐκδικητικοί, καὶ πόσον πρέπει εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ περιποιητῇται τις τούτους.

Ἐὰν καταδικασθῇ τις νὰ συνομιλῇ μετ' ἀνοήτου ἢ ἀμαθοῦς πρέπει νὰ διακόψῃ τὴν συνδιάλεξιν ὅσον τάχιον, προτείνων αὐτῷ νὰ παρατηρήσῃ τὰς εἰκόνας λευκώματος ἢ προσφύων αὐτῷ σιγάρων.

Πράγματι ὅταν καπνίζῃ τις δύναται νὰ μὴ ὁμιλῇ, διότι τὸ κάπνισμα θεωρεῖται ἀνάπαυσις τόπον ἐπέχουσας ἐνασχολήσεως. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καπνίζῃ τις ἐντὸς αἰθούσης· ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ δύναται ὁ ἔχων τὴν ἑξίν τοῦ καπνίζεῖν νὰ προσφέρῃ σιγάρων, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ ζητῇ.¹

Γυνὴ δὲν δύναται νὰ ῥοφᾷ ταμπάκον πρὸ τοῦ νὰ ὑπερβῇ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας της, ἀλλὰ καὶ τότε πρέπει νὰ κρύπτῃ τὴν κακὴν ταύτην ἑξίν. Δὲν εἶνε δὲ τοῦτο τόσον δύσκολον ὅσον ἤθελέ τις νομίσαι, διότι πολλαὶ γυναῖκες ἑγγαμοὶ κατορθώνουσι

¹ Ὁ καπνίζων ὀφείλει νὰ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ πάντοτε τ' ἀναγκαῖα πρὸς κάπνισμα, ἵνα μὴ ἀναγκάζεται νὰ ζητῇ παρ' ἄλλου καπνὸν ἢ πῦρ, ὡς πολλοὶ παρ' ἡμῖν λίαν ἀτόπως συνειθίζουσιν. Ἐὰν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν ἣ ὁ χρόνος εἶνε χρῆμα, σταματήσῃτε τινα ἵνα ζητήσῃτε παρ' αὐτοῦ πῦρ διὰ τὸ σιγάρων σας οὗτος σᾶς δίδει μὲν τὸ σιγάρων του, ἀλλὰ σᾶς τὸ ἀφίνει καὶ ψεύγει, μὴ θέλων νὰ χρονοτριβήσῃ μέχρις οὗ ἀνάψῃτε τὸ ὑμέτερον.

νὰ κρύπτωσι δι' ὅλου σχεδὸν τοῦ βίου τὴν ἑξὶν ταύτην ἀπὸ τῶν συζύγων. Ἀλλ' ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸ ἀντικείμενον ἡμῶν.

Οἱ δειλοὶ ὄντες πλήρεις πνεύματος ἐν κατ' ἰδίαν συνομιλία, πολλάκις δὲν τολμῶσι νὰ ὁμιλῶσι δημοσίᾳ. Ἡ ἀφιξίς ξένου τινος ἤρκει ὅπως ἐπιβάλη σιωπὴν εἰς τὸν Ἰ. Ἰ. Ρουσσώ.

Ἐν κατ' ἰδίαν συνομιλία μετὰ γυναικὸς πρέπει ν' ἀποφεύγη τις πᾶσαν σοβαρὰν συνδιάλεξιν. Τὰ νέα τῆς ἡμέρας, ὁ νεώτερος συρμὸς, τὸ ἀποτυχὸν δρᾶμα τῆς παραμονῆς εἰσὶν ἀντικείμενα συνομιλίας.

Ἐὰν συνομιλῇ τις μετὰ μητρὸς πρέπει νὰ δείξῃ ὅτι φροντίζει περὶ τοῦ τέκνου τῆς, καὶ καλὸν νὰ εἴπῃ αὐτῇ ὅτι εἶνε ὠραῖον καὶ ὅτι τὴν ὁμοιάζει τοῦτο εἶνε τὸ εὐκολώτερον μέσον ὅπως εὐαρεστήσῃ αὐτῇ.

Ἐὰν μείνῃ τις μόνος μετὰ παιδίου, ἄς ἀποφασίσῃ νὰ διηγηθῇ αὐτῷ μύθους ἢ νὰ παίξῃ μετ' αὐτοῦ· πρέπει ἐκ παντὸς τρόπου νὰ τὸ διασκεδάσῃ. Ἐρρίκος ὁ Δ' περιπατῶν διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν γονάτων περιέφερε τὰ τέκνα του ἱππεύοντα ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του.

Πᾶς τις ὀφείλει νὰ ἦνε ἀκριβὴς εἰς ὀρισθεῖσαν συνέντευξιν, ὅπου δῆποτε καὶ εἰς οἵανδῆποτε ὥραν ὀρισθῇ αὕτη. Ἐὰν ἡ συνέντευξις ὀρισθῇ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ, ὀφείλετε νὰ μὴ δεχθῆτέ τινα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ ν' ἀφιερῶσητε ὑμᾶς αὐτοὺς ὁλοκλήρως εἰς ὃν περιμένετε.

Κατ' ἔθος ἐπιτρέπεται νὰ φθάνῃ τις εἰς τὴν συνέν-

τεξιν· λεπτά τινα μετὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν, ὀνομάζεται δὲ τοῦτο, τὸ δωρούμενον τέταρτον ὥρας. Προτιμότερον ὅμως εἶνε ν' ἀποφεύγῃ τις τοῦτο, καὶ ἰδίως εἰάν ἡ συνέντευξις ἐδόθη ἐπὶ περιπάτου ἢ ἄλλου δημοσίου μέρους. Ἀπρεπέστατον θεωρεῖται νὰ ὀρίσῃ τις ὡς τόπον συνεντεύξεως ἐκκλησίαν.

Ἐὰν ὀρίσῃ τις ὥραν συνεντεύξεως μετὰ γυναικὸς, ὀφείλει νὰ παρευρεθῇ λεπτά τινα πρὸ τῆς ὀρισθείσης ὥρας, ἐπ' οὐδεμιᾷ δὲ προφάσει ν' ἀναγκάσῃ τὴν γυναῖκα νὰ περιμένη.

Ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ τηρῶμεν μεγίστην ἀκρίβειαν εἰς τὰς συνεντεύξεις, ἃς δίδουσιν ἡμῖν οἱ ὑπουργοὶ ἢ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, διότι ὅλαι αἱ στιγμαὶ τούτων εἰσὶ μεμετρημέναι καὶ δὲν δύνανται νὰ σπαταλῶσι ταύτας εἰς ἀκροάσεις.

Πρέπει νῦν νὰ ποιήσωμεν λόγον καὶ περὶ τῶν συνεντεύξεων, αἵτινες ἔχουσιν ἀντικείμενον τὸν ἔρωτα; Τὸ ζήτημα εἶνε πολὺ λεπτὸν καὶ πολὺ ἐπιθυμοῦμεν νὰ τ' ἀποφύγωμεν, διότι αἱ συνεντεύξεις ἀνδρὸς μετὰ γυναικὸς ὀρίζονται ὑπὸ περιστάσεων, αἵτινες διαφεύγουσι τὴν αὐστηρὰν ἔρευναν τῆς κοσμιότητος, ἢ ἀνῆκουσιν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἱστορίαν τῆς καρδίας καὶ τότε δὲν ὑποκείνται εἰς κανόνας.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τινες συνεντεύξεις ὡς ἐκεῖναι, αἵτινες τείνουσιν εἰς σκοπὸν σοβαρὸν λ. χ. αἵτησις γάμου κτλ. Εἶνε ἀνάγκη εἰς τοιαύτην περίστασιν νὰ διδάξωμεν τὸν ἄνδρα ἢ τὸν μνηστῆρα, ὅτι διὰ τῆς

ταπεινότητος καὶ ἀπλότητος ἤθελε καταστήσει· αὐτῷ εὖνουν ἐκείνην, παρ' ἧς ἀναμένει τὴν συγκατάθεσιν; Ἐὰν ἐν συνεντεύξει ἀποφασίσητε νὰ ποιήσητε δῆλως τῆς συμπαθείας οὐδέποτε ὀφείλετε νὰ λησμονήσητε ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦτο πρέπει νὰ καταστήσῃ ὑμᾶς κριτὴν αὐστηρὸν ἀπέναντι ὑμῶν αὐτῶν· πρέπει δὲ νὰ σκεφθῇτε ὅτι ὅσον ἀνώτεροι, εὐγενέστεροι, μᾶλλον ἀφωσιωμένοι καὶ ἄνευ συμφέροντος καταδειχθῇτε, τοσοῦτο μᾶλλον δύνασθε ν' ἀπαιτήσητε ὅπως οἱ ὀφθαλμοὶ γυναικὸς παρατηρήσωσιν ὑμᾶς ἐπὶ μίαν στιγμὴν, καὶ ὅπως αὕτη παρέξῃ ὑμῖν τὴν μεγίστην τῶν χαρίτων συγκατατιθεμένη νὰ ἀκροασθῇ ὑμῶν.

«Ὁ ἔρωρ εἶνε τὸ ἄρωμα τῆς ψυχῆς, ἥτις ἀνθεῖ.»

Μὴ ἀπαιτήσητε οὐδέποτε ὁμολογίαν παρὰ γυναικός. Ἡ γυνή, ἥτις σέβεται ἐαυτὴν, οὐδέποτε δύναται νὰ ποιήσῃ τοιαύτην ὁμολογίαν. Ἐξετάζετε παραβάλλετε καὶ ἐπωφελεῖσθε. Μὴ ἐπαναλαμβάνητε ἀδιακόπως εἰς γυναῖκα ὅτι εἶνε εὐειδής, εὐφυής, χαρίεσσα. Αἱ γυναῖκες γινώσκουσι τοῦτο κάλλιον ὑμῶν, καὶ προτιμῶσιν ἐκείνους, οἵτινες λέγουσιν αὐταῖς νέον τι.

ΣΤ'.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ—ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΛΟΥΤΡΑ

Ἄν καὶ τὰ παρὰ τῆς κοσμιότητος ἐν ἀποδημίᾳ ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα δὲν ἦνε μεγάλα, τὰ ὀλίγα ὅμως εἰσὶν ἀναπόφευκτα.

Οἱ μέλλοντες ν' ἀποδημήσωσιν, ὡς εἵπομεν ἤδη, ὀφείλουσι νὰ κάμωσιν ἐπισκέψεις ἀποχαιρετισμοῦ καὶ νὰ ἐρωτήσωσι τοὺς γνωρίμους αὐτῶν, ἐὰν ἔχωσι παραγγελίας διὰ κατοίκους τοῦ μέρους, εἰς ὃ ἀπέρχονται. Εἶνε ὁμῶς ἄτοπον νὰ ἐπιφορτίζη τις τούτους δι' ὀγκωδῶν δεμάτων. Ἐὰν ᾖ τις οἰκεῖος αὐτῶν καὶ γινώσκῃ ὅτι δὲν δίδει αὐτοῖς μεγάλην ἐνόχλησιν, δύναται νὰ παρακαλέσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιδώσωσιν ἐπιστολὴν πρὸς συγγενεῖς ἢ φίλους.

Κατὰ τὴν ἀποδημίαν ἡ λεπτότης ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ δι' ἀμάξης ἢ σιδηροδρόμου ἢ ἀτμοπλοίου περιηγούμενος παραχωρῇ τὴν θέσιν του εἰς κυρίαν, ἐὰν αὕτη ᾗθελεν ἔχει θέσιν ἥσσονα, διότι ᾗθελεν εἶσθαι ἀπρεπὲς νὰ κάθηταί τις ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν ἐδωλίου τῆς ἀμάξης, ν' ἀφίνη δὲ ταύτην καθημένην ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν.

Ὑπάρχουσι πολλοὶ, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ κάθηνται ἄνευ σπουδαίας ἐνοχλήσεως, ἔχοντες ἐστραμμένην τὴν ράχιν πρὸς τοὺς ἵππους ἢ τὴν ἀτμομηχανὴν τοῦ σιδηροδρόμου. Οἱ συνοδοιπόροι αὐτῶν εὐχαρίστως θέλουσι προτείνει ν' ἀνταλλάξωσι μετ' αὐτῶν τὴν θέσιν των. Ἀφ' ἑτέρου αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ δεικνύωνται λίαν ἀπαιτητικαί, οὐδὲ νὰ καταχρῶνται τὴν ἀγαθότητα τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες καθ' ἑκάστον σταθμὸν ὀφείλουσι μετὰ προθυμίας νὰ σπεύδωσιν εἰς συνδρομὴν αὐτῶν, νὰ καταβαίνωσι προσφέροντες αὐταῖς τὴν χεῖρα καὶ νὰ ὀδηγῶσι τοὺς πόδας των ἐπὶ

τῆς βαθμίδος τῆς ἀμάξης. Τὸ αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται καὶ ὅταν πρόκηται νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς αὐτήν. Παρὰ τῶν ὁδοιπόρων δὲν ἀπαιτεῖ τις τοσοῦτον αὐστηρῶς τὴν τήρησιν τῶν κανόνων τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς, ἥτις ἐπιβάλλει μόνον τὸ καθῆκον νὰ μὴ ἐνοχλῶμεν τοὺς γείτονας ἡμῶν, δίδει ὅμως ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν νὰ λαλῶμεν, νὰ σιωπῶμεν, νὰ βλέπωμεν ἐκτὸς τῆς ἀμάξης ἢ νὰ κοιμώμεθα.

Κατὰ τὰ γεύματα, ἅπερ ἔχουσι συνήθως χώραν ἐν κοινῇ τραπέζῃ (table d'hôte), ἀπαλλάσσεται τις πάσης περιποιήσεως πρὸς τὸν γείτονα. "Εκαστος δι' ἑαυτὸν εἶνε ὁ διέπων εἰς αὐτὰς νόμος, διότι τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, ὅπερ πρὸς τοῦτο παραχωρεῖται, καθιστᾷ ἀναπόφευκτον τὸ μέτρον τοῦτο.

Μεταξὺ συνοδοιπόρων ταχέως ἀναπτύσσεται οἰκειότης, καλῶς δ' ἀνατεθραμμένη γυνὴ ὀφείλει νὰ διαγράψῃ τὰ ὅρια ταύτης. Καὶ δύναται νὰ ᾔνε εὖθυμος καὶ ζωηρὰ, ἀλλ' ὀφείλει νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν, ἥτις ὀφείλει νὰ προΐσταται καθ' ἀπάσας τὰς πράξεις τῆς ζωῆς της.

Δὲν εἶνε εὐγενὲς νὰ καπνίζῃ τις ἐντὸς ἀμάξης, ἐν ᾗ τυγχάνουσι γυναικες, δύναται δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο ἐὰν προηγουμένως ζητήσῃ καὶ λάβῃ ἄδειαν παρὰ τῆς κυρίας κατὰ πρῶτον, εἴτα παρὰ τῶν λοιπῶν παρκαθημένων. Προτιμότερον ὅμως εἶνε ν' ἀπέχῃ τις τούτου, διότι ἐνίοτε γυναικες ἢ ἄνδρες, οὓς ἡ ὁσμὴ τοῦ καπνοῦ ἐνοχλεῖ, δὲν τολμῶσι νὰ τὸ εἴπωσιν, ἵνα μὴ

φανῶσιν ιδιότροποι ἢ ἵνα μὴ στερήσωσι τὸν συνοδοι-
πόρον τῆς εὐχαριστήσεως ταύτης. Σχετικῶς πρὸς
τοῦτο, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἀπόκρισιν νέας καὶ
εὐφυοῦς ὁδοιπόρου πρὸς κύριον, ὅστις ἐπιθυμῶν νὰ κα-
πνίσῃ ἠρώτησεν αὐτὴν ἐὰν ἢ ὁσμὴ τοῦ καπνοῦ δυση-
ρέσται αὐτήν.

« Ἀγνοῶ, κύριε, εἶπε, διότι οὐδέποτε ἐκάπνισέ τις
ἐνώπιόν μου. »

Αἱ εἰς τὰ ἱαματικὰ ὕδατα ἢ εἰς τὰ λουτρὰ τῆς
θαλάσσης ἀποδημίαι ὁσημέραι καθίστανται συνηθέ-
στεραι, καθ' ὅσον δὲν ὑπαγορεύονται αὗται μόνον ὑπὸ
λόγων ὑγείας ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ συρμοῦ. Μολοντοῦτο
διὰ γυναικῶν κομψὴν αἱ πόλεις τῶν λουτρῶν εἶνε τὸ θέα-
τρον μεγάλων κινδύνων καὶ κινδυνωδῶν ἀγώνων. Οὐαὶ
ἐκείνῃ, ἥτις πίπτει τυφλοῖς ὁμμασιν εἰς τὴν παγίδα,
ἥτις ἐτέθη εἰς τὴν ἐλαφρότητα ἢ εἰς τὴν πρὸς τὰς
διασκεδάσεις ὀρεξίν της. Ὁ καρπὸς τούτου εἶνε κάμα-
τος καὶ ἀνία, ἐνίοτε δὲ λύπη καὶ θλίψις. Ἐὰν λοι-
πὸν, κυρίαι, ἡ ὑγεία ὑμῶν ἢ τῶν περὶ ὑμᾶς ἀπαιτῇ
τὴν μετάβασιν εἰς ἱαματικὰ ὕδατα, εἰς τὴν ἐσχάτην
μόνον ἀνάγκην ἐκλέξατε τὰς πόλεις ἐκεῖνας, αἵτινες
κυρίως χρησιμεύουσιν ὡς πρόφασις πρὸς μεγάλας συγ-
κεντρώσεις, πρὸς χαρτοπαίγνια, πρὸς ἐορτὰς καὶ θεά-
ματα· ἐὰν δὲ μεταβῆτε εἰς αὐτάς ἔστε σώφρονες καὶ
μὴ διστάσητε νὰ διατελῆτε ἡσυχοὶ ἐν τῷ θορύβῳ,
μεμονωμέναι ἐν τῷ πλήθει.

Ἐὰν κατοικῆτε τὴν πρωτεύουσαν μὴ σκώπτητε τὰς

ἐπαρχιώτιδας, καὶ μὴ λησμονῆτε ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἐρασμίων γυναικῶν, ἅς συναντήσατε ἐν Παρισίοις ἐν τοῖς χοροῖς, ἐν τοῖς θεάτροις, ἐν ταῖς μουσικαῖς συμφωνίαις καὶ ἐν τοῖς περιπάτοις, ἅπασαι σχεδὸν κατὰγονται ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν.

Κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς ἀποδημίας, ὡς καὶ ἄλλαχοῦ εἶπομεν, ὀφείλει ὁ ἐπανερχόμενος νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς φίλους τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς γνωρίμους αὐτοῦ, καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς παραγγελίας, ἅς τυχὸν ἀνέλαβεν· ἐκεῖνοι δέ, πρὸς οὓς αἱ παραγγελίαι αὐταὶ, ὀφείλουσι νὰ κάμωσι πρὸς αὐτὸν ἐπίσκεψιν εὐχαριστήριον.

Ἐὰν ἡ ὁδοιπορία λαμβάνῃ χώραν ἐφ' ἵππων μετὰ συνοδοιπόρων διακεκριμένης τάξεως, πρέπει νὰ βαδίζετε πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ὀλίγον τι ὀπισθεν, κανονίζοντες τὸ βῆμα τοῦ ἵππου ἐπὶ τοῦ τοῦ συνοδοιπόρου.

Ἐὰν κατὰ τύχην πλησιάσῃ ὑμᾶς ἄγνωστος, οὐδόλως εἶνε φρόνιμον νὰ συνομιλήσῃτε ἐπὶ μακρὸν μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ συμβαδίσῃτε ἐπὶ πολὺ, διότι δύναται ὁ ἄγνωστος οὗτος νὰ ᾔνε κακοῦργός τις. Οὐδέποτε δὲ πρέπει νὰ ἐπιζητῇτε τὴν συναναστροφὴν ἀνθρώπου ἀγνώστου.

Εἷς τῶν συγγενῶν μου μεταβαίνων ἐκ Παρισίων εἰς Κουτάνσιν (Coutances), καὶ τυχὸν πλησίον ἱππέως κορμποῦ καὶ ἔχοντος καλὴν τὴν ὄψιν, ἐρρύθμισε τὸ βῆμα τοῦ ἵππου τοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνου, καὶ ἀμφοτέρω ἐπὶ μακρὸν προὔχῳ συνδιαλεγόμενοι· ἀλλὰ

μόλις ἀφίκοντο παρὰ τὰ προάστεια τῆς πόλεως, ὁ ἄγνωστος ἐκέντησε τὸν ἵππον του, ὁ δὲ συγγενὴς μου ἀπορῶν διὰ τοῦτο τὸν ἠκολούθησε.

«Κύριε, σταματήσατε, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἶμαι πολὺ γνωστός καὶ δὲν πρέπει νὰ σᾶς ἴδωσί μετ' ἐμοῦ.

«Καὶ τίς εἴσθε παρακαλῶ;—Κύριε, ἀπήντησεν ὁ κομψὸς νεανίας, εἶμαι βοηθὸς τοῦ κυρίου Δεμαραΐσου.»
«Ὁ κ. Δεμαραΐσος ἦτο ὁ δήμιος. . .

Ἐὰν νέος τις ἐπιθυμῇ χάριν ἰδίας τέρψεως ἢ ἐργασίας νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς πρωτεύουσας ξένων χωρῶν, δὲν πρέπει ν' ἀμελήσῃ τὴν σπουδὴν ξένων γλωσσῶν, ὧν ἡ γνῶσις ἤθελε παρέξῃ αὐτῷ πολλὰ μέσα ὅπως θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὸν δόλον πλείστων ὄσων.

Ἐπίσης θέλει εἶσθαι καλὸν νὰ σπουδάσῃ τὰς σχέσεις καὶ διαφορὰς τῶν νομισμάτων καὶ τῶν ἐθίμων τῶν χωρῶν, ἃς προτίθεται νὰ διατρέξῃ.

Εἶνε δὲ λίαν ὠφέλιμον νὰ γινώσκῃ καλῶς τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ὅλων τῶν χωρῶν τούτων.

Ζ'.

ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΓΡΟΙΣ

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ φιλοξενία ἦτο δικαίωμα ἀμοιβαῖον, συνεπεία τοῦ ὁποίου ἡδύνατό τις νὰ κατοικῇ παρὰ τῷ ἄλλῳ, δικαίωμα, ὅπερ ἐνησκεῖτο οὐ μόνον παρ' ἰδιώτου πρὸς ἰδιώτην, ἀλλὰ καὶ παρὰ πό-

λεως πρὸς πόλιν. Τριῶν εἰδῶν φιλοξενία ὑπῆρχεν. α) Ἐκείνη, ἣν ἡ εὐσέβεια παρήγγελλεν ἀπέναντι τῶν ξένων, τῶν ὁδοιπόρων καὶ τῶν ἀγνώστων. β) Ἐκείνη, ἣτις ἦτο συνέπεια τῆς πρώτης· οἱ δεχθέντες ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ξένον, συνεδέοντο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μετ' αὐτοῦ διὰ τῶν δεσμῶν τῆς φιλοξενίας καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι ν' ἀλληλοβοηθῶνται, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦτο μετέβαινε κληρονομικῶς καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους. γ) Ἡ φιλοξενία ἠδύνατο νὰ συναφθῇ ἄνευ προσωπικῆς γνωριμότητος τῶν ξένων, δι' ἀποστολῆς δώρου πρὸς τινα, δι' οὗ ἠτεῖτο παρ' αὐτοῦ νὰ συνδεθῶσι διὰ τοῦ δικαίου τῆς φιλοξενίας· ἐὰν δ' οὗτος ἀνταπεκρίνετο πέμπων καὶ αὐτὸς δῶρον, ἐδήλου δι' αὐτοῦ ὅτι ἐδέχετο τὰς προτάσεις, καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς τὰ συναφθέντα δικαιώματα ἦσαν ἱερά. Τὸ δικαίωμα τῆς φιλοξενίας ἦτο ἀπαράγραπτον, οὐδὲν δὲ ἠδύνατο ν' ἀκυρώσῃ τοῦτο, οὐδ' αὐτὸς ὁ πόλεμος μεταξὺ δύο ἐχθρικῶς διακειμένων λαῶν, εἰς οὓς ἕκαστος τῶν ξένων ἀνῆκε.

Πόσον εἶνε ἀσθενεῖς αἱ ὑποχρεώσεις τῆς νεωτέρας φιλοξενίας, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα τῆς ἀρχαίας φιλοξενίας. Σήμερον ἐὰν ἐπιστολὴ εἰδοποιητῆριος ἀναγγείλῃ ἡμῖν, ὡς εἴθισται, ὅτι συνεπείᾳ προηγουμένης ἡμῶν προσκλήσεως θέλουσιν ἔλθει εἰς τὴν οἰκίαν ἡμῶν ξένοι, ὀφείλομεν νὰ προπαρασκευάσωμεν μετὰ μεγάλης ἐπιστάσις τὸ δωμάτιον, ὅπερ προώρισται αὐτοῖς. Καλὴ κλίνη, κατὰ

τὴν κυρίαν Κελνάρτου, ἱματιοθῆκαι, καλὸν πῦρ ἐν χειμῶνι καὶ πᾶν ὅτι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐξίαν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν τοῖς δωματίοις τούτοις· ἐπίσης λεκάνη, ὕδωρ, ποτήρια, φιαλίδιον περιέχον ὕδωρ τῆς Κολωνίας, σκεῦος πλήρες σακχάρου, χειρόμακτρα καὶ ἐν γένει πᾶν ὅτι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν καθαριότητα. Περαιτωθειςτῶν τῶν προπαρασκευῶν τούτων βραχὺ πρὸ τῆς ὁρισθείσης ὥρας τῆς ἀφίξεως πρέπει νὰ μεταβῶμεν αὐτοπροσώπως ἢ νὰ πέμψωμέν τινα ὅπως ὑποδεχθῇ τοὺς ξένους, πρέπει δὲ ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ὑπηρέτης, ὅστις θέλει φροντίσει περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν σκευῶν. Ἄμα ἀφιχθέντες ὀφείλομεν ν' ἀσπασθῶμεν αὐτοὺς, νὰ ἐκφράσωμεν αὐτοῖς τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν αἰσθανόμεθα δεχόμενοι αὐτοὺς, νὰ πληροφορηθῶμεν μετὰ διαφέροντος περὶ τῆς ὁδοιπορίας των, νὰ τοὺς ὁδηγήσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εἰσάγοντες αὐτοὺς εἰς αὐτὴν νὰ τοῖς εἴπωμεν, ὅτι παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ θεωρῶσιν τὸν οἶκον ἡμῶν ὡς ἴδιον αὐτῶν οἶκον.

Τὸ τρίτον μέρος τῶν ὑποχρεώσεων ἡμῶν εἶνε ἡ ἐνδελεχὴς περιποίησις τῶν ἡμετέρων ξένων, διότι ἄλλως ἤθελον ὑποθέσει ὅτι ἡ παρουσία των μᾶς βαρύνει. Τούτου ἕνεκα ὀφείλομεν νὰ ἐπιδείξωμεν αὐτοῖς μετὰ μεγάλης ἀβροφροσύνης ὅτι περίεργον περιέχει ἡ ἡμετέρα οἰκία, ἡ πόλις ἢ τὰ περίχωρα. Καὶ ἐκδρομάς τινας δυνάμεθα νὰ ὀργανίσωμεν πρὸς τιμὴν αὐτῶν, τέλος δὲ νὰ καλέσωμεν εἰς γεῦμα ἀνθρώπους γνωρίμους

αὐτῶν ἢ περὶ ὧν ὑποθέτομεν ὅτι δύνανται νὰ εὐαρεστήσωσιν αὐτοῖς. Τοιαῦται εἰσὶν αἱ ὑποχρεώσεις τῆς φιλοξενίας, ἃς δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν. Ὅταν δὲ οἱ ξένοι δηλώσωσιν ὅτι προτίθενται ν' ἀναχωρήσωσι, πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ κρατήσωμεν αὐτοὺς ἔτι, ἐὰν δὲ ἡ ἀπόφασίς των εἴνῃ ἀμετάτρεπτος, πρέπει νὰ συνοδεύσωμεν αὐτοὺς μέχρι τοῦ μέρους τῆς ἐπιβίβασεώς των. Ὁδηγούντες αὐτοὺς εἰς τὸ μέρος τοῦτο, προσφέρομεν αὐτοῖς γλυκύσματα καὶ ἀναψυκτικά, εἴτα δ' ἀποχαιρετοῦντες ἀσπάζόμεθα αὐτοὺς καὶ ἐπαναλαμβάνομεν νέαν πρόσκλησιν διὰ τὸ μέλλον, ἐκφράζοντες καὶ λύπην διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διασκεδάζωμεν αὐτοὺς κάλλιον.

Ἵνα περιποιηθῇ τις ξένους παρ' ἑαυτῷ, ἀπαιτεῖται κρίσις, λεπτότης, γνῶσις τῶν ἐθίμων τῆς κοινωνίας, εὐπροσηγορία καὶ μεγάλη περιποίησης. Ἡ οἰκοδέσποινα ἰδίως πρέπει νὰ δεικνύηται ὑπερευχαριστημένη διὰ τὴν παρουσίαν τῶν ξένων, καὶ νὰ παρέχῃ αὐτοῖς πλήρη ἐλευθερίαν. Τὰ καθήκοντα τῆς φιλοξενίας εἰσὶ κοπιώδη, παρακωλύουσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐπιβάλλουσι δαπάνας, ἀλλὰ ταῦτά εἰσιν ἀναπόφευκτα, καὶ παραλείποντες ταῦτα καταδεικνύμεθα στερούμενοι πάσης ἀνατροφῆς καὶ λεπτότητος, διότι θέτομεν τοὺς ξένους εἰς θέσιν λίαν δυσχερῆ καὶ λυποῦμεν αὐτούς.

Αἱ ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουσι τὰ καθήκοντα ταῦτα λέγουσι σαφῶς, ὅτι δυσκόλως πρέπει νὰ δέχηται τις νὰ ἐπιβαρύνῃ φίλον, καὶ ὅτι πρέπει νὰ

ἀποφεύγη τοῦτο, ἐάν προηγουμένως δὲν προκληθῇ
πολλάκις καὶ ἐπιμόνως πρὸς τοῦτο. Μόλον τοῦτο πολ-
λοὶ συνηθεύουσιν ἕκαστον θέρος νὰ μεταβαίνωσι καὶ
διαμένωσιν ἐπὶ τινι χρόνον ἐν τῇ ἀγροτικῇ οἰκίᾳ φί-
λου. Διὰ τὴν διαμονὴν ὅμως ταύτην ἀπικτεῖται με-
γάλη εὐθυκρισία.

« Ἄν καὶ οἱ καλοῦντες ὑμᾶς, λέγει ἡ κυρία Βρα-
δύου, δεικνύωσιν ὅτι εὐγνωμονοῦσι διὰ τὸν κόπον, ὃν
ἐλάβετε, ἀποφασίσαντες νὰ ὁδοιπορήσητε καὶ νὰ με-
ταβάλλητε τὰς ἑξεις ὑμῶν, ὑμεῖς πράγματι πρέπει
νὰ αἰσθάνησθε εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν οἰκογένειαν
ἐκείνην, ἥτις εἰσάγει ὑμᾶς εἰς τὸ μέσον αὐτῆς.

« Δεχθῆτε τὴν πρόσκλησιν ἔχοντες ἀπόφασιν νὰ
ἐκφρασθῆτε εὐμενῶς περὶ τῆς ἐπαύλεως, τοῦ κήπου
καὶ τῶν περιχώρων, νὰ ἐπαινέσητε τὸ ὑμέτερον δω-
μάτιον καὶ πάντα ὑπηρετήν, ὅστις ὑπηρετεῖ ὑμᾶς·
προδεχθῆτε ἀπάσας τὰς ἑξεις, ἃς ἔχουσιν ἐν τῇ οἰ-
κίᾳ, ἔστε ἀκριβεῖς κατὰ τὴν ὥραν τῶν γευμάτων, τη-
ρεῖτε μεγάλην καθοριότητα κατὰ τὰ ἐνδύματα ὑμῶν,
ἅτινα πρέπει νὰ ᾧσιν ἀπλᾶ μὲν, ἀλλὰ καλῶς κατε-
σκευασμένα, καὶ ἐν γένει προσπαθήσετε νὰ συμμορ-
φωθῆτε καθ' ὅλα πρὸς ὅ,τι βλέπετε.

« Σεβασθῆτε μετ' εὐλαβείας τὴν ἰδιοκτησίαν, μὴ
δρέψητε οὔτε καρπὸν οὔδ' ἄνθος ἐάν δὲν πληροφορη-
θῆτε ὅτι οἱ οἰκοδεσπότες δὲν δίδουσι βαρύτητα εἰς
ταῦτα· ἀλλ' ἐάν οὗτοι πράγματι γινώσκωσι πῶς πρέ-
πει νὰ δέχωνται φίλους, καὶ ἐάν εἰλικρινῶς θεωρῶσιν

ὕμῃς ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας των, μὴ στερηθῆτε τῆς εὐχαριστήσεως νὰ δρέψητε ῥοδάκινον ἢ ῥόδον, ἀλλὰ μὴ καταχρυσθῆτε τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν ἐλευθερίαν.

«Σὺ δὲ νέε κύριε, φέρε πάντοτε τὰ πρὸς γραφὴν ἀναγκαῖα, ἵνα μὴ αἰτῇς ταῦτα. Φέρε ἐπίσης καὶ τινὰ βιβλία σπουδαῖα καὶ μὴ δυνάμεναι ν' ἀναγνώσθῃσι ταχέως, διότι ὑπάρχουσιν ὧρσι, καθ' ἃς ὀφείλεις ν' ἀφήσῃς ἐλευθέρους τοὺς οἰκοδεσπότας. Ὑπάρχουσι δ' ἐπαύλεις, ἐν αἷς δὲν εὐρίσκει τις βιβλιοθήκην.

«Σὺ δὲ νέε κόρη φέρε, ἐκτὸς τῶν βιβλίων καὶ ἐργόχειρα πλείονα ἢ ὅσα δύνασθαι νὰ ἐργασθῇς.

«Προπρεσκευασμένοι οὕτως, οὐδόλως θέλετε παρῆξει βάρος εἰς τοὺς ξενίζοντας ὑμᾶς καὶ, κατὰ τὰς βροχεράς ἡμέρας, δὲν θέλετε ἔχει ὄψιν μελαγχολικὴν καὶ βεβαρυμένην, ἥτις ἀπελπίζει τοὺς ξενίζοντας.

«Καὶ οὐ μόνον πρέπει ἀναχωροῦντες νὰ εὐχαριστήσῃτε τοὺς ξενίσαντας ὑμᾶς, ἀλλὰ πρέπει νὰ δώσῃτε αὐτοῖς καὶ τινὰ δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης ὑμῶν. Ἐργόχειρα κατεσκευασμένα διὰ τῆς ἰδίας ὑμῶν χειρὸς εἰσὶ πρόσφορα πρὸς τοῦτο δῶρα, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων, βιβλία τινὰ ἢ παίγνια διὰ τὰ τέκνα των, εἴαν ἔχωσι τοιαῦτα.

«Ἐὰν δὲν δύνησθε νὰ ἦσθε λίαν γενναϊόδωροι πρὸς τοὺς ὑπηρέτας τοὺς ὑπηρετοῦντας ὑμᾶς, μὴ δέχησθε προσκλήσεις.¹ Ἡ οἰκονομία ἀρμόζει ἐν τῷ οἴκῳ, ἡ δὲ

¹ Προσφέρεσθε εὐγενῶς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ φιλοξενούντος ὑμᾶς καὶ μὴ ἀπαιτῆτε παρ' αὐτῶν πολλά. Μὴ ἀνί-

πενία εἶνε ἔντιμος ἐὰν δὲν ὑπερβαίνει τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας. Ἄλλ' ἡ ὀρεξις τῶν ἡδονῶν, οἵτιδ' ἄποτε καὶ ἂν ᾧσιν αὐται, δὲν δύναται νὰ συμβαδίσῃ μετὰ τῆς ἀξιοπρεπείας ἐὰν πρὸς ἱκανοποίησιν ταύτης ἀπαιτῇται νὰ δαπανῶσιν ἄλλοι.

«Μὲν ὅλα ταῦτα τὸν κανόνα τοῦτον δὲν ὀρίζομεν διὰ πτωχόν, ὅστις ἤθελε καλέσει πλούσιον φίλον. Ὁ πλούσιος πρέπει νὰ σκεφθῇ δι' ὅλα, καὶ πρέπει νὰ λάβῃ τοιαῦτα μέτρα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιβαρύνῃ τὸν πτωχόν του φίλον.»

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὑμῶν οἴκαδε ὀφείλετε νὰ γράψῃτε πρὸς τοὺς ξενίσαντας ὑμᾶς εὐχαριστήριον ἐπιστολήν.

γῆσθε νὰ ποιῶσιν οὗτοι ὑμῖν λόγον περὶ τῶν κυρίων των, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἀποτείνετε πρὸς αὐτοὺς ἐρωτήσεις ἀφορώσας εἰς τοὺς λοιποὺς κακλημένους ἢ εἰς τοὺς κυρίους των.

Ὀφείλετε νὰ φιλοδωρήσῃτε ἀναχωροῦντες τὴν θαλαμηπόλον, τὸν ὑπηρέτην καὶ τὸν μάγειρον· τὸν δ' ἀμαξηλάτην ἐὰν ποιήσῃτε ἰδίαν χρῆσιν τῆς ἀμάξης κλ. Εἰς τὸν κηπουρὸν οὐδὲν ὀφείλετε ἐκτὸς ἐὰν προσέφερεν ὑμῖν ἄνθη ἢ ὀπώρας.

Πρέπει νὰ συμμορφῶσθε πρὸς τὰς ἐξείς τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ φιλοξενείσθε, διπλοῦτε τὸ μάκτρον ἐὰν καὶ οἱ λοιποὶ διπλῶσι τοῦτο κλ.

Ἀναχωροῦντες ἐπισκεφθῇτε τὸ δωμάτιον ὑμῶν ἵνα βεβαιωθῇτε ἰδίαις ὀμμασιν ἐὰν καταλίπητε τὰ πάντα ἐν τάξει καὶ καθαρὰ, ἵνα μὴ ἔνεκα ἐλλείψεώς τινος τοιούτου εἴδους νομίσωσιν ὑμᾶς ἀναγώγους.

Η'.

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΟΣ—ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Κατὰ τὸ λόγιον διχοφύρων καθ' ὑπερβολὴν αὐστη-
ρῶν συγγραφέων, πᾶν ὅ,τι δὲν εἶνε ἐργασία ἢ ἐνασχό-
λησις σοβαρὰ, πρέπει νὰ θεωρῇται ἀνάξιον ἀνδρὸς σε-
βομένου ἑαυτόν. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα καὶ ἐὰν δὲν λάβω-
μεν ὑπ' ὄψιν τὰς διχτάξεις τῆς ὑγίεινῆς, ἃς δὲν πρέ-
πει νὰ πρорωῶμεν, ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἄν-
δρες ἀνῆκοντες εἰς τὴν ὑψηλοτέραν βαθμίδα τῆς δι-
ανοητικῆς ἀναπτύξεως, δὲν ἐνόμισαν ὅτι ἀτιμάζουσιν
ἑαυτοὺς, οὔτε ὅτι ἀδικοῦσι τὴν περὶ εὐφυΐας φήμην
τῶν, ἀφιερῶντες τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτῶν εἰς αὐτὰ
ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατηγοροῦσιν οἱ αὐστηροὶ ἐπικριταί.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, τὰ Ἰσθμια, τὰ Πύθια κτλ.
καθιερωθέντες παρὰ τῆς θρησκείας, τιμῶμενοι καὶ
ἀνυμνούμενοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων
καὶ παρὰ τοῦ Ὀμήρου ψαλλόμενοι, ἔχουσιν ἀρκούντως
εὐγενῆ καταγωγὴν, ὅπως ποιήσωμεν αὐτῶν εὖφημον
μνησίαν.

Παρατηρήσατε, λέγει νεώτερος συγγραφεὺς, καθ'
ἡμέραν ἐορτῆς τί συμβαίνει πρὸ τῶν θυρῶν τῶν Παρι-
σίων. Ἀπανταχοῦ βλέπετε τὸν λαὸν παραδιδόμενον
εἰς ἀγενεῖς διασκεδάσεις, παρακαθήμενον παρὰ τρα-
πέζαις οἰνοφόροις. Ἀναμείνατε τὸ τέλος τῆς ἡμέρας
καὶ θέλετε ἰδεῖ πλείστους τῶν ἀνθρώπων τούτων κα-

τχκειμένους παρὰ τοῖς ἄκροις τῶν ὁδῶν. Κατὰ συνέ-
πειαν οὐδόλως δυνατὴ ἡ ἠθικοποίησις. Ἡ ἐξαχρείω-
σις καὶ ἡ ἀποκτίνωσις τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἡ συνέπεια
τῶν διασκεδάσεων τούτων. Ἀλλ' ἐὰν ἀντὶ τῶν οἶνο-
πωλείων, ἀντὶ τῶν καταγωγίων ἐκείνων, ἐν οἷς τὰ
χαρτοπαίγνια καὶ οἱ κῦβοι καὶ τὰ παρόμοια καὶ οἱ
πίθοι τοῦ οἴνου ἐλκύουσι τὸ πλῆθος, ὑποθέσῃτε τοὺς
δημοσίους ἀγῶνας, περὶ ὧν ὁ Ὅμηρος κατέλιπε
ἡμῖν τοσοῦτον θαυμαστὰς περιγραφάς, τὸ τόξον, τὸν
δίσκον, τὴν πᾶλιν, τὸν δρόμον, τὰς παλαίστρας καὶ
παντὸς εἶδους ἀσκήσεις καὶ τὰ ὑπερμεγέθη ἐκεῖνα ἵπ-
ποδρόμια, ἐν οἷς συνεσφρεύετο τὸ πλῆθος ἵνα στεφά-
νῳσι τοὺς νικητὰς, θέλετε ἐννοήσῃ, ὑποίαν ἐπιρροὴν
δύνανται νὰ ἐξασκήσωσιν οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐπὶ τῶν
ἠθῶν ἐνὸς ἔθνους. Ἀλλ' ἀναγνώσατε καὶ τὴν περὶ
θεαμάτων ἐπιστολὴν τοῦ Ἰ. Ἰ. Ρουσσώ λέγουσαν ὅτι·
«Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀναζήσωσιν οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ γυ-
μνάσια, τὰ χαρτοπαίγνια καὶ οἱ κῦβοι θέλουσι κατα-
πέσει βεβαίως.»

Ὁ ἐκ Γενεύης φιλόσοφος ἐκθειάζει τὰς διασκεδά-
σεις, αἵτινες κρατύνουσι τὸ σῶμα, ἀναπαύουσι τὰ
πνεῦμα καὶ θεραπεύουσι πολλάκις τὰς ἀσθενείας ἡ-
μῶν. Ὁ Πομπήιος, ὁ Βεσπεσιανὸς, ὁ Ἀλέξανδρος Σε-
βήρος καὶ τόσοι ἄλλοι εἶχον ἐντὸς τῶν βασιλείων
αὐτῶν μεγαλοπρεπῆ σφαιριστήρια.

Πάντες γινώσκουσιν ὅτι ὁ περίφημος Μοζάρτος, ὅπως
ἀναπαυθῇ ἐκ τῆς μεγάλης ἐργασίας τῶν μουσικῶν

συνθέσεων, ἐχόρευε μόνος ἐντὸς τοῦ δωματίου του, ὁ δὲ Καρδινάλιος Ῥιχελιέως ἐθεάθη ἡμέραν τινα ἐντὸς τοῦ γραφείου του, πηδῶν πρὸς τὸν τοῖχον χάριν ἀσκάσεως.

Ἡδύνατό τις δὲ ν' ἀναφέρῃ πλεῖστα ὅσα τοιαῦτα παρχδείγματα. Μὴ καταφρονῶμεν λοιπὸν τὴν ὑγιεινὴν ἀσκήσιν τοῦ σώματος καὶ μὴ καταγορῶμεν ἐκεῖνον, ὅστις φυγὼν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου ἢ ἐκ τοῦ γραφείου του, ἀφαιρῇ τὸ ἔνδυμα, ρίπτει σφαίραν, τοξεύει, θηρεύει, ἀλιεύει ἢ κυλίσται ὡς μικρὸν παιδίον ἐπὶ τοῦ εὐθαλοῦς χόρτου τῶν λειμῶνων. Γενόμενον τοῦτο παρὰ τοῦ τιμίου καὶ ἐργατικοῦ ἀνδρὸς, ὅστις συνεπλήρωσε τὴν καθημερινὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, ἀποδεικνύει ἀρετὴν, φρόνησιν καὶ σοφίαν. Τὸ πλεῖστον τῶν ἐργασιῶν, ἐν αἷς ὑποβαλλόμεθα, ἀπαιτοῦσι μακρὸν ἀποκλεισμόν καὶ βαθεῖας διανοητικῆς ἐργασίας· τούτου δ' ἕνεκεν εἶνε καλὸν ν' ἀποτινάσσωμεν τὴν συνεπία τούτων νάρκην καὶ νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν χαλαρότητα μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἔντασιν τοῦ πνεύματος.

Καὶ πρέπει νὰ καταδικάσωμεν τὴν διασχέδασιν ταύτην ἐπειδὴ φέρει ἐν ἑαυτῇ τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδαριώδους ; Διατί δὲν λέγομεν ὅτι εἶνε καὶ τιμία καὶ ἀγνή ; Δὲν εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι αἱ ἀσκήσεις αὗται προδιαθέτουσιν εἰς τὴν εὐθυμίαν, τὴν ἀρίστην ταύτην πηγὴν τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας ; Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις δύναται νὰ διαφύγῃ ἐπὶ τινα χρόνον τοὺς περισπασμοὺς τοῦ ἔργου του καὶ τῆς θέσεώς του δὲν εἶνε ὁποῖος ὥφειλε νὰ ᾔηθε πᾶς τις ;

Ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐπικρίνωμεν τοὺς σφαιρίζοντας, τοὺς γυμναζομένους, τοὺς καλλιεργοῦντας μικρὰν γωνίαν γῆς, τοὺς ποτίζοντας τὰ φυτὰ, ὧν ἀκολουθοῦσι τὴν βραδείαν ἀνάπτυξιν, ἃς μιμηθῶμεν τούτους. Ἄς ἐπιδοθῶμεν εἰς τὰς ἀπλᾶς καὶ εὐγενεῖς ταύτας διασκεδάσεις, αἵτινες ἐπαναφέρουσιν ἡμᾶς πρὸς τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνίας, τῆς πρώτης ἐποχῆς τοῦ κόσμου.

Ἡ παιδιὰ, ἡ ἄσκησις, ἡ καλλιέργεια κρατύνουσι τὸ σῶμα καὶ ἀναπαύουσι τὴν ψυχὴν. Τιμῶμεν τὰ ἀθῶα ταῦτα μέσα τῆς εὐεξίας καὶ ὑγείας. Τὸ σέβας τοῦτο ἐπιβάλλει ἡμῖν νόμος ἀληθῆς καὶ ἠθικός. Ἄς ὑπακούωμεν εἰς τὰς γλυκεῖρας αὐτοῦ διατάξεις καὶ ἃς ἀφήσωμεν τοὺς ἐπισπλήνους (ὑποχονδριακοὺς) νὰ λέγωσιν ὅτι θέλουσιν.

Οὐδόλως ἀπαιτεῖται νὰ ᾔνέ τις Νεμερῶδ ὅπως ἀνήκη αὐτοδικαίως εἰς τὴν καλὴν νεωτέραν κοινωνίαν. Ἡ θήρ, ἡδονὴ ἀρκούντως ὤμῃ, ἥς ἡ ὀμότης μόνην δικαιολογίαν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ὑγιεινὴν ἄσκησιν, ἣν παρέχει, ἡ θήρ εἶνε εὐχαρίστησις ἣν πάντες δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι διότι οὐ μόνον δαπανηρὰ εἶνε ἀλλὰ καὶ χρόνου ἀπώλειαν ἀπαιτεῖ.

Μολοντοῦτο νέος ἀνὴρ ὀφείλει νὰ γινώσκῃ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου, οὐ μόνον ἵνα μὴ κατὰδειχθῇ ἀδέξιος ἐάν ποτε λάβῃ τοῦτο εἰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἀποφεύγῃ τὰ ἐκ τῆς ἀπειρίας ταύτης προερχόμενα

ένίοτε δυστυχήματα, καλούμενος νὰ λάβῃ μέρος εἰς θήραν.¹

Πολλάκις πολλοὶ ἔσκωψαν τοὺς δι' ὀρμιᾶς ἀλίσκον-
τας ένίοτε δὲ καὶ δικαίως, διότι ἀπαιτεῖται βαθμὸς
τις ἀδρανείας, ὅπως ἀποφασίσῃ τις ἐκουσίως ἐφ' ὧρας
ὀλοκλήρους ν' ἀκολουθῇ τὰς ταλκντεύσεις τεμαχίου
φελλοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Μολαταῦτα
ἐὰν δὲν περιπέσῃ εἰς ἀκηδῇ μονομανίαν, ἡ δισχέδα-
σις αὕτη εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἃς δύνανταί τις ἀθώως νὰ
ἐνασχῇ τυγχάνων ἐν τοῖς ἀγροῖς διαρκῶς ἢ προσωρινῶς.

Ἡ φυτοκομία ὠφελεῖ οὐ μόνον εἰς τὸ σῶμα ἀλλὰ
εὐχαριστεῖ καὶ τὸ πνεῦμα. Οἱ φυσικοὶ κόποι συνδυά-
ζονται ἐν αὐτῇ μετὰ τῆς ἠθικῆς ἐκανοποιήσεως. Ἡ

¹ Ἡ καλὴ ἀνατροφή ἀπαιτεῖ ὅπως, καθ' ἣν περίπτωσιν εἶνε
ἀμφίβολον τίς ἐφόνευσεν ἐν θήρᾳ πτηνόν τι ἢ ἄλλο ζῶον,
ἐπιβάλλῃ σιγὴν εἰς τὸν ἐγωῖσμόν του καὶ νὰ ὑποχωρῇ. — Οὐ-
δέποτε ὀφείλει νὰ πυροβολῇ τις ζῶον, ὅπερ πρὸ ἄλλου ἐξῆλ-
θεν ἢ ὅπερ ὁ κύων του ἀνίχνευσε, πρὶν ἢ οὗτος πυροβολήσῃ
καὶ ἀποτύχῃ, Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ πυροβολῇ τις ζῶον
πληγωθὲν παρ' ἄλλου, ἐὰν δὲ πράξῃ τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ἀπο-
δείξῃ εἰς τοῦτον καὶ νὰ δικαιολογηθῇ λέγων ὅτι ἐπυροβόλησεν
αὐτὸ, ὅπως εὐκολύνῃ αὐτῷ τὴν σύλληψίν του ἢ ἐξ ἀπροσε-
ξίας. Μεταβαίνων τις εἰς θήραν πρέπει νὰ ἔχῃ ἄφθονα ἅπαντα
τ' ἀναγκαῖα, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ ζητῇ ταῦτα παρ' ἄλλων.

Οὐδέποτε πρέπει τις νὰ χλευάζῃ τινα διὰ τὴν ἀδεξιότητά
του.

Ἐν γένει ἡ καλὴ ἀνατροφή ἀπαιτεῖ ὅπως αἰέποτε ὑποχω-
ρῇ τις πρὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἄλλων, διότι ἄλλως δὲν εἶνε
«καλὸς σύντροφος.»

διάταξις, ἢ διατήρησις καὶ διακόσμησις κήπου παρέχουσιν ἀσχολίαν συνεχῇ κανονικὴν καὶ διαφέρουσιν. Σπείρων, φυτεύων, καθαρίζων δένδρα ἢ ἐγκεντρίζων αὐτὰ, ἱκανῶς ἐνασχολῆται ὅπως διέρχεται εὐχάριστως τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως ἐκεῖνος, ὅστις δύναται νὰ αἰσθάνηται ἡδονὴν ἐν τῷ βίῳ ἡσυχῇ καὶ μόνῳ.

Ἐὰν λοιπὸν δύνησθε, ἔχετε κῆπον καὶ καλλιεργεῖτε αὐτὸν ὑμεῖς αὐτοί. Ἔστε δὲ βέβαιοι ὅτι καὶ ἂν δὲν κατορθώσητε νὰ ἔχητε ἢ τὰ κοινότερα τῶν χόρτων, θέλετε μ' ὅλα ταῦτα αἰσθάνεσθαι ἀληθῆ ἡδονήν.

Πρέπει, ἢ μᾶλλον ἔπρεπε, πᾶς τις νὰ γινώσκῃ τὴν ἵππασίαν, διότι καὶ αὕτη εἶνε ἀσκήσις ὑγιεινὴ ἀναπτύσσουσα τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, καὶ καταβάλλουσα κατὰ τι τὴν δειλίαν τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ ἵππος εἶνε ζῶον γενναῖον καὶ ὑπερήφανον, ὑπάρχει δὲ τιμὴ ὅταν θαυμάζῃ τις αὐτό. Δικαίαν αἰσθάνεται ὑπερηφανίαν ὁ θαυμάζων ἵππον ὀρμητικόν, καὶ ὑποβάλλων αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν θέλησιν.

Ἐὰν ὑπάρχῃ διασκέδασις, ἣν δυνάμεθα νὰ ἐγκρίνωμεν διὰ πάσης τῆς δυνάμεως ἡμῶν, ἀναντιρρήτως εἶνε ἢ ἐκ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ἄσματος προερχομένη, ἥτις ἀπὸ τινος καθίσταται γενικῶς ἀποδεκτή.

Τοιαῦται νομίζομεν εἶνε αἱ κυριώτεραι διασκεδάσεις αἱ ὠρελοῦσαι καὶ ἡθικοποιούσαι. Ἴνα περάνωμεν τὸν λόγον συμβουλεύομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, νὰ προσπαθήσωσι ν' ἀνγκτήσωσιν ὅσον ἐνεστί πλεί-

στας γνώσεις ἐξ ἐκείνων, ἅς δύνανται εἰς πᾶσαν πε-
ρίστασιν νὰ ἐφαρμόσωσιν.

Ὅποσον οἱ ἄγροὶ εἶνε πλήρεις ὄντων καὶ ζωῆς διὰ
τὸν εἰς τὴν βοτανικὴν ἐνασχολούμενον. Πέριξ αὐτοῦ
πᾶν τι ἔχει ὄνομα, ἀτομικότητι καὶ ἥθη. Τὰ λεπτὰ
ταῦτα χόρτα, ἀσήμεντα διὰ τὸν ἀμαθῆ, εἰσὶ φίλοι
τοῦ ἐπιστήμονος. Τὸ ἐλάχιστον καὶ μετριώτατον ἄνθος
εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τούτου εἶνε θαυμασίον, τὸ δρέπει,
τὸ σπουδάζει, τὸ κατατάσσει. Ὅποία χαρὰ, καθ' ἣν
στιγμὴν ἀνακαλύψει φυτόν τι, ὅπερ κατὰ πρῶτον βλέ-
πει, ἢ ὅταν βλέπῃ τοῦτο κατὰ πρῶτον τὸ ἔτος ἐκεῖ-
νο! ... Κατὰ πόσαν δὲ καθίσταται ὁ περίπατος εὐά-
ρεστος, ἐὰν γίνηται αὐτός μετ' ἀνθρώπου εὐφυοῦς μὲν
ἀλλ' ἀμοίρου ἔτι τῆς ἐπιστήμης ταύτης!

Ὅ,τι εἴπομεν διὰ τὴν βοτανικὴν, δυνάμεθα νὰ τὸ
εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς φυσικῆς
ιστορίας. Ἡ θήρα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν ἐντόμων, αἱ
γεωλογικαὶ καὶ ὀρυκτολογικαὶ ἐκδρομαὶ εἰσὶν ἐνα-
σχολήσεις καὶ ἐν τοῖς ὁμίαισιν ἀνθρώπων, οὓς φω-
νασκοῦντας οὐδόλως ἀναλογιζόμεθα.

Ἴσως νομίσουσί τινες ὅτι κατερχόμεθα εἰς τὰ παι-
δαριώδη ἢ ὅτι ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀγωνιζώμεθα ὑπὲρ σχο-
λαστικῶν ὀρέξεων. Ἀλλὰ θέλομεν δώσει καὶ ἄλλην
ἔτι ἀπόδειξιν, ὅτι ἄνθρωπος νοήμων δύναται ἐν πάσῃ
ᾧ καὶ παντὶ τόπῳ νὰ ἔχῃ ὑλὴν ἀσκήσεως τῆς νοη-
μοσύνης του.

Τὴν νύκτα ὅταν ὁ καθαρὸς οὐρανὸς ἦνε πλήρης

χρυσῆς κόνεως, δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ αὐτὸν ὡς μέγα βιβλίον ἠνεωγμένον, ἐφ' οὗ δύναται ν' ἀναγνώσῃ.

Ἡ γνῶσις τοῦ ὀνόματος τῶν ἀστερισμῶν, ἡ ἀνέυρεσις τῶν ζωδίων, τοῦ πολιτικοῦ ἀστέρος, τῶν κυριωτέρων ἀπλανῶν καὶ ἐνίοτε ἡ διάκρισις πλανήτου διερχομένου ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀκινήτων κόσμων εἶνε ἐπιστήμη εὐάρεστος εἰς τε τὸν ἐπιστάμενον τχύτην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, εὐκόλως ἀποκτωμένη.

Ἀσχεῖτε λοιπὸν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Κρατύνετε τὰ μέλη ὑμῶν, πλουτίζετε τὴν μνήμην ἵνα ὁ χρόνος τῆς σχολῆς γίνῃ ὑμῖν γλυκὺς καὶ ἵνα ᾗσθε εὐάρεστοι τοῖς ἄλλοις. Προσέτι θέλετε ἀπολαύει φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑγείας.

Ἦθέλομεν προτιμήσει νὰ μὴ γράψωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ παρὸν βιβλίον ᾗθελεν εἶσθαι ἀτελές ἄνευ τούτου.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν αἱ μονομαχίαι εἰσὶ σπανιώτεραι, ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπον ἐντελῶς.

Ὑπείκομεν πάντοτε εἰς τὴν ἀγρίαν ἐκείνην γνῶμην, τὴν ἐναντίαν παντὸς αἰσθήματος φιλανθρωπίας, ἥτις βιάζει ἡμᾶς νὰ διασταυρῶμεν τὸν σίδηρον οὐχ' ἔν' ἀποδείξωμεν τὴν σοφίαν ἢ τὴν φρόνησιν ἢ τὴν τιμι-

ότητα ἡμῶν, ἀλλ' ἵνα καταδείξωμεν εἰς πάντας τὴν ματαιότητα ἡμῶν, ἣν ἀποκαλοῦμεν τιμὴν καὶ τὴν αἰμοχαρῇ ἐκείνην ὀργήν, ἣν ὀνομάζομεν ἀνδρίαν.

Καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν τιμὴν, τὴν ἐκτίμησιν, ἣν ἕκαστος δι' ἑαυτὸν ἔχει, τὴν ἡθικὴν ιδέαν, τὴν συνείδησιν τῶν καλῶν καὶ κακῶν πράξεων, τὴν ιδέαν τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου, τὴν τιμιότητα, τὸ σέβας, τὴν ὑπόληψιν ὅπως φονεύσωμεν ἄνθρωπον;

Μήπως ἀποφασίζει τις νὰ μονομαχήσῃ ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἔχει ἀνδρίαν; Οὐχί! Οὐδόλως ἀποδεικνύει τις ἀνδρίαν ἐν μονομαχίᾳ· ἡ ἀνδρία εἶνε ἀρετὴ προερχομένη ἐκ τῆς ψυχῆς. Ἀνδρία εἶνε ἐὰν ἐκθέσῃ τις τὴν ἰδίαν ζωὴν ὅπως σῶσῃ κινδυνεύοντα, ἀλλ' οὐχί ὅπως τὸν φονεῦσιν ἐν μονομαχίᾳ, διότι τοῦτο εἶνε ἀποκάλυψις τῆς ὀρμῆς ἐκείνης, ἥτις ἐνοικεῖ ἐν τῷ αἵματι καὶ ὅπερ ἀποκαλοῦμεν εὐψυχίαν.

Ἀνδρίαν, λέγει ὁ κύριος Θ. Μεντέζος (Th. Mendez), ἐν τῷ σπουδαίῳ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ μονομαχίας, ἐπέδειξαν οἱ ἐπόμενοι:

Ο Μωϋσῆς ὁδηγῶν τὸν λαόν του ἐπὶ 40 ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀγωνιζόμενος κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου λαοῦ.

Ὁ ἐπίσκοπος, ὅστις ἔλεγεν εἰς Λουδοβίκον τὸν ΙΕ' «Μεγαλειότατε, ὁ λαός σου τρέφεται ἐκ χόρτων καὶ φλοιῶν δένδρων.»

Ὁ Λυκοῦργος καταφρονῶν τὴν ὕβριν καὶ τὴν δολοφονίαν.

Ὁ Σωκράτης πίνων τὸ κώνειον καὶ κηρύσσων μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Ἀνδρία εἶνε ἡ ἀξιοπρέπεια ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ἡ ταπεινότης ἐν τῇ εὐτυχίᾳ.

Ἡ ἀνδρία συνίσταται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος οἰκδῆποτε καὶ ἂν ᾧσι τ' ἀποτελέσματα τούτου.

Νῦν δὲ πεισθέντες ὅτι οὔτε τιμὴν οὔτε ἀνδρίαν ἐμφαίνει ἡ μονομαχία, ὥς ἴδωμεν ἐὰν ἡ ἀξιοπρέπεια ἡμῶν προσβάλληται ἐκ τῆς ἀρνήσεως πρὸς μονομαχίαν. Οὐχί. Μονομαχοῦντες ἐνεργοῦμεν ἀτόπως καὶ ἀγρίως, διότι μόνος ὁ νόμος δύναται νὰ πράξῃ ὅ,τι ὁ ὀρθὸς λόγος διδάσκει καὶ ἡ νοημοσύνη ἐπιβάλλει.

Ἐπειδὴ βίανυστος ἐρράπισεν ἄνδρα ἀγαθόν, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ἐλαττοῦται ἡ θρησκευτικὴ, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου τούτου;

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἢ δὲν εἶνε ἀξίος καταφρονήσεως. Ἐὰν ᾔνε ἀξίος καταφρονήσεως, ἕκαστὸν μονομαχίᾳ δὲν δύναται νὰ μεταβάλωσι τοῦτο· ἐὰν δὲν ᾔνε, ἕκαστὸν ῥαπίσματα δὲν δύναται νὰ τὸν κατστήσωσι τοιοῦτον. — Διότι ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ ἐγκωτίον, ἡ τιμὴ καὶ ἡ τιμιότης ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων ἤθελεν ἐξαρτᾶσθαι ἐκ τῆς ὀρέξεως τοῦ πρώτου τυχόντος βιναύτου, ὅστις ἤθελεν ἔχει συμφέρον νὰ κατστήσῃ ἡμεῖς ἀξίους καταφρονήσεως.

Δὲν πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων ὅπλον οἷον ἡ μονομαχία, καὶ ἂν εἰς μόνον ὑπάρχῃ ὅστις δύναται νὰ ποιήσῃ τὸν ἐπόμενον συλλογισμόν.

— Ὑπάρχει εἰς ἄνθρωπος περιττός ἐπὶ τῆς γῆς.
— Θέλω τὴν γυναῖκά του. — Θέλω τὸ ἀξίωμα του.
— Θέλω τὸν βαθμόν, ὃν θέλει λάβει. — Ὁ ἄνθρωπος οὗτος παρκαλύει τὴν ὑπαρξίν μου, συντρίβει τὸ μέλλον μου. — Ἐὰν τὸν δολοφονήσω ἀπόλλυμι. — Ἐὰν τὸν προσβάλλω μέχρις ἐξυβρίσεως ἢ θέλει μονομαχήσει μετ' ἐμοῦ, ἢ θέλει ἀποφύγει τὴν μονομαχίαν. — Ἐὰν μονομαχήσῃ καὶ τὸν φονεύσω, ὑπάρχει τόπος δι' ἐμέ· ἐὰν μὲ φονεύσῃ, ὑπάρχει δι' αὐτόν. — Ἐὰν ἀποφύγῃ τὴν μονομαχίαν ἀτιμάζεται καὶ καταστρέφεται.

Ἐμπρὸς λοιπόν!

Ἀναμφισβητήτως ὀφείλομεν σήμερον νὰ μὴ δειχώμεθα νὰ μονομαχώμεν, καὶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις προκαλεῖ ἡμᾶς ν' ἀποκριθῶμεν «οὐδὲν μονομαχῶ.» Ἐὰν δ' ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν ζητήσῃ νὰ μᾶς βιάσῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς προκλήσεως λέγων ἡμῖν ὅτι εἶνε ἀνανδρία νὰ φοβῇται τις τὸν θάνατον, ὡς εἴπωμεν αὐτῷ τὸ τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου.

«Ἐκαστος ἐκτιμᾷ τὴν ἐχυτοῦ ζωὴν κατὰ τὴν ἀξίαν της.»

Μολοντοῦτο ὑπάρχουσιν ἐνίοτε περιστάσεις δυσάρεστοι, καθ' ἃς ὁ πρῶτος καὶ ὁ τιμιώτερος τῶν ἀνθρώπων ἀναγκάζεται νὰ μονομαχήσῃ, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν θέλησιν διὰ τοῦ λόγου καὶ ν' ἀπαλλαγῇ τῆς προλήψεως ταύτης, ἥτις ἔχει ἔτι βιαιότατος ῥίζας ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ὅταν λοιπὸν, ἐξαντλήσας τις πᾶν μέσον, ἀποφασίσῃ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ πεδίον, ὀφείλει πρὸ παντὸς νὰ ἐκλέξῃ, ἵνα χρησιμεύσωσιν αὐτῷ ὡς μάρτυρες, φίλους ἐγνωσμένης φρονήσεως καὶ εὐσταθείας, καὶ νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἠδίκησε τιμᾷ ἑαυτὸν ὁμολογῶν τὴν ἀδικίαν, ἦν διέπραξεν.

Ἐπειδὴ εὐρίσκομεν διατετυπωμένους ἐν συγγράμματι τοῦ κυρίου Μ. Κωνσταντίνου (M. Constantin) τοὺς νόμους, οἵτινες κλονίζουσι τὴν μονομαχίαν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ αὕτη εἰς τὴν νομιζομένην τιμὴν, περιορίζομεθα ν' ἀντιγράψωμεν τὰ χωρία ταῦτα, διότι δὲν ἠθέλομεν δυνηθῇ οὔτε κάλλιον νὰ ἐκθέσωμεν ταῦτα οὔτε πλείω νὰ εἰπώμεν.

»Σχούσης χώραν προσβολῆς, εἴθισται ν' ἀνταλλάσσωσι τὰ ἐπισκεπτήρια οἱ ἀντίπαλοι. Ἐκάτερος ἐκλέγει τοὺς δύο μάρτυράς του. Δύνανται ὁμῶς νὰ προσλάβωσι καὶ τρίτον, ἀλλὰ τοῦτο λαμβάνει συνήθως χώραν ἐν ταῖς μονομαχίαις, ἃς ἀποκαλοῦσι σοβαράς. Σοβαρχὶ δὲ θεωροῦνται αἱ διὰ ξίφους (épée) μονομαχίαι. Οἱ μάρτυρες ἀπὸ κοινοῦ ἀποφασίζουσι περὶ τῶν ὄρων τῆς μονομαχίας. Οἱ μάρτυρες τοῦ προσβληθέντος, λαβόντες γνῶσιν τῶν αἰτίων τῆς μονομαχίας μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προσβελόντος, ὅστις ὀνομάζει αὐτοῖς τοὺς μάρτυράς του. Τότε συνέρχονται οἱ τέσσαρες μάρτυρες καὶ συζητοῦσιν. Ἐὰν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκτίμησιν νομίζωσιν ὅτι πᾶσα συνδιαλλαγὴ εἶνε ἀδύνατος, ὀρίζουσι τὰ ὄπλα, τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον

τῆς μονομαχίας. Ἐὰν τὸ ὁρισθὲν ὄπλον ᾖ τὸ πιστόλιον, συμφωνοῦσι περὶ τῆς ἀποστάσεως, ἣτις θέλει διαχωρίζει τοὺς ἀντιπάλους καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βλημάτων, ἅπερ δικαιοῦται ἕκαστος νὰ βολῇ προχωρῶν πρὸς τὸν ἕτερον. Ἐὰν ὁρισθῇ τὸ ξίφος πρέπει ν' ἀποφασισθῇ ἐὰν ἡ μονομαχία θέλῃ λάβει χώραν μέχρι θανάτου ἢ μέχρι τοῦ πρώτου αἵματος. Ταῦτα πάντα κανονιζόμενα γράφονται καὶ ὑπογράφονται παρὰ τῶν τεσσάρων μαρτύρων, οἵτινες τότε ἀποχωροῦσι. Πρέπει δὲ νὰ συντάξωσι καὶ πρωτόκολλον περιέχον τὰς ἀνταλλαχθείσας ἐξηγήσεις, καὶ τὰς σπουδαίας ἐπ' αὐτῶν συζητήσεις, ὅπερ ἐπίσης πρέπει νὰ ὑπογραφῇ παρὰ πάντων τῶν μαρτύρων.

«Εἴν' ἀπρεπὲς ν' ἀφίχθῃ τις ἐπὶ τοῦ πεδίου μετὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν. Οἱ ἀντίπαλοι ὀφείλουσι νὰ σιωπῶσι. Καταμετρηθείσης τῆς ὁρισμένης ἀποστάσεως, οἱ μάρτυρες δίδουσι τὰ ὄπλα εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ μονομαχήσωσι καὶ κατόπιν δίδουσι τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως. Οἱ μάρτυρες πληροῦσι τὰ πιστόλια, ἐὰν ἡ μονομαχία λαμβάνῃ χώραν διὰ τούτων. Ὁ προσβεβλημένος πυροβολεῖ πρῶτος.

«Ἀνταλλαχθεῖσῶν τῶν δύο πρώτων βολῶν, οἱ μάρτυρες προσπαθοῦσι νὰ συνδιαλλάξωσι τοὺς ἀντιπάλους. Ἐὰν ὁμῶς οὗτοι ἀπαιτήσωσι τὴν ἐξακρολούθησιν τῆς μονομαχίας οἱ μάρτυρες ὀφείλουσι νὰ δεχθῶσιν.

«Ἐὰν ἡ μονομαχία, λαμβάνῃ χώραν διὰ τοῦ ξίφους, οἱ μάρτυρες μετροῦσι τὰ ξίφη. Οἱ ἀντίπαλοι λαμβά-

νοντες ταῦτα εἰς τὰς χεῖρας, ποιῶσι πρὸς ἀλλήλους τὸν συνήθη χειρετισμόν. Ἐάν, ὅπερ ἐνίοτε συμβαίνει, ὁ εἰς τῶν δύο ἀντιπάλων ἀφοπλισθῇ δι' ἐπιτηδείου ξιφισμοῦ, καὶ ἐάν τότε ὁ ἀφοπλίσας λησμονήσῃ τὸ καθήκόν του, οἱ μάρτυρες ὀφείλουσι νὰ παρεμβῶσιν. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι περιστάσεις ἀπρόοπτοι, καθ' ἃς ἡ ἐπέμβασις τοῦ μάρτυρος διαρκούσης τῆς μάχης καθίσταται ἀναγκαία. Ἐάν ὁ προσβεβλημένος δὲν δύναται δι' ἀληθῆ καὶ πραγματικὸν λόγον νὰ μονομαχήσῃ, παρεισέλθῃ δὲ φίλος τούτου, ὅστις ἀναλάβει ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν, ὁ προσβλητὴν δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ νὰ μονομαχήσῃ μετ' αὐτοῦ. Τὸ ἐναντίον ὅμως δὲν λαμβάνει χώραν, διότι ἤθελεν εἶσθαι ἄτοπον νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ ὑβρισθεὶς νὰ μονομαχήσῃ μετὰ τοῦ φίλου τοῦ ὑβρίσσαντος, ὅστις δύναται νὰ ᾔηνε ἐξ ἐπαγγέλματος ξιφομάχος.

«Οἱ νόμοι τιμωροῦσιν αὐστηρῶς τοὺς μονομαχοῦντας, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἶνε ἀνεπαρκές, ἐναπόκειται εἰς τὸν πολιτισμὸν νὰ προγράψῃ τὴν μονομαχίαν, ἥτις εἶνε ἔθιμον ἀνόητον καὶ βάρβαρον.

«Συνήθως, ἐάν ἡ μονομαχία δὲν ἔχῃ ἀποτελέσματα δυσάρεστα, ἡ δικαιοσύνη δὲν ἐνοχλεῖ τοὺς μονομαχήσαντας. Ἀλλ' ἐάν ἐπῆλθε θάνατος ἀνθρώπου ἢ τραῦμα σπουδαῖον, ἡ ποινικὴ καταδίωξις καὶ ἡ φυλάκισις εἰσὶν αἱ ἀναπόφευκτοι συνέπειαι τῆς ἀθλίας ταύτης μωρίας. Ἐάν ἡ ἐξουσία εἰδοποιηθῇ ὅτι ἐπίκειται μονομαχία, τὰ ὄργανα αὐτῆς παραφυλάττουσι τοὺς

μονομάχους, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν λαμβάνουσι τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας προσκαλοῦσιν αὐτοὺς ν' ἀποχωρήσωσιν.

«Τὸ δικαστήριον ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τῆς ἀποζημιώσεως εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐν μονομαχίᾳ φονευθέντος· ὁ κατηγορούμενος προσέτι καταδικάζεται εἰς τὴν ἀπότισιν ἀπασῶν τῶν δαπανῶν. Ἡ ποινὴ τῆς φυλακίσεως ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τοὺς μάρτυρας ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τῇ φυλακῇ δὲ κατηγορούμενοι καὶ συνεργοὶ ἀναμένουσι τὴν δίκην. Ἐὰν εἰς τῶν μαρτύρων ἢ ὁ κύριος κατηγορούμενος κατορθώσῃ νὰ διαφύγῃ τὰς ἐναντίον του καταδιώξεις, ἢ τιμὴ ἀπαιτεῖ ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς δίκης νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν.

«Ἦθελεν εἶσθαι εὐχῆς ἔργον, ἐὰν ἡ δικαιοσύνη προέβαινε καὶ μακρότερον καὶ ἠδύνατο νὰ καταδιώξῃ ἐξ ἐπαγγέλματος πάντα προκαλοῦντα εἰς μονομαχίαν, διότι ἡ πρόκλησις εἰς μονομαχίαν εἶνε πρόκλησις εἰς ἐκτέλεσιν ἐγκλήματος.»

Παραδεχόμεθα πληρέστατα τὴν τελευταίαν τὰς γνώμην.¹

¹ Παρατηρήσεως ἄξιον εἶνε ὅτι αἱ αὐστηρότεραι ποιναὶ οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβάλωσι φραγμὸν εἰς τὸ ὀλέθριον τοῦτο ἔθιμον. Ἐπικρατεῖ δ' ἡ γνώμη ὅτι, ὅπως καταργηθῇ ἡ μονομαχία τὸ κράτος, ὀφείλει ν' ἀσφαλίσῃ τὴν τιμὴν τῶν πολιτῶν διὰ νόμου αὐστηροτάτου, τιμωροῦν διὰ φυλακίσεως καὶ ἰδίως δι' ὑπερόγκων προστίμων καὶ τὴν ἐλαχίστην ὕβριν

ΠΙΙ

ΠΕΡΙ ΤΕΛΕΤΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ—ΒΑΠΤΙΣΜΑ—ΓΑΜΟΣ—ΚΗΔΕΙΑ

Πρὶν ἢ πραγματευθῶμεν περὶ τοῦ βαπτίσματος, γάμου καὶ κηδείας ὀφείλομεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι αἱ ἐκκλησίαι διακρίνονται ὅλων τῶν δημοσίων μερῶν, διότι ἐν αὐταῖς αὐστηρότερον ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ, ὀφείλει νὰ τηρῇ τις τὰς διατάξεις τῆς κοσμιότητος. Οἱ κανόνες τῆς κοσμιότητος καὶ τῆς καλλῆς συμπεριφορᾶς πρέπει νὰ ἐφαρμόζωνται εἰς ὅλας τὰς θρησκείας. Ὁ καλὸς ἀνατεθραμμένος θέλει συμπεριφέρεσθαι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βράχμα ἢ τοῦ Ἰεχωῶᾶ ἢ τοῦ Μωάμεθ ἢ τοῦ Χριστοῦ, οἷαςδὴποτε αἰρέσεως, μετὰ τῆς αὐτῆς εὐπρε-

καὶ συκοφαντίαν. Εἰς τοῦτο κυρίως ἀποδίδουσι τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ μεγίστην σπανιότητα τῶν μονομαχιῶν, διότι ἐν αὐτῇ πρὸς καταμέτρησιν τῆς ποινῆς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον ἡ ὕβρις, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ τάξις καὶ ἡ περιουσία καὶ ἅπασαι αἱ κοινωνικαὶ περιστάσεις, ὑφ' ἃς διατελεῖ ὅτε ὕβρισας καὶ ὁ ὕβρισθεὶς. Ἀναθεώρησις τοῦ περὶ μονομαχίας νόμου μόνον ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα.

πείας, ὡς ἐὰν ᾗτο ἐν νυχτὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ θρησκευ-
ματος. Οὕτω προσφερόμενος, οὐ μόνον τὸν Θεὸν σέβε-
ται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Μεταβαίνων τις
εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὀφείλει νὰ ᾖ καθαρῶς καὶ κο-
σμίως ἐνδεδυμένος, ν' ἀφαιρῇ δ' εἰσερχόμενος τὰ χει-
ρόκτια του.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὀφείλομεν νὰ τηρῶμεν ἥθος με-
τριόφρον καὶ εὐλαβές, ἐμφαῖνον τὰ θρησκευτικὰ ἡμῶν
κίσθήματα. Ἐὰν εἰσέλθῃ τις εἰς ἐκκλησίαν ἐπὶ σκοπῷ
μόνῳ ἐπισκέψεως τοῦ οἰκοδομήματος ἢ τῶν ἐν αὐτῇ
ἀντικειμένων τῆς τέχνης, ὀφείλει νὰ βχδίζῃ ὅσον οἶόν
τ' ἀθορύβως, νὰ ὁμιλῇ ταπεινῇ τῇ φωνῇ καὶ ἐν γέ-
νει νὰ συμπεριφέρηται εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ταράσ-
σῃ οὔτε τὴν λειτουργίαν, ἐὰν τυχὸν τελῇται αὕτη
τότε, οὔτε τὴν προσευχὴν τῶν εὐσεβῶν. Οὐδέποτε δέ
πρέπει ἐν ἐκκλησίᾳ νὰ δίδῃ τις τὸν βραχίονα εἰς γυ-
ναῖκα.

Ἐὰν μεταβῇ τις εἰς ἐκκλησίαν διὰ νὰ τελέσῃ βά-
πτισμα, ὁ ἀνάδοχος προηγεῖται τοῦ τέκνου, παρκα-
λουθουμένου παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων κεκλη-
μένων· μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς τελετῆς ὁ ἀνάδοχος
ἀνταμείβει τὸν ἱερέα διὰ χρημάτων ὡς καὶ τοὺς λοι-
ποὺς ὑπηρέτας τῆς ἐκκλησίας· ὡσαύτως κατὰθέτει
καὶ ποσὸν τι ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας· ἐλεεῖ δὲ καὶ
τοὺς πτωχοὺς, οἵτινες ἀναμένουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν
ἐξοδον.

Ἐπειδὴ γενόμενός τις ἀνάδοχος ὑποβάλλεται εἰς

δυσπάνως, δι' εὐλόγου προφάσεως δύναται τις νὰ μὴ δεχθῇ τὴν τιμὴν ταύτην· ἡ δ' ἄρνησις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ προσβλητικὸν διὰ τοὺς γονεῖς. Πρὸς τοῦτο ὀφείλει τις νὰ ἐκλέξῃ ἐν τῶν πλείστων ἐν χρήσει δικαιολογημάτων, ἅτινά εἰσιν ἀπλᾶι φράσεις ἄνευ σημασίας, κυκλοφοροῦσιν ὅμως ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Μολοντοῦτο ἐὰν οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος δίδουσι δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἐπαχθοῦς τούτου τίτλου, δὲν δύναται τις νὰ ὑπεκφύγῃ.

Ὁ ἀποφασίσας ὅμως ν' ἀναδεχθῇ παιδίον τι ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πάντα εὐπρεπῶς, κατὰ τὴν αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων κοινωνικὴν τάξιν.

Ὁ γάμος, ἐν τῶν σπουδαιότερων συμβολαίων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὑποβάλλεται ἐν τοῖς πλείστοις τῶν πεπολιτευμένων ἐθνῶν καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, εἰς πολλὰς διατυπώσεις, σκοπὸν ἔχουσας τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τύχης τῆς οἰκογενείας. Διὰ τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἐνοῦνται δι' ἀδιαρρήκτου δεσμοῦ.

Ὁ γάμος καθιστᾷ τὸν ἄνδρα ἐναρετώτερον καὶ προνιμώτερον, διότι ὁ οἰκογενειάρχης δὲν θέλει νὰ ἐρυθριᾷ ἐνώπιον τῶν τέκνων του, καὶ φοβεῖται μὴ καταλίπῃ αὐτοῖς τὴν ἀτιμίαν ὡς κληρονομίαν.

Ὁ γάμος εἶνε ταυτόχρονως συμβόλαιον κοινωνικόν, οἰκογενειακόν καὶ θρησκευτικόν. Τὸ κράτος ἀσφαλίζει τὰ συμφέροντα τοῦ γάμου, ἡ δ' ἐκκλησία ἐπικαλεῖ-

ται τὴν ἐπέμβχσιν τοῦ θεοῦ δι' ἐξωτερικῶν αἰσθητῶν τύπων, ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἑνωσιν τῶν καρδιῶν καὶ ἐξαγνίσῃ τὴν τοῦ σώματος.

Παρ' ἅπσι τοῖς λαοῖς ἡ τελετὴ τοῦ γάμου παρέχει ἀφορμὴν εἰς οἰκογενειακὰς ἐορτάς, καὶ συνομολόγησιν τύπων ἰδιαζόντων καὶ ἐπισήμων. Εἶνε δ' εὐνόητος ἡ ἐπιστημότης αὕτη κατὰ τὴν σπουδαιοτέραν πράξιν τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός, δι' ἧς ἐκλέγει σύντροφον, εἰς ἣν ἐναποθέτει ἅπασαν τὴν εὐδαιμονίαν του, ἀνταλμαρβάνων τὴν εὐθύνην τῆς εὐτυχίας τῆς συζύγου.

Ἡ αἵτησις εἰς γάμον λαμβάνει χώραν διὰ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀνδρός. Ἐὰν γίνῃ αὕτη ἀποδεκτή, ἀνταλλάσσονται ἐπισκέψεις μετὰ τῶν δύο οἰκογενειῶν ἐπιτρέπεται δὲ τότε εἰς τὸν μνηστῆρα νὰ συχνάζῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μελλούσης του συζύγου. Ὁ ἱματισμός τούτου πρέπει νὰ ᾔνε σεμνός. Ὅφείλει δὲ νὰ μὴ ὁμιλῇ πρὸς τὴν μνηστῆν του κατ' ἰδίαν, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τῆς κόρης ἢ ἄλλου στενοῦ συγγενοῦς.¹

Ὅρισθείσης τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου ὁ συμβολαιογράφος ἀναγινώσκει τὰ προικοσύμφωνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς μνηστῆς. Ὁ μνηστὴρ, ὅστις ὀφείλει νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς συντάξεως τοῦ συμβολαίου τούτου, ὑπογράφει πρῶτος, κατόπιν ἡ μνηστὴ καὶ εἴτα οἱ συγγενεῖς καὶ ὅσοι ἄλλοι παρευρίσκονται. Μετὰ τὴν ὑπογραφήν

¹ Οὐδὲ νὰ ἐξέρχεται μόνος μετ' αὐτῆς, ἀλλὰ συνοδευόμενος παρὰ τῶν γονέων ἢ ἀδελφῶν.

τοῦ προικοσυμφώνου δίδονται τὰ δῶρα, συνιστάμενα συνήθως εἰς κοσμήματα πολύτιμα.¹

Ἀπὸ τοῦ αἵ δαπάνης ὅσαι ἀναφέρονται εἰς τὰ συμβόλεια τοῦ γάμου καὶ τῆς τελετῆς πρέπει νὰ γίνωσι πρὸς τοῦ μνηστῆρος.

Κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα τοῦ γάμου οἱ νεόνυμφοι ἐπισκέπτονται συνήθως τοὺς φίλους ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν. Σκοπὸς τούτου εἶνε, ὅπως ὁ μὲν σύζυγος παρουσιάσῃ τὴν γυναῖκα, ἡ δὲ σύζυγος τὸν ἄνδρα πρὸς ἐκείνους, οὓς δύνανται κατόπιν νὰ συναντήσωσιν εἰς τινὰ τῶν κοινῶν συγγενῶν τῶν.

Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς νεόνυμφους· ἀλλ' ὅπως οὗτοι δὲν πρέπει νὰ σπεύσωσι πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, οὕτω καὶ οἱ ἄλλοι, διότι τοιαύτη σπουδὴ ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀσυγχώρητος περιέργεια, ἀφορῶσα εἰς τὴν οἰκίαν τῶν νεόνυμφων, φωτιζομένην ἔτι διὰ τῶν μυστηριωδῶν λάμψεων τοῦ μηνὸς τοῦ μέλιτος (*lune de miel*).²

Ἦδη ἀφοῦ ὑπεδείξαμεν τοὺς ὑπαγορευομένους νόμους ὑπὸ τῆς εὐπρεπείας καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ εὐ-

¹ Ἐὰν χήρα, οὗσα ἔτι ἐν πένθει, δώσῃ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα της, πρέπει νὰ παρασταθῇ εἰς τὸν γάμον φοροῦσα ἐσθῆτα στακτόχρουν, μετὰ κόμβου ἢ ἄλλου τοιούτου κοσμήματος χρώματος ζωηροῦ.

² Διὰ τὰς λοιπὰς συνηθείας οὐδὲν λέγομεν ἐπειδὴ ἐκάστη χώρα, ἐκάστη πόλις, οὕτως εἰπεῖν, ἔχει τὰς ἰδίας αὐτῆς, ὥς γινώσκουσιν οἱ ἐν αὐτῇ διαμένοντες.

χάριστα συμβάντα τῆς ζωῆς, ἃς πραγματευθῶμεν ἤδη καὶ περὶ τῆς πενθίμου. Ἡ μετάβασις αὕτη εἶνε βεβαίως ἀπότομος, ἀλλὰ πολλάκις συμβαίνει τὴν μὲν πρώτην νὰ μάθωμεν γέννησιν, τὸ δ' ἐσπέρως θάνατον. Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ λύπη συγκατοικεῖ μετὰ τῆς χαρᾶς.

Ἐπερχομένου τοῦ θανάτου συγγενοῦς τινος, ὀφείλομεν, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ πέμψωμεν εἰς τοὺς φίλους καὶ γνωστοὺς τοῦ θανόντος προσκλητήρια διὰ τὴν κηδεῖαν, ἐν οἷς ὀρίζεται ἀκριβῶς ἡ ὥρα τῆς τελετῆς.

Ἐνεκα σπουδαίας μόνον ὑποθέσεως ἡ σπουδαίου λόγου δύναται τις νὰ μὴ συνοδεύῃ κηδεῖαν, δι' ἣν ἔλαβε προσκλητήριον παρὰ τῶν στενοτέρων συγγενῶν.

Συνοδεύων τις κηδεῖαν πρέπει νὰ φέρῃ ἐνδύματα χρώματος ἀμαυροῦ. Πρέπει ν' ἀκολουθῇ τὸν νεκρὸν, ὅτον οἶόν τε, σοβαρῶς, νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν γείτονά του τρυφῇ τῇ φωνῇ, καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὰς εὐθύμους συνδιαλέξεις ἢ τὰς περὶ ὑποθέσεων. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως καθήκοντος εὐσεβοῦς, ὀφείλει τις νὰ προσφέρηται ἀξιοπρεπῶς, σοβαρῶς καὶ μετὰ σεβασμοῦ. Εἶνε γελοῖον νὰ προσποιῇται τις λύπην προσπαθῶν νὰ δακρύῃ, ἀλλ' ἐπίσης ἤθελεν εἶσθαι ἀξιοκατάκριτος νὰ δεικνύῃ ἀδιανοήτως, προσκρούουσιν εἰς τὴν ἀληθῆ λύπην ἐκείνων οἵτινες εἰλικρινῶς λυποῦνται διὰ τὴν ἀπώλειαν ἣν ὑπέστησαν. Τὸ καλλίτερον εἶνε νὰ παρίσταται τις σιωπῶν. Ἡ σύζυγος καὶ ἡ μήτηρ δὲν συνοδεύουσι τὴν κηδεῖαν τοῦ θανόντος. Ὁ υἱὸς καὶ οἱ πλη-

σιέστεροι συγγενεῖς ἔρχονται ἀμέσως μετὰ τὸ φέρετρον, μετὰ τούτους δ' οἱ φίλοι. Μετὰ τὴν ἐν τῷ νεκροταφείῳ κατάρθωσιν, ὀφείλομεν νὰ συλλυπηθῶμεν τοὺς πενθοῦντας διὰ χαιρετισμοῦ ἢ ἄλλης ἐνδείξεως συμπληθείας ἢ διὰ χειραψίας. Ἀπαντα ταῦτα εἶνε παρηγορίαι, ἃς αἰσθάνεται ὁ πενθῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην.

Ἐὰν ἀπεντήσῃ τις κηδεῖαν καθ' ὁδόν, ὀφείλει καὶ χάριν τῆς κοσμιότητος καὶ ἐξ εὐλαθείας ν' ἀποκαλύψῃ τὴν κεφαλὴν μετὰ σεβασμοῦ.

Ἐὰν λάβῃ τις εἰδοποιητήριον τοῦ θανάτου φίλου, εὐρισκόμενος ἐν ἄλλῃ πόλει, πρέπει νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν συλλυπητήριον εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς. Ἐὰν δὲ τυγχάνῃ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ὀφείλει νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς συγγενεῖς τούτους μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ μεγάλου πένθους.

Τὰ ἐξωτερικὰ τοῦ πένθους σημεῖα χάριν ἀποθανόντος συγγενοῦς ἐπιβάλλονται αὐστηρῶς, ὅσον δὲ πλησιέστερος εἶνε ὁ συγγενὴς οὗτος, τοσοῦτον μακροχρονιώτερον ὀφείλομεν νὰ φέρωμεν πρὸς μνήμην του τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς λύπης.

Τρία εἶδη πένθους διακρίνονται, τὸ μέγα, τὸ σύνηθες καὶ τὸ μικρόν.

Κατὰ τὸ μέγα πένθος φέρει τις μόνον ὑφάσματα μάλλινα μέλανα, κατὰ τὸ σύνηθες μεταξωτὰ μέλανα καὶ κατὰ τὸ μικρόν ὑφάσματα μεμιγμένα ἔχοντα τὸ μαῦρον μετὰ τοῦ λευκοῦ ἢ στακτόχρου ἢ ἰώδους.

Κατὰ τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀριστο-

κρατικῆς τάξεως ἢ διάρκειαι τοῦ πένθους ὀρίζεσθαι ὡς
ἑξῆς :

Διὰ σύζυγον ἐν ἔτος καὶ ἑξ ἑβδομάδες, ἑξ ὧν 6
μὲν μῆνες μεγάλου πένθους, 6 δὲ μῆνες συνήθους καὶ
ἑξ ἑβδομάδες μικροῦ.

Διὰ συμβίον, πατέρα, μητέρα ἑξ μῆνες, ἑξ ὧν 3
μὲν μῆνες μεγάλου, 3 δὲ μικροῦ.

Διὰ πάππον $4\frac{1}{2}$ μῆνες, ἑξ ὧν 2 μὲν μῆνες μεγά-
λου, $2\frac{1}{2}$ δὲ μικροῦ.

Δι' ἀδελφὸν καὶ ἀδελφὴν 2 μῆνες, ἑξ ὧν εἰς με-
γάλου πένθους.

Δι' ἐξάδελφον 15 ἡμέραι ὁμοίου.¹

¹ Αἱ συνήθειαι τοῦ πένθους εἶνε διάφοροι κατὰ τὰς διαφο-
ρους χώρας. Παρ' ἡμῖν δ' ἔχει οὕτω:

Ἡ ἀπολέσασθαι τὸν σύζυγον φέρει τὸ πένθος ἐπὶ τρία ἔτη·
καὶ κατὰ μὲν τὰς τρεῖς πρώτας ἑξαμηνίας φορεῖ ἐνδύματα
μάλλινα μέλανα, ἑξ ὑφάσματος μὴ στιλπνοῦ, καὶ ἐκ νρέπης
(serpe), καὶ χειρόκτια μάλλινα. Τὰς δύο ἀκολουθοῦς ἑξαμη-
νίας δύναται νὰ φορῇ χειρόκτια ἐκ δέρματος καὶ ταινίας, καὶ
ν' ἀναμίξῃ ὀλίγα μετὰξίνα καὶ τρίχαπτα, ἀλλὰ πάντα ἐντελῶς
μέλανα. Τὴν ἑκτὴν ἑξαμηνίαν δύναται νὰ φορῇ μετὰξωτὰς ἐ-
σθῆτας μελαίνας, περιλαίμια δὲ καὶ χειρίδας λευκάς. Κατό-
πιν ἐπὶ τινα χρόνον φορεῖ ἐσθῆτας στακτοχρόους ἢ ἰώδεις
βαθέος χρώματος.

Διὰ γυναῖκα, πατέρα καὶ μητέρα καὶ τέκνα (βεβαίως ἡλι-
κίος τινος) τὸ πένθος διαρκεῖ 18 μῆνας, ἑξ ὧν 6 μέγα, 6 σύ-
νηθες καὶ 6 μικρόν.

Διὰ πενθερὸν καὶ πενθεράν, ἐὰν οἱ σύζυγοι ἀμφοτέρω ζῶ-
σιν ἐν ἀρμονίᾳ, φέρουσι τὸ πένθος τῶν γονέων.

Διαιρκουῖντος τοῦ μεγάλου πένθους δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε συνκναστροφάς νὰ συχνάζῃ τις, οὔτε νὰ δίδῃ τοι-

Διὰ πάππον καὶ μάμμην 12 μῆνας, ἐξ ὧν 4 μῆνας μέγα, 4 μῆνας σύνηθες καὶ 4 μικρόν. Τὸ αὐτὸ πένθος φέρει τις καὶ διὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ὃν κληρονομεῖ καὶ ἐὰν δὲν ᾔητε συγγενής.

Δι' ἀδελφὸν καὶ ἀδελφὴν 8 μῆνας, ἐξ ὧν 3 μέγα, 2 σύνηθες καὶ 3 μικρόν.

Διὰ θεῖον καὶ θεῖαν 2 μῆνας σύνηθες καὶ 2 μικρόν.

Δι' ἐξαδελφὸν ἢ ἐξαδέλφην τεσσαράκοντα ἡμέρας μικρόν.

Οἱ ὑπηρέται ἐνδύονται πένθιμα ἐὰν πενθῇ τις σύζυγον, πατέρα, μητέρα ἢ τέκνα.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ μεγάλου πένθους αἱ γυναῖκες δὲν κάμνουσιν ἐπισκέψεις, κατὰ δὲ τοὺς λοιποὺς μῆνας τούτου ἐπισκέπτονται μόνον συγγενεῖς ἢ λίαν οἰκείους.

Διαιρκουῖντος τοῦ μεγάλου πένθους, δὲν δέχεται τις πρόσκλησιν γεύματος ἢ γάμου, οὐδὲ θέατρα ἢ θεάματα συχνάζει.

Γυνὴ ἐν μεγάλῳ πένθει δὲν πρέπει οὔτε τὴν κόμην νὰ ἔχῃ βεβοστρυχισμένην (*cheveux frisés*) οὔτε τὴν κεφαλὴν γυμνήν.

Ὡν τις ἐν μεγάλῳ πένθει δὲν ὑποχρεοῦται νὰ παρασταθῇ οὐδ' εἰς μνημόσυνον οὐδ' εἰς κηδεῖαν ἄλλου, οὐδὲ χάριν πένθους νὰ ἐπισκεφθῇ τινα· ἀντ' αὐτοῦ πέμπει ἐπιστολὴν συλλυπητήριον ἢ ἐπισκεπτήριον διὰ τοῦ ὑπηρέτου, ἀλλ' οὐχὶ ταχυδρομικῶς.

Ἐπισκεπτόμενός τις πενθοῦντα πρέπει νὰ ἐνδύηται σοβαρῶς, ἀποφεύγων τ' ἀνοικτὰ χρώματα ἢ τὴν μεγάλην πολυτέλειαν, ἢ κοσμήματα.

Κατὰ τὴν συλλυπητήριον ἐπίσκεψιν ὀφείλει νὰ λέγῃ τις ὀλίγα, νὰ μὴ ἐρωτᾷ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πρὸς ὃν ἡ ἐπίσκεψις, καὶ νὰ μὴ ἀναφέρῃ τι περὶ τοῦ θανόντος, ἐὰν ὁ πρὸς ὃν ἡ ἐπίσκεψις δὲν τὸν ἀναφέρῃ. Ἐπίσης πρέπει ν' ἀποφεύγῃ καὶ πά-

αὐτὰς· ἐπισκέψεις δ' ἀποδίδει τις ὅταν φέρῃ τὸ σύνη-
θες πένθος.

Δὲν θέλομεν ἐγκαταλείψει τὸ μελαγχολικὸν τοῦτο
ἀντικείμενον, ἄνευ τῆς προσθήκης παρατηρήσεών τι-
νων, αἵτινες φαίνονται ἡμῖν ἐμπνευσθεῖσαι ὑπὸ τοῦ
σεβασμοῦ τοῦ ὀφειλομένου καθ' ἡμᾶς πρὸς τοὺς νεκρούς.

Θέλομεν νὰ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τῆς ἀλόγου καὶ
ἐπιδεικτικῆς πολυτελείας τῶν τάφων, καὶ κατὰ τῆς
γελοίας καὶ ὕβριστικῆς μανίας τῶν ἐπιταφίων. Θέλο-
σαν ἄλλην συνδιάλεξιν φαιδρᾶν. Τὰ μικρᾶς ἡλικίας παιδία
δὲν ἐνδύει τις πενθίμως, ἀλλὰ κατάλευκα ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου
χρώματος.

Γράφων τις δύναται νὰ ποιήσῃ χρῆσιν χάρτου λευκοῦ ἢ
φέροντος πέριξ γραμμὴν μέλαιναν ἀδιαφόρως, σφραγίζει δὲ ἢ
διὰ τοῦ φακέλλου ἀπλῶς ἢ διὰ λευκοῦ ἢ μέλανος κηροῦ ἰσπα-
νικοῦ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ ἐπισκεπτήρια· οὐδόλως ὑπο-
χρεοῦται τις νὰ περιβάλῃ αὐτὰ διὰ μελαίνης γραμμῆς.

Ὡς γενικὸν δὲ κανόνα λέγομεν, ὅτι ὁ πενθὼν δὲν πρέπει
οὔτε νὰ ἐπιδεικνύῃ καθ' ὑπερβολὴν τὴν λύπην τοῦ ἐνώπιον
τρίτων οὔτε ἀδιαφορίαν, καὶ ἐὰν ὁ ἀποθανὼν ἠδίκησεν αὐτόν.
Ἰδίως δὲ συμβουλεύομεν εἰς τὰς πενθούσας γυναῖκας ν' ἀπο-
φεύγωσι πάντα λόγον ἢ πᾶσαν χειρονομίαν, ἥτις δύναται νὰ
δώσῃ ἀφορμὴν εἰς εἰρωνικά μειδιάματα. Πᾶσα γυνὴ καλῆς
ἀνατροφῆς οὔτε φωνάζει, οὔτε νευρικά ἔχει, οὔτε θεατρικὰς
θέσεις πρὸς δῆλωσιν τῆς λύπης της λαμβάνει. Κλαίει καὶ λυ-
πεῖται φυσικῶς, ἀλλὰ δὲν καταφεύγει καὶ εἰς ἔντεχνα μέσα,
ὅπως ἀποδείξῃ τὴν λύπην της μείζονα, διότι πολλάκις ἀντὶ
τούτου περιπίπτει εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ ἡ κοινωνία, ἥτις ἀγαπᾷ
νὰ κατηγορῇ, παρεξηγεῖ ἢ, σκώπτει τὴν θεατρικὴν ταύτην
λύπην, κατανοοῦσα τὴν προσποίησην.

μεν δ' εἶσθαι ὅσον οἶόν τε βραχύτεροι. Ἀνεντιροήτως ἐὰν ᾖ τις πλούσιος ἤθελε κατὰδειχθῇ φιλάργυρος μὴ ἐγείρων μνημεῖόν τι εἰς τὰ πρόσωπα, ἅπερ ἀφῆρ-
πασεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ θάνατος. Ἀλλὰ πιστεύσατε ὅτι ἄν-
θος, ὅπερ ἔδρεψέ τις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἔθη-
κεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις καλύπτει τὸν νεκρὸν, εἶνε πλου-
σιωτέρα ἔνδειξις σεβασμοῦ ἢ οἱ μαρμάρινοι ὄγκοι,
οὓς φέρουσι χεῖρες μισθοφόρων.

Τί δὲ δύνανται νὰ διδάξωσιν εἰς τὸν διαβάτην αἱ
ἐπιγραφαὶ, δι' ὧν συνειθίζουσι νὰ φορτῶσι τοὺς σταυ-
ροὺς καὶ τοὺς ἐπιτυμβίους λίθους; — Οὐδέν. Ἐὰν ὁ
ἀποθνῶν διέπρεψε διὰ τῆς ἀρετῆς ἢ τοῦ πνεύματος
ἢ τῆς εὐφυΐας, ἀρκεῖ εἰς τὸν διαβάτην ἡ ἀναγνώσις τὸ
ὄνομα ἵν' ἀποκαλυφθῇ πρὸ τοῦ τάφου. Ἀλλ' ἐὰν ἔχη
ἀνάγκην ν' ἀναγνώσῃ τὸν ἐγκεχαραγμένον ἔπαινον
ἵνα μάθῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπὸ τὸν τάφον, πολὺ ἀμφι-
βάλλω ὅτι τοῦτο θέλει γεννήσῃ τὸν θαυμασμὸν καὶ
προκαλέσῃ τὰ δάκρυα.

Τὰ δάκρυα! — Καὶ τίς διαβάτης χύνει δάκρυα,
ἂν καὶ πᾶς τάφος ζητῇ δι' ἐκεῖνον, ὃν ἐμπερικλείει;
Τί σημαίνουσιν αἱ τετριμμέναι αὗται φράσεις αἱ πολ-
λάκις ἐπαναλαμβάνόμεναι, οἷον· «Ἀγαθὸς σύζυγος,
ἀγαθὸς πατήρ, ἀγαθὸς υἱός» κλ. Ἡ αὗται. «Ἀφεί-
κατον λύπην εἰς τὴν σύζυγόν σου, ἢ εἰς τὴν θυγα-
τέρα, ἢ εἰς τούτους ἢ εἰς ἐκείνους, ἢ εἰς ἅπαντας ὅσοι
τὸν ἐγνώρισαν;»

Ὅποῖον πόθον νομίζετε ὅτι ἡ ψυχρὰ αὕτη ἐρραστο-

λογίᾳ θέλει γεννήσῃ δι' ἐκεῖνον δι' ὃν εἶνε προωρισμένη ;

Περιδιαβάζων ποτὲ ἐντὸς νεκροταφείου καὶ ἀνγκινώσκων τὸν ἀπρεπῆ τοῦτον χεῖμαρον τῶν λέξεων, ἤκουσά τινος ἐκφέροντος τὴν σκληρὰν ταύτην κρίσιν, ἣτις ὅμως ἦν λίαν δεδικαιολογημένη : « Δὲν θαυμάζω πλέον ὅτι μεταξὺ τῶν ζώντων ὑπάρχουσι τοσοῦτοι ἀχρεῖοι, ἀφ' οὓ ἀπαντες οἱ ἀγαθοὶ κεῖνται ἐνταῦθα. »

Εἰς τί ἄλλο χρησιμεύει πράγματι ὁ τάφος ἢ τὸ μνημεῖον, ἢ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν εἰδους ὑπερηφανίης πρὸς τιμὴν τοῦ θανόντος, καὶ ἰδίως ἐὰν οὗτος οὐδόλως διέπρεψε κατὰ τὸν βίον ; Ὁ τάφος εἰς οὐδὲν ἄλλο πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ἢ εἰς δῆλωσιν τοῦ μέρους ἐν ᾧ κατετέθη ὁ νεκρὸς, ἵνα γινώσκῃ τις ποῦ πρέπει νὰ γονυπετήσῃ ὅπως δεηθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀποδημήσαντος.

Ἐγχαράξατε λοιπὸν ἀπλοῦν ὄνομα ἐπὶ τοῦ λίθου ἢ ἐπὶ τοῦ ξύλου, καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ τὰς δύο ἡμερομηνίας τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου. Προσθέσατε δ' ἐὰν ἐπιμένητε καὶ τοὺς τίτλους τοῦ ἀποθανόντος, ἐὰν ἀπέκτησε τούτους δι' ἀγώνων, ἀλλ' ἀποφύγετε τοὺς στίχους ἢ τὰς ἐπιγραφάς, διότι εὐκόλως περιπίπτετε εἰς τὸ γελοῖον.

Πρὶν ἢ ἐπιγράψῃτε τὰ προϊόντα τοῦ πνεύματος ἢ τῆς φιλολογικῆς ὑμῶν ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ τάφου, ὅστις ὑφούται ἐπὶ τῆς σποδοῦ ἀγαπητοῦ ὄντος, σκεφθῆτε μὴ τυχὸν ταῦτα προκλέσωσι τὸ μειδίαμα τοῦ δικαστοῦ. Καὶ ἐὰν ἦνε δυνατόν νὰ προῖδῃτε τὸν πλήρη

εἰρωνείας τοῦτον χειρετισμὸν πρὸς τὸν τάφον, ὅστις εἶνε τὸ ἀντικείμενον τῆς εὐλαθείας ὑμῶν, βεβασίως θέλετε ἐπιβάλλει χαλινὸν εἰς τὴν εὐγλωττίαν ὑμῶν.

»Ὅποσον πτωχοὶ εἶνε οἱ λόγοι ὅπως ἐκφράσωσι τὴν λύπην, λέγει μέγας συγγραφεὺς, ὅποσα δὲ δὲν λέγουσι τὰ δάκρυα!»

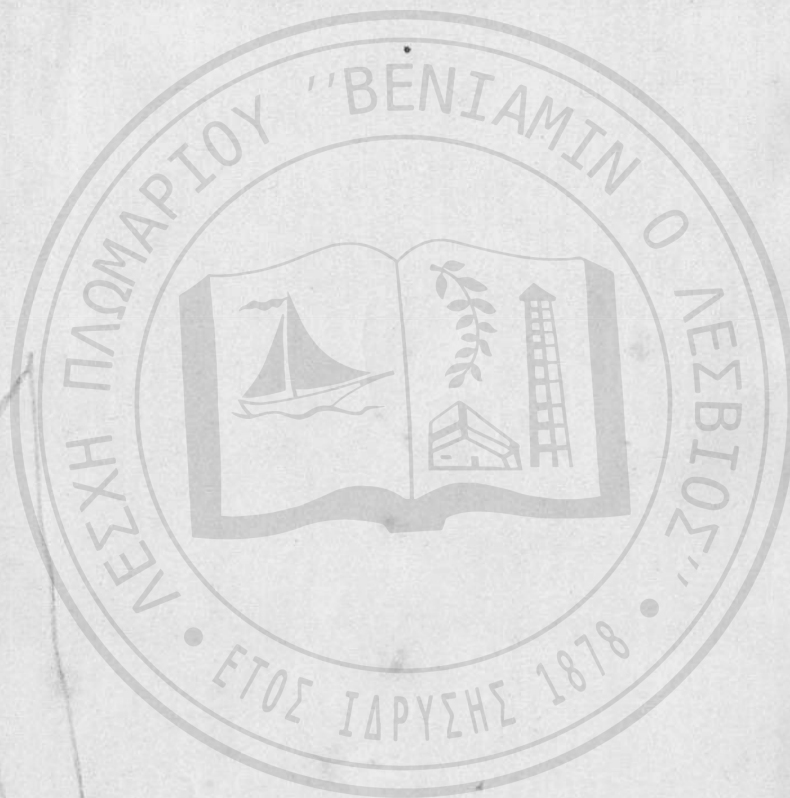
Ἔχετε λοιπὸν τὸ πένθος ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ σέβεσθε τὴν μνήμην τῶν νεκρῶν, μὴ μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς ὡς μέσον πρὸς ἐπίδειξιν τῶν φιλολογικῶν ὑμῶν ἀξιώσεων. Οὕτω πράττοντες τιμᾶτε αὐτοὺς σεμνῶς καὶ μετ' ἀγάπης.

Περαίνοντες τὸν λόγον θέλομεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν καὶ ἐπὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν, ἣτις πολλάκις κινεῖ τὰ μειδιάρματα τῶν ἀναγινωσκόντων ταύτας.

ΤΕΛΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

αβγδεζηθικλμνξψω
ζ

